

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

udgivet af J. Davidsen.

Bibliothek for Ungdommen

1873; Vol. 2

København : Pios Forlag, 1872-1873

8 bd.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

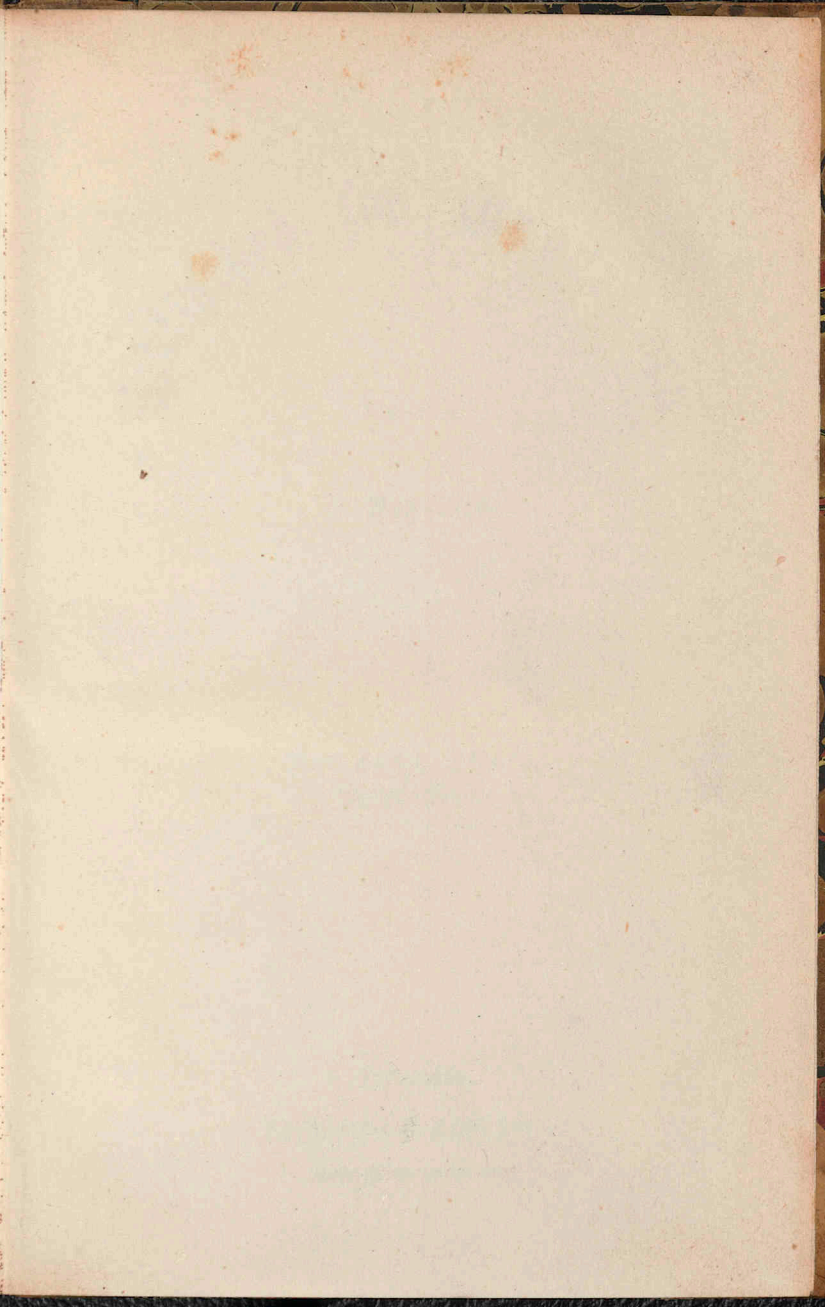
15.-222.-8^a

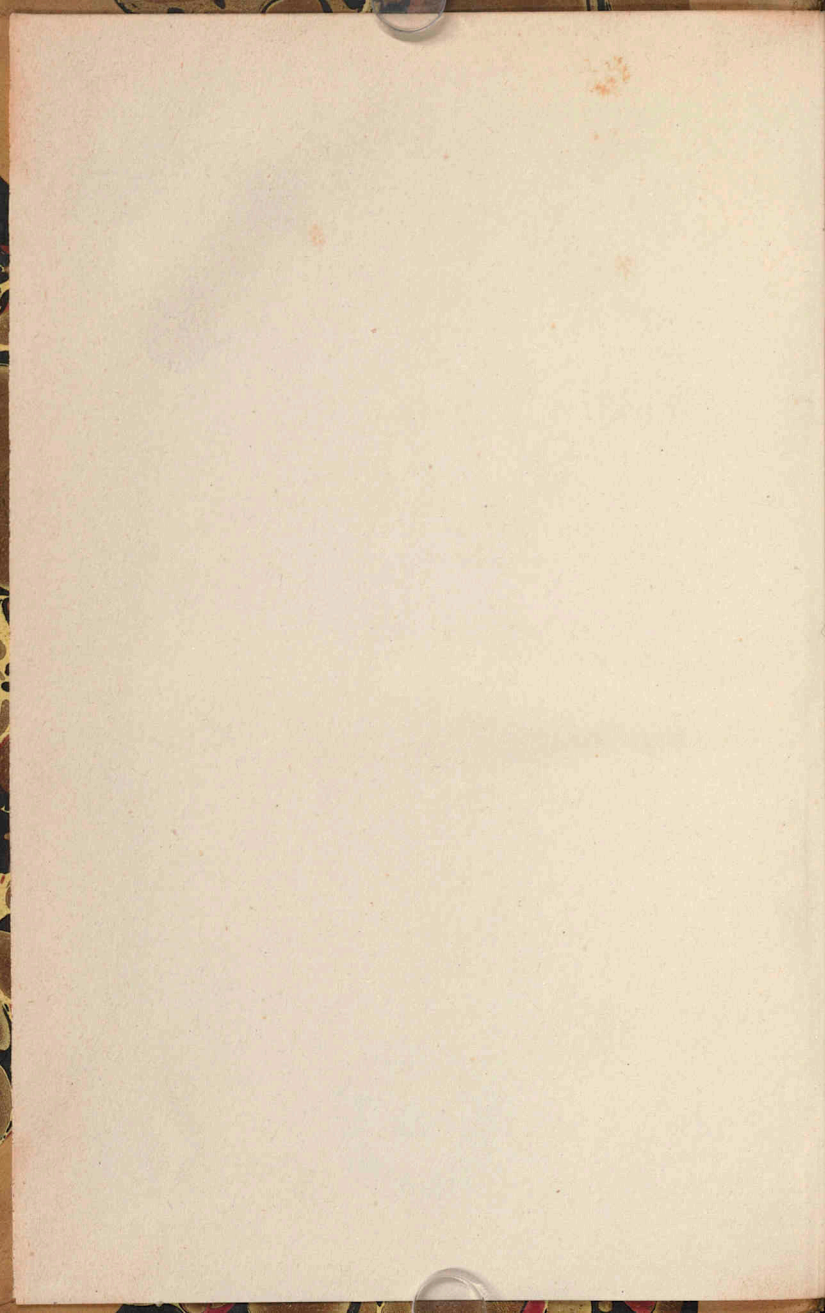
Det Kgl. Bibliotek

130025478471

Bibliothek for Angdommen.

Udgivet af

J. Davidsen.

Nargang 1873.

Andet Bind.

Kjøbenhavn.

Boghandler N. Pio's Forlag.

Sally B. Salomons Trøf.

Bibliothek für
 Stenographen

in teigall

unligier E

8781 August

Handel Bind

1878
 1878
 1878

Indhold.

	Side.
En Flobrejse i Kofinkina, efter Octave Fére . . .	1, 144, 272.
Klaus Kniphoff	18.
Et uhyggeligt Stof, af Dr. M. L.	48.
Paa Andeshjergene i en Snestorm	62.
Originalen til Robinson Crusoe	69.
En Kunstner og Naturforsker i det femtende Aarhundrede . .	78.
De polske Skove og Ulvene	92.
Marietta Tintoretto, Fortælling af Emil Dhlj	100.
Indianerne i Peru, efter J. J. v. Eschudi	123.
Tallets Hemmelighed, af Paul Kummer	133.
Oceanets Haver, af W. Baer	163.
Elefanten, af Brehm	173.
Et uventet Vidne, efter det Engelse	193.
Pampasfletterne og deres Beboere, efter R. Andree	204.
Uba Kaisi, den abysiniske Køversyrste, af Friherre von Malkan	212.
Stormen, efter Charles Lamb	224.
Masadas Ruiner, af Fr. de Saulcy	240.
Den myndige Erkebisp Jens Grand	259.
Fire Huse i Paris, af Ludvig Kalisch	288.
Svalen	296.
Breve fra Brasilien	304.
Et Universalmiddel, efter Fr. Friederich	318.
Kædselsdagene i Vestindien i Aaret 1867	326.
En forulykket Expedition til Kihwa for halvandethundrede Aar siden	342.
Krokodilen i Java	378.
Staden Mexiko og dens Indvaanere, efter C. Mühlensfordt . .	385.
Garibaldis Moder, af J. Arndt	394.
Min første Luftsejlsads, af Gaston Tissandier	399.

En Flodreise i Kokinkina.

(Af »Les régions inconnues, chasses, pêches, aventures et découvertes dans l'extrême Orient«, par Octave Féré.)

Da jeg havde opholdt mig omtrent en Maaned i Saigun, fik jeg Lyst til at overvære det store Fiskeri, der skulde begynde i Rambodscha, og hvilket man stilde for mig som et høist interessant Skuespil. Det var i Midten af Marts 1863. De Forhandlinger, der knyttede sig til Frankrigs Overtagelse af Protektoratet over Rambodscha, fremkaldte en livlig Forbindelse mellem vor asiatiske Koloni og det nævnte Kongedømme. Ifølge Kjøbmændenes Ønske havde Regeringen oprettet regelmæssige Konvoier, der afgik to Gange om Ugen fra Saigun til Kai-Tia, en vigtig Handelsplads, beliggende i Nærheden af Binh-Long, Hovedstaden i Provindsen af dette Navn. Denne Foranstaltning er kun lidet bekostelig, meget hensigtsmæssig og af stor Nytte. Koloniens Guvernør lader afgaa to store Piroguer, begge med en lille Deling af Marinesoldater, den Eine i Spidsen, den Anden bag efter som Arrieregarde, og imellem dem Hundreder af annamitiske, kambodjske eller kinesiske Baade. Det blotte Syn af vore Uniformer beskytter den rigest ladede Konvoi mod dristige Angreb af Sørøvere, som, uagtet vore Baaben mangfoldige Gange have bekæmpet og adspredt dem, dog bestandig vise sig igjen paa et eller andet Punkt.

En Officer af den franske Marine, til hvem jeg var bleven anbefalet, havde ved min Ankomst forskaffet mig en Tjener ved Navn Pablo, Tagal af Fødsel, der gjorde Nytte som Kammertjener, Kok og Tolk mod en Betaling af 50 Franks om Maaneden. Disse Tagals, af hvilke Dronningen af Spanien stillede et vist Antal til Franskmændenes Raadighed ved Expeditionen til Kokinkina, vare dem til stor Nytte. De høre til en indisk Race fra Den Lucon og afgive det vigtigste Kontingent til Troppestyrken i Spaniens asiatiske Kolonier. De ere maadeholdne, taalmodige og tapre, de taale godt Klimatets Besværligheder, og de Tagals, som forblive i Saigun efterat deres Kammerater ere vendte tilbage til Lucon, ere lige saa gode Tjenere som de vare brave Soldater.

Pablo paatog sig at arrangere Alt til Turen. Vi fragtede en af de lange, af store Træstammer udhulede kufinesiske Baade, der ere meget lette at ro og styre. Besætningen bestod af fire Personer, Baadsføreren, hans to Sønner og hans Datter. Denne var en smuk Pige med brune Dine og smaa Tænder, der, farvede mørke ved Brugen af Betel, skinnede som en i Korall indfattet Række Perler af Stenful.

Hun hed Kon-Bay, det vil sige „den syvende Datter“. Annamiterne anstrenge sig ikke videre for at finde Navne til deres Afkom; de have i Reglen en saa talrig Børneskole, at det vilde koste en Del Uleilighed at faae Navne til dem Alle sammen. Den Ældste af Døtrene kaldes den Første, den Næstældste den Anden og saaledes videre efter det Antal, som Buddha skænker. Det følger af sig selv, at det Samme gælder om Drengene. Det er en nem Maade at give Navne. Kon-Bay haandterede Maren med en

Færdighed, hvori hun ikke stod tilbage for sine Brødre, og hendes Klædedragt var heller ikke til Hinder for hendes Bevægelser. Den bestod af en simpel kort Tunika af violet Silketoi, der viste hendes smukke og ungdommelige Former. Jeg var kommen overens med Baadsføreren om en daglig Betaling af sex Sapeker (en Sapek er omtrent saa meget som en Frank), hvormed han var veltilfreds. Turen frem og tilbage vilde medtage omtrent tolv Dage og det stod mig frit for at opholde mig paa Fisserpladsen saa længe jeg fandt for godt.

Pablo, hvis Erfaring jeg ganske stolede paa, sørgede for Vin, Brændevin, hvoraf han medtog et anseligt Kvantum, Kaffe, Sukker og Tobak. Alt, hvad vi ellers brugte, kunde vi finde undervejs. Bore Baadfolk, der skulde sørge for deres egen Forpleining, medtog Ris i en Sivkurv, tørrede Fisk og annamitisk The, store rødlige Blade, der paa Grund af den uheldige Tilberedelse staaer langt under den kinesiske The.

Vi gik ombord i Baaden og det gik langsomt op ad Floden. Det var ved Flodtid, hvoraf Annamiterne, der ere fødte Søfolk, forstaa ypperligt at drage Nytte. Ved vor Afreise fra Havnen ved Saigun havde tre hundrede Baade efterhaanden taget Plads imellem de to bevæbnede Piroguer. Nogle af dem skulde til de nærliggende Handelspladse, andre vare bestemte til den høiere beliggende Del af Vandet, og endelig var en Del af Baadene, i Reglen de største, ladede med Salt og bestemte til den omtalte Fisserplads. Ellers vare Baadene fragtede med forskjellige Gjenstande fra de franske og kinesiske Bathuse, saasom Vexlar, Bomuldstøier, Jernfram, Toilettegjenstande, Halsbaand af Rav og store Pakker friske Betelblade.

Med en ikke ringe Vanskelighed banede vi os Vej mellem

de Tusinder af kinesiske Baade, som bedækkede Floden fra Saigun til Byen Cho=Len. Vore Baadfolk vare meget ærgersomme over den Langsomhed, hvormed det gik fremad, men jeg var slet ikke vred derover. Bredderne af Ben=Nghé, i hvis Midte vor Konvoi snoede sig som en lang Slange, frembyde et henrivende Skue. Paa begge Sider viste der sig Rækker af Arefatræer (et Slags Palme) med Blade som vaiende Fjerbuske, der frydrede Luften med en Duft som af Jasminer, og mellem disse Palmer viste der sig Grupper af Rokustræer med en Rigdom af store Nødder, der hang tungt ned.

Midt i disse Plantager hævede sig ansete Kjøbmænds nette Huse, omgivne med dobbelte Rækker af spidse Palisader. Helt og her laa Hytter, udenfor hvilke Kvinder affallede Risen i store Mortere, hvis Støderes ensformige og regelmæssige Lyd hørtes i lang Afstand. Floden bragte os nu temmelig raskt fremad og vore Baadfolk, hvis Mage til at haandtere Aaren jeg aldrig tilforn havde set, førte os gennem denne Brimmel af Baade med en Behændighed, der kun kan lignedes med den, som en Kudske i Paris viser ved at føre over Boulevarden. Efterhaanden som vi fjernede os fra den kinesiske By, udvidede Landskabet sig til alle Sider med uhyre Rismarker langs Floden.

Handelspladsen Rach-Cat var det første Sted, hvor vi skulde lægge an. Kort førend vi naaede dertil, mødte der os en stor Mængde Baade, som i en uhyre Fart kom frem fra Sidekanalerne. De vare fulde af Fiskere, som bragte deres Fangst til Handelspladsen. Det er som om disse Baade, der gynge meget stærkt, flyve hen over Vandet og neppe berøre det. Nogle vare fyldte med Blade af Bistepalmen, der anvendes paa mangfoldig Maade og navnlig til

Tagtæfning. Nu maatte vi kæmpe med Strømningen, for at naa Rach-Cat, hvorefter vi havde den med os lige til Cho-Dem.

Liggende henstrakt paa en Straamatte under et Slags Himmel af Bast, der var anbragt i Midten af Baaden, med en Hynde under Hovedet, saae jeg Landskaber udfolde sig for mit Blik, hvilke i Europæeres Dine kunne gjælde for fantastiske. Overalt dannede frodige Bambusplantninger smaa Oaser og et Slags mystiske Gardiner, mellem hvilke der viste sig Møningen af en Hytte eller af en anseelig Bygning. Bøfler med strittende blyfarvede Haar droge i Flokke langs Floden, vadende hist og her ud for at forfriske sig, og nøgne Drenge klamrede sig med Skrig og Latter fast til de fredssommelige Dyrs brede Rygge.

I nogen Afstand fra Cho-Dem kunde vi se Hovedlandveien fra Saigun til Mytho. Den lange Linie af Telegrafstænger hævede sig her mellem Bambusbuste og Kokuspalmer, der syntes overraskede over disse paastrængende fremmede Gæster, hvilke af en fremmed Civilisation vare plantede paa deres Sletter. Pablo fortalte mig, at disse Stænger ere udsatte for store Anfægtelser. De vilde Elefanter, som findes i stort Antal i Skovene ved Bien-Hoa, synes at have svoret dem et grundigt Fiendskab; saa snart de gjøre en Udflugt til de Sletter, hvor Stængerne ere reiste, kaste de dem omkuld med et let Slag af deres Snabel.

Under et kort Ophold i Cho-Dem besøgte jeg nogle af de Fabrikker, hvor de Baststække forfærdiges, i hvilke Risen forsendes. Denne Industri er eiendommelig for dette Sted. Husene ere af Træ, tækkede med Palmeklade og ere næsten alle uanselige. Den største Bygning er en Pagode, der bestynges af et uhyre Figentræ, hvis Løv danner en Art hellig

Grotte. I denne Pagode indfinde de Indspødt sig, for ved Besværgelser at afholde Tigrene fra at gjæste dem. De brænde vellugtende Kviste og Wimpler af forgyldt Papir med hellige Indskrifter, der betragtes som ufeilbarlige Midler mod de frygtede Fjender.

Ebben begyndte at indfinde sig og vor Annamiter paa-
ffyndede Afreisen. Vi fortsatte vor Seilads med det mest
maleriske Skue til begge Sider. Kokuspalmer lude ud
over Vandet, Rismarkerne endte ved Bredderne, der viste sig
af og til de sælsomt formede endnu i Europa ubekjendte
Træer, hvis Bark afgiver et ypperligt Garvestof og hvis
Frugter ere meget yndede af de Indspødt. Jeg gav et Tegn
og ved et Slag med Aaren blev en Gren knækket, som hang
ud over Vandet. Kon-Bay rakte mig den med det venligste
Smil, jeg plukkede en af de grønne Frugter og bed begjær-
ligt i den. Men jeg blev straffet, Frugten forekom mig saa
bitter som Galde og jeg kastede den langt fra mig, uagtet
man forsikrede mig, at den smagte ypperligt, naar den blev
nydt med lidt Salt.

Efterhaanden oplivedes Landskabet. Paa smukke Træer
med fine, næsten gjennemsigtige Blade gyngede som smaa
Røgelseskar Selvfabsfuglenes Neder. De ere lystige som
Spurve og søge gjerne som disse Menneftenes Nabolag.
I Nærheden af Hus saae jeg et eneste Træ, der var bedækket
med ikke færre end et halvt Hundrede af disse meget kunstigt
byggede Neder. Der var ogsaa Poppegiereeder i Træerne,
og snart var vor Trommehinde nær ved at sprænges af det
ffingrende Skrig af Poppegiier, der i Masser fore ud da vi
nærmede os. Rikænder og andre Vandfugle, som ved vor
lange Række Vaade bleve forstyrrede i deres Svømmepvælses,
droge hurtigt over til den modsatte Bred og ffjulte sig mellem

Sivene. Jeg havde min Bøsse ved Haanden, skjød og traf to af de arme Flygtninge. I et Nu var en af de unge Annamiter, der svømme som Fisk, ude i Vandet og bragte mig i Triumf mit Jagtbytte.

Ved Aftentid vendte Strømningen sig. Vi kom nu ind i den østlige Bai-Co-Flod, der har en Bredde af 300 Alen og hvor vor Flotille, der underveis havde forpøget sig anseeligt, havde god Plads til at bevæge sig. Paa et Signal fra den forreste Birogue standsede hele Konvoien, enhver Baad gjorde sig fast ved Strandbredden med en Stang og nu lavede man sig til at tilbringe Natten paa den bekvemeste Maade, for at afvente Flodtiden ved Morgengry. Vi befandt os i Nærheden af Handelspladsen Ben-Luc, hvor man viste mig Resterne af en Flod-Poststation fra den annamitiske Regerings Tid.

Det var en yndig Nat. Det fortryllende Skuespil, som omgav mig, tillod mig næsten ikke at sove. Vandets Skulpen mod Bredden og mod vore Baade lød som en hemmelighedsfuld Sang, og fra Skovene hørtes det dumpe Brøl af Tigrene, der ikke fattedes Driftighed til at nærme sig til os, men ere altfor listige til at ville binde an med et saa stort Antal Fjender. Stjernefald, et langt mere hyppigt Fænomen i disse Egne end andet Steds, oplyste uafsladeligt Natten og efterlod, idet de forsvandt, en lang lysende Linie. Hele Masser af Flodfluer fløj brummende og susende fra Busk til Busk ved Bredden; nogle af dem forvildede sig ind under mit Telt, jeg tog dem ved Bingerne og gav dem Løbepas. Jeg ansaae det som en Synd at berøve de smukke lysende Insekter Livet.

Nætterne i dette mærkelige Land oplives af andre Hemmeligheder, af andre ubekjendte Stemmer og Lyd, der paa en bizar

og fantastisk Maade naa den Reisendes Øre. Derom fortæller en Turist Følgende:

„Om Natten, naar Alt er roligt og naar man vandrer i Nærheden af disse uoverskuelige Rismarker, hører man besynderlige Lyd, der ligne den forvirrede Mumlen af store Masser, som nærme sig under Tromme- og Tamtam-Musik. Naar Maanen staaer op og skinner paa de høie Nr, er det, som om der ved Horisonten hæver sig et sølvliggende Taageslør, gennem hvilket Vinden suzer, saa er det som om en Mængde Landser pludselig reiser sig i Landskabet og træder frem mellem Lotusblomsterne og Vandpalmerne. Fantasien fristes til at besolke den natlige Ensomhed med en Spørgelsehær af oprørste Annamiter, der drage hid for at befrie Landet for de Fremmede. Men alt dette er kun en Skuffelse, det Hele er meget naturligt og simpelt. Denne dumpe Tummel, disse hemmelighedsfulde Lyd, dette lysende Skin hidrører fra Vandet, der under Indflydelsen af det store indiskfineiske Oceans Ebbe og Flod stiger og falder ved Skraaningen op til Rismarkerne, det er den graa Drosfels dybttonende Sang, det høje Skrig af Raven, som paa Uswathas Grene træffe sammen med Grib og Ibis, det er Raimanens klagende Stemme i Floddyndet, det er Bampyrens Vingeflag, det er Storkens Skrig oppe i Trætoppene, det er det lysende Skjær, som falder paa Tamarintens Blade. Man nærmer sig og Drømmen forsvinder, og da hører man af og til fra en Hytte eller en Pagode Bonzens Sang, idet han knæler foran en lille Lampe, eller man møder en Høstkarl, der har forsinket sig ved sit Arbeide og nu vender tilbage, belæsset med nogle Neg, for at søge Hvile i sin Bambushytte.“

Jeg laa endnu i dyb Søvn, da jeg pludselig følte en

let Luftning over mit Ansigt. Det var Kon-Bay, som viftede mig med en stor Gren af en Bistepalme, for at vække mig. Tiden til at fortsætte Rejsen var kommen. Floden havde indfundet sig førend Solen var staaet op og der blev antændt Begfrandsse. Jeg skal aldrig glemme det magiske Skue, som disse flammende Krandsse af alle Farver, anbragte ved Bagstævnen af fire til fem hundrede Baade, bevirkede, idet de svømmede paa Floden mellem de to Bredder, hvis Træer hængte sig over vore Hoveder og dannede Løvtag af Blade, Blomster og Guirlander. Vore Baadfolks eiendommelige Dragt, deres vide Benklæder, der vare kiltrede op under Knæet, deres spidse og flade Hatte, omvundne med Kokusblade, forpgebe ikke lidet det Maleriske ved Skuet.

Vi seilede opad Bai-Co, hvis Flade udvidede sig og i den natlige Belysning syntes at smelte sammen med Vandet. Floden er her meget dyb, men det bryde Fisserne sig ikke om. Fra Flydebroer, der bestaa af sammenbundne Træstammer, udhænge de deres Net, der ere meget kunstige og som vore europæiske Fiskere kunde være vel tjente med at efterligne. Flere af disse ere bestemte til Krebsfangst. Krebs udgjøre et af de Indspødes vigtigste Næringsmidler, men de ere ganske anderledes end dem, der komme fra Dieppe eller Cherbourg. Krebsene i Nedre-Kokinfina ere saa store som Hummer og deres Kjød er overordentlig fint. De fanges i store Masser paa Flodbredderne, naar Ebben er indtraadt. Da viser der sig ogsaa Østers og Muslinger i stor Mængde; de klæbe fast ved Bistepalmernes lange Rødder, der strække sig ud i Vandet, og ligne Frugtstænger i et lille Net.

Annamitterne ere ikke de Eneste, der holde af disse Skaldyr; de Herrer Tigre tage til Talle med dem, naar de ikke

kunne faae andet Kov, og hele Skarer af Søfugle, blandt hvilke den sølvhvide Fbis, kaste sig over Krebsdyrene og Muslingerne med stor Graadighed.

Vi kom ind i en Kanal, der hedder Koch=Bo=Bo. Her er Landskabet temmelig ensformigt, men Floden oplives. Fra alle Sider komme Piroguer frem, der roes af Kvinder, som salbyde Levnetsmidler. Pablo havde Ret, vi behøvede ikke at medtage Proviant, man kan faae den i Overflod og frisk paa ethvert Sted. Der er de skønneste Frugter, Arefanødder, The, Ris, Amuletter mod Tigrene og Alt til en overordentlig billig Pris.

I Nærheden af Handelspladsen Thu=Thua krydsede vi en Konvoi, der kom ned ad Floden. Vi bemærkede nogle store Dschonker, der vare ladede med den silkeagtige Bomuld, som disse vore nye Besiddelser frembringe i Masse og næsten uden at den behøver at dyrkes. Andre bragte til Saigun og Cho=Den Farvetræ, Dyrerhuder, tørrede eller saltede Fisk, medens levende Fisk slæbtes efter i Syttefæde. En Dschonke var endog ladet med de smaa Krokodiler, hvis Kjød af Annamiterne betragtes som en lækker Spise; jeg havde alt set dem udbudt til Salg paa Torvet i Saigun. I Forenden af Vaaden saae jeg en lille Dreng lege med et af de mindste af disse Uhyrer og more sig med at spærre det frygtelige Gab op paa det.

Med Hjælp af min Tagal spurgte jeg om Nytt oppe fra Landet og man fortalte mig, at Fiskeriet var udmærket lovende; man ventede kun paa de lovede Ladninger Salt fra Saigun, hvorefter en Del alt befandt sig i vor Konvoi.

Vi nærmede os nu den Del af Floden, der fører til Mytho, Hovedstaden i Nedre-Kosinkinas anden Provinds. Her paa Bredderne er der en Række af Handelspladse i fort

Afstand fra hinanden og en Poststation, der sætter Saigun i Forbindelse med de vigtigste Steder i Provindserne. Baad paa Baad slutter sig til vor Konvoi idet vi nærme os dette vigtige Centralpunkt. Vi befinde os i en Egn, der er bekjendt for sin overordentlige Frugtbarhed og sine Naturskønheder. Inden vi komme til et Sted, der fører Navn af „Ufelsryggen“, viser man os det Paa, hvor Kokinfineserne for at standse den franske Flotille, der opererede sammen med Expeditionskorpsen, i April 1861 nedsænkede tredive af deres store Dschonker fyldte med Jord, lige som Russerne gjorde foran Sebastopol. Kommandør Bourdair, der senere faldt i dette Felttog, maatte anvende overmenneskelige Anstrengelser, for at rydde Indløbet og bane Veien for vore smaa Kanonbaade.

Et fortryllende Landskab viser sig nu for vort Blik. Arterne hvile, Baadfolkene tygge Betel og lade Baaden gaa med Strømmen. Kon-Bay sidder paa Rølingen og bader sine Fødder i det spejllare Vand; hun fæster sit lange sorte Haar, der har løsnet sig, op ved Hjælp af Pindsvinpigge og nynner en af disse blide annamitiske Sange, der saa godt passe til Landets Natur og til Omgivelserne.

Vor Kano glider frem mellem Bredder, der ere bedækkede med det frodigste Grønsvær; over os slynge Kokustrærnes Løvtag sig sammen med Vistepalmens og Arefaens Grene; gennem de tætte Bambusbuste kunne vi skimte smaa Huse, omgivne af Hælle af Raktus. Dschonkernes Seil af Sivmaatter og de høie Master kaste deres Skygge paa det tætte Løv og give Arefatrærernes Blade et mørkt Skjær.

Pludselig høre vi en stærk Larm over vore Hoveder som af den udstrømmende Damp af et Lokomotiv. Folkene bevæge

fig ikke, kun Pablo rækker mig min Bøsse med de Ord: „Her er Noget for Dig, Herre!“ Det er et Par Kaloer; ifræmmede op ved vor Nærmelse have disse store Fugle faaet den uheldige Ide at svinge sig op over vore Hoveder. Et Dieblisk i Forveien havde de med deres store og frumme Næb kradsat paa Træernes Grene, for at faae fat paa Bær og Insekter. De flyve lavt og tungt, thi deres Svingsfjer ere korte og faa. Jeg sigter og Hannen styrter ned. Hunnen udstøder et skærende Skrig, der formodentlig indeholder en Forhandelse, vender sig, baster udfordrende med Vingerne og flyver bort. Den saarede Fugl er falden mellem Sivene, hvor den gjør flere forgjæves Forsøg paa at komme op. Vi ro derhen og en af Annamiterne søger at bemægtige sig Fuglen, der forsvarer sig som rasende med Næb og Vinger. Annamiten bløder paa flere Steder og tilsidst dræber han den med sin Aare. Jeg bryder mig ikke stort om dette Jagtudbytte, da Kaloens Kjød ikke har nogen videre god Smag; Kon=Bay derimod sætter større Pris derpaa, hun river de smukkeste Fjer ud og stikker dem i koket i sit sorte Haar.

Jeg mærker nu, at vi ere i Nærheden af en stor By. Floden breder sig her og gjør en pludselig Bøining. Baadføreren tager nu selv en Aare, thi Baaden skal bringes ind i Kanalen. Her afverle Hytter af Bambus og Palmeblade med murede Huse med Tegltag. Til Højre viser der sig en ret anseelig enetages Bygning; det er Præsteboligen og det katholske Kapel ligger ved Siden af. Nu gaaer Floden som en Snor, og vi seile forbi Citadellet og en Række Huse af kofinkinesisk Form, men forskjønnede af den europæiske Smag. En svingrende Piben naaer os, en fransk Dampskibsbombard nærmer sig og der opstaaer en stor Bevægelse blandt vore

Spølst. Alle se med spændt Forventning hen til den Kant, hvor Lyden kommer fra og Baadsførerne befale de Roende at ile. Baadene flyve hen til Bredderne paa begge Sider og hage sig fast ved Straaningen, for at de lette Fartøier ikke skulde fuldsæile ved de Bølgeflag, som Kanonbaaden i sin Fart frembringer.

Damperen kommer frem fra en Sidekanal; man kan allerede gennem Træerne skimte dens høie Mast, dens Dampstøjer og det hvide Telt, der hæver sig over Dækket. Idet den dreier ind i Floden viser den Munden af den uhyre riflede Kanon, hvis Virkning Annamiterne have lært at kjende, og for hvilken de nære en lige saa stor Urefrygt som for Tigrene. Krigsskibet er nu inde mellem Baadenes to Rækker og sagtner sit Løb; men Bølgegangen i et saa smalt Farvand er endnu heftig. Alle vore Baadefolk tynde paa Værerne med stor Kraft i det Dieblig Bølgen kommer springende mod dem. Den brydes, men efterlader en Dønning, som kaster Baaden fra den ene Side til den anden. Der høres af og til en skrallende Latter, naar Bølgens Slag er saa stærkt, at Sømanden taber Balancen og styrter i Vandet med sin Vare. Hurtigt er han oppe igjen og ryster Vandet af sig. Men Kanonbaaden fjerner sig, Dønningen forsvinder, der viser sig i Luften kun en let Dampstrib, og den stønnende Lyd af Maskinen taber sig i det Fjerne.

Vi fortsætte Seiladsen. Til Venstre bemærke vi talrige Baade, der have lagt an ved Handelspladsen Gammel-Mytho, en af de vigtigste i Provindsen for Udslibning af Ris. En Del rige kinesiske Kjøbmænd have her deres Boliger og Pakhuse. De Indfødtes Boliger have et europæisk Præg og ere malede med livlige Farver. Den østlige Facade af Citadellet viser sig med sin Skildvagt. Her begynder Rambodschasfloden,

men vi ere endnu langt borte fra det Rige, den har givet Navn.

Jeg var meget begjærlig efter at se denne Flod, som jeg kun kjendte af nogle Reisendes fabelagtige Beskrivelser og fra min Børnelærdom, og jeg fik derfor mine Baadfolk til at skynde sig i den Grad, at vi kom i Spidsen for Konvoien. Jeg havde ventet at træffe en vid Flade, der var som en stor Sø eller i det Mindste som en Bugt, men jeg saa Intet af alt dette. En midt i Indløbet beliggende Ø spærrede Udsigten. Vi tog den høire Side, og idet vi holdt os langs Strandbredden fik vi bag ved Den pludselig Die paa den store Fregat „Perseverante“ og en lang Række Kanonbaade. Den sælsomme, mægtige Virkning af denne uhyre Masse, der hævede sig fra Vandet, omgivet af frodige Landskaber, maleriske Huse og speillære Bøer, er ikke til at beskrive. Men min Beundring var Intet i Sammenligning med den, de Annamiter betoges af, der første Gang havde dette Skue for Die og aldrig før havde set Andet paa dette Sted end uanselige og lave Dschonker. Det er ikke usandsynligt, at de tilbad Fregatten som Skibenes Gud.

Mytho er en By med fire tusinde Indvaanere; det vil sikkert ikke vare længe inden den som Handelsplads naaer en overordentlig stor Betydning, thi den er forsynet med en udmærket Havn og er særdeles heldigt beliggende i den folkerigeste Del af vore tre Provindser. Mytho afgiver en fordelagtig Station for de store Dschonker fra de forskjellige Provindser, der endnu høre til Kongeriget Hué; de søge hellere hertil end til Saigun, der ogsaa ligger længere borte, og de kunne her med Lethed udtuske deres Produkter mod Fødevarer, navnlig mod Ris, hvormed Nedre-Kosinkina forsyner den øvrige Del af Riget.

Ronvoien lagde an ved Den for at oppebie den for Seiladsen gunstige Strømning, der pleiede at indfinde sig med østlig Vind. Tiden var ogsaa kommen til at holde Maaltid. Ron-Bay lavede Mad til sig og Familie i Baadens Agterdel, medens min Tagal sørgede for mig. Han bredte en hvid Bastmaatte paa en Dofte under Teltet og efterat han havde tilberedt de forskjellige indkjøbte Levnetmidler paa en meget appetitlig Maade, hvori han som de fleste af disse Tagals er Mester, bragte han mig dem paa en stor Basse. Men jeg lod ham selv spise hvad han havde tillavet, thi jeg havde besluttet at forsøge Ron-Bays Kogekunst. Mit Mod blev ikke derved sat paa en for stor Prøve. Blandt Andet var Karrien og Krebsene aldeles ikke til at foragte. Desserten udeblev heller ikke. En ung Pige kom roende i en lille Baad, der var fuldpakket med Frugter. For et Par Sapefer kjøbte jeg de skønneste Ananas, der duftede endnu behageligere end Jordbær, Mangofrugter og uhyre Oranger, hvortil desuden kom smaa Risfager af forskjellig Farve. Jeg troede mig nu fuldstændig forsynet, men det var ikke nok. Annamitinden tog en Maatte bort og pegede paa flere fir-kantede Stykker, omhyggelig indkjøbte i Bananblade og ombundne med Traad. Bed Ord og Miner søgte hun at forklare mig, at det var det Ypperste af alle Spisevarer. Jeg saae hen til Pablo, han svarede med et meget udtryksfuldt buono! Jeg kjøbte et af disse Stykker og havde ingen Grund til at angre det. Bananbladene skjulte et Stykke paa en eiendommelig Maade tilberedt Svinekjød, der ved et eget Krydderi har en særdeles pikant Smag. Ved dette fofinkinesiske Festmaaltid fattedes der nu kun en Flaske Neou, Risbrændevin, Annamiternes Nektar, forinden de bleve bekjendte med Barbarernes Kognak. En saadan Flaske blev jeg for-

synet med fra en nærliggende Baad. Dennes Eier havde nemlig fulgt vore Forberedelser med en synlig Interesse. Det var en mager og indskrumpen Olding med et hvidt Skjæg; iført en Silketunika og liggende henstrakt under Baadens Telt tog han sig eiendommelig ud. Ved Tegn og ved Pablos Hjælp indbød jeg ham til at dele mit Maaltid. Han lod sig ikke bede to Gange, men forlangte kun et Minut for at kunne vise sig paa en sømmelig Maade.

Som alle Orientaler lægge Annamiterne stor Vægt paa den smaaligste Etiket, og min Gæst, en rig Fordegodsseier fra Omegnen af Mytho, vilde vise sig for mig paa en værdig Maade. Gardinerne om Teltet luffede sig, og efter et Par Minutters Forløb kom han ud i Galladrægt. Han var iført et Par hvide Silkebenklæder, en smuk violet Talar og en Turban af sort Silke. Med en Flaske vellugtende Keou i Haanden, hvormed han vilde gjengjælde den ham viste Høflighed, steg han over i min Baad og takkede mig med billedrige Ord for Indbydelsen. Jeg tog ham ved Haanden, bad ham tage Plads under Baldakinen og vort Maaltid begyndte. Jeg har alt fortellig omtalt dette, og skal kun tilføje, at naar jeg undtager det frydrede Svinekjød, vare Retterne de almindelige: Karri, Krebs o. desl.

Jeg smagte paa Risbrændevinen, men den var saa stærk og brændte saa voldsomt min Hals, at almindelig Brændevin forekom mig som Spdmælk derimod. Min Gæst fandt ogsaa langt mere Behag i Rognaken og tog ikke smaat til den. Hans blege Ansigt blev rødere, han lo lystigt og hans Øine straaledede. Han var inderlig glad, tog mine Hænder mellem sine og takkede mig mangfoldige Gange for den Hæder, jeg viste ham.

Teltet var aabent til alle Sider og fra alle de andre

Baade kunde man se, hvad vi foretog os. Min Gæst vendte sig ofte til sine Baadfolk, skildrede dem, hvor prægtigt han blev beværtet og rakte dem et lille Glas for at smage. Det gik ud over min Flaske, thi andre Folk i Nabolavet vilde ogsaa gjerne smage en Draabe. Det skete under det glade Udraab „Tot — tot!“ (Godt, godt!).

Maaltidet endte med The paa kokinfinesist Vis og med Kaffe paa fransk Maade ledsaget af en Viskr. Ogsaa denne Prøve paa europæisk Civilisation fandt den gamle Annamite stor Behag i, og Gloriaen smagte ham ypperlig. Overhovedet indsaar jeg af den Maade, hvorpaa han og hans Landsmænd behandlede mine Drifkevarer, at disse ere istand til at tage Luven fra Annamiternes og ville finde en stor Udfættning her. Man kan lige saa godt sælge Alkohol til Kokinfinesjerne som det langt farligere Opium; den ene Gift kan maaske helbrede for den anden.

Men alt belavede flere Baade sig paa at seile, og vi bestemte os til at følge Exemplet. Min Gæst steg over i sin Baad, efterat han først havde underrettet mig om, at han begav sig til Sadec, for at bivaane en Slægtnings Bryllup, og puffedes meget, at jeg vilde komme derhen. Tingene var ikke umulig, thi da Stedet er en søgt Handelsplads pleie Baadene at lægge an derved. Jeg lovede at komme, hvis det stod i min Magt, og vi skiltes meget tilfredse med hinanden. Hans Tilbagekomst blev hilset med høie Jubelraab fra hans egen og de nærliggende Baade. De gode Annamiter fandt sig smigrede ved den Artighed, der af en Franskmand var viist en af deres Landsmænd, og de betragtede den som en Hæder, der var bleven dem selv til Del.

(Sluttes i et følgende Hefte.)

Klaus Kniphoff.

Da Christian den Anden i Aaret 1523 saae sig nødsaget til med sin Familie at forlade Danmark, hvilket han først gjensaae 9 Aar efter som Fange, efterlod han sig en stor Del hengivne Tilhængere, som paa alle mulige Maader gjorde Frederik den Første Herredømmet stridigt, foruden at Kjøbenhavns og Malmøs Borgere viste deres Kjærlighed for den landflygtige Konge ved at udholde langvarige Beleiringer. Blandt disse Tilhængere befandt sig først og fremmest den tapre Fynbo Søren Norby, der stod i Spidsen for de forskjellige Opstande mod den nye Magthaver; men der var ogsaa Andre, der indtog en fremragende Plads i Christian den Andens Parti, og dertil hørte Klaus Kniphoff, en dygtig og forvoven ung Sømand, der tilsidst betalte sin Hengivenhed for den affatte Konge med at lade sit Liv for Bøddeløren. Klaus Kniphoff er af tydske Skribenter, der navnlig skrev til Fordel for Christian den Andens forbitrede Fjender Lybækkerne, bleven kaldt en Sørøver og Fribytter, og selv danske Historieskrivere have ikke anset ham for stort Andet. Først vor for tidlig bortgangne udmærkede Historieskriver C. F. Allen har ladet denne Mand vedrøres fuld Retfærdighed, og giver i den sidste Del af sit desværre ufuldendte Værk: „De tre nordiske Rigers Historie under Hans, Christiern den Anden, Frederik den Første, Gustav Basa, Greveseiden“ en paa historiske Aftstykke bygget Skildring, som stiller Klaus Kniphoff i det rette Lys. Da

vi antage, at denne Skildring ogsaa vil kunne interessere vore Læsere, tillade vi os at gjengive den her.

Klaus Kniphoff — skriver Allen — var født i Kjøbenhavn, ikke, som Hvittfeldt siger, i Malmø. Hans Fader var en kjøbenhavnsk Borger Valter Kniphoff, Moderen Sidse Kortsdatter, en rig, forstandig og virksom Kvinde, der nød stor Anseelse i sin Tid. Efter sin første Egtfælles Død ægtede hun den navnkundige Borgemeister og rige Kjøbmand i Malmø Jørgen Røck, og flyttede over til denne By. Jørgen Røck blev saaledes Stiffader til Klaus Kniphoff. Om dennes tidligere Liv vides saa godt som Intet; men der kan heller neppe have været Meget at berette derom; thi han var ved den Tid, han gik ud paa et Søtog for den landflygtige Konge ikke ældre end 24 til 25 Aar. Men han gjorde sig tidlig bekjendt som en udmærket Sømand, der var fortrolig ikke blot med Nordens Farvande, men ogsaa med de sydligere Have. — Hvittfeldt siger, han havde Hus og Gaard i Vissabon, og med sit fuldendte Sømandsskab forbandt han et uforfærdet Mod, der ingen Fare skuede. Han var tillige en smuk Mand og forstod ypperlig at gjøre sig baade agtet og yndet af sine Folk, idet han blandede Spøg med Alvor. Han findes allerede 1521 i Kongens Tjeneste og har uden Tvivl fulgt ham paa Flugten til Holland som Fører af et af Flaadens Skibe; thi han træffes sammen med Kongen strax efter dennes Ankomst til Nederlandene. Hans Moder skal have været af adelig Slægt, og Christian den Anden skjænkede ham, da han drog ud paa det Tog, der skulde gjøre ham saa navnkundig, adeligt Baaben, en Udmærkelse, som i høi Grad synes at have behaget og fornøjet den unge Klaus Kniphoff.

En ganske anden Mand var den anden Anfører, Me-

ster Lambert Andersen. Han var en geistlig Mand, havde været Kannik i Ribe, hvor han var født, og nydt Indtægterne af flere Sognefald. Han var allerede nu noget fremfærdig i Alder og havde i mange Aar tjent Kong Christian som en meget betroet Sekretær og vundet hans Yndest ved sin Dygtighed og Npiagtighed i Forretningerne. Denne Mand, som sit hele Liv kun havde syleset med Pen og Blæk, søgte nu Drift til at gribe Sværdet og gaa paa Kapertog. Ogsaa i denne Retning udfoldede han den samme Dygtighed som i sine tidligere fredelige Jdrætter. Det skyldtes fornemmelig hans Anstrengelse, Klogskab og Udholdenhed, at Skibene bleve udrustede og Toget kom istand, og paa Kampens Dag stod han fremmest paa Dækket, uden at Ruglerne, som peb og hvislede rundt om ham, der ikke før havde prøvet den Musik, formaaede at rokke hans modige Sjæl. Det fortjener ogsaa at bemærkes, at han ingenlunde, som man maaske kunde tro, var en barsk og streng Mand, men godmodig, mild og venlig mod Alle, om hvem derfor Ingen talede Andet end godt. Han havde flere Brødre, af hvilke den mærkeligste var Poul Andersen, ligeledes Kannik og senere Rantor i Domkapittlet i Ribe, hvem vi tidligere flere Gange have havt Anledning til at omtale. Han blev af Christian den Anden brugt i de vigtigste Sager og havde megen Indflydelse paa Regeringen, hvorfor han ogsaa af Oprørspartiet regnedes blandt „de flere Fandens Skalke“, som forledte Kong Christian til sine onde Gjerninger. Kongen brugte ham bl. A. i Sendelserne til Rom. Sidste Gang, han skulde have røgtet en saadan Sendesærd, var i Begyndelsen af Aaret 1523, da Oprøret i Jylland var ved at bryde ud; men hans geistlige Foresatte Bisp Jver Munk af Ribe, som vel gjættede, at Diemedet med hans Sendelse

var at klage hos Paven over de oprørste Bisper, bevirkede, at han blev anholdt af Hertug Frederiks Krigsfolk og sat i Fængsel. Da Lambert Andersen ved Bud fra Danmark erfarede, at Bispens Mening var at holde hans Broder i Fængsel for Livstid, optændtes en ny Bredens Iver hos ham for Foretagendet, og han sagde truende: „Jeg vil dog tale hans Bedste til de Forrædere af Ribe inden Pindse-dag.“

Det var ikke uden Grund, at man skyndte sig med at komme tilspes. Hollænderne, hvis Handel paa Østersøen overgik de andre Landskabers i Omfang og Betydning, havde fattet Mistanke til de Rustninger, der foregik paa Zeeland, og det varede ikke længe, inden de fik Visshed om, at det var Kaperfibe, som udrustedes. Borgemeister og Raad i Amsterdam sendte da strax nogle Fuldmægtige til Regentinde Margrete for at klage over, at den danske Konge forstyrrede Freden paa Søen ved at udsende Kaperfibe fra nederlandske Havne, hvilket maatte have til Følge, at Lybæk og andre Hansfestæder optraadte fjendtligt mod Hollænderne og forment dem Udgang til Østersøen; de krævede Beskyttelse af Regentinden for deres vigtigste Næringsvei Handel og Søfart, og bade hende ikke tillade, at en fremmed Fyrste saaledes misbrugte den Gjæstfrihed, der vistes ham. Margrete blev høilig fortørnet over det, hun erfarede, og det ikke uden Grund; thi hun havde nu paa andet Aar med stor Iver arbejdet paa at faae den gamle Handelsforbindelse med de nordiske Riger og Hansfestæderne igjen bragt i Gang, uden at man dog derved paa nogen af Siderne bandt sig med Hensyn til de politiske Stridsæmner, der vare paa Bane, og det var, som tidligere omtalt, endog lykkets hende at faae afsluttet et foreløbigt Forlig, ifølge hvilket den fredelig Han-

del igjen maatte drives, uden at forulæmpes fra den ene eller anden Side. Alt, hvad der var opnaaet, maatte nu betragtes som spildt; det gamle fjendtlige Forhold vilde igjen fornyes, hvis Raperne fik Lov til at løbe ud, og paa Afsluttelsen af et endeligt Forlig, som efter Bestemmelsen skulde have fundet Sted paa et Møde i Lybæk næstkommende Bindse, var der ikke at tænke. Margrete søgte at gøre hvad hun kunde for at afværge en saa stor Ulykke. Hun sendte de hollandske Fuldmægtige og Formanden for Regeringsraadet Johan Carondelet, Erkebisp af Palermo, til Kong Christian for at gøre ham Forestillinger. Men baade han og Dronningen negtede, at de havde givet Klaus Kniphoff eller nogen Anden Fuldmagt til i deres Navn at drive Raperi. Kongen medgav ogsaa Udsendingene et skarpt Brev til Klaus Kniphoff, hvori han paalagde ham at vende tilbage og udlevere alt det røvede Gods; men han forlangte derhos af Regentinden, at hun skulde udstede et Brev, hvori der tilstodes Raperne Tilgivelse og sikkert Leide. Hertil var hun villig, naar det blot kunde forebygges, at Raperskibene gik i Spæn. Disse laa den Gang i het Vlie, et Farvand, der fra Zuiderzøen fører ud i aaben Sø mellem Den Vlie-land og Friesland. De havde allerede taget nogle danske og lybske Kornskibe, hvis Ladning folgtes i Kampen. Da man bragte Klaus Kniphoff Kongens og Regentinde Margretes Brev, erklærede han trodsig, at han vilde have ubetinget Tilgivelse under det store Segl og med Udeladelse af det Punkt om Tilbageleveringen af det tagne Gods; thi han havde Intet at tilbagelevere. Ogsaa heri spiede man ham, da man for enhver Pris ønskede at forebygge, at han ved sine Raperier gav Anledning til Fredsbrud med Hansfestæderne. Et Par Dage efter kom man tilbage med et nyt Brev; men

da var Klaus Kniphoff seilet sin Aaas og allerede langt ude i det aabne Hav. Det Eneste, Margrete nu kunde gjøre, var at oplyse Lybæk om Sagens sande Sammenhæng. Det skete ved et Brev af 10de Marts 1525, hvori hun med stor Oprigtighed fortæller det Hele fra først til sidst for at vise, at hun var uden al Skyld deri, og lover, at hvis Skibene tilspøiede Lybækkerne eller deres Forbundsfaeller nogen Skade, skulde Mandskabet, om det kom tilbage til Holland, blive straffet efter Fortjeneste.

Klaus Kniphoff og Mester Lambert Andersen fik Fuldmagtsbreve dels udstedte af Kongen alene dels tillige af Dronningen, hvorved de bemyndigedes til at seide paa Kongens frasaldne Undersaatter i Danmark, Norge og Sverrig og alle Hansfestæderne saa vel til Lands og til Vands. Der medgaves dem ogsaa et Brev til Spren Norby, hvori han opfordredes til at have ubetinget Tillid til dem, og en Proclamation til Kongens Undersaatter i alle tre Riger. Disse Breve vare daterede fra 5 til 16 Februar. Bestemmelsen var, som tidligere omtalt, at de skulde krydse i Kattegat og Nordsøen langs Norges Kyster og opbringe saa mange Skibe de kunde; derefter skulde de begive sig til Skotland, sælge Byttet, købe andre Skibe, som egnede sig til Orlog, antage flere Krigsfolk, og med den saaledes dannede Krigsstyrke ile til Danmark, for at understøtte Spren Norby i hans Foretagender. Kun en eneste Hansfestad forbyd Kongen dem at øve Hjendtlighed imod, nemlig Bremen, uden Tvivl for at stemme denne Stad venlig mod hans Hovedsmænd Henrik Giø og Niels Lykke, som levede her under meget trykkende Forhold, da de paa Grund af Pengemangel idelig maatte gjøre Gjæld. Bremerne klagede imidlertid siden over, at Kongens Tiljagn ikke kom dem til Gode, da Klaus Kniphoff

uden Hensyn hertil opbragte flere af deres Skibe. For at Klaus Kniphoff ikke skulde savne en Havn paa den hollandske Kyst, hvor han i fornødent Fald kunde løbe ind, henvendte Kongen sig skriftlig til Grev Ezard af Ostfriesland og Hertug Karl af Geldern, ja selv til den keiserlige Statholder Grev Fauquenbergh i Friesland, med Begjæring om, at hans Folk frit maatte løbe ind og ud i deres Havne, kjøbe hvad de behøvede og sælge det Bytte, de havde taget fra hans Fjender. De to Sidstnævnte gave Afslag, men Grev Ezard svarede mere imødekommende.

Allerede i den anden Halvdel af Marts træffe vi Klaus Kniphoff og Lambert Andersen krydsende ved Norges Kyster. Fra den sydlige Kyst vendte de sig mod Vest og Nord op ad Bergen til. Den 28de Marts løb de for en strygende Vind ind i Sandvigen, gjorde Landgang og bortførte ved en pludselig Overrumpling Bergens Bisp Oluf Thorkildsen, Abbed Michael i Lyse Kloster og flere Præster som Fanger. De fik naturligtvis ikke deres Frihed igjen uden at betale gode Løsepenge. Den rige Handelsstad Bergen med den tydske Brygge, hvor Lybæk og andre Hansestæder havde deres fyldte Varehuse, var et fristende Maal for Raperne. Kjøbmændene havde dog ved denne Leilighed været saa forsigtige at føre deres bedste Varer ind paa Kongsgaarden i Vincents Linges Varetagt. Der gjordes imidlertid et Forsøg paa at bemægtige sig Bryggen og Kongsgaarden; men Angribernes Styrke var altfor ringe for et saa stort Foretagende: de maatte vige tilbage. Derpaa vendte de sig igjen til den sydlige Kyst af Norge, hvor de krydsede den største Del af April Maaned, og opbragte 6 til 7 Skibe med gode Ladninger, hjemmehørende i Hansestæderne. Medens de krydsede her, sendtes en forhenværende Præst ved Mariekirken i Oslo,

Hans Arildsen, i Land med et Brev til Mikkil Blied, hvori Kongen opfordrede denne sin gamle Tjener til at gaa ombord paa Skibene og tjene ham som Hovedsmand; men Mikkil Blied, som nu var i Kong Frederiks Tjeneste og havde faaet Skiens Lehn, vilde ikke være med ved denne Leilighed. Derimod fik de en mindre heldig Forbundsfulle i en berøgtet Sprøver Klaus Røde, som sluttede sig til dem, medens de frydsede under Norge. Han var mere end almindelig forhadet og frygtet af de Søfarende for den Grusomhed, hvormed han sagdes at behandle de Fanger, der faldt i hans Vold. Han skal have havt hjemme i Amsterdam.

I de sidste Dage af April eller først i Mai satte Klaus Kniphoff og Lambert Andersen med deres Bytte over til Skotland. De fandt her den bedste Modtagelse. Hertugen af Albany, som efter Kongens Fordrivelse havde erkjendt Frederik den Første og søgt Forbund med ham, og hvem Kong Christian derfor under sit Ophold i England paa det Stærkeste havde modarbejdet, var bleven fordrevet, og det mod Kongen venligt fændede Parti var kommet til Styret. Desuden havde Kongen ved Alexander Ringhorn, som han allerede sidst i forrige Aar havde skiftet derover, og ved sin gamle Herold Mester David bearbejdet adskillige af de mest formaaende Herrer i Regeringen, saa at de vare villige til at fremme hans Tare. De to Kaperhovedsmænd solgte, uden at der lagdes dem nogen Hindring i Veien, deres Krigsbytte, kjøbte Orlogsskibe og hvervede Krigsfolk. En god Støtte herved havde de i den indflydelsesrige Robert Barton, med hvem Kongen allerede i mange Aar havde staaet i Forbindelse, og som var nøie forbunden med Alexander Ringhorn. Hele det skotske Regeringsraad tilskrev Christian den Anden i den umyndige skotske Konges Navn, at hans

Skibe trygt og sikkert kunde opholde sig i alle skotske Havne, hans Høvedsmænd sælge og købe, hvad de vilde, og antage til hans Tjeneste saa mange Styrmand, Baadsfolk og Krigsfolk, som de ønskede. Robert Barton meldte ham, at han var isærd med at udruste en Flaade, som skulde forene sig med hans Skibe og stride mod hans Fjender. Efter saa vel forrettede Sager i Skotland, seilede Klaus Kniphoff og Lambert Andersen sidst i Mai atter over til Kysten af Norge, ventende paa Robert Barton, som antoges at ville tilføre dem en Forstærkning af 5 Orlogsskibe med 900 Krigsknægte ombord. Saa snart han var kommen, var det deres Agt ufortøvet at begive sig ned til Sundet og forene sig med Søren Norby, der saaledes vilde komme til at byde over en saa betydelig Krigsmagt, at det lod sig haabe, at noget Stort vilde kunne lade sig udrette til Bedste for den Konge, hvem de af frivillig Hengivenhed havde besluttet at vove Liv og Blod for.

Imidlertid vare Hansfestæderne komne i Bevægelse ved denne Forstyrrelse af den vigtige Handel paa Norge, som ifølge Aarstiden netop nu skulde tage sin Begyndelse. Hamborg og Lybæk vare især interesserede i Handelen paa Bergen, som de næsten ganske beherskede, Rostok og Stralsund havde sat sig fast i Tønsberg, Oslo og flere Stæder i Sønderlandet, og vare her omgjærdede med store Handelsrettigheder, der udelukkede enhver Medbeiler. Hamborgerne udsendte ved Pintsetid (4de Juni) 4 store Kraveeler for at opsjøge Klaus Kniphoff og tilintetgjøre ham; men de kunde ikke finde ham. De snedige Lybækter, som paa den Tid vare isærd med at bemægtige sig Gulland, vilde ikke opgive dette lovende Foretagende, men paa een Gang baade fortsætte Beleiringen af Bisborg og have deres Fart paa Bergen betrygget. De

henvendte sig derfor, som tidligere omtalt, til Kong Frederik med Begjæring om, at han vilde lade sine Orlogsskibe krydse ved Skagen og ledsage deres Handelsfartøier til Norge, idet de oprullede for ham et truende Billede af den Hungersnød, som ikke vilde udeblive i Norge, naar Hansestæderne ikke tilførte Landet Fødemidler, og Hungersnødens sandsynlige Følgesvend, Oprør af Landets Indbyggere mod Kongen. Men Rantsler Utenhof gennemskuede Lybækernes List, og Kongen gav dem Afslag. Klaus Kniphoff og Lambert Andersen kunde saaledes endnu en Tid usforstyrret fortsætte deres Raperier under Norges Kyst. Dog kom det ved Pintse-Helligdage (4de Juni) netop paa den Tid, da Hamborgerne udsendte deres Skibe mod dem, til et Sammenstød mellem deres to Skibe og 6 svære Kjøbmands-Skaller, hvis Hjemsted ikke anføres, men som man med Rimelighed kan gjette har været Danzig. Det kom til en heftig Træfning, i hvilken Lambert Andersen faldt, truffen af en fjendtlig Kugle. Hans Død vakte almindelig Beklagelse, thi han var meget afholdt af Mandskabet for sin brave og redelige Tænkemaade. Træfningen maa isørigt have været uafgjørende eller have vendt sig til Fordel for Klaus Kniphoff; thi han vedblev endnu flere Uger at krydse i disse Farvande, bestandig ventende paa, at Robert Barton efter Aftale skulde komme. Mandskabet var ved det bedste Mod, thi det ene Skib toges efter det andet, saa at man tilsidst havde en Flaade paa 10 til 11 Skibe, dels Orlogsskibe, dels til Orlog mer eller mindre skiffede Kjøbmandsfartøier. Det hele Udbytte af de to Raptertogter om Foraaret og Sommeren beløb sig til 36 Fartøier, hjemmehørende i Østersøstæderne, af hvilke mange dog kun vare smaa. Blandt dem, der havde taget Tjeneste ombord paa Raperskibene, var den kongelige Sekretær Hans

Bayreut, der ligesom Lambert Andersen havde byttet Pennen med Sværdet. Han var en geistlig eller i det Mindste studeret Mand, og var efter Stefan Hopfensteiners Fald bleven udenomt til første tydske Sekretær, men Vist til Eventyr og et naturlig let og lystigt Sind bevægede ham til at følge Raperfanen. Han syntes at have været vel lidt af Kongen, som ved Afskeden sagde til ham, at han ventede ham tilbage med en dygtig Skramme i Ansigtet, hvilket tildels gik i Opfyldelse. Om den hos Mandskabet herskende Stemning siger han: „Vil Gud være med os, Djævelen frygte vi ikke, vore Rugler gaa tvertigjennem alle Skibe, saa det ramler og rasler.“

Klaus Kniphoff tilbragte omtrent en Maaned ved Norges Kyst, forgjæves ventende paa Robert Barton, som til Ulykke for Spren Norby og mange Andre udeblev. Kjød af længer at vente seilede han med sit Bytte anden Gang til Skotland, hvor han ankom i de første Dage af Juli eller sidst i Juni. Men her var Alt i den korte Tid, han havde været borte, paa det Forunderligste forandret. Regeringsraad, Adel og Borgere vare blevne som andre Menneſker. Dette havde nu for en Del sin Grund i den naturlige Ustabighed og Tilbøielighed til at dele sig i Partier, som er Skotterne egen, og som havde fundet Næring i de lange borgerlige Uroligheder, der havde hersket. Disse syntes vel for Diebliffet stillede, men Dønningen efter den store Bevægelse gik dog endnu høit og hindrede Forholdene i at vinde Fasthed. Men hertil kom endnu en anden Omstændighed. Frederik den Første havde sendt en snild og med de flotſke Forhold fortrolig Mand, Ridder Mogens Lauridsen til Tjele af Løvenbalkernes Ht, til Skotland for at modvirke Alexander Ringhorn og vinde Regeringen for Danmarks nye Konge. Han ankom til Edinburg netop tre Dage før Klaus Kniphoff.

Alexander Ringhorn brugte forgjæves sine Forbindelser og sin lidenskabelige Betsalenhed for at bekæmpe Mogens Lauridsens Bestræbelser. Denne tog bestandig Luven fra ham. Han havde ikke mindre vigtige og formaaende Forbindelser i Landet end Ringhorn. Han var nemlig forlovet med en skotsk Grevedatter af Grahammernes Hus og Slægt, med hvem han ogsaa holdt Bryllup, inden han forlod Landet. Brylluppet stod i Robert Bartons Hus, og kan man slutte noget af denne Omstændighed, saa bliver det vel, at ogsaa Robert Barton har svigtet sine gamle Venner Alexander Ringhorn og Kong Christian. Dette vilde heller ikke være saa forunderligt; thi Trofæbsbrud og Overgang fra et Parti til et andet hørte under den store sædelige Fordærvelse, som den Gang havde vundet Overhaand i Skotland, og den Op-
 løsning af Samfundsforholdene, som Borgerkrigene havde medført, til Dagens Orden. Klaus Kniphoff mødte denne Gang store Vanskeligheder ved Affættningen af Krigsbyttet og tilsidst aabenbar Modstand. Der opstod Tvist om et af de tagne Skibe, hvis Skipper paastod at være af skotsk Byrd. Sagen kom til Paafjendelse for Regeringsraadet, som imidlertid, efterat det var oplyst, at Skipperen var født i Stralsund og alt Godset havde hjemme i Danzig, erkjendte Klaus Kniphoffs Eiendomsret til Skibet paa Kong Christians Vegne. Da Klaus Kniphoff med nogle af sine Følt forlod Raadhuset, hvor Retten holdtes, og kom ud paa det foran liggende Torv, varede det ikke længe inden der opstod en stor Tumult og han saa flere hundrede Sværd blinke imod sig. Det var Adelsmænd og Parlamentsherrer med deres Tjenere, uden Tvivl af Hertugen af Albans Parti, som Kong Frederiks Sendebud Mogens Lauridsen havde faaet ophidsede og satte i Bevægelse mod den dristige fremmede Sømand eller rettere

Sørøver, der vilde gjøre Skotlands Hovedstad til en Røver-rede. Klaus Kniphoff maatte flygte tilbage til Raadhuset, som Regeringsraaderne imidlertid havde forladt, og forsvare sig her saa godt han kunde. Han fik sin Kappe gennemstucken paa flere Steder; en af hans Vedsagere blev dødelig saaret; Hans Bayreut fik bag fra et dybt Saar i Siden og det Halve af den venstre Haand afhugget. Skjøndt saa ilde tilredt, og skjøndt Saaret i Siden var farligt, kan Hans Bayreut i sit Brev til Kongen ikke bære sig for at spørge, idet han beder Kongen, som ved Afreisen havde sagt til ham, at han ventede at se ham igjen med en dygtig Skramme i Ansigtet, at tage disse Saar for Fyldest, da han jo ikke kunde gjøre ved, at den Forræder angreb ham bagfra. Først da Regenten selv kom med Krigsfolk, stillede Uroen og Klaus Kniphoff og hans Folk kom i Sikkerhed. Dette var ikke ene-staaende. Tre eller fire Dage før den nu omtalte Tumult havde David Falconer tre Gange overfaldet Alexander Ringhorn med Sværd og Dolk i hans Hus og søgt at tage sin fordums Ven og Staldbroder af Dage. Et nyt Opløb var sket, da Klaus Kniphoff fra Skibene vilde føre nogle Varer i Land, hvilke den tilstimlende Mængde søgte at bemægtige sig. Alt dette gjorde Klaus Kniphoff led og kjed af Op-holdet i Edinburg, og han havde allerede besluttet at reise bort i de første Dage af August, da ved samme Tid Høvedsmanden Jørgen Stegentin ankom med Befalinger fra Kongen. Disse gik ud paa, at Klaus Kniphoff, hvis han havde tilstrækkelig Styrke dertil, strax skulde ile Søren Norby til Undsætning — Kongen var nemlig endnu i de første Dage af Juli, da han assendte Jørgen Stegentin til Skotland, uvidende om, at Søren Norby allerede havde set sig nødsaget til at gaa paa Forlig med det danske Rigsraad og Kong

Frederik. Var han ikke istand til at bringe Søren Norby nogen klæffelig Hjælp, skulde han begive sig over til de hollandske Farvande, opholde sig ved et af Indløbene til Zuiderzøen eller ved Indløbet til Maas eller et andet bekvemt Sted, og herfra sætte sig i Forbindelse med Kongen, af hvem han skulde modtage nye Forholdsordrer. Til Kysten af Norge maatte han paa ingen Maade begive sig; thi Kongen havde faaet Underretning om, at baade Hamborgerne og Vybækkerne udrustede Skibe for at overfalde ham, hvis han viste sig i de norske Farvande. Iøvrigt paalagde han ham „ved sin Hals“ intet Kaperi at øve paa de keiserlige Strømme. En lignende streng Befaling havde Kongen ogsaa tidligere givet andre Hovedsmænd, der kappede i hans Navn.

Klaus Kniphoff undlod ikke at efterkomme Kongens Befaling og befandt sig allerede ved Midten af August i de hollandske Farvande. Han havde tre store Skibe: Gallionen, den flyvende Geist, Bardunen og en lille Jagt, den hvide Svane; desuden havde Røde Klaus, som fulgte med ham, et stort Fartøi indrettet til Orlog. De opholdt sig paa forskjellige Steder ved den hollandske Kyst, en Tidlang (1ste—9de September) paa „goede Rede“, en god Ankerplads paa en Ø af samme Navn i Nærheden af Sydholland. Mellem Klaus Kniphoff og Kongen gik Bud frem og tilbage for at aftale alt Fornødent. Christian den Anden, utrættelig i sin Virksomhed med de ringe Midler, han havde, havde nemlig besluttet med disse Orlogsskibe at prøve et nyt og større Foretagende, hvorfor de skulde forsynes med alle Fornødenheder, ogsaa med et betydeligt Antal Krigsknægte, foruden Baadsfolk. Paa „goede Rede“ indtog de fornemmelig Fødemidler, fra Antwerpen fik man Skjts, Krudt, Rugler og alle Slags Vaaben. Herved var en Rjæbmand i denne By,

Henrik van Lit, der ogsaa havde været behjælpelig ved Udrustningen i Foraaret, meget virksom. Landsknægte, hvoraf der vilde behøves 1500 til 2000 Mand, ventede man at faae fra Bremens Stift, hvor der den Tid førtes en blodig Fejde mellem Erkebisp Christoffer og Hertug Magnus af Sachsen-Lauenburg om Besiddelsen af Wursterfrisers Land. Flere af Kongens gamle Hovedsmænd, som Rort Pfenning og især Klaus Hermelind, havde gjentagne Gange baade skriftlig og mundtlig henvendt sig til ham med Tilbud om Landsknægte, og man var bleven enig om, at de til en bestemt Tid skulde indfinde sig med et Par Tusinde Knægte ved en bekvem Havn i det til Bremens Stift grændsende Ostfriesland, hvor Skibene vilde være tilstede for at tage dem ombord.

Det kunde imidlertid ikke være Andet, end at et saa langvarigt Ophold (fra Midten af August til over Midten af September) af flere store Orlogsskibe ved Kysten af Holland vakte Opsigt og gav Anledning til mange Rygter, indtil baade Folk og Regering med Skræk opdagede, at det var den samme Klaus Kniphoff, der for ikke lang Tid siden havde voldet saa megen Uro og Fortred, som nu atter viste sig. Regentinde Margrete, der een Gang havde set sine Bestræbelser for at fornye Handelen mellem Nederlandene og Østersøstæderne samt Danmark og Norge strande formedelst Klaus Kniphoffs Kaperier, og hvis Udsendinge, da de paa Mødet i Lybæk i Foraaret 1525 forsikrede, at den nederlandske Regering var aldeles uskyldig i Kniphoffs Foretagender, vare blevene hørte med Vantro og Intet havde kunnet udrette, gif denne Gang frem med stor Rasighed og Bestemthed. Henrik van Lit blev efter hendes Befaling midt om Dagen greben paa Børsen i Antwerpen og sat i Fængsel,

og i alle Nederlandenes større Handels- og Søstæder lod hun ved den offentlige Udraaber forkynde, at Klaus Kniphoff var „en Sprøver og Søtys“, hvis Person man skulde søge at bemægtige sig, hvor man kunde, for at han kunde lide sin fortjente Straf. Dette Sprog var tydeligt nok og levede selv i Lybæk ikke Plads til nogen rimelig Mistanke, saa at Regentinden snart efter havde den Tilfredsstillelse, at den af hende saa meget attraaede Handelsoverenskomst kom istand. Christian den Anden sølte sig imidlertid opfordret til at tage sig af sine Tilhængere og Tjenere, der bleve saa ilde behand- lede. Ladende som om Regentinden stod udenfor denne Sag, skrev han og Dronningen til Øvrigheden i Antwerpen et Brev fuldt af Bebrejdelser. Staden havde, hedder det, ved flere Leiligheder lagt et fjendtligt Sindelag for Dagen imod dem, blandt Andet derved, at for et Aar siden et ærerprigt Smudsstrif mod Kongen her var blevet trykt og udbredt, uden at Øvrigheden stred ind derimod. Nu blev Henrik van Lit forfulgt, blot fordi han nærede Hengivenhed for Kongen og Dronningen; hans hele Brøde bestod dog ikke i Andet, end at han havde besørget nogle Barer fra Klaus Kniphoff til Kongen, hvilken denne behøvede til sin egen og sine Hof- folks Brug. En saadan Fremfærd mod Henrik van Lit kunde de ikke betragte anderledes end som en Fornærmelse mod dem selv, hvorfor de formane Øvrigheden til herefter at lade ham være med Fred. I et andet Brev til samme Stad beklage de sig med stor Bitterhed over, at Klaus Knip- hoff ved offentligt Udraab var erklæret for en Søtys og Sprøver: han var hverken det ene eller Andet, men deres ærlige tro Tjenere, som efter deres Befaling og med deres Fuldmagt feidede paa deres Fjender, der havde berøvet Kon- gen hans Riger og Dronningen hendes Medgiftsgods, og

Bibl. f. Ungd. 2. Aarg. 2. Bd. 3

disse deres Fjender vare tillige Keiserens Fjender. Disse Breve fremkaldte imidlertid en skarp Skrivelse fra Regentinde Margrete til Kongen, hvori hun lod ham vide, at hvad der var gjort i Antwerpen med H. van Lit og Al. Kniphoff, var sket efter hendes Befaling, og at han ikke maatte skrive flige Breve til Øvrigheden, men skulde henvende sig til hende, naar han mente at have Noget at beklage sig over. Tillige lagde hun ham alvorlig paa Sinde de Farer, han ved Udsending af Kapere nu atter udsatte den nederlandske Handel for, hvilket vilde paadrage ham et stort Ansvar for Keiseren. Christian den Anden, der den Gang var lige saa misfornøiet med Regentinde Margrete som hun med ham, fordi hun modsatte sig Udførelsen af adskillige Mandater, som Keiseren havde udstedt til hans Bedste, svarede, at hvis hans Folk med Magt havde tilegnet sig Noget i disse Farvande, saa var det ganske imod hans Villie, og han vilde strax give dem Befaling til at yde de Skadelidte fuld Erstatning, saa at de Intet skulde have at beklage sig over. Hvad angik Fru Margretes Øring om, at hun vilde klage til Keiseren over hans Opførsel (gouvernement), da maatte han sige, at han vidste ikke at have gjort Andet, end hvad han kunde staa ved baade for Keiseren og enhver anden Fyrste, og det Samme gjaldt om hans Folk, hvis de havde holdt sig indenfor Grændserne af de Befalinger, han havde givet dem. Det var hende jo desuden bekjendt, at det var den eneste Maade, hvorpaa han kunde komme sine Fjender til Livs; vidste hun noget andet Middel at hjælpe ham paa, var han fremdeles, som han to Gange havde tilbudt, villig til at kalde sine Folk tilbage fra Spæn.

Med den Rustning, Kongen foretog sig, havde han intet Mindre til Hensigt, end at underlægge sig Norge. I den

Forskrift, som han meddelte Anførerne for Toget, paalagde han dem først at vende sig mod Bergen. Dersom Staden frivillig faldt til Fjæ og overgav Kongens Folk Kongsgaarden, maatte ingen Vold eller Plyndring øves, men Kjøbmændene skulde slippe med at betale en Brandskat. Saa snart man havde Bergen i sin Magt, skulde man sende en Jagt ind i Landet for at indkræve en Jettallieskat og underhandle med Bønderne om paany at hylde Kongen. Derefter skulde man gjøre sin Flid for at bemægtige sig Trondhjem og Erkebispegaarden, derpaa angribe Stavanger og tilsidst Agershus. Man skulde søge at reise Almuen baade norden- og søndenffjelds og vinde dens Understøttelse til hvad der skulde udføres. Med de Fødemidler, man kom i Besiddelse af, indskræpes det gjentagne Gange, at man maatte holde godt Hus, for at man ikke skulde komme til at lide Mangel om Vinteren. — Hovedpunktet var Bergen, og for dets Sikring og Bevarelse maatte intet Middel spares. Man skulde med Lempe søge at bevæge de tydske Kjøbmænd til at gaa over til Kongen; lykkedes ikke dette, skulde man reise Alager imod dem for den Vold, de havde øvet mod Byens Borgere. Bispegaarden, som laa lige overfor Kongsgaarden, skulde nedrives fra Grunden for ikke at være til Hinder ved Forsvaret af Kongsgaarden. Det nærliggende Kloster skulde man ligeledes nedrive, hvis dets Beliggenhed var Kongsgaarden til Skade, og udtage Guld og Sølv og Alenodier til Kongens Behov. Endnu flere Kirker maatte nedrives, om det gjordes fornødent. Løse Kvinder og andet løst Fjolf skulde man tage og lade grave og arbejde hele Vinteren for at opføre en Vold til Forsvar. Om hvorledes dette Arbeide bedst skulde udføres, kunde den forrige Høvedsmand Jørgen Hansen, der kjendte alle Forhold, give Bistad. Dersom Mikkil

Blid igjen vilde træde i Kongens Tjeneste, vilde han bestikke ham til Statholder søndenfjelds; samme Stilling skulde Jørgen Hansen have nordenfjelds. — Landsknægtene advares mod ikke at tilspøie den fattige Almue nogen Overlast; Enhver, der frivillig underkastede sig, skulde tages til Raade. Knægtene antoges paa et Aars Tjeneste og skulde nyde samme Behandling som paa Keiserens Orlogsskibe og som gammel Søret hjemlede. For at de skulde være desvilligere, tilstod Kongen dem foruden fri Kost og 2 Mark dansk i Løn om Maanedens de halve Løsepenge af Fangerne og halvt Bytte, undtagen det bedste Anker, Kanoner, Krudt og Rugler, som tilfaldt Kongen. Ansørerne mindes om, at holde Knægtene til at ro og arbejde og leve skikkeligt med Folket i Norge.

Til Befalingsmænd paa dette Tog udnævnte Kongen Klaus Kniphoff, Jørgen Hansen og Jørgen Stegentin. De fik en meget udstrakt Fuldmagt, der ogsaa udstedtes i Dronningens Navn, ikke blot til at feide paa Kongens Fjender og frasaldne Undersaatter, men ogsaa til at varetage hans Tare i forskjellige Tilfælde, som kunde indtræffe paa Toget. Døde Nogen af dem eller blev utjenstdygtig, havde de Andre Myndighed til at vælge en Anden i hans Sted. Jørgen Stegentin, der havde tjent Kongen som Høvedsmand baade i Danmark og Tydskland, førte blot Befaling over Landsknægtene, og var de to Andre underordnet, saaledes at han Intet turde foretage sig uden med deres Raad og Samtykke. En af de Udnævnte havde imidlertid sine store Betænkeligheder. Det var Jørgen Hansen, der ellers isølge sin tidligere Stilling som Høvedsmand i Bergen og den Agt, han havde vidst at indgyde Tydskerne i denne By, syntes selvskreven til at være med ved et saadant Foretagende. Han var aldeles imod dette Vintertog og gjorde Kongen, der havde sendt ham

de ovenansførte Bestemmelser om Togets Jværfsættelse til Betænkning, opmærksom paa flere Omstændigheder, som denne havde taget altfor let. Først bemærker han, at de ere ikke saa stærke, at de saaledes kunde indtage Bergen ved det første Angreb; dernæst, naar dette slog feil, vidste han ikke, hvorledes de skulde nære og berge sig Vinteren over; thi Hamborgerne og Lybækkerne ere lige saa stærke eller rettere stærkere end Kongens Folk, og saa snart disse gjorde Landgang, rygtedes det strax baade i Nord og Sønder, og Kjøbmændene, Brælaterne, Almuen, Kirker og Klostre fik da travlt med at føre deres Levnetsmidler, Sølvo og Penge ud i Skoven og blandt Klipperne og skjule det her. Men nu komme Knægtene og ville have deres Penge, og faae de ingen, kommer man ingen Begne med dem. Det forekom ham heller ikke vel betænkt at tilsige dem fri Røst; thi da ville de ikke spare og holde til Raade, men altid have nok, og er der ikke nok, „da veed Eders Raade vel, at de ikke ville have patientiam.“ Med Hensyn til Kongens Ytring om, at man skulde lade Knægtene ro og arbejde, henviser han til Kongens egen Erfaring, at det vilde være aldeles umuligt at bevæge dem hertil. Selv ønskede han ikke at have nogen Befaling eller Regimente paa Toget, dertil vare Klaus Kniphoff og Jørgen Stegentin gode nok; sin Hals vilde han gjerne vove for Kongens Skyld. „Jeg frygter,“ vedbliver han, „det er et underligt Anslag; Gud giv det ganger bedre til, end jeg kan forestille mig. Helt vilde jeg være hos Eders Raade, om jeg kunde gjøre Eder nogen Tjeneste; men denne Reise mod Vinteren tilspøes stander mig haarde-ligen imod; dog skal Eders Raades Villie gange frem og ikke min.“ Med saa mørke Anelser imødesaae Jørgen Hansen dette Tog. Godt havde det været, om hans Raad og

Mening var bleven fulgt, da vilde mange gjære Mænds Liv være blevet sparet. Men Kongen blev imidlertid fast i sin Beslutning og kunde nu ogsaa vanskelig paa Halvveien afbryde et Foretagende, til hvilket saa mange Forberedelser allerede vare trufne.

Christian den Anden henvendte sig nu atter til Grev Ezard af Ostfriesland med Anmodning om, at hans Folk og Krigsskibe, naar det behøvedes, maatte finde Tilflugt i hans Havne. Han sendte ham i den Anledning Afskrift af adskillige Mandater, som Keiseren havde udstedt til Bedste for Kongen og imod hans Fjender, for at Greven kunde se, at naar han understøttede ham, saa var det i Overensstemmelse med Keiserens Villie. Der var rigtignok ved flere af disse Mandater tilføjet en eller anden Betingelse, som gjorde dem temmelig betydningsløse. Den kloge og sindige Grev Ezard havde en Del Betæneligheder, men spiede sig dog tilsidst efter Kongens Ønske. Ogsaa med Junker Balthasar af Esens og Witmund, hvis Besiddelser ligeledes laa i Ostfriesland mod Nord ud til Havet og samgrændsende med Grev Ezards, satte han sig i Forbindelse og fik Løfte af ham om Understøttelse for sine Folk. Junker Balthasar var ikke fremmed for Christian den Anden, thi en Broder eller nær Slægtning af ham, Junker Simon af Esens, havde havt Befalningen over en Hærsdeling paa det store Krigstog i Sverrig.

Floden Ems deler sig ved sit Udløb i et østligt og vestligt Løb eller som de kaldes Øster- og Vester-Ems. Begge ere formedelst de mange Grunde og Sandbanker meget vanskelige at befare. Nordligt ved Udløbet af Øster-Ems, omtrent et Par Mil fra Emden, ligger en lille Havn, Greetziel, hvor Grev Ezard havde et lille Slot eller Borg Greethusen. Havnen var ganske nær ved Junker Balthasars

Besiddelser, hvor Landsknægtene skulde samle sig. Efter Anvisning begav Klaus Kniphoff sig i den anden Halvdel af September med sine tre store Skibe Gallionen, den flyvende Geist, Bardunen og den lille Jagt, den hvide Svane. Røde Klaus anfrede for sig selv i Vester-Ems. Men til deres store Overraskelse og Fortred traf Klaus Kniphoff og Jørgen Stegentin ikke de Landsknægte, som Klaus Hermelind havde lovet at føre herhid. Han selv var ikke tilstede, ja havde ikke en Gang efterladt nogen Bescd. De underrettede Kongen om denne fortredelige Hændelse, idet de beklagede, at de bleve opholdte her og spildte den gode Tid, medens de, naar de uventet havde vist sig i Søen, maaske kunde have udrettet noget Betydeligt. Tab af Tid skulde imidlertid ikke blive den værste Følge af denne ulykkelige Forsinkelse. Fordærvelsen lrede allerede paa Klaus Kniphoff og hans Staldbrodre og nermede sig med sikre Skridt. Medens han laa her, havde Hamborgerne ikke været ledige; deres Kraveeler og andre Orlogsskibe vare rustede og færdige til at løbe ud. Den hamborgske Borgemeester Dr. Henrik Salzburg havde i Amstedam en nøie Ven og Fortrolig, der ikke navngives, men spiones at have indtaget en anselig Stilling. Denne underrettede gjennem Breve den hamborgske Borgemeester paa det Nøagtigste om, hvad Klaus Kniphoff Dag for Dag foretog sig, medens han forberedte sig til Toget til Norge. Saa snart Klaus Kniphoff forlod goede Rede og gik til søs, vidste Krevssriveren at underrette Hamborgerne om, at hans første Bstemmelse var at gaa til Ems og tage Knægte ombord. Hamborgerne vidste saaledes, hvor de skulde træffe deres Fjnde, hvis han ikke snart skyndte sig ud af den Sæk, hvori ha havde givet sig ind, dannet af Ems' bugtede Løb, fuldt af Grunde og Sandbanke, og kun med en snever Ud-

gang mod Nord, der let kunde spærres. De spildte derfor ingen Tid, saa snart de havde faaet fæstet Underretning om Klaus Kniphoffs Opholdssted, men lettede Anker med deres Flaade (3die Oktober), som bestod af 4 Kraveeler og to svære Bøjerter. Admiralskibet førtes af Simon Parseval; en anden Skibsfører, som udmærkede sig i Kampen, var Ditmer Roel. Begunstigede af en god Østenvind naaede de Fredag Aften den 6te Oktober Indløbet af Øster-Ems, ikke langt fra Greetsiel, saaledes at de kunde se deres Fjende, men endnu ikke naa ham. Da Kniphoff blev Hamborgernes Flaade vaer, saa han strax, at Udgangen var lukket for ham, saa det ikke var muligt at undvige en Kamp med Overmagten: man maatte slaaes og seire eller gaa til Grunde. Han beredte sig altsaa til Kamp. Om Aftenen sendte han nogle af sine Folk i Land, som skulde søge at faa nogen Forstærkning af Mandskab; de fik Nogle, som lode sig bvæge til at gaa ombord, men det var ikke af nogen Betydning. Den næste Morgen, Torsdagen den 7de Oktober mellem Klokken 7 og 8, tog Slaget sin Begyndelse. Før Kampen aabnedes, holdt Klaus Kniphoff en opmuntrende Tale til sine Folk, idet han formanede dem til at fægte saaledes, at de kunde hævde det Navn, de havde vundet i saa mangen Dyst med Fjender, der ikke vare slettere end de, de nu saa for sig. „Der ligge Guldbjergerne,“ sluttede han, iet han pegede paa Hamborgernes Skibe, „de skulde snart blive vore.“ Folket besvarede denne Tiltale af deres elskede seirvante Hovding med Fryderaab. Inden Slaget begyndte, affrte han sig den kostbare Fløisdragt, hvori han ellers holt af at vise sig, og iførte sig en hvid Skjorte, en Bamsog blaa Buxer. Da Diebliffet var kommet, heisede han Flaget og hilsede Hamborgerne med tre Skud, som disse høfligtbesvarede

ligeledes med tre Skud. De hamborgske Hovedsmænd havde, kort før Slaget begyndte, givet deres Folk varmt Ol at drikke, hvori der var blandet Krudt, i den Mening, at Folkenes Mod derved vilde hidses til det Yderste. Hamborgernes Overmagt var meget stor; de havde fire af den Tids største Orlogsskibe og to svære Bøjerter, medens Klaus Kniphoff kun havde tre store Skibe, som tilmed vare slet bemandede, da han netop var kommet hertil for at indtage Landsknægte og fuldstændiggjøre Besætningen. Den lille Jagt, han havde, den hvide Svane, tog ikke Del i Fægtningen, og Klaus Røde blev liggende ubevægelig paa Vester-Oms, hvad enten Grundene hindrede ham i at nærme sig, eller han ansaae det for bedst at holde sig paa Afstand. Men især var den Overmagt, hvormed Klaus Kniphoff, som førte Gallionen, selv havde at stride, aldeles overvældende. Hamborgerne bestemte nemlig til Angrebet paa Gallionen begge Bøjerter, Admiralskibet og endnu en Kraveel. De to andre Kraveler brugtes mod Bardunen og den flyvende Geist. Om Manøvrering, hvori Klaus Kniphoff uden Tvivl har været en Mester og sine Modstandere langt overlegen, kunde der efter Farvandets Beskaffenhed aldeles ikke være Tale. De to Bøjerter lagde sig saaledes, at de beskjød Gallionen langskibs og anrettede megen Skade paa Folket, uden at Klaus Kniphoff kunde gjøre noget Kraftigt for at forhindre det. Det hedder endog, at han forbød sine Folk at spille Krudt og Rugler paa Bøjerterne, men kun give Agt paa Kravelerne. Medens de to Bøjerter paa nogen Afstand beskjød Kniphoffs Skib, hagede det hamborgske Admiralskib sig fast i det. Nu begyndte en voldsom længe fortsat Kamp, under hvilken der paa begge Sider anrettedes stor Ødelæggelse baade paa Folk og Skibe. Men Admiralen kom til

fort. Ilden fra Gallionen var saa voldsom, at Folkene paa Admiralskibet søgte Ly under Dækket, med Undtagelse af dem, der vare satte til at betjene Skibsskyltset. Tilslidst fandt Admiralen det raadeligst at trække sig tilbage og løsne Hagerne, der holdt ham fast ved Gallionen. Men nu kom Ditmer Koels Kraveel op mod Gallionen. Klaus Kniphoff, som saae den nærme sig, troede, at Besætningen vilde bære sig ad lige som paa Admiralskibet, nemlig holde sig under Dækket med Undtagelse af dem, der skulde betjene Skyltset. Han stillede derfor sine bedste Folk paa øverste Dæk og befalede dem, at, saa snart Kraveelen var kommen nær nok, havde fæstet sine Hager og bordet Gallionen, skulde de springe over paa den og bemægtige sig Skibet, idet de nedhuggede eller toge Mandskabet til Fange. Men Ditmer Koel havde bestemt sig for en anden Angrebsmaade end Admiralen. Han betænkte, at Mandskabet paa Gallionen allerede maatte være en Del svækket ved den stadige Beskydning fra Bøjterne og den nylig overstandne Kamp med Admiralskibet, og at derfor Diebliffet nu var kommet til at tilspie Fjenden et eftertryffeligt og maaske afgjørende Slag. Han kaldte derfor hele Mandskabet paa Dækket og befalede alle Bøsseskylterne (Artilleristerne) at holde sig rede til at give Ild med det svære Skibsskylts, og det øvrige Mandskab at være færdigt til at fyre med Hagebøsser og andet Haandskylts. Da nu Ditmer Koels Skib nærmede sig Gallionen, stod hele dennes Mandskab samlet paa det øverste Dæk i den Hensigt at entre den fjendtlige Kraveel, saa snart den kom nær nok. Men pludselig giver Ditmer Koel sine Folk Befaling til at give Ild paa den tætte Masse, som stod samlet paa Dækket af Gallionen. Det skete. Et frygteligt Nederlag var Følgen; 30 Mand faldt paa een Gang og vælte sig i deres Blod

paa Dækket. Da de Dvrige saae dette, bleve de forsagte, forglemte at entre og søgte en unyttig Frist for Jordærvælsen ved at løbe ned under Dækket. Saa snart Hamborgerne mærkede dette, sprang de over paa Gallionen; dette Exempel fulgtes af Mandskabet paa de to Bøjerter, som kastede sig i Baade og entrede op i Gallionen. Her tænkte Ingen længer paa Modstand. Et skrækkeligt Blodbad anrettedes af de hamborgske Baadsofolk, der fore omring som rasende og uden Raade med deres Haandører nedhuggede Enhver, de mødte. En af Gallionens Mandskab, der var saa uheldig at have rødt Haar, huggede de i mange smaa Stykker i den Tanke, at det var den forhadte Klaus Røde. Denne var imidlertid i god Behold. Da han mærkede, hvor ilde det gik hans Staldbrodre, satte han sit Skib paa Sandet og løb sin Bei. Landsknægtene, som Hamborgerne havde ombord paa deres Skibe, vare langt lemsældigere end Baadsofolkene; de dræbte Ingen uden Nødvendighed, men toge dem til Fange, som vilde overgive sig: de tænkte nemlig paa Løsepengene. Klaus Kniphoff, der, om han var bleven kjendt af Baadsofolkene, havde været Døden vis, lod sig tage til Fange af en Landsknægt, som under et andet Navn bragte ham over paa Ditmer Roels Skib. Ditmer Roel kjendte ham strax, men røbede ham ikke og lod ham nyde en god Behandling. Men paa Gallionen vedblev Baadsofolkene længe at raabe paa Kniphoffs Navn, og kunde ikke begribe, hvor han var bleven af. Mærkeligt er det, at Klaus Kniphoff, som hele Tiden havde opholdt sig i den hedeste Jld, var aldeles usaaet. Et Dienvidne beretter, at hans Klæder, selv hans Skjortearmer, vare gjennemhullede og sønderflængede af Ruglerne, men hans Hud var ikke noget Sted saa meget som ridset. — Hvad de andre Skibe angaaer, da bukkede den flyvende Geist under

allerede en Tid før Gallionen blev taget. Bardunen blev løbet paa Grund af den hamborgske Kraveel, som havde faaet det Hverv at angribe den; men denne kom derved selv til at sidde fast i Sandet. Saaledes laa de, indtil den øvrige Kamp var til Ende; da blev Bardunen tagen efter en fortviolet Modstand. Slaget endte omtrent Kl. 4 og havde saaledes varet 7 til 8 Timer.

Der er tvende Mænd, som man kunde vente at finde omtalte under Beskrivelsen af denne Kamp, Jørgen Hansen og Jørgen Stegentin, der begge af Kongen vare udnævnte til Anførere paa Toget tilligemed Klaus Kniphoff. Der meldes imidlertid Intet om dem. Jørgen Hansen er formodentlig efter sit Ønske bleven fritaget for Deltagelse i Toget; han var i hvert Tilfælde ikke tilstede i Slaget. Jørgen Stegentin var rigtignok i Nærheden, men paa Land for at samle Landsknægtene, og undgik saaledes Døden. Iøvrigt døde han nogle Uger efter Straadpø.

Hamborgerne satte de tagne Skibe, som havde lidt meget under den haarde Kamp, saaledes i Stand, at de lode sig bortføre. Af Fanger toge de 162 Mand; der var taget flere Fanger, men da man ikke troede med Sikkerhed at kunne føre saa mange med sig, havde de hamborgske Baadsmænd den Grusomhed at nedhugge flere af de fangne værgeløse Mænd. Paa Grund af uroligt Veir og Modvind gik det kun langsomt med Hjemfarten, saa Hamborgerne først den 22de Oktober naaede deres By med deres Bytte og de ulykkelige Slagtofre, som vel vidste, hvad Skjæbne der ventede dem. I Hamborg blev en umaadelig Jubel over det over al Forventning lykkelige Udfald af Kampen med de forhadte Sprøvere, hvis sidste Levning man nu havde for sine Dine som en Flok usle Fanger, og hvis frygtede Raperskibe,

der havde indjaget saa mangen hamborgsk Kjøbmand Rædsel, nu laa saa fredelige paa Elben ved Siden af Stadens Skibe. Tidenden om Kniphofs Nederlag og Fangenskab forplantede sig hurtig til Østersøstæderne og vakte overalt den samme Jubel. Ikke mindst var Glæden ved Frederik den Førstes Hof. Kongen havde i den sidste Tid været foruroliget ved Rygter og ubestemte Meddelelser om, at Christian den Anden i Holland foretog betydelige Rustninger, for at prøve noget Alvorligt mod Norge; nu fik han paa een Gang fra Borgemeistre og Raad i Hamborg Underretning baade om Farens Storhed og om at den var overflaaet. Hans Glæde var derfor stor.

Fangerne bleve stillede for Retten i Hamborg. Grev Ezard undlod ikke at gjøre et Skridt for at frelse dem. Han skrev tvende Gange til Borgemeistre og Raad i Hamborg og forlangte alvorligt og truende, at de skulde udlevere ham Fangerne og Skibene, da de vare tagne paa hans Strømme, og gjorde ligeledes gjældende, at Fangerne ingenlunde vare Sprøvere, men ærlige Krigsfolk, der havde Kong Christians Leide og Fuldmagt. Hamborgerne svarede med Udflugter, og, da Greven ikke for den Sags Skyld kunde eller vilde indlade sig i Feide med dem, blev det derved. Klaus Kniphoff forsvarede sig for Retten med Tynd og Kraft. Han erklærede, at han ingen Sprøver var og aldrig havde været det. Han var en Tjener af Kong Christian, hvem han havde svoret Trofast, og som havde givet ham Fuldmagt og Befaling til at feide paa hans Gjender og gjøre dem hvad Skade, han kunde. Han forlangte derfor at behandles som en hæderlig Krigsmand, der kun havde handlet paa sin Herres Begne og intet personligt Ansvar bar. Til Bevis for Sandheden af hvad han havde fremsørt, henviste han til

de Papirer, som fandtes ombord paa hans Skib, hvilke han forlangte skulde fremlægges og oplæses. Dette skete. Disse Papirer godtgjorde noksom, at han, naar Retten skulde gjælde og almindelig Krigsbrug agtes, ikke kunde betragtes som Sørøver, da han Intet havde gjort eller øvet paa egen Haand, men kun adlydt de Befalinger, som hans Herre og Konge havde givet ham. Men Hamborgerne, som følte Sien af den Skade, de havde lidt, og for hvem al voldsom Forstyrrelse af Freden paa Søen var en Vederstyggelighed, hvad enten det skete med eller uden Hjælp af en Fyrstes Befaling, var saa meget mindre tilbøjelige til at tillægge Klaus Kniphoffs Forsvar nogen Bægt, som den Konge, paa hvem han beraabte sig, intet Kongerige og ingen Magt havde. Efter en lang Forhandling fra Kloften 8 om Morgenens til Kloften 3 om Eftermiddagen dømte Retten Klaus Kniphoff til Døden som Sørøver, til hvilket Udfald den Omstændighed ogsaa meget bidrog, at Regentinde Margrete forud havde ladet ham offentlig udraabe som Sørøver og Søn. Da Dommen var falden, fandt Kniphoff sig rolig i sin Skjæbne, og bad kun om, at man vilde sjaane en Del af hans Folk, som ifølge hans Erklæring vare blevene tvungne til at tage Tjeneste ombord. Det vilde være en Tilfredsstillelse, om vi kunde tilføie, at den unge og kjække Mands Legeme i det Mindste var blevet fritaget for at sønderlides paa Pinebænken. Men selv denne Skaansel blev ikke Klaus Kniphoff til Del. Det var dog ikke Hamborgernes Skyld, men skete paa Begjæring af Frederik den Første, der forlangte, at Kniphoff og adskillige af hans Medskyldige ved et pinligt Forhør skulde udspørges om visse Punkter. Den tjenstvillige hamborgske Borgemeester, Dr. Salzburg, tøvede ikke med at efterkomme Kongens Forlangende, der først naaede Hamborg

fort før den til Henrettelsen bestemte Dag. Den 29de Oktober blev Klaus Kniphoff underkastet et pinligt Forhør, der dog neppe har ført til andre Oplysninger end dem, han allerede havde givet i de foregaaende Forhør; thi han havde Intet at skjule. Den følgende Dag, 30te Oktober, foregik Henrettelsen. Man ilede med den for at undgaa de Forbønner for hans Liv, som man ventede ikke vilde udeblive. Der vistest ham paa hans Begjæring, som uden Tvivl er bleven understøttet af hans Skriftestader, den Gunst, at han maatte lide Døden før sine Ulykkesfæller og uden deres Nærværelse, paa det han ikke i den sidste Time skulde forstyrres ved deres Tilraab, hvad enten de gif ud paa Bebreidelser eller vare en Øtring af Deltagelse. Han gif rolig og fattet sin sidste Gang, samtalende med sin Skriftestader Steffen Kempe. Henrettelsen skete blot ved Halsbhugning, uden Tilføielse af nogen Pinsel eller haanende Behandling. En Time efter bleve 16 af Kniphoffs Staldbrodre henrettede paa samme Maade som han. Siden bleve i forskjellige Hold og til forskjellig Tid, Nogle først i Januar 1526, de øvrige dødsdømte Fanger henrettede. Ialt lede 75 Fanger Døden; de Øvriges Liv skaanedes, tildels af den Grund, at de ikke havde tjent frivillig ombord paa Kaperskibene.

Hvor stor en Opsigt og hvor dybt et Indtryk denne Begivenhed har gjort paa Samtiden, kan man se deraf, at ikke mindre end fem Viser, som have bevaret sig til vore Dage, bleve forfattede om den. En af dem har til Forfatter Kniphoffs Skriftestader, Munken Steffen Kempe, der har gjort sig bekendt i Hamborgs Reformationshistorie, en anden er forfattet af Digteren Hans van Göttingen. Det er mærkeligt at se den Maade, hvorpaa Klaus Kniphoff bliver behandlet i disse Viser. Man skulde tro, at en Mand som

han i en Stad som Hamborg, der var en udelukkende Handelsby, kun vilde være Gjenstand for Had og Haan; men dette er ingeniunde Tilfældet. I de af Viserne — thi nogle af dem ere kun skjær Prosa bragt i Versform — i hvilke der aabenbarer sig nogen Stemning og Følelse, udtrykkes den største Deltagelse for den kjække, men ulykkelige Sømand. Vendinger som denne: den unge smukke Mand maatte lade sit Liv, fordi han trofast tjente sin svorne Herre, udtrykke den Tone, der gaaer igjennem dem. Men Klaus Kniphoff havde ogsaa det Ord paa sig, at han var en ædelmodig Mand, der behandlede de Fanger, han gjorde, med Mildhed og Skaansel.

Kniphoffs ulykkelige Moder skal isølge Sagnet have gjort et Forsøg paa at frelse Sønnens Liv, idet hun sendte dennes Stiffader, Jørgen Rød, til Hamborg med en betydelig Sum Penge for at løskjøre ham fra Døden. Men da Jørgen Rød kom til Lybæk, erfarede han, at han sandsynligvis vilde komme for silde, og at det i ethvert Tilfælde vilde være forgæves at prøve derpaa. Han opgav derfor Forsøget og anvendte Pengene til at grunde en Stiftelse for de Fattige i Malmø.

Et uhyggeligt Stof.

(Af Dr. M. L.)

Den nyere Naturvidenskab har forstaaet at tilvejebringe Odelæggelsesmidler, om hvilke man i ældre Tid ikke havde nogen Anelse. Flere af disse Midler ere i det

Ydre tilsyneladende uskyldige Stoffer, om hvilke Ingen kunde tro, at de have saa kraftige Virkninger. Men Videnskaben har opdaget hos dem slumrende Kræfter, som kunne vækkes ved en Gnist eller ved et ringe Slag og i deres forfærdelige Virkninger nærme sig Naturens mægtigste Kraftyttringer. Vig Uveir og vulkanfse Udbrud vække de baade Forfærdelse og Beundring. For Størstedelen er det explosive Kvælstofforbindelser, som fremstilles ved kemisk Behandling af Glycerin eller andre lette organiske Stoffer. Og det derved fremstillede saa uanselige Clonoin eller Dynamit eller den iffe mindre uanselige Pikrinsyre ere ødelæggende Midler af den overordentligste Virkning. Den vældigste Basaltklippe splittes ad af disse Sprængstoffer og den største Granitsten, paa hvis Overflade de strøes og ved et Slag bringes til at explodere, bliver under det uhyre Tryk sprængt i Stumper og Stykker med et Brag, der i lang Fraastand lyder som en stærk Torden.

Paa Opfindelser af nye Midler, der hurtigst kunne tilintetgjøre det Levende, er Nutidens Naturvidenskab meget rig. Den har lært at kjende de Vildestes Gifter, fremfor Alt Curaren, hvoraf den mindste Del paa en Pilespids kun behøver at trænge ind i Blodet for at ødelægge Livet. En forfærdelig Blaasyreforbindelse er det under Navn af Cyankalium bekjendte Stof. Mange andre paa kunstig Maade frembragte organiske Stoffer lade Intet tilbage at pnske i Henseende til ødelæggende Virkning. Vige som Menneskene fra de ældste Tider altid have tænkt paa at opfinde ydre ødelæggelsesmidler, saaledes have de ogsaa bestandig fundet det høist tiltrækkende at opdage Midler, der ved at bibringes den indre Organisme ere istand til at berøve Mennesket dets høieste Gode — Livet. I denne Henseende har den ældre

Tid havt Nof at opvife. Slige Stoffer har Naturen rigtig-
 nok viseligen fagt at skjule for Menneffene; de dølge fig i
 Fjeldets Skjød, de indeholdes i Metallernes Arer, eller
 de ere ogsaa af Naturen nedlagte i enkelte Planter — for
 det Meste Planter, der have et mørkt Udfeende eller en be-
 døvende Duft, fom f. Ex. Galdebærret, Pigæblet, Skarntyden,
 hvilke Diet med en uvilkaarlig Mistanke fæfter fig paa og
 fom Haanden fun tvivlende berører.

Men det mest dræbende Stof, der i Frygtelighed ikke
 ftaaer tilbage for de fra den nyere Tid bekjendte heftigste
 Gifter, har man alt kjendt i de ældfte Tider. Det er det,
 fom almindeligft gaaer under Navn af Arfenik.

Arfeniken har altid været godt kjendt, fordi den fore-
 kommer i Forbindelse med Metaller, der fra Kulturtidens
 Begyndelse ivrigt bleve fagte i Bjergværkerne. Man træffer
 den nemlig hyppigt i Forbindelse med Sølv. Men ogsaa i
 en i Oldtiden bekjendt Svovlforbindelse, den faakaldte Auri-
 pigment, ogsaa kaldet rødt, svovlet Opperment, indeholdes
 denne Gift meget rigelig (omtrent 60 Procent Arfenik og
 40 Procent Svovl). Paa Grund af dens orange-gule Farve
 blev den meget anvendt af Oldtidens Malere. Dette om-
 tales navnlig af Plinius. Man kjendte ogsaa alt den Gang
 dens stærke Virkning paa det dyrifke Liv; man havde endog
 gjort den Jagttagelse, at brugt udvortes bragte den Haarene
 til at falde af, og derfor kaldte man den paa Græsk „Arse-
 nikon“, d. v. s. stærk, kraftig. Paa Grund af Auripigmen-
 tets fjønne Glands og guld-gule Farve formodede man den
 Gang, at det indeholdt Guld. Plinius fortæller i det
 Mindfte, at det var lyffedes den farrige romerfte Keifer
 Caligula at vinde Guld deraf, men rigtignok i en faa ringe
 Mængde, at det aldeles ikke kunde lønne fig. Plinius troer

at Guldholdigheden havde sin Grund deri, at det Auripigment, som Caligula anvendte til sine Forsøg, kom fra et Guldbjergværk. Endvidere kjendte den samme romerske Naturforsker en skarlagensrød eller lysrødsfarvet Svovlforbindelse (70 Procent Arsenik og 30 Procent Svovl), som han kaldte Sandaracha og som nu er bekendt under det senere opkomne arabiske Navn Realgar. Dette Realgar saavel som Auripigmentet blev af Grækerne og Romerne fundet særvidt som Arsenikerts i Naturen. Dette sker ogsaa nu, men de kunne tillige fremstilles kunstigt ved en Blandingsproces.

Den gedigne Arsenik er et mørkegraat glindsende Metal, som i Brudet er lyst blygraat og har, naar man gnider det, den for Arseniken saa yderst karakteristiske Hvidøgslugt, der ogsaa viser sig hos Fosfor, der ligger aabent for Luften. Den forekommer kun sjældent ren i Naturen. Helt og her findes den i Jorden og kaldes da i Bjergmandsprog Skaarkobold, fordi den da viser sig som flade Skaar eller Stykker, der i Jlden forflygtiges som Dunst, som en Kobold eller Aand. Mest findes den i kemiske Forbindelser. Foruden de nævnte Svovlforbindelser er det især Forbindelserne med Kiis eller med Jern, hvilke Bjergmandens Hætte hugger som metallisk glindsende Masse ud af Skallerne. Af disse Metaller er Arsenikjernet mest arsenikholdigt, thi det har 73 Procent Arsenik og 27 Procent Jern; det er et bly- eller sølvfarvet krystallinsk Metal, som, naar det gnides lidt, har samme Hvidøgslugt som gedigen Arsenik. Da det ikke er videre haardt, kaldes det blødt Giftkiis. I Mod sætning dertil betegnes som haard Giftkiis et lignende Metal, nemlig Arsenikkisen, som foruden Arsenik og Kiis ogsaa indeholder nogle Procent Sølv; paa nogle Steder er der endog fundet noget Guld i denne Forbindelse, om end i ringe

Mængde; men ellers ligner det i Lugt og Farve næsten Arsenikjern.

Det er en Feiltagelse, naar man troer, at Arseniken alene findes i Metallerne og Stenene i Bjergværkerne. Rigtignok findes den som farlig dræbende Masse kun der, hvor Mennesket, for at finde Metaller maa trænge ind ved Hjælp af stærke Redskaber og i sit Ansigts Sved. Men denne frygteligste Fjende af det organiske Liv er dog næsten overalt — heldigvis dog kun i saa forsvindende Spor, at den ikke kan virke fordærvelig. I en sin Fordeling har den maaſte endog en velsignelsesrig Opgave i det organiske Riges Liv og Udvikling.

I sin fineste og mest almindelige Udbredelse har den frem for Alt hjemme i Jordens Indre. Især indeholde de mægtige Damp, der hvirvle op fra Vulkanernes Dyb, en ikke ringe Del Arsenik, der affætter sig i Svovlforbindelser paa Jordens Overflade. Dette gjælder om Vætna og Vesuv og nogle andre ildsprudende Bjerge. Ligesaa indeholdes Arsenik i de Bjergmasser, navnlig Basaltformationer, der med Grund antages fra Jordens Indre at være afslagrede som smeltede Stene paa dens Overflade. Ligeledes medføre de mange sydende Vandstraaler, der trænge frem fra en vulkanisk Jordbund, Spor af Arsenik. I de saakaldte Sprudelften, der til Exempel affætter sig ved de varme Kilder i Karlsbad, har man for længe siden fundet deslige Spor; men de ere ogsaa bleve paaviste i andre jernholdige Mineralvande. Dette gjælder i det Mindste om det jernholdige Vand i Wiesbaden, Pyrmont, Ems og andre Steder. Dog har man ikke mærket nogen Skade deraf for dem, som benytte dette Vand for deres Sundheds Skyld, og det kan maaſte endog antages, at dette Indhold af Arsenik, der i

ethvert Tilfælde er meget ringe, har sin Part i de gavnlige Virkninger, som disse Kilder udøve i forskjellige Sygdomme.

Selv paa Jordens Overflade, hvor man dog ikke kan formode Arsenik, mangler den ikke. I Humusjord (Muldjord) har man ofte paavist den, især i Tørvejord i de ved Forvitring og Forraadnelse til Tørv forvandlede Planterester, som efterhaanden have tilegnet sig den fra Grundvandet, der stadig flyder til og ikke sjelden er jernholdigt.

Men som det yderst farlige Stof, hvilket Arseniken i Virkeligheden er, viser den sig ikke saa meget i disse Naturforbindelser som i en ved kemisk Kunst bevirket Sammensætning. Almindeligst kjender man den som hvidt Pulver, der ligner Suffer eller Kogsalt og er uden Smag og Lugt. Den kaldes da hvid Arsenik og er bleven til ved Arseniks Forbindelse med Jlt til Arseniksyre, der først blev opdaget af Geber, den berømte arabiske Kemiker, der levede i Middelalderens første Aarhundrede. Den bliver fremstillet i stor Mængde af Arsenikmetaller og er i Industrien og Tekniken et yderst vigtigt Stof. Ved dens Præparering viser den sig først som en gjennemsigtig klar Glasmasse, men bliver med Tiden mælkehvid og uigjennemsigtig. Ved Siden af denne Arseniksyre have vore Apothekere endnu det under Navn af „Bluesten“ bekjendte og kunstigt tilvirkede Arsenikmetal, der udsat for Luftens Paavirkning bliver brogetfarvet og smuldres i smaa Stykker og Korn. Denne Farvning opstaaer derved, at det Ydre iltes, men den taber sig, naar Stenen koges i varmt Vand. Dette bliver til Giftvand, og det dermed fugtede Papir er det bekjendte Bluepapir, hvormed vi om Sommeren søge at befri os for vore smaa Plageaander i Stuerne. Kan det end dræbe Fluer, er dog Indholdet af Gift for ringe til at der deraf kan opstaa nogen Fare for

andre levende Skabninger. Paa Fluestenen danner der sig ved Jltningen paany en Hinde, som igjen kan frigjøres ved Røgning, men den er bestandig saa tynd, at man ved en nok saa hyppig Brug af Fluestenen neppe kan bemærke, at denne er bleven mindre. Dødningehovedet paa de i Apothekerne gjemte Bøsser med dette Stof godtgjør imidlertid tilstrækkeligt, med hvilken Forsigtighed det maa behandles. Man veed ogsaa, hvilken uhyggelig og forfærdelig Rolle dette Stof fra Arilds Tid har spillet i Forbrydelsernes Historie. Lige som det antages at have været den væsentligste Bestanddel af den frygtelige italienske Gift Aqua toffana, saaledes har det ogsaa i andre Lande maattet tjene Hævn, Rærighed o. desl. til Rødskaab og bevirket usigelig Elendighed. Middelalderens Historie veed at fortælle om, hvorledes det i Hofernes Kabinetspolitik spillede en Rolle og undertiden blev anvendt som sidste Middel til at fremme skjulte Planer. Et af de sidste Tilfælde af denne Art var vel Forsøget paa at gjøre den østerrigske Keiser Josef den Anden uskadelig, fordi hans menneskekjærlige Tænkemaade var til Hinder for et herskesygt Parties hemmelige Hensigter. Man havde bragt Børglys, der vare blandede med Arsenik, ind i hans Sovekabinet og troede ved de arsenikholdige Damppe, som de udbredte, paa en langsom og derfor næsten uskendelig Maade at kunne dræbe ham. Keiseren begyndte ogsaa snart at mærke de sørgelige Følger, hvis Marsag han ikke anede. Kun ved en lykkelig Omstændighed lykkedes det at opdage den djævelske Forbrydelse og at frelse Keiseren førend det endnu var for sent.

Men Naturvidenskaben, og navnlig Kemien, der har tilveiebragt saa mangfoldige ødelæggende Midler i de forfærdeligste Retninger, har dog ogsaa opnaaet en vis Magt over

Arsenikforgiftninger, forsaavidt som ikke en Forbrydelse af den Art kan begaaes uden at den kan paavises og opdages. Medens Folk, der i Fordumstid bleve forgiftede med Arsenik, døde paa en gaadefuld Maade uden at man var istand til at føre et loeligt Bevis for Forgiftningen, fordi man savnede Midler til at paavise den, og Opdagelsen stundom kun skyldtes en tilfældig Omstændighed eller Samvittighedsnag hos Forbryderen, kan Kemien nu med den allerstørste Sikkerhed godtgjøre, naar en Forgiftning med Arsenik har fundet Sted. Det sker derved, at Noget af Indholdet af det forgiftede Legeme kommes i en Flaske sammen med et Stykke Zink, lidt fortyndet Saltsyre og Vand; ophedet over en Flamme udvikler Brinten sig i Flasken og forbinder sig kemisk med Arseniken til Arsenikbrint. Leder man nu denne gennem et Glasrør fra Flasken ud til en Flamme, saa antændes Arsenikbrinten, og den rene Arsenik udskilles som Metaldamp. Holder man da en Porcellænsplade derover, saa affælbdes det hurtigt afskølede Arsenikmetal derpaa som en sortegraa Hinde, det saakaldte Arsenikspeil. Den engelske Kemiker Marsh har hertil konstrueret et findrigt Apparat, hvorved den, der anstiller Undersøgelsen, er istand til med den største Sikkerhed at paavise selv den allermindste Del af Arsenik; naar der kun er det ringeste Spor af Arsenik, viser sig klart og tydeligt det staalgraa Arsenikspeil paa det Marsh'ske Apparat.

Naar hertil kommer, at det er lykkedes at opdage et sikkert Middel mod Arsenikforgiftning, nemlig Jernoxydhydratet, som gjør Arsenikforbindelserne i Maven uopløselige og derved uskadelige, saa turde dermed det Herredømme være godtgjort, som Naturvidenskabens har forstaaet at opnaa over den frygtelige Gift. Og ikke mindre er det lykkedes at tvinge denne Menneskehedens Fjende til at yde Tjenester, uden hvilke

Industrien neppe vilde have naaet sit nuværende høie Standpunkt i forskjellige Retninger.

Hvor udmærket smukke ere iffe de Farver, hvormed Tøi- og Papirstoffer prange. Dametoiletter, kunstige Blomster, Slør have nu en Farveglæde, som man tidligere kun lidet kjendte til, og det Samme er Tilfældet med Tapeter og Kullegardiner. Dette skyldes for en væsentlig Del de mangfoldige metalliske Farver, som den nyere Tid har frembragt, men frem for Alt den straalende Anilin, som produceres af Stenkultjære. Men Industrien er kun istand til at fremstille disse Farvestoffer varige og fremfor Alt glimrende ved Hjælp af den ellers saa uhyggelige Arsenik. Lige som Arseniksyren alt tidligere er bleven anvendt i Rattunfabrikerne som en Art Færnis for Indigofarven, saaledes er Arseniken eller den arseniksure Natron nødvendig til Fremstillingen af Anilinfarven. Hvor stor den Mængde er, som bruges hertil, fremgaaer deraf, at den overspildige Afgang, der hældtes bort, trængte for nogle Aar siden ind i Fabrikstædernes Kanaler og Brønde, og truede med at forgifte Vandet, saa at strenge Forbud mod et slikt Afløb bleve nødvendige. Men fremfor Alt er det bekjendt, hvor farligt det er at anvende de arsenikgrønne Farver til Tapeter i Værelser, til Flordragter og til kunstige Blomster. Farven, der hidrører fra arseniksur Kobberilte, er udmærket smuk, men mange Undersøgelser have godgjort dens Farlighed. Især gjælder det om Balfjoler, der have denne Farve. I den hvirvlende Dans gvides Følgerne mod hinanden og Farven, der kun let hester til Tøiet, flyver af som Støv. Saaledes opfyldes Atmosfæren med giftige Partikler, der let optages af den ophebede Hud og indsuges af de dybt aandende Lunger. Eller den grønne Blomsterpynt i Haaret slynger sig ned ad Nakke og Skulder, den grønne

Farve affætter sig paa disse Legemsdeles fvedige Hud, og den unge Dame kan ikke begribe, hvorfra den Betændelse hidrører, der viser sig paa hendes Skulder og Nakke. Ikke sjældent hengaaer der flere Uger, førend den forsvinder, hvis der ikke indtræder endnu farligere Tilfælde. Men mest ufor-
 svarligt er det at anvende deslige grønne Stoffer til Duffe-
 klæder, som jeg undertiden har set være Tilfældet. Børnene
 finde stor Glæde i disse deilige, skinnende Dragter, og de
 kysse og hjærtégue Dufferne uden at ane, at de derved ere
 udsatte for en sørgelig Forgiftelse. Jeg har set flige Duffer
 i Hænderne paa Børn af ellers meget forstandige Forældre,
 og bedt dem for Guds Skyld fjerne dette saa farlige
 Legetøj.

Faren ved grønne Tapeter og Kullegardiner er heller ikke
 ringe. Arseniken forbinder sig let med Brint til et gas-
 formigt Stof, Arsenikbrintgas, som er i høi Grad giftig.
 Faren for denne Udvikling af Gas er ringere, naar Stuen
 er godt udtørret, men desto større i fugtige Rum. Under
 Indvirkningen af Væggenes Fugtighed og af det til Tapeterne
 benyttede Lim eller Klister udvikler der sig altid en Del gif-
 tig Arsenikbrint, og i ethvert Tilfælde er Opholdet i flige
 med grøn Farve malede eller med grønne Tapeter betrukne
 Bærelser ikke uden Fare. Thi om end Mængden af den
 Gas, der udvikler sig, altid er ringe, ja endog saa ringe,
 at dens Tilstedeværelse vanskelig kemist kan paavises, er den
 dog fuldt tilstrækkelig til i Tidens Løb at undergrave Be-
 boernes Sundhed. For ikke længe siden er det iøvrigt godt-
 gjort, at det Anførte ikke blot gjælder de grønne Tapeter.
 Og saa i andre Farver er der paavist en ikke ringe Arsenik-
 hoidighed, navnlig i det saa yndede pompeianske Rødt, der
 produceres af Anilinfarver. Til at farve Tapeter dermed

anvendes Afgangen af de værdifulde Anilinfarver, hvilken Afgang netop rigeligt indeholder den til disse Farvestoffer anvendte Arsenik. Iøvrigt er det bekendt nok, at Dyrigheden i mange Hovedstæder — ogsaa her i Kjøbenhavn — har udstedt Advarsel og Forbud mod Anvendelsen af giftgrønne Klæder, Tapeter o. s. v. Det kommer da an paa at udfinde, om den grønne Farve er arsenikholdig. Hertil gives der et meget simpelt Middel. Man behøver blot at forskaffe sig lidt Saltsyre, som kan faaes i hvert Apothek, og deri opløse lidt af Farven, der er skrabet af Stoffet. Derpaa bringer man lidt af Farven, blot en Draabe, paa et blankt Stykke Kobber og opvarmer det let. Viser der sig nu paa Kobberet en mørkegraa Blet, saa vides det med Bestemthed, at der er Arsenik i Farven. Det er en lignende Prøve, som den, der gjøres ved Hjælp af det nævnte Arsenikspeil.

Hensigten med at tilsætte Farvningen af de nævnte lette Stoffer Arsenik er at give dem en større Varighed og Skønhed, og det samme Niemed tilsigtes ved at sætte Arsenik til Jordens fineste Stoffer, Metallerne. Ved at blandes med Arsenikmetaller faae de en sølvhvid Farve og blive mere tiltalende for Diet. Almindeligst er det Kobberet, der legeres med gedigen Arsenik, og det bliver da det i Industrien bekendte, elegante Hvidkobber, der anvendes især til Forfærdigelsen af smaa Galanterivarer, saasom Spænder, Knapper o. s. v. I den senere Tid er det blevet en Del fortrængt af Nysølv eller Argentan, en Legering af Nikkel og Messing, ligeledes af næsten sølvhvid Farve. Arseniken gjør tillige Metallerne fastere og haardere; en ringe Del deraf tilsættes f. Ex. ved Støbning af Hagl og smaa Rugler, der desuden derved blive rundere og glattere.

Ogsaa for Glasfabrikationen er Arseniken af stor Vigtighed.

Glascompositionen bliver ved en Tilfætning deraf lettere smeltelig, renere og klarere. Endelig har Naturvidenskaben fundet i Arseniken et fortræffeligt Stof til at beskytte Naturaliesamlinger mod at gaa i Forraadnelse og mod Insekter. Som bekjendt anvendes denne Gift ogsaa til at fordrive eller tilintetgjøre Rotter og Mus og andet lignende Utpi; men Anvendelsen af mindre farlige Midler er dog langt mere tilraadelig, fordi det dermed forgiftede Korn eller Rjød let kan blive farligt for nyttige Husdyr.

Det Anførte er tilstrækkeligt til at forklare den storartede Forbrug af det frygtelige Giftstof i Industrien. Man forbauses ved at høre om de Masser, der for Tiden produceres i Bjergværkerne og forarbejdes i Hytteværkerne til hvid Arsenik og sælges i Handelen. Alene i det tydske Rige beløber Produktionen sig til tyve Tusind Centner aarlig — en Mængde, der vilde være tilstrækkelig til at forgive hele Menneskeheden. Men den anvendes til at forfjønne Livet paa mangfoldig Maade. Dog maa det ikke forglemmes, at Arsenikproduktionen ikke sjelden kræver Ofre af Menneskeliv især paa de Steder, hvor det ved Bjergmandens Hæfte fremstaffede Arsenikmetal omdannes til Arseniksyre, hvorved Arbejderne vanskeligt kunne undgaa at lide af den giftige Støv og de giftige Dunster.

Vi træde ind i en af disse Gifthytter, der findes i Harpen, i de sachske Ertzgebirge eller i Reichenstein i Schlesien. Rundt omkring ligger der Bunker af smaat Ertz, for det Meste Jern-, Zin-, Sølv- og Kobolderts, der indeholde Arsenik. Ved Hjælp af en Skuffe blander man Ertzet med Trækul og kommer det i Rørrør af halvanden Alens Længde og et Par Tommer i Gjennemsnit, eller i store Retorter, som anbringes i mægtige Ovne. Der kommes nogle Stykker

gammelt Jern i Rørene for at holde Svovlet bedre tilbage i Ertserne, da det som bekendt hurtigt forflygtiger ved Opvarmningen. Naar Ertsmassen er ophedet rødglødende, begynder Arsenikmetallet at fordampe. Disse Dampene ledes gennem spiralformige Blikrør i et Kar, hvor Arsenikdampen affætter sig fast som „Bluesten“ og fremtræder da som færdigt Præparat. Giftmelet, d. v. s. Arseniksyren, den hvide eller egentlige Arsenik produceres paa lignende Maade, kun med den Forskjel, at den atmosfæriske Luft maa afgive sin Ilt til en Forbindelse med Dampene. Den atmosfæriske Luft ledes gennem store Rør eller Kamre, der ved aabne Laag eller Døre staa i Forbindelse med hverandre og give Luften fri Udgang. Bjergmanden kalder denne Fremgangsmaade „at riste Ertset“. Man lader da Dampene gaa bort gennem en Kamin, thi den arsenikagtige Syre har nu affat sig i Fortætningsrummene som krystallinsk hvidt Pulver. Det bliver nu raffineret flere Gange, navnlig ved at der tilsættes Kul, eller ogsaa bliver det formet til faste glasagtige Stykker, som ogsaa gaa i Handelen.

Alle disse forskjellige Processer kunne naturligvis ikke gaa for sig uden at Luften derved opfyldes af mere eller mindre giftigt Støv, hvis fordærlige Indflydelse Arbejderne ikke kunne unddrage sig. Og dog ere disses Udseende ikke sygeligt. Tvertimod se de rødmsede og velnærede ud; thi det er en Kjendsgjerning, at Arsenik, hvoraf et enkelt Gram kan blive dræbende for dem, der ikke ere vant til dette Stof, i langt ringere Indgifter i nogen Tid kan hæve og styrke den dyriske Organisme og give Legemet Fylde og Friskhed. Mennesket kan derfor endog vænne sig til at spise Arsenik og med Tiden taale større og større Portioner. I et Apothek traf jeg en Kammerjæger, der

forlangte Arsenik til Gift for Rotter og Mus. Apothekeren rakte ham en Bøsse fuld af Arsenik, men forinden han kjøbte den, vilde han forsøge om den var god. Dette gjorde han paa den Maade, at han tog Noget, smagte derpaa og spyttede det ikke ud. Det Kvantum, som han saaledes tog til sig, vilde have været tilstrækkeligt til at dræbe to Mennesker. Det er bekendt, at ikke faa Folk i Tyrol vænne sig til at nyde Arsenik for at faae Kraft til deres majsommelige Bjergvandring. Ligesaas fortæller det, at ungarske Bønderpiger spise Arsenik for at komme til at se bedre, friskere og kraftigere ud. Hestehandlere give Hestene en lille Dosis, for at de kunne faae et smukkere Udseende, et glat Haar og mere fyrige Dine. Køberne mene da at være komne i Besiddelse af rigtig gode Dyr, men de indse snart deres Skuffelse.

Det er ogsaa kun et flygtigt Resultat, der bevirkes ved det for den dyriske og menneskelige Organismes fjendtlige Giftstof. Thi naar man igjen vil ophøre med at nyde Arsenik, vil man snart mærke, at Legemet skrumpes sammen, at Diet bliver glandsløst, og at man kort sagt bliver ussel elendig og ikke har lang Tid tilbage at leve i. Paa den anden Side gaae ogsaa de, der blive ved at spise Arsenik, en tidlig Død imøde. Det er en frygtelig Last, som i de Egne, hvor den er gængs, ødelægger hele Familier. Arbeideren i Arsenikhyttværkerne søger saa vidt muligt at beskytte sig mod Giften. Han indhyller det hele Legeme i en Læderkappe, bærer en Maske for Ansigtet og nyder nærende og fed Kost. Desuagtet ere Forgiftninger ikke sjældne, i Særdeleshed indfinder der sig ofte en stærk Hoste, der ikke sjældnen gaaer over til en alvorlig Sygdom. Det Vigtigste er, at han bliver ved at arbejde i Arsenikhytten. Vælger

han sig en anden sundere Beskjæftigelse, saa vil en hurtig Svækkelse af hans Kræfter og af hans Legeme minde ham om, at han har vænnet sig til Jndaandingen af et Stof, der endnu har kunnet bevare hans Kraft og Sundhed, om end desværre kun for en stakket Tid.

Allet herfra er det i ethvert Tilfælde beundringsværdigt, at Mennesket har kunnet tvinge sin Sundheds og sit Livs frygteligste Fjende til at tjene sig. I Stedet for at lade det forblive i Jordens Indvolde, drager han det ivrigt frem, thi han har indset, at det Stof, der saa ofte har viist som en Jordens Forbandelse, er af stor Nytte og Betydning for Industrien.

Paa Andesbjergene i en Snestorm.

Den tydske Rejsende Krahl, der for nogle Aar siden foretog en Reise i Chili, giver en interessant Beskrivelse af Andes- eller Cordillerebjergene og meddeler ved den Leilighed en gribende Begivenhed, der fortaltes ham i en Kro af en Tropero, d. v. s. en chilenski Mulsældriver, der besørger Varetransporten over de frygtelige Bjerge. Hans Fortælling lød saaledes:

Det er nu fem Aar siden, at jeg med min gamle Fader, min Broder og to Peoner (Lastdragere) gjorde mig færdig i Mendoz til en Reise over Cordillererne. Vi havde paa-
taget os at føre et stort Parti Varer over Bjergene. Mars-

tiden var alt stærkt fremrykket og vi vidste, at der forestod os ikke saa Besværligheder, men den høie Betaling fristede os. Den 3die April brød vi op fra Mendoza med vore tungtbelæssede Muldyr. Det gik kun langsomt fremad, thi vi vilde spare Dyrenes Kræfter til de mpsommelige Veie over Bjergene. Først efter tre Dages Forløb ankom vi til Uspallata, en lille argentinsk Grændseby. Veiret var ved vor Ankomst til dette Sted meget mildt som altid, der var intet Tegn til, at det vilde forandre sig, og det holdt sig ogsaa til vor Afreise derfra. Den 10de April naaede vi alt Jos Barmos, der kun er nogle Mil fra de høieste Paser i Andeshjergene. Vi skyndte os lidt mere nu, hvilket just ikke var godt for vore tungt belæssede Dyr, men der var Grund dertil, thi den foregaaende Nat havde vi hørt en dump Larm, der lod os berygte, at Laviner havde løsnet sig. Gribbene forsvandt fra Horisonten og en tæt Taage væltede sig langs Afgrundene. Alt tydede paa, at en Orkan var i Anmarsch. Taagen tog til med hvert Dieblif, Vinden blev skarpere, Alt kom nu an paa, saa hurtigt som muligt at naa den nærmeste „Casucha“ (Beskyttelseshytte). Vi havde endnu neppe en halv Fjerdingvei dertil, da vi pludselig hørte en stærk Bragen, der syntes at komme fra Bjergets Indre. Den løb bestandig stærkere som en voldsom Torden. Vi kørte os og drev vore Muldyr til et rasst Trav. Heldigvis fik vi snart Die paa Casuchaen, vi gav os strax ifærd med at befri Dyrene for deres Byrde, men neppe vare vi færdige dermed førend Uveiret brød løs. Et tæt Snefog indhylede os og vi kunde ikke se en Haand for Diet. Vi takkede vor Skaber, at vi havde fundet Ly. Den, som rammes i det Frie paa Bjerget af denne dræbende Taage, der ikke bestaaer af Andet end af det fineste, tætteste Snefog, er redningsløst

fortabt. Segner han om, saa indhyller Sneen ham snart i et tykt, uigjennemtrængeligt Sigflæde.

Uagtet det var midt paa Dagen vare vi dog omgivne af et dybt Mørke. Undertiden rensede de frygtelige Vindstød for et Dieblig Atmosfæren, og vi kunde da gjennem det lille Bindue skjælnø Gjenstandene udenfor, men vi saae ikke Andet end en hvid, ujævn Flade; Sneen laa alenhøit, hvor vore Muldyr vare blevne af vidste vi ikke. Henimod Aften blev Beiret stillere, Snefoget og Stormen hørte efterhaanden op, men den indtrædende Frost var en næsten værre Fjende. Vi søgte at forlade Hytten, for at begive os til den næste, der laa nærmere ved de af Mennesker beboede Steder, men vore Anstrengelser viste sig forgjæves. Den om Casuchaen op-
taarnede Sne var endnu altfor blød, vi sank dybt i ved hvert Skridt og kun ved gjensidig og anstrengt Hjælp lyffedes det os at naa tilbage til Hytten.

Natten kom nu med sin frygtelige Kulde. Vi drak noget Brændevin, men det hjalp kun lidet til at opvarme os. Uagtet vor fortvivlede Stilling havde berøvet os al Appetit, spiste vi dog af vort ringe Forraad, og besalende os Gud i Bold forsøgte vi at sove. Men Kulden var altfor voldsom, trods det haarde Arbeide vi havde havt om Dagen, kom der ikke et Blund i vore Dine; vi søgte at tænde et Baal, men den Smule Straa, der var i Hytten, var fugtig, det røg forfærdeligt og vi vare nærved at kvæles. Vi opgav derfor Forsøget. Omsider faldt vi i Søvn; men ved Midnatstid bleve vi pludselig vækkede af et tordenlignende Brag. Havde en Lavine begravet os? Alt troede jeg, at det Værste var sket, da pludselig et indstrømmende Lusttræk sagde os, at vi vare undgaaede denne Fare. Bevidstheden om, at være frelst for at begraves levende, indgjød selv den

Swageste og mest Forknytte blandt os nyt Mod. Med større Tillid imødesaae vi den nære Fremtid, skjøndt vor Stilling bestandig var meget fortvilet og blev det endnu mere derved, at Kulden tog til med hvert Minut. Vi vare altsfor ophidsede til at falde i Søvn igjen, og med Længsel ventede vi paa Dagens Komme. Men af, da den kom var Haabet ikke større. Ved at lukke Hyttens Dør op saae vi ikke Andet end det vide Snetæppe, der bredte sig over Høje og Jordbænger; kun de steilere Fjelde vare ubedækkede.

Bort Forsøg paa at vade gennem Sneen slog igjen feil. Atter hengif der en Dag uden at vi kunde vove at forlade Hytten; kæmpende med den tiltagende Kulde forsøgte vi at gjøre Ild med forskjellige Gjenstande, men det forflog kun lidet. Om Natten begyndte igjen Snestormen og varede hele den paafølgende Dag, den tredje vi havde tilbragt i Hytten. Hvad vi led i den Tid, er Ingen istand til at skildre. Min stakkels gamle Fader, der var svag i Forveien, var Døden nær; vi søgte at gnide hans Lemmer, for at opvarme ham og bringe Blodet i Circulation, men desværre vare vore Bestræbelser forgjæves. Vi kunde ikke gjengive ham hans Kræfter. — Ogsaa vore Lenvetmidler vare nær ved at slippe op. Vi saae kun Død og Fordærvelse, Kulde, Hunger og Laviner for vore Dine.

Kulden blev nu rent utaalelig. Trængende os i dump Bedøvelse sammen til en tæt Knude om Oldingen, for at opvarme ham og os sade vi i Hytten som i sløv Forstenelse. Den fjerde Morgen brød frem. Oldingens blege Ansigt, hans glasagtige Dine, der frampagtigt aabnede og lukkede sig, gjorde os urolige. Vi glemte et Dieblis vor egen Forsætning for at hjælpe vor Fader. Men det var forgjæves! De legemlige og aandelige Anstrengelser havde tilintetgjort

hans sidste Kræfter, Klokken fem om Morgenen opgav han sin Aand. En dump Fortvivelse greb os, den ene læste i den Andens matte Blik og skrækelige Udseende sin egen Skjæbne. Alle følte Dødens Nærhed. Vi lagde nu Liget udenfor Hytten paa Sneen, og hurtigt udbredte Snefoget et tæt Ligtæppe derover; — det første Offer var faldet.

Stormen rasede nu med stigende Hestighed. Hvilke Kvæler udstode vi ikke i de næste fire Dage!

Ogsaa min Broder og den ene Peon døde alt den sjette Nat og fulgte min Fader i hans iskolde Grav. Det var begge unge Menneſker paa 16 til 18 Aar. Jeg misundte dem næsten at de havde udftridt og vare gaaede ind til den evige Fred. Det var en rædsom Nat, et dybt Mørke omgav os i den snævre Casucha, udenfor tordnede Lavinerne og Stormen hylede med bestandig fornyet Hestighed. Men mit Hjerte gyste ikke saa stærkt ved disse Naturens rædselsfulde Stemmer som ved min døende Broders sagte, neppe hørlige Klage-toner. Vi holdt hinanden tæt omslyngede, hans Hoved hvilede ved mit Bryst. Et dybt Suf — en sagte Krampe, og jeg holdt et Lig i mine Arme. Hvilket skrækeligt Dieblif! Ogsaa den anden Peon, endnu næsten en Dreng, udaandede næsten i samme Dieblif sit sidste Suf. Det hvide Snetæppe dækkede dem snart.

Min og min tiloversblevne eneste Kammerats stærke Konstitution trodsede endnu bestandig Kuldens og Hungerens forfærdelige Virkninger. Vi vare kraftige Mænd hen i de Tredivte. — Det var den niende Dag af vort Ophold i Gordillererne. De Rædsler, der omgave os, lode os hundrede Gange pnske Døden, ikke desto mindre betoges vi, da vor Svækkelse synlig tiltog, af en dyb Rædsel og med Fortviv-

lensens seige Kraft værgede vi os mod Fordærvelsen og fastholdt endnu Haabet.

Bore Næringsmidler vare for længe siden fortærede; vi gnavede Stykker af Vædersletpiet og slukkede vor Tørst med Sne. Endelig ophørte Stormen den niende Morgen. Den stærke Frost havde nu gjort Sneen saa fast, at den kunde bære os. Men vi selv vare yderst svage, og hvorledes kunde vi haabe at naa Uspallata!

Desuagtet forlode vi med en ubeskrivelig Glæde Hytten. Alt efter nogle Skridt maatte vi gjensidig støtte hinanden, for at kunne gaa, saa svage vare vi. De høie Snebunker og Afgrunde, som maatte omgaaes, frembyd mange Vanskeligheder, men Døden, der stirrede os imøde fra alle Sider, gav os Fortvivlelsens Mod.

Om Middagen naaede vi den næste Casucha, men vi undte os der kun en kort Hvile, fortsatte vor Vej og naaede om Aftenen, dødelig udmattede, atter en Hytte.

Men hurtigt forsvandt vor Træthed. Hvem kan beskrive vor Glæde, da vi her fandt Resten af en Ild og nogle Træful; nogle paa Jorden liggende Spisevarer, der formodentlig vare hentastede som uspiselige, bragte os aldeles ude af os selv. Med Taarer i Øine takkede vi Gud for den os sendte Hjælp; vi varmede os og spiste.

Trods den Feber, der rasede i mine Arer, forlode vi Hytten endnu før Daggrøn. Det var endnu ikke ganske lyst, da vi opdagede Fodspor af flere Folk paa vor Vej. De hidrørte sikkert fra dem, hvis Ild i Casuchaen havde været saa velgjørende for os. Nu ikke mere med Fortvivlelsens Mod, men med et sikkert Haab om Frelse, fulgte vi Sporene. Alt efter et Par Timers Forløb naaede vi den næste Casucha i Nærheden af Punta de las Vacas. Den laa kun nogle

Skridt fra os. Kunde vi tro vore Dine? En Røg opsteg fra den. Glæden gjorde mig maalløs. Der var endnu en halv Snes Mil fulde af Sne og Is mellem den nærmeste menneskelige Bopæl og os, og hvorledes kunde vi naa den uden Jld, uden Jøde? Men Gud havde Medlidenhed med os.

Glæden havde gjort os svage som Børn; krybende nærmede vi os Casuchaen, — vi vilde falde, men ingen Lyd kunde vi faae over vore Læber. Saa nær Frelsen svandt vor overspændte Kraft. En Taage tilslørede mine Dine og uden Bevidsthed sank jeg om paa Sneen.

Da jeg atter kom til mig selv, befandt jeg mig i Casuchaen, omgivet af Folk, der vare ifærd med at indgnide Tindingerne paa mig og min Kammerat, der laa ved Siden af mig, med Brændevin. Vi kom os snart under vore Frelseres forenede Bestræbelser. Det var Peoner fra Uspallata, der vare ude for at opsoge nogle Dyr, som havde forvildet sig i Bjergene under den sidste Storm. Forsynede med et godt Forraad af Trækul og indhyllede fra Top til Taa i Faarekind, havde de foretaget dette Vovestykke.

Min Kammerat befandt sig tilsyneladende ret godt og var rede til at drage videre, men min Tilstand havde forværret sig. En heftig Feber kom til Udbrud og vi maatte saa hurtigt som muligt søge at komme til Uspallata. Man indhyllede mig i Faarekind, som vore Frelsere selv skilte sig ved, og da jeg ikke kunde støtte paa mine Fødder, ffistede de med at bære mig eller at trække mig paa en haard Orehud over de jevne Steder.

Først efter to majsommelige Dages Forløb naaede vi Uspallata, hvor den gode Pleie, som Indbyggerne ydede mig, snart bragte mig paa Benene igjen. Min Kammerat slap

ikke saa godt derfra. Hans stærke Legeme var buffet under for de uhyre Anstrengelser. En langvarig Sygdom var Følgen, og da han kom sig havde han mistet Synet. Hans Dine, der ikke af Naturen vare stærke, havde ikke kunnet udholde det langvarige Syn af Sneen." —

Troperoen taug. En Taare i hans Dine vidnede om, at Sorgen over hans tabte Fader og Broder endnu ikke var lægt. Bærten fortalte senere den Rejsende, at den Ulykkelige, der ved hin Veilighed havde mistet sit Syn, blev ernæret af den gamle Mølæselsdriver.

Originalen til Robinson Krusoe.

Naar man spørger Nogen om Originalen til Robinson Krusoe, vil han sikkert med Bestemthed svare: det er Alexander Selkirk, der lod sig sætte i Land paa Den Juan Fernandez og levede paa samme som Eneboer i flere Aar. Ogsaa i manges Lærebog i Geografien vil man ved Juan Fernandez finde den Bemærkning, at denne Ø er Skuepladsen for de Foes smukke Roman. Og dog er et Blik paa Originaludgaven af Robinson Krusoe tilstræffeligt til at vise, at der deri slet ikke er Tale om Juan Fernandez, men at Skuepladsen deri er henlagt paa et meget nøie betegnet Sted paa den vestlige Halvkugle. Rigtignok besyldte man de Foe strax efter at Robinson Krusoe udkom for at have taget Grundtanken og mange Enkeltheder i sin Fortælling

af Selfirks Beretning, men denne Beskyldning er sikkert aldeles ugrundet.

Selfirks Historie er i Korthed Følgende. Han var Styrmand paa et engelsk Raperskib, der kommanderedes af Kapitein Stradling, og som krydsede i det stille Hav og for at blive udbedret og indtage mere Proviant i Aaret 1704 lagde an ved Den Juan Fernandez, hvilken Ø den Gang næsten lige saa godt som nu var bekendt blandt alle Nationers Søfarende. Selfirk kom i Strid med sin Kapitein og besluttede at forlade Skibet. I Overensstemmelse med hans eget Ønske blev han i September Aar 1704 sat i Land paa Den tilligemed alle sine Sager, Sengenklæder, en Bøsse, et Bund Krudt, Rugler, Fyrstaal og Flintesten, nogle Bund Tobak, en Øre, en Kniv, en Kjedel, en Bibel og flere religiøse Bøger, samt nogle mathematiske Instrumenter og flere nautiske Værker. Han forblev der i fire Aar og fire Maaned, da han igjen gik ombord i et engelsk Raperskib, hvor han blev ansat som Styrmand, og efter en lang Krydstur vendte han i Oktober 1711 tilbage til England otte Aar forinden Robinson Krusoe udkom.

Selfirk gik altsaa frivilligt i Land, vel forsynet med Vaaben, Værktøi, Klæder og Bøger, og beboede en Ø, som i to Aarhundreder var bleven besøgt af næsten alle søfarende Nationers Skibe. Robinson Krusoe derimod led Skibbrud og reddede sig ved at svømme til en øde Ø, som ikke fandtes betegnet paa Kortet. Juan Fernandez ligger i det stille Hav, omtrent 34° Syd for Ækvator og 90 geografiske Mile fra den sydvestlige Kyst af Sydamerikas Fastland. Lad os nu se, hvor Robinson Krusoes Ø laa.

Robinson Krusoe fortæller, at han i flere Aar havde levet som Planter i Sydamerika og var af Mangel paa

Tilførsel af Slaver bleven foranlediget til at begive sig paa en Reise til den lige overfor liggende afrikanske Kyst, for at kjøbe Negere. „Vi gik under Seil,“ fortæller han, „fra San Salvador eller Bahia paa Østkysten af Brasilien og styrede nordpaa langs med vor egen Kyst, for da tværs over Atlanterhavet at styre hen imod den afrikanske Kyst. Efter at vi allerede havde overstaaet en svær Storm, brød en anden Storm løs under 12° 18' nordlig Brede, hvorved Skibet kastedes langt mod Vest og saa langt bort fra al menneskelig Samfærdsel, at vi, om ogsaa vort Liv skulde blive frelst, langt mere stode Fare for at blive opædt af de Vilde, end vi havde Udset til nogensinde at vende tilbage til vor Hjemstavn. I denne vor haarde Nød og medens Stormen endnu stedse rasede heftigt, raabte en af Folkene tidligt om Morgen „Land“, og vi vare neppe fra Kahytten løbne op paa Dækket for at se os om, før Skibet stødte paa en Sandbank, og i samme Dieblis, som det sad fast, sloge Styrtesøerne med en saadan Magt hen over Samme, at vi Alle frygtede for paa Stedet at gaa under.“

Skibsmandskabet forsøgte at redde sig i Baaden, som snart kæntrade, og Alle druknede, med Undtagelse af Robinson Crusoe, der svømmede i Vand og saaledes naaede en Ø, fra hvis høieste Punkt man paa en klar Dag tydeligt kunde se det faste Land. I sin første Samtale med sin Vilde, Fredag, fortæller Robinson, havde de talt om en forbi Den gaaende Strømning, om hvilken han siger: „Jeg holdt den for intet Andet end Flodens Synken og Stigen; men senere erfarede jeg, at den opstod af den mægtige Orinokostroms Synken og Stigen, i hvis vide Munding, som jeg senere opdagede, vor Ø laa, og Landet, som jeg kunde gine mod Vest og Nordvest, var den store Ø Trinidad, ved den nord-

lige Spidse af Orinokostrømmens Munding." Hvis der endnu behøvedes videre Bevis for, at Juan Fernandez ikke kan gjøre ringeste Fordring paa at betragtes som Robinson Krusoes D, saa vilde Titlen paa Originaludgaven af Robinson Krusoe, som i de nyere Udgaver stedse forkortes, bringe alle videre Indvendinger til Taushed. Den lyder nemlig saaledes: „Robinson Krusoes Levnet og sjældomme og vidunderlige Eventyr, en Sømand fra York, der i 28 Aar har levet ganske alene paa en ubeboet D ved den amerikanske Kyst, ikke langt fra Mundingen af den store Flod Orinoko, hvor han skibbruden blev kastet i Land, efterat han alene var bleven tilovers af Mandstabet o. s. v."

Alexander Selkirk's Eventyr udkom 1712, syv Aar før Robinson Krusoe, i sjette Bind af en Samling Reisebeskrivelser. Nogle Enkeltheder har de Foe unegtelig laant af Alexander Selkirk's Bog; Selkirk havde saaledes tantine Geder og Katte; Robinson Krusoe havde sin Poppeggie, sin Hund og sin Ged; men dermed ophører ogsaa al Lighed, og de Foes Roman er og bliver en fri Skabning af hans digteriske Fantasi. Har han taget Ideén anderstedsfra, saa er det sikkert ikke hos Alexander Selkirk, han har laant den, men fra en anden, den Gang i England meget læst Bog, den 1688 af Sir Paul Rycaut oversatte „Comentarios reales, que tratan del origen de los Yncas reyes, que fueron del Peru, de ses idolatria etc. con la historia general de Peru" (2 Bd. Vissabon 1609—17) af Inca Garcilaso de la Vega, hvori strax i Begyndelsen fortælles en skibbruden spanske Matros, Peter Serranos Historie, som har et langt større Slægtstab med Robinson Krusoes Eventyr end Alexander Selkirk's Tildragelser. Den D, ved hvilken Serrano led Skibbrud, hører til en lille Dgruppe i det karaibiske Hav.

under 14 Gr. nordlig Brede og 80 Gr. vestlig Længde, omtrent halveis mellem Kuba og Landtungen Panama. Robinson Crusoes *D i de Foes* Roman ligger kun 2 Gr. mere sydlig, men 18 Gr. mere østlig.

Til Sammenligning meddele vi Serranos Fortælling med nogle uvæsentlige Forkortninger: „Peter Serrano reddede sig efter Skibbrudet ved Svømning til den øde *D*, som fik sit Navn efter ham og, som han beretter, har et Omfang af omtrent to *Spmile*. Det var hans Ulykke at blive henkastet paa denne uhyggelige *D*, hvor der hverken fandtes Vand eller Træ eller Græs eller Nogetsomhelst til at friste Livet med. I sorgfulde Tanker over sin Skjæbne tilbragte han den første Nat, og da det var blevet Dag, undersøgte han Den i alle Retninger og fandt ved Stranden nogle Muslinger, Sæfrens og andre Dyr af samme Art, hvilke vare opstillede af Havet, og som han maatte spise raa, da han ikke havde Jld til at riste dem paa. Med denne fattige Kost maatte han lade sig nøie, indtil han ikke langt fra Strandbredden opdagede nogle Skildpadder. Han venttede, til de vare ham nær nok til at kunne naa dem, og lagde dem derpaa paa Ryggen (som er den rette Maade at fange disse Dyr paa). Derpaa skar han Halsen over paa dem, drak Blodet i Stedet for Vand og skar med en Kniv, som var fastgjort i hans Bælte, Kjødet i Skiver, hvilke han lagde i Solen, for at tørre dem. Skallen benyttede han til dermed at øse Regnvand op, som stod overalt i smaa Pøse; thi i hine Egne regner det ofte pludseligt og stærkt. Paa denne Maade tilbragte han de første Dage med at dræbe saa mange Skildpadder, som han kunde overkomme. Nogle af dem vare saa store, at deres Skal kunde lignedes ved et Skjold; Andre havde saa megen Styrke, at han ikke kunde forhindre dem i at flygte ud i Havet, saa

at Erfaringen inden lang Tid lærte ham, hvilket Slags han formaaede at faae Bugt med, og hvilke der vare hans Kræfter overlegne. Med sine mindre Staller fyldte han Band i de større, og efterat han havde samlet tilstrækkeligt Forraad af Kjød og Drickvand, begyndte han at spekulere paa, hvorledes han skulde skaffe sig Jld, dels for at kunne koge Kjødet, dels for at frembringe Røg og saaledes give forbiseilende Skibe et Tegn. Først og fremmest søgte han overalt, om han ikke skulde kunne finde nogle haarde Kiselftene, da han saa kunde benytte sig af Kniven som Fyrstaal. Men da Den overalt kun var bedækket med Sand og der ikke var en Sten at se, svømmede han ud i Søen og gif saa tidt tilbunds, til han endelig fandt Sten, passende til sit Diemed, hvilke han rev saa længe mod hinanden, indtil de fik en skarp Kant. Da han nu kunde slaa Jld, traf han nogle Traade ud af sin Skjorte, hvilke han gned saa længe, til de bleve løse som Bomuld og kunde tjene som Tønder. Paa denne Maade forsynet med Midler til at gjøre Jld paa, samlede han store Bunker af Søtang, som Bølgerne havde skullet op paa Stranden, og hermed samt med Muslinger og Planker af Skibe, som vare strandede der paa Sandbanterne, vedligeholdte han sin Jld, og for at pludselige Regnskyl ikke skulde slukke den, byggede han et Slags Tag derover af de største Skildpaddestaller, og sørgede for uafslædligt at vedligeholde Jlden. Efter to Maaneders Forløb, eller endnu tidligere, var han saa bar og blottet for Alting som den første Dag; thi af den stærke Regn, den høie Grad af Varme og Klimaets Fugtighed vare hans Levnetsmidler fordærvede, og paa ham selv, som hverken havde Klæder at skjule sig i eller Stygge til Afkjøling, virkede Solheden saa beftigt, at han ofte ikke havde noget andet Middel til at

kjøle sig, end at styrte sig i Søen. I denne Nød og Glendighed tilbragte han tre Aar, i hvilket Tidsrum han oftere saae Skibe seile forbi og signaliserede med sin Røg; men intet af dem vovede at forandre sin Kurs for at erfare Betydningen deraf, thi Alle nærede de Frygt for de farlige Skær og Sandbanker, saa at den Ulykkelige, opgivende alt Haab om Frelse, længtes efter Døden, som alene kunde befri ham fra hans Lidelser. Og da han paa denne Maade var udsat for alle Veirligets Forandringer vorede Haarene paa hans Legeme, saa at han fra Top til Taa var bedækket med Børster, og da hans Hovedhaar og Skjæg naaede ham til Bælttestedet, lignede han mindre et Menneſke end et vildt Dyr.

Ved Slutningen af det tredie Aar blev Serrano i høieste Grad overrasket ved Synet af en Mand, hvis Skib i Nattens Mørke var strandet, og som havde reddet sig paa en Planke. Ved Dagens Frembrud opdagede den Fremmede Serranos Opholdssted og begav sig hen til samme. Det er vanskeligt at sige, hvem af Begge der blev mest forbauset, da de fik hinanden at se. Serrano troede, det var Djævelen, der viste sig i Menneſkestikkelse for i hans Fortviølelse at lede ham i Fristelse; den Nyankomne holdt den fra øverst til nederst med Haar og Skjæg bedækkede Serrano for den ſkinbarlige Djævel i egen Skikkelse; kort sagt, de bleve bange og gavede sig til at løbe for hinanden. Peter Serrano raabte, idet han løb: „Jesus, Jesus, frels mig fra den Unde!“ Da den Anden hørte dette, tog han Mod til sig, vendte om og raabte: „Broder, Broder, fly ikke for mig, thi jeg er en Kristen som Du!“ og da han saae, at Serrano desuagtet vedblev at løbe, bad han med høi Røst sit Credo. Da Serrano hørte dette, fattede han sig; thi han vidste, at ingen Djævel vilde tage disse hellige Ord i sin Mund, hvorfor han

standsede og vendte om. Derpaa nærmede de sig og omfavnede hinanden meget rørte og beklagede under Suk og Taarer deres sørgelige Stilling, uden Haab om Befrielse. Serrano bød sin Gæst de Levnetsmidler, han var i Besiddelse af, og efterat de gjensidigt havde forsøgt at trøste hinanden, begyndte de at fortælle hinanden deres ullykkelige Videlseshistorie. Derpaa aftalte de, hvorledes de, for at forbedre deres Stilling vilde inddele deres Tid og Dag og Nat dele Arbeidet indbyrdes. Der bestemtes visse Tinner til Fiske- og Skilpaddefangst, andre til Indsamling af Sotang, Fiskeben og deslige Sager, som skulles op af Havet, for at vedligeholde den vedvarende Fld, og for at denne ikke skulde sluktes, maatte de skiftes til at vaage og afløse hinanden. Paa denne Maade levede de i god Forstaaelse i adskillige Dage; men ret mange vare ikke forløbne, før der opstod en saa heftig Strid imellem dem, at de vilde afgjøre den med en Nævekamp. Striden foranledigedes ved nogle Ord, hvorved den Ene bebreidede den Anden, at han ikke viste den Fld og Iver, som deres betrængte Stilling fordrede, og den tiltog i den Grad (thi til sliig Daarskab kunne vore Lidenskaber rive os hen), at de endelig skiltes ad og levede hver for sig. Efter kort Tids Forløb fjølnedes deres Brede ved Trangen til at hjælpe hinanden, og de sluttede atter Fred.

Saaledes levede de gjensidigt hjælpende hinanden i fire Aar, i hvilket Tidsrum de saae mange forbiseilende Skibe. Men intet af dem var enten barmhjertigt eller nysgjerrigt nok til at lade sig loffe nærmere af deres Røg og deres Ruer. Tilfidsst opgave de fortviølede alt Haab om, at noget Andet end Døden vilde befri dem fra deres Videlser. Endelig opdagede et Skib, som vovede sig Kysten nærmere

end sædvanligt, Røgen og satte en Baad ud for at afhente de Skibbrudne, som man med Grund antog befandt sig paa Den. Serrano og hans Videlseskammerat ilede hen til det Sted, hvor Baaden maatte lægge an; men neppe vare Matroserne saa nær, at de kunde faae Die paa de to Skiffelser, før de bleve saa hange, at de spiede Anstalter til at vende om. Men de Ulykkelige raabte til dem, og for at de Andre ikke skulde antage dem for Djevle, læste de deres Fadervor og raabte med høi Stemme Navnet Jesus. Da Matroserne hørte dette, vendte de om, toge dem med sig i Baaden og bragte dem ud paa Skibet. Der vakte de alle Tilstedeværendes største Forundring, da de, bevorede med Haar over hele Legemet, mere lignede Dyr end Menneſker, og de maatte under Alles Forbauselse til at fortælle deres lange Videlses-historie. Serranos Staldbroder døde paa Reisen til Spanien, men Serrano naaede lykkeligt sin Hjemstavn, hvorfra han reiste til Tydſkland, hvor Keiseren den Gang opholdt sig, og i al den Tid lod han Haar og Skjæg vore, for at kunne aflægge Vidnesbyrd om det Levnet, han havde ført. Hvor han kom hen, flokkedes man for at se ham for Penge som en stor Seværdighed; Standspersoner, ligeledes spændte af Nysgjærrighed, gave ham Penge nok til at kunne leve af, og Hs. keiserlige Majestæt skjenkede ham, efter at have ladet sig fortælle hans Tildragelser, en Livrente paa 4000 Piaſtre, hvormed han vendte tilbage til Amerika, hvor han, uden at opleve flere Eventyr, døde efter mange Mars Forløb. Den Historie blev mig fortalt af en Adelsmand ved Navn Garci Sanchez de Figueron, der personlig har kjendt Serrano og oftere havde hørt ham fortælle sit Levnetsløb; han meddelte mig ogsaa, at Serrano, efter at han havde været Keiseren forestillet, havde ladet Haaret og Skjægget klippe, da det

forinden var saa langt, at han, naar han vendte sig i Sengen, ofte var kommen til at ligge derpaa, hvilket forstyrrede ham i Søvnene."

Denne i England meget udbredte Fortælling har vist snarere end Grundlaget for Robinson Crusoes Eventyr end Selfirks Tildragelser. Derimod er det ikke uantageligt, at denne, der efter sin Tilbagekomst til England var Dagens Bøve og, som Steele, der personligt kjendte ham, siger, var en fornuftig Mand, der forstod at aflægge Regnskab for det, han havde tænkt og følt, har givet de Foe, som sandsynligvis ogsaa har kjendt ham, Stof til mange af de Reflexioner, som Robinson Crusoe i sin Ensomhed hengiver sig til.

En Kunstner og Naturforsker i det femtende Aarhundrede.

At producere farvet Glas har i flere Aarhundreder været en meget anset Kunst, der især anvendtes ved Binduer til Slotte og Kirker. Selv fattige Adelsmænd beskæftigede sig dermed uden at det gjorde Skaar i deres Anseelse, skjøndt Adelsens Fordomme vare meget strenge paa den Tid. Værkstederne for slige Glasmalerier anlagdes især i Skovene eller i Nærheden af dem, dels for at have Brændsel til Ovnene lettere ved Haanden, dels for at undgaa

Ildebrande i Byerne. Arbejderne opførte deres Hytter i Nærheden af Bærkstederne og Dag og Nat fastede det blussende Stjær fra Ovnene et spøgelseagtigt Skin over Træer og Buske.

Rastantierne i de umaadelige Skove vare Arbejdernes vigtigste Næringsmiddel. Stadigt Arbejde i fri Luft forenet med Simpелhed i Levemaade dannede sunde, kraftige og hjæffe Folk. En saadan Arbejder var den Mand, hvis Levnet vi her nærmere skulle omtale. Han hed Bernard Palissy, antages at være født i Aaret 1509 og opdragen i en Skovegn, som den omtalte, i det sydvestlige Frankrig. Det er ikke bekjendt om Bernards Fader, der antages at have været Glasarbejder, var en forarmet Adelsmand eller en simpel Bonde. Saa meget veed man kun, at Bernard i sin Barn-dom lærte at læse og skrive, hvad der var sjældent paa den Tid; tillige viste han tidlig et ikke ringe Talent for Tegning, som han uddannede ved Undervisning og Øvelse; men ellers var hans Opdragelse som andre Bønders. I sit Levnetsløb som han selv har forfattet, siger han: „Jeg havde ikke andre Bøger end Himlen og Jorden, der ere aabne for Alle.“ Men disse studerede han ogsaa med Iver og levende Interesse. Med Planters og Dyrers Eiendommelighed gjorde han sig nysie fortrolig, og snart begyndte han at tegne Fugle, Firben og Træer paa Papir. Det blev ikke derved; i en Alder af 11 til 12 Aar tegnede han ret lignende Portrætter af sin Moder og af Naboerne. Ved at se, hvorledes man bar sig ad med at farve Glas, fik han tidlig Interesse for kemiske Sammensætninger, men til Bøger om denne Gjenstand havde han ingen Afgang og han var derfor indskrænket til at søge sig frem. Ved sin Dygtighed i Tegning var han istand til at udarbejde nye Mønstre for Glasarbeidet,

og dette i Forening med hans nøie Kjendskab til Farverne og deres Blanding bevirkede, at han opnaaede en vis Anseelse. Men nu begyndte Brugen af farvet Glas at tabe sig. Man indsaae, at Udelukkelse af Sol og Lys var usund for Boligerne og foretrak derfor at benytte hvidt Glas til Vinduer. Saaledes kunde det snart ikke mere betale sig at tilvirke det farvede Glas, der tidligere havde været saa meget i Brug.

Bernards Fader var fattig og hans Indtægter for knappe til et anstændigt Udkomme for hans Familie. Da den unge Mand var atten Aar gammel, tog han derfor sin Randsel paa Nakken og vandrede ud i Verden, for at søge sin Lykke. Det var paa den Tid, da Frants den Første og Karl den Femte hærgede det halve Europa med deres Krige, hvorfor Landeveiene vare opfyldte af Eventyrere og udtjente Soldater. Af disse modtog den unge Vandringsmand det første Indtryk af Livet udenfor de hjemlige Skove.

En Dag traf han underveis sammen med en reisende Kræmmer, som fortalte ham mange Ting. Han gjorde sig til af sit store Bekjendskab i Handelsverdenen, talte om, hvor mange store og berømte Folk, denne havde at opvise og blandt Andre nævnte han en atheniensisk Kjøbmand ved Navn Plato, der var berømt for sin Visdom, havde gjort store Reiser og solgt Olivenolie i Ægypten, for at bestride Udgifterne derved. Om denne Mand havde Bernard aldrig hørt Noget. „Du er en vild Fugl fra Skoven,“ svarede Bissekrammeren, „som ikke har havt nogen anden Lærer end Naturen, og det forslaaer ikke. Jeg raader Dig til at gjøre Bekjendtskab med Bøger. Vor Konge Frants gjør Alt for at opmuntre Kunster og Videnskaber, og en Kunstner kan nu gjøre sin Lykke, dersom han forstaaer at benytte sin Tid

godt." „Ja, det vil jeg ogsaa se om jeg kan," svarede Bernard, „jeg føler, at Jorden og Luften ere fulde af Hemmeligheder og Vidundere, der vidne om Guds Visdom, og nogle af disse vil jeg stræbe efter at tyde."

Saa vandrede han videre, læsende, som han havde gjort fra sin Barndom, i Naturens aabne Bog. Saae han et Firben, der laa og soled sig, da standsede han, for at beundre dens Bevægelser og Farvespil. Fandt han en af sit Hus halvt udkrøben Snegl mellem det fugtige Mos, kunde han standse for at se, hvordan den gradviis dannede en ny Skal af sit eget Spyt. Fik han Die paa en Sten af en besynderlig Form, tog han den og puttede den i sin Randsel eller slog den i Stykker, for at se hvorledes den saae ud indvendig. Enhver Plante, enhver Blomst fængslede hans Opmærksomhed. Hans Vandringer gennem Skovegnene forskaffede ham mange glade Dieblkke. „Jeg saae," siger han, „de lystige Egern springe fra Gren til Gren og samle Frugter, jeg saae Krager samle Nødder og gjøre sig tilgode med dem. Under Ekletræerne fandt jeg Pindsvin, der rullede sig sammen mellem Eblerne, saa at disse bleve siddende paa de spidse Pigge, og løb saa bort med dem. Sligt lærte mig at elske Naturen og dens Ophav." Dette var ikke noget tomt Sværmeri; Bernard uddrog altid Slutninger af hvad han saae og han søgte at komme til Bunds efter Tingenes Aarsag.

Han fik sit Livsophold ved at male paa Glas og at tegne Portrætter. Han siger beskedent om sig selv, at han blev anset for en bedre Maler, end han i Virkeligheden var. Naar han ankom til en By, hvor der blev opført en Kirke eller et Kloster, opholdt han sig der undertiden i længere Tid, for at udfinde nye Mønstre for Vinduerne; paa andre

Steder fandt han kun ringe Bessjæftigelse og drog derfor strax videre. Ved at arbeide i Glasmaleriet, hvortil der udtrævedes Brugen af Vinial og Passer, indsaae han Nødvendigheden af at studere Geometri. Med stor Iver fastede han sig nu over denne Videnskab, blev en dygtig Landmaaler og bessjæftigede sig med at tegne Kort, affstikke Grundstykker og anlægge Haver. Dette indbragte ham betydeligt Mere end hans andre Syssler.

Ved denne Virksomhed kom han i Berøring med Kunstnere og Videnskabsmænd og hans virksomme Aand høstede en ikke ringe Nytte deraf. I 1498 var der udkommet en fransk Oversættelse af Biblen; denne førte han altid med sig paa sine Reiser og var hans daglige Læsning. Han var overhovedet af et meget religiøst Gemyt. Den unge Mand gjennemstreifede hele Frankrig fra den spanske Grændse til Nederlandene og vandrede igjennem en Del af Tydskland. Ti Aar tilbragte han paa denne Maade og erhvervede sig i den Tid de fleste af de Kundskaber, der senere kom ham til saa stor Nytte.

Henvend de Tredive giftede han sig og fæstede Bo i Saintes i det vestlige Frankrig. Han ernærede sig og sin Familie ved Glasmaleri, ved at male Portrætter og ved Opmaalinger. En Gang saae han en emaillet Kop, der var kommen fra Italien. Det var et ubetydeligt Tilfælde, men iftedestomindre var det Aarsagen til en fuldstændig Omvæltning i hans Livsretning. Han siger: „Det var en Kop af Ler, der var saa skjønt formet og emaillet, at jeg fra den Tid ikke havde Ro paa mig, førend jeg havde søgt at finde, hvorledes denne Email (Glasering med indbrændte Farver) blev til. Hvis jeg kunde udfinde Fremgangsmaaden, vilde jeg kunne gjøre smukke Lerkar, thi jeg havde et ikke

ringe Talent for Tegning. Jeg begyndte da at prøve mig frem, men det var som om jeg samlede mig frem i Mørket."

For at forstaa de Vanskeligheder, han havde at kæmpe imod, maa det erindres, at Forsærdigelsen af Verkar, det saakaldte Pottemagerarbejde, den Gang endnu var i sin Barndom i Frankrig og at han aldeles ikke kjendte Noget til Tilvirkningen. Havde han ikke været gift, saa kunde han have reist til de Steder, hvor Pottemageriet dreves; men hans Familie vogede hurtigt og trængte til hans Bistand og Beskyttelse. De blev ikke indført i Europa før hundrede Aar senere, og kun hos de Rige saae man en eller anden Gjensstand af kinesisk Porcellæn.

Han søgte nu at udfinde Eiendommeligheden ved de forskjellige Slags Ler samt de kemiske Midler, hvorved Farverne gaa over til Email, og den Virkning, som Heden frembringer paa Farverne. Han kjøbte en Mængde Lerfruffer, slog dem i Stykker, anvendte paa hver enkelt af dem et eget kemisk Stof og Farve og udsatte dem alle for Hedens Virkninger i en Døn. "Jeg stødte," fortæller han, "alle de Kemikalier, som jeg mente kunde komme til at udgjøre noget Helt, i en Morter, og skjøndt dette flere Gange mislykkedes med stor Bekostning for mig og meget Arbejde, vedblev jeg dog hver Dag at experimentere med andre kemiske Stoffer og Farver og bygge nye Døne, som kostede mange Penge, medtog meget Brændsel og min kostbare Tid." Han kunde saaledes ikke passe sit andet Arbejde og nu begyndte hans huslige Sorger. For at skaffe det Nødvendige til sin Familie, maatte han for en Tid opgive sine Experimenter. Kongen havde befalet store Opmaalinger, han blev benyttet dertil og tjente nu saa Meget, at han kom godt ud af det. Men han kunde ikke glemme "den italienske Kop" og naar han en Gang imel-

lem havde samlet sig nogle Penge, begyndte han igjen at
 experimentere med Emaillen. Han holdt ved i to Aar uden
 at naa et heldigt Resultat. Hans Kone lod falde bitre Ord
 og hans eget Mod begyndte at svigte. Til sidst anvendte han
 over tre hundrede Blandinger paa lige saa mange Verskytter,
 kom dem alle paa en Gang ind i Doven med den Beslut-
 ning, at det skulde være det sidste Forsøg, isald det mislyk-
 fedes. „Men,“ siger han, „da et af disse Stykker viste sig
 at være blevet hvidt med en glimrende Politur, var min
 Glæde uævnelig.“ Den Gang var han 37 Aar gammel.
 Men han var kun ved Begyndelsen. Nu vidste han vel,
 hvorledes Emaillen blev til, men han kjendte Intet til Potte-
 mageriet eller til den Birkning, som forskjellige Barmegrader
 frembringe paa Farverne. Hertil var en ny Døn nødvendig,
 den byggede han selv, og da han var for fattig til at tage
 Hjælp, maatte han bære Murstenene paa sin Ryg fra en
 langt bortliggende Teglovn. Han tilvirkede selv sin Kalk og
 formede de Værkar, der skulde emailleres. I over en Maaned
 holdt han Jld vedlige Dag og Nat og malede de forskjellige
 Stoffer paa en stor Haandmølle. Han stolede paa et godt
 Udfald, naar Jlden blot ikke blev formindsket i Doven. For
 at faae Brændsel huggede han Havegjærdet, Bordene og
 Dørene i sit Hus i Stykker, ja opbrød Bræddegulvet. Der-
 over blev hans Hustru som ude af sig selv, hun troede, at
 Manden var bleven vanvittig, hun vidste jo ikke, at han stod
 paa Nippet til at gjøre en stor og lønnende Opdagelse. Hun
 havde hørt saa Meget om den, at hun ikke mere troede der-
 paa. De havde en talrig Børneskole og medens Faderen fore-
 tog sine Forsøg vare flere af dem angrebne af en farlig
 Sygdom, der grasserede der i Eggen. Det var en Sorgens
 og Brøvelsens Tid for dem alle. Han siger selv: „Jeg led

ubestrideligt. Jeg var altid træt og ophidset af Barmen i Dønnene. I en hel Maaned havde jeg ikke en tør Drevel paa Kroppen. Jeg var Gjenstand for Alles Spot, og selv mine Nærmeste, der skulde have trøstet mig, løb om i Byen og fortalte, at jeg brændte Bræddegulvet. Man antog mig for gal. Dertil kom, at jeg havde paadraget mig en Gjæld, som jeg ikke kunde betale. Folk traf paa Skulderen, naar de gik forbi mig paa Veien, og sagde, at jeg fortjente at dø af Sult, fordi jeg for Narrestregers Skyld havde forladt et Haandværk, som lønnede sig. Alt Haab havde jeg dog ikke opgivet, thi mine sidste Forsøg havde viist sig heldige og jeg troede, at jeg havde opdaget saa Meget, at jeg dermed kunde forskaffe mig og Mine Livets Ophold; men der var endnu langt tilbage."

En anden Bønselighed bestod deri, at han manglede Midler til at bygge sig et Skur, hvor han kunde opbevare sine Værkar. Naar han havde arbejdet den hele Dag, ødelagde undertiden en Pladskregn alt hans Arbejde lige naar det skulde sættes ind i Dønnen. Han beskriver, hvor mat og nedslaaet han var ved slige Leiligheder; naar han gik hjem, ravede han som en drukken Mand.

Men den stakkels Kunstner, der saaledes kæmpede for en Idee, havde dog en stor Trøst under alle sine Trængsler. Paa den Tid havde Johan Calvin begyndt at udbrede de protestantiske Læresætninger i Frankrig og bevirket, at Huguenoternes Sekt dannede sig. Balissh, der nærede Afsty for den store Ugudelighed, der gik i Svang, og for de Misbrug, som et mægtigt og rigt Præsteskab gjorde sig skyldigt i, sølte sig i høi Grad tiltalt af den nye Lære. Han gjorde Bekjendtskab med en Haandværker, der delte hans Meninger; det var denne fattige og fromme Mands største Glæde at

høre Palissy forelæse af Bibelen. Efterhaanden steg Tilhørernes Antal til en halv Snes og dannede en lille Menighed, som holdt sin egen Gudstjeneste. En af dem var en Kromand, som understøttede Palissy og hans Familie ved at sælge dem Levnetsmidler paa Kredit.

Trods de mangfoldige Skuffelser blev Palissy ved med sine Forsøg. Tilslidst troede han at Opdagelsen var flet, og han satte en hel Del nye og smukt malede Kar ind i Ovnen. Atter en Ulykke! Materialet i Ovnen indeholdt Flint, som sprang i den store Hede, ødelagde Karrene og satte skarpe Spidser paa Ydersiderne. Dette Slag var næsten mere end han kunde udholde, thi han havde haabet, at de smukke Kar skulde indbringe ham en god Sum til hans Families Underhold og stoppe Munden paa Spotterne. Han gav dog ikke tabt endnu, mandede sig op igjen og tog fat paa sin gamle Bessjæftigelse, Maling og Opmaalning, for at tjene nogle Penge. Men ved Siden deraf fortsatte han Forsøgene i den Overbevisning, at han nok en Gang vilde naa sit Maal. Men nye Skuffelser ventede ham atter. Den grønne Farve, hvormed han malede sine Firben, brændte førend den brune paa Slangerne fik Glasur, og en stærk Luftstrøm i Ovnen blæste Asken over de smukke Kar og fordærvede Emaillen. Han troede nu, at han aldrig vilde kunne udfinde den til Emailleringen passende Barmegrad. Hans Sundhed var undergravet, han var saa asmagret, at naar han gik, faldt Strømperne ned om Hælene paa ham. Grublen over sin Sorg og Trængsel vankede han fortvilet om, især nagede det ham haardt, at han ikke havde nogen Fred i sit Hjem. Alle spottede og foragtede ham, og dog blev han ved at nære et Haab, der opmuntrede ham til ikke ganske at lade Modet falde.

Nu var der hængaaet ti Aar siden han havde begyndt sine første Forsøg. Omfider lyffedes det ham at frembringe en Vase, der for en Del var emaillet og lignede Jaspis. Dette havde dog ikke været hans Mening fra Begyndelsen af, men disse Aar fandt Bifald og bleve godt betalte. Derved fik han Midler ikke alene til at underholde sin Familie paa en anstændig Maade, men ogsaa til at gjøre Forbedringer ved Karrenes Tilvirkning. Imidlertid tiltog Huguenoternes Antal saa betydeligt, at man begyndte at forfølge dem. En Skolemester i en nærliggende By, der, som Palisby fortæller, prædikede om Søndagen og var meget elsket af Folket, blev slæbt til Saintes og offentlig brændt; Palisby og hans lille Flok lode sig dog ikke skræmme derved, men fortsatte deres Andagtsøvelser. De kom for det Meste hemmeligt sammen ved Midnatstid. Disse Mænds og Kvinders rene og fromme Levnet afgav en saadan Modsatning til de Udsøvelser, der gik i Svang rundt omkring, at de efterhaanden opnaaede en ikke ringe Anseelse og fik Byraadet formaaet til at forbyde Spil og andre Udseielser.

Palisby fortsatte sit Arbejde endnu i sex Aar, men da havde han ogsaa naaet det, som han med en næsten uhorst Udholdenhed havde tragtet efter og lidt for. Han kunde nu give sine Lærere en stjern Glasur, saa at de lignede Porcellæn, og hans Vaser bleve ogsaa berømte under Navn af „Palisbys Porcellæn“. Hans Arbejder vare smykkede med Blomster, Guirlander, Sommerfugle, Fjerben og Slanger. Han havde altid været en skarp Jagttager af Naturen, og det er meget troligt, hvad der fortælles, at han efterlignede disse Blomster og Dyr med en Naturforskers strenge Nøiagtighed, saa at enhver Art nogie kunde bestemmes. Disse Sager bleve derfor ogsaa betragtede som sande Kunstværker, de solgtes til

høie Priser og Fyrster og rige Adelige kappedes om at komme i Besiddelse af dem. Marskal Montmorency, en uhyre rig Adelsmand, overdrog til Palissy at dekorere hans prægtige Slot d'Ecouen, der laa tolv Mile fra Paris. Han malede smukke bibelske Billeder paa Binduerne, dels af egen Opfindelse, dels Kopier efter Rafael og Albrecht Dürer. Vaser og Statuer af hans eget Porcellæn bleve opstillede paa forskjellige Steder og Gulvene i Kapellet og i Gallerierne bleve indlagte med Porcellænsfliser. I Parken byggede han en eiendommelig Grotte af Porcellæn med Stenhøie, hvilke han prydede med Alpeplanter og Mosarter, mellem hvilke der var anbragt glimrende Firben af Porcellæn i underlige Bøining-er og Krumninger; i de smaa Kanaler, som omgav eller gjennemskar Grotten, var der foruden levende Fisk og Frøer kunstige af Porcellæn, der lignede disse saa nøiagtigt, at man ikke kunde se Forskjellen, og paa Bunden af Kanalerne viste der sig skuffende eftergjorte Koraller. Grev Montmorency lod opføre en bekvem Bolig, hvor Palissy arbejdede med sine to Sønner. En stor Hund af Porcellæn, som laa ved Indgangen, var saa naturlig gjort, at Hundene ofte gik paa den.

Imidlertid reiste der sig stræffelige Forfølgelser mod Huguenotterne. Gamle Mænd bleve brændte fordi de læste i Biblen og unge Piger bleve henrettede naar de sang Psalmer; men om end Lykken var med Palissy og de Fornemme smigrede ham, kunde Intet bringe ham til at fornegte sin Tro. Skjøndt han i hele to Maanedes svævede i bestandig Angst og kun hørte Fortællinger om de forfærdeligste Myrderier, fortsatte han dog sine Arbejder. Han vilde have været et af de første Døds, dersom ikke de mægtige Adelsmand, der ønskede at bruge ham ved deres Borgefs Udsmykning, hvortil

han var den Eneste, havde beskyttet ham. Bartholomæusnattens skrækelige Blodbad kom da han var 63 Aar gammel, men ved sine mægtige Beskytterses Bistand slap han for at blive myrdet. De Soldater, der vare udsendte for at raa-gribe Huguenotterne, vilde gjerne have fat i ham, men vovede ikke at gribe ham om Dagen. Tilslidst kom de ved Midnattstid, omringede hans Hus og førte ham til et Fængsel i Bordeaux. Dommerne havde gjerne dømt ham til Døden, men det blev forhindret ved en Befaling fra Dronningmoderen Katharine af Medicis. Montmorency, Montpensier og andre ansete katholske Adelsmænd, for hvem han endnu havde Arbejder at udføre, vare venlig stemte mod den gamle Kunstner. De gik i Bøn for ham hos Dronningen og hun skaaede ham, ikke fordi han var en brav Mand, men fordi han var en talentsfuld Kunstner. Den emailleerede italienske Kop, der havde skaffet ham saa megen Møje i den bedste Tid af hans Liv, blev nu hans Frelse.

De sidste ti Aar af sit Liv tilbragte Balizsy i Paris. Han havde et stort Værksted i Nærheden af Tuilerierne, hvor han forfærdigede Vaser, Kopper, Fæde, Kurve og allehaande Kar, smykkede med Figurer i ophøiet Arbejde. Han søgtes af lærde og dannede Mænd, som, da de kjendte hans Interesse for sjeldne Naturgjenstande, forærede ham Skjæl, Mineralier, Forsteninger o. s. v. Af disse dannede han et Museum til Fordel for sine Elever. Det skal have været det første naturhistoriske Museum i Paris. Da han var 66 Aar gammel begyndte han en Række offentlige Forelæsninger, som han fortsatte i ti Aar; det var de første naturhistoriske Forelæsninger, der bleve holdte i Paris. Hovedstadens mest ansete Mænd besøgte dem, for at høre ham fortælle om hvad han havde set paa sine Reiser og se hans Experimenter med

Glas og Porcellæn. Der var Bedanter, der traf paa Næsen ad hans Værdom, fordi han aldrig havde lært Græsk og Latin. Han opfordrede dem til at modbevise hans Fortællinger og Værdomme, thi, sagde han, „jeg gad se om de, der have studeret Græsk og Latin, vide mere om disse Gjenstande end jeg. Vel er jeg en simpel Haandværker, der har lært Lidt eller Intet, men derom er Talen ikke. Tingene have dog ikke mindre Værd fordi de blive omtalte og forklarede af en Vægmand. Jeg vil hellere tale Sandhed i mit jævne Sprog, end tillyve mig en Værdom, som jeg ikke er i Besiddelse af.“

Han udgav forskjellige Bøger om Landbodrifi, Vulkaner, Klippedannelse o. s. v. Sin sidste Bog skrev han da han var 71 Aar gammel. Videnskaberne vare den Gang i deres Værdom, men kyndige Dommere have sagt, at han var langt forud for sin Tid. En nyere fransk Lærd kalder ham „en Naturforsker, som kun Naturen kunde frembringe.“

Han var 76 Aar gammel, da Kong Henrik den Tredie af Frankrig ved en Forordning forbød Protestanterne under Dødsstraf at holde Gudstjeneste. Baliszy lod sig ikke skræmme heraf, og nu forlangte det katholske Parti, at den brave gamle Kunstner skulde lide Døden. Hans mægtige Beskyttere toge sig igjen af ham og forhindrede hans Henrettelse, men Katholikerne vare saa ophidsede imod ham, at han blev sendt til Bastillen. I det Fængsel, hvor han blev henfat, var der to huguenottiske Piger, og de styrkede hinandens Mod ved Bønner og Psalmer. Kongen besøgte undertiden Fængslet og da forsøgte han næsten altid at overtale den gamle, ærværdige Bernard Baliszy til at affværge sin Tro. En Dag sagde han til ham: „Min gode Mand, Du har været 45 Aar i min Moder, Dronningens, og i min Tjeneste,

uagtet Du er en Rjætter have vi midt under Forfølgelserne ladet Dig leve. Men nu bliver jeg haardt bestormet af Guisernes Parti og er derfor nødt til mod min Villie at lade Dig og disse unge Piger henrette, hvis J ikke give efter." — „Sire," svarede den gamle Mand, „dette er ikke talt som en Konge. J har ofte sagt, at J beklager mig, men nu beklager jeg Eder, thi J har sagt, at J er nødt dertil. Disse Piger og jeg, som have al vor Styrke fra Gud, ville lære Eder at tale mere kongeligt. Hverken Guiserne, Eders Folk eller J selv kan tvinge den gamle Arbejder til at bøje sig for Eders Billeder af Ver. Jeg er rede til at dø."

Nogle Maaneder efter bleve de to unge Piger brændte paa Marsmarken. Palissy blev endnu fire Aar i Fængslet, hvor han døde firindstyve Aar gammel. Da man altid har sørget for at Bastillens Hemmeligheder bleve godt bevarede, veed man Intet om disse Aar. Det er kun bekjendt, at han skrev en hel Del i Fængslet, navnlig sine Livserindringer, som senere bleve trykte. De tykke, mørke Mure maa have været dobbelt sørgelige for en Mand, som elskede den fri Natur og satte større Pris paa Planter og Blomster end paa Sølv og Guld. Men Martyren var ikke ensom; den Gud, paa hvem han altid havde troet og sættet sin Lid til, var hos ham sammen med Erindringer om et nyttigt, daadrigt og fristeligt Liv.

De polske Skove og Elvene.

(Af „Grenzboten“.)

I.

I gamle Dage vare de polske Skove bekendte for deres Mængde glubende Bjørne og for den uhyggelige, mørke Bildhed, som var disse Skoves fremtrædende Karakter. Nu forekommer Bjørnen temmelig sjelden i Polen, men med de polske Skoves uhyggelige Karakter har det endnu sin Rigtighed.

Det egentlige Skovland i Polen findes paa den høire Side af Weichselen. Her blive de store Skovstrækninger kun sjældent afbrudte af Landsbyer med dyrkede Marker som Oaser i Ørkenen, og paa vide Strækninger ere de næsten uigjennemtrængelige. Tæt Underkov, taktet, forvitlet Krat og en uendelig Ensformighed forstrække Vandringsmanden. Nedkastede af Storm og Alderdom er der næsten flere Træstammer, der ligge henstrakte paa Jorden, end de, der staa oprekte, og mellem de liggende, tildels forraadnede, tildels endnu friske Træmasser viser der sig en yppig Plantevæxt, medens kæmpemæssige Bregner udbrede deres grønne Bister over de forraadnede Træstammer, der desuden ere besatte med uhyre Svampevæxter og Paddehatte. Sjældent trænger en Solstraale gjenkem Tykningen og forøger da kun den bedøvende Lugt og Dunst af Forraadnelse, Skovduft og moradsig Damp. Jorden er for Størstedelen sumpet, hvilket i en ikke ringe Grad forøger det Færlige ved at trænge ind i disse Skove.

I Sumpegnene bestaa Skovene for det Meste af Løvtræer, kun paa Baggerne rage Naaletræerne i Beiret. Paa nogle Steder ere Sumpene ganske opfyldte med Siv og vrimle da af Vandfugle, Frøer og Firben. Hvor Vandet danner en fri Flade er denne overtrukket med en tyk Hinde af smaa svømmende Vandplanter. Utallige Vandløb og smaa Bække gjennemskære Skovstrækningerne og bane om For- og Efteraar, naar Alt oversvømmes, bestandig nye Veie.

Saaledes er det navnlig Tilfældet med Weichselens to Bifloder, Wieprz og Bug, hvor de moradsige Skove bedække en Flade af over 100 Kvadratmile. De saa Landsbyer, der ligge paa Bakkedrag, have enten ringe eller slet intet Agerland, og kunne derfor ikke forsyne sig selv med Korn. Da Indvaanerne ere meget fattige og sølgelig ikke kunne kjøbe Korn, ere de henviste til at leve af Svampevarter, Frugter, Skovbær og Mælk. Det Kvæg, de holde, finder sin usle Føde i de Moradser, hvor det vader omkring. Fra April til November ser man Hornkvæg, Svin, Heste og selv enkelte Faar daglig fra Morgen til Aften i Sumpene, hvor de undertiden kun rage frem med Overkroppen. Det sker ikke sjældent, at Kvæget synker ned deri og omkommer, men da det er i ringe Værdi, er Tabet ikke stort. Paa at pleie det eller paa at forbedre Jorden ved at anlægge Grøfter til Afledning af Vandet, tænker den doorne polske Bonde ikke; han lever lige saa sløvt som hans Forfædre have levet og finder det ganske i sin Orden at bo mellem Sumpe, Siv og utilgængelige Skove.

II.

Siden Aaret 1832, da den russiske Regering efter den polske Opstand forbød Folket at føre eller at være i Besid-

delse af Baaben af hvilken som helst Art, ere Ulvene tiltagne i en høi Grad. Senere, da Forbudet blev hævet, ere disse Røddyr vel blevene formindskede, men alligevel findes de endnu i store Flokke i Skovørknerne. Man kan her træffe dem i Masser paa et halvt hundrede Stykker. De vise her en selv for Ulve høist trodsig og usorsskimmet Holdning, og føle sig ret som hjemme. I den milde Værstid synes de imidlertid ikke at have nogen Lyst til at angribe Mennesker. Det er meget sjældent, at en Ulv om Sommeren binder an med et vorent Menneske, men Børn blive ofte sønderrevne, især naar de ere nøgne eller næsten nøgne, hvilket rigtignok meget ofte er Tilfældet hos de polske Bønder.

Det er et Princip hos de polske Bønder, aldrig at vige tilbage for Ulve, hvor de end træffe dem, skulde de end gjennembryde en hel Flok. Til en sliq Yderlighed kommer det dog kun naar Vinteren er streng og Hungeren da overvælder Ulvens Frygt for Mennesket og hans Knippel. Om Sommeren undgaa de ham med en vis Ligegyldighed, der næsten har Karakter af Foragt. Men bestandig er der Fare ved at byde dem trodsig Spidsen, naar man ikke er forsynet med Jldvaaben, med en stærk Sabel ell. desl. Med Enkelte kan man nok blive færdig, hvis man ikke er ganske ubevæbnet, men man træffer dem næsten altid i Hobe og saaledes fordelte, at man maa være belavet paa et Angreb fra forskjellige Sider. Ved Vintertid kan derfor ogsaa et Sammenstød med disse Udyr sætte selv en behjerttet Mand i Stræk. I Uimindelighed træffer man dem paa mørke Skovstier. En af dem staaer som en Skildvagt midt paa Veien, af de Andre kan man kun se Hovederne, fremstrakte af Krattet. Saaledes spærre de som Stilmænd formelig Veien. Der er derved i deres Blik noget saa Lunsk, saa Morderisk, næsten

noget Dævelsf, at man uvilkaarligt gribes af Rædsel, og med dette Blik stirre de stivt paa det forventede Bytte.

En gammel Tømmersmand, der var berømt i sin Hjemstavn for sine Eventyr med Ulve og for den Uforsærdethed, han ved saadanne Leiligheder havde lagt for Dagen, forsikrede, at han utallige Gange var stødt sammen med Skarer af Ulve, men aldrig af sine Modstandere var bleven tvungen til Kamp. „Saa snart jeg saa," fortalte Manden, „at disse Bæster havde affaaaret Beien for mig, greb jeg fast om min tykke Knippel med den høire Haand, holdt Øren under den venstre Arm og gif nu rask imod dem, idet jeg saa fast og forvovent som muligt stirrede paa det Paa. Først naar jeg var kommen dem nær paa tyve til tredive Skridt pleiede de at forandre deres Stilling, som om de i Forveien havde besluttet at tage en fast Position, men nu igjen fandt nogen Betænkelighed derved. Jeg gif altid lige imod dem uden Spor af Frygt; saa begyndte de at blive urolige, de duffede dybere med Hovedet, Haarene stode som Børster, de frummede Ryggen lidt, traf Halsen frampagtigt ind under Kroppen, knurrede og hylte og viste andre Tegn paa Raseri. Men de syntes tillige at betages af en vis Usikkerhed, de trippede med Benene hist og her og naar jeg saa var tæt ved dem, fandt de det passende at trække sig nogle Skridt til Siden. Ere de paa den Maade trængte af Beien, saa er Faren overvunden, thi Dyrene ere blevene forknytte. Men det er dog bestandig det Bedste at være forsigtig. Det sker rettest ved at man, saa snart man er kommen igjennem Flokken, vender sig om og gaaer baglæns, idet man hester Dinene stift paa Pasket, indtil man ikke mere kan se det. Undertiden vove Dyrene at følge efter Vandringsmanden. De gaa da i to spredte Hobe paa begge Sider af Beien,

men løbe ikke i Forveien for ham, de følge ham kun og holde lige Skridt med ham. Ere de forhungrede, kan det nok være, at En hist, En her bryder frem, og det koster da Umage nok at holde dem i Respekt. Forsølges man, saa kommer det kun an paa, at holde dem fra Livet saa længe indtil man naaer en Lysning i Skoven eller et aabent Sted. Deres Dristighed ophører i Reglen der, hvor Lykningens Mørke ender. Naar Veien er lang og møjsommelig, kan man, naar man gaaer baglæns, undertiden standse. Da pleie Ulvene ogsaa at gjøre Holdt eller i det Mindste kun at røre sig paa det Sted, hvor de staa. Enhver af dem skjuler sig da i Reglen bag en Busk, trykker sig tæt op til den, tuder og hylar og bider ogsaa undertiden som af Raseri i Kvistene. De Grimasser, som disse Udyr gjøre derved, er mere pudserlige og modbydelige end skrækkelige."

Især er det meget farligt i en streng og langvarig Vinter til Hest at støde paa en Skare Ulve. Er man ikke alt for langt fra et beboet Sted gjør man rettest i at flygte. De Kunstgreb, man kan betjene sig af naar man er til Fods, kunne ikke udsæres til Hest, og desuden vækker Hesten langt stærkere end Mennesket Ulvenes Graadighed, da Menneskefjød ikke er dem nogen bekjendt og vant Føde. Angribe de Hesten, saa er i Reglen ogsaa Rytteren fortabt; er han bevæbnet og forsvaret han sig godt, kan han dog være vis paa at miste sit Dyr.

Men undertiden lykkes det heller ikke at frelse sig ved Flugten. En polst Postembedsmand førte en Gang i Slæde gennem en Skov. Ikke saa snart har han den nærmeste Landsby bag ved sig og er kommen ind i Skoven, der er gennemskaaren af Damme og temmelig lys, førend han ser sig forfulgt af en Snes Ulve. Da Røddyrerne ikke komme

imod ham, men bag efter ham, er det ham umuligt at vende om til Landsbyen. Han har altsaa intet andet Middel til Frelse end at stole paa de fire Hestes Hurtighed, der efter russisk Maneer ere spændte for Slæden ved Siden af hinanden.

Men Ulvene ere hurtigere end Hestene og have snart indhentet Flygtningene. I Begyndelsen søge de bagfra at springe ind i Slæden og at gribe de to Personer derinde, Postembedsmanden og hans Søster. Men Springet ind i Slæden er ikke let og idet den farer afsted, styrte de mest Forvoorne af Angriberne bag Slæden til Jorden. De Andre falde over disse og derved blive Ulvene et Dieblif standsede i Forfølgelsen. De ængstede Reisende mene nu at være frelst. Men nu forsøge Ulvene at angribe fra Siden. Den Reisende slynder sine Pistoler af paa dem, et Par falder, og hans svære Ballast gjør god Virkning. Alligevel lykkes det en af Ulvene at springe op paa den venstre Side. Den griber Embedsmandens Søster i Skulderen, flaaer formelig Brystet af hende og bliver først derefter dræbt af et Sabelstik af den Ulykkelige's Broder. Imidlertid have nogle Ulve angrebet Hesten paa den høire Side, bidt sig fast i Siderne og tilredet den jammerlig. Den er nær ved at styrte. Postillonen river Sablen ud af Haanden paa sin Herre i den Hensigt at hugge Skaglen over, for at den sønderrevne Hest ikke skal standse de andre. Han haaber, at det efterladte Dyr vil tilfredsstille Ulvenes Graadighed og frelse de andre tre Heste og Menneffene. Men det ulykkelige Dyr vedbliver at løbe og martret af Smerten opbyder det sine sidste Kræfter. Det gaaer afsted i en rivende Fart. Beskjæftiget med at overhugge Skaglerne og ikke agtende paa Veien, bliver Postillonen slynget ned fra sit smalle Sæde, bliver slæbt med

en Strækning, fjørt over og bliver liggende uden Bevidsthed til Bytte for Ulvene. Senere har man ikke set Noget til ham. En Del af Ulvene var bleven tilbage ved den faldne Postillon og ved Hesten, som nu ogsaa var styrtet. Men fire af dem fulgte Slæden lige til den nærmeste Landsby, hvor flere Bønder standsede de af Rædsel rasende Heste, nedhuggede to Ulve med Ører og tvang de to sidste til Flugt. Damen døde et Par Uger efter i Warschau, hvorhen hun var bleven bragt.

Lignende Begivenheder forekomme hver streng Vinter i Polens vilde og sumpige Skove. Ulvene ere da saa driftige, at de ved høiys Dag trænge ind i Landsbyerne, ja endog i Gaardene, der rigtignok ere slet beskyttede. Selv i større Byer aflægge de Besøg ved Nattetid. Helt bryde de ind i Staldene, idet de grave sig ind under Bæggen gjennem Jorden eller trænge sig ind mellem de lange, høielige Fyrre-sparrer, hvoraf Bæggene ere sammenspiede. Man kan tænke sig, at de her anrette stor Skade.

Men om Sommeren ere Ulvene farligst for Dyrene, fordi disse da ere ude paa Græsgangene. Disse findes i Polen for det Meste i Skovene. Ører, Røer og Heste, der ikke strax kunne overmandes af Ulvene, forfølge de paa Flugten og rive hele Stykker ud af Kroppen paa dem. Undertiden forekommer det, at Ører, i Stedet for at flygte, sætte sig til Modværge. Dette afgiver et ret mærkeligt Skuespil. Ster det ikke i Skoven, men i Nærheden af denne paa fri Mark, saa pleie Ulvene alt ved de første Angreb at trække sig tilbage ind i Krattet. I Reglen indlade de sig nødigt i en ærlig Kamp.

Naar Heste, der befinde sig i en Indhegning, spore, at der er Ulve i Nærheden, viser der sig et eiendommeligt og

smukt Skuespil. Der opstaaer en vild Forvirring i hele Flokken, de vrinske og snøste, de fare om i vilde, forunderlige Spring idet de slaa ud med Baghovene i Luften; nogle danne en Kreds, idet de stikke Hovederne sammen og slaa ligeledes idelig ud med Bagbenene, Andre fare hen til det Sted, hvorfra de mene at kunne se deres Fjender, strække Hoved og Hale i Veiret, blæse Næseborene op, snøste, stampe med Fødderne, flyve med en Bils Hurtighed tilbage til den øvrige Hjord, og saa igjen hen til det forrige Sted. Ved en saadan Veilighed viser det ædle Dyr sig i sin hele Skjønhed. Alligevel kan Hesten ikke trods sit Mod staa sig enkeltvis mod flere Ulve, men heller ikke drifter en enkelt Ulf sig til at angribe en Hest; overhovedet føle Ulvene sig kun sikre ved Angreb og Rov, naar de ere samlede i Flokke.

De polske Skove ere næsten endnu rigere paa Ræve end paa Ulve. I enkelte Nætter opfyldte Rævene i den Grad Luften med deres Glam, at Skovene kunne sammenlignes med Damme, hvori Tusinder af Frøer opføre deres kvækkende Koncert. Sædvanlig blander sig Ulvenes Hyl deri og der opstaaer en sand djævelsk Larm. Det er ogsaa næsten mere Rævenes end Ulvenes Skyld, at Haren og andet lignende mindre Bildt er næsten udryddet i Polen. En Hare vækker derfor i en Landsby næsten større Bevægelse end en Trop Ulve. Meldes det, at der har viist sig en Hare, saa skynde Bønderne sig hen til Herregaarden. Herremanden lader hurtigt Krattet omringe og Hundene blive koblede, Alle kaste sig paa Hestene og nu gaaer det afsted som om Tiden er om at erobre et Land eller at nedlægge en Elefant.

Marietta Tintoretto.

Fortælling af Emil Ohlb.

I.

Farverens Hustru.

I Staden Benedig, i Nærheden af Kirken „Santa Maria dell’ Orta“, som paa den Tid vi tale om, omtrent 1575, tilhørte Munkene af den hellige Ambrosius’ Kloster, stod et lille lavt Hus, hvis Ydre vidnede om, at det ikke blev beboet af synderlig velhavende Folk. Blaa, grønne og gule Striber og Pletter tydede paa at det var Bopæl for en Farver, skjøndt man ikke saa Stoffe og Klæder hængende ud til Tørring. De luffede Binduesfodder gjorde et næsten uhyggeligt Indtryk og det saa ud, som Huset enten var forladt af sine Beboere eller at de vare uddøde.

Solen var netop ved at gaa ned og en forfriskende Vind udøvede en velgjørende Virkning paa Menneker og Dyr, der led af en hed Augustdags trykkende Varme. En gammel Kone med snehvidt Haar traadte, støttende sig paa en Stok, ud af Døren og vaskede hen til Frugthaven, hvis Træer vare nærved at bryde sig under Frugternes Tyngde. Med et Ansigt, der straaled af Glæde, betragtede hun den Overflod, hvormed Herren dette Aar havde velsignet Jorden; nogle enkelte af de nedfaldne Frugter puttede hun i sine Lommer efterat hun omhyggelig havde astørret Støv og Jord med et Lommeklæde.

Da løb stærke Skridt bag ved hende og en kraftig høi

Mand med et tæt Skjæg kom, nynnende en Sang, gjennem Haven.

„Ah, det er Dig, Giacomo,“ sagde den Gamle, „Du ser saa tankefuld ud, er der noget Nyt?“

„Jeg veed Intet,“ svarede Manden, „Alt er desværre ved det Gamle, lidt Arbejde og derfor kun Lidet at fortjene, den ene Dag som den anden. Men jeg har heller ikke stor Lyst til at gjøre Noget. Jeg har begyndt at undermale mit Billede, men jeg er ikke bleven færdig dermed.“

„Det er ikke værdt at være fortrædelig over,“ sagde den gamle Kone; „det, som ikke idag kommer i Farvesjeden, kan komme der imorgen. Imorgen er der atter en Dag.“

„I Farvesjeden!“ brummede Manden i Skjægget. „Det er dog ogsaa underligt, Moder, at I aldrig kan lade være at bruge saadanne Udtryk, der smage af Farveriet. Fader var jo rigtignok Farver, og Farveri er et godt og anstændigt Haandværk, men jeg staaer paa et langt høiere Trin, jeg er Kunstner, jeg er Maler, og I, kjære Moder,“ — han knejsede idet han talte — „er en Malers Moder, Tintoretto's Moder. At male er ikke at farve og at farve er ikke at male, læg Mærke til det.“

„Nu ja, nu ja! Men stor Forskjel finder jeg ikke imellem de to Kunster; thi Farveren bruger Farver og Maleren med — hvad er saa Forskjellen?“

„Ingen Forskjel mellem en Farver og en Maler!“ raabte Tintoretto og slog Hænderne saa stærkt sammen over Hovedet, at det lød langt henne i Haven.

„Jeg i det Mindste kan ikke finde nogen,“ sagde den gamle Kone roligt, men lidt drillende, „det maatte da være, at Farveren dyster Lærredet i Farven og at Maleren brin-

ger Farven paa Værredet med Penslen, men det er ogsaa det Hele."

"O hellige Enfoldighed!" sukkede Manden; "men man maa ikke tage det saa nøje med den gamle Kone. — Nu ja, Moder, vedblev han, "J skal have Ret og lad saa den Fugl flyve. Lad os tale om noget Andet. Hvorledes har Børnene det?"

"Ja, ja, lad os hellere tale om dem, de velsignede Børn, den søde lille Dominico og Marietta, det Englebarn." Ved disse Ord straaledede den Gamles Dine af Glæde.

Maleren gav sig til at stoggerle. "Den søde lille Dominico kalder J ham! Han er nu tyve Aar gammel, høi og kraftig, min Eleve, og som jeg haaber min værdige Efterfølger. Jeg tænker nok, at den Dreng vil gjøre mit Navn Ære. Han er som skabt til Maler. Hvilken Renhed i Tegningen, hvilken glimrende Kolorit, udmærket i Alt efter Kjenderes Dom. Hans Valgsprog er som mit: Michel Angelos Tegning og Titians Farver! Kommende Aarhundreder ville maaske stille Tintoretto Spinnen over Tintoretto Faderen. Saae J, Moder, hans sidste Billede, det Billede, som han malede til Kapellet i Santa Maria dell' Orta?"

"Set Billedet? Hvor skulde jeg kunne det? Jeg ser ham jo aldrig, han er aldrig hjemme?"

"Er han aldrig hjemme? J primer nok, Moder? Han er altid i sit Atelier og forlader det ikke."

"Men hvorfor hører han da ikke og luffer op, naar jeg banker paa og vil ind til ham?"

"Fordi en Kunstner, naar han er ved sit Arbejde, maa være døv og blind for Alting. Han gjør Ret i at luffe sig inde, man er da aldeles uforstyrret og Arbejdet bliver bedre. Ja, ja, Dominico gjør mig Ære og Glæde og jeg vilde

være en lykkelig Fader, hvis jeg kunde sige det Samme om Marietta."

"Marietta! Store Gud og alle hans Helgene — hvad er det med vor gode Marietta og hvad har Du at udsætte paa hende?"

"Mere end det er mig kjær. Se, Moder, naar Borherre har givet en Mand Børn, saa har han dermed givet ham en Kapital, hvilken han med Renter skal give ham tilbage. En kristelig Fader gaaer altid og tænker paa sine Børns Fremtid og Kald. Jeg havde nu udtænkt følgende Plan: mine Børn skulde begge være Kunstnere, Dominico skulde være Maler, Marietta skulde dyrke Musikken. Men naar hører jeg Marietta synge og spille Mandolin! Har I, Moder? Og dog veed det slemme, utaknemmelige Barn, hvilken Glæde hun gjør mig med det, og at hendes Spil og Sang er mig en sand Bedrøvelsel efter Dagens Nøje og Besværligheder."

"Naa, naa, vær bare rolig, kjære Søn," sagde den Gamle, "jeg vil sige til Marietta, hvor megen Kummer, hun gjør Dig, og jeg er da sikker paa, at hun igjen vil tage fat paa sin Musik. Men Dig beder jeg om, at aflægge den Brantenhed, som Du nu har viist i lang Tid og hvormed Du piner alle Dine Omgivelser. Jeg er vis paa, at Marietta ikke synger fordi hun har været hæs i nogen Tid; men det gaaer vel nok snart over. I Byen og Omegnen falder man dig, og det med god Ret, Giacomo Robusti*) Tintoretto, vogt Dig for, at man ikke med lige saa megen Ret giver Dig Tilnavnet „Furioso"**."

*) Den Kraftige.

***) Den Rasende.

„Ah,“ raabte Maleren, „Du minder mig derved om en King. Saaledes kaldte Indvaanerne af Saint-Roche mig for Spøg, fordi jeg en Gang ved et helligt Billede konkurrerede med de største Mestere og ikke alene blev først færdig, men ogsaa feirede over dem alle.“

„Jo, det huffer jeg nok,“ svarede Moderen smilende. „Men kjære Giacomo, nu da Børnene ikke ere her, gjør mig saa den Fornøjelse at fortælle mig, til hvad Nytte Jeres Maling egentlig er.“

Maleren hævede Hovedet. „Moder,“ sagde han og klappede hende paa Skulderen, „Maleri er alle Kunstners Kunst. At trylle Liv paa det døde Lærred, at fremstille en Gjenstand, i hvilken man har indlevet sig, den man elsker som sit egen Tilværelse, at arbejde for Evigheden, o Moder, det er en Fryd, som ingen Pen er istand til at smildre, og denne Fryd nyder Maleren naar han er en sand Kunstner. Kan Du endnu vedblive at spørge saa prosaisk, hvad Maling er godt for?“

Moderen var dog endnu ikke omvendt. Med Hænderne i Siden vedblev hun: „Giacomo, jeg taler som en gammel Husmoder og Du som en fantastisk Maler. Staaer Maleren ikke med sine to Fødder paa Jorden, har han ikke ogsaa en Mave og trænger ikke hans Kone og Børn til Klæder, Mad og Drifte? Dit Maleri indbringer saa lidt i Kjøkken og Kjælder, at det saa at sige er for Meget at dø af og for Lidet at leve af; det er det, jeg har derimod. Din Fader, Gud glæde hans salige Sjæl, stod sig bedre som Jarver end Du som Maler.“

„Derpaa maa en Maler ikke se, det maa han overlade til Kræmmerhjelene.“

„Men man maa dog leve,“ svarede den Gamle lidt hef-

ligere, „bestandig knapt med Penge, Intet i Spiiskammeret. Jeg gad nok se Den, der kan finde Glæde ved et saadant Liv.“

„Men leve vi da ikke? Hvad mangler der os egentlig, om jeg tør spørge?“

Den gamle Kone var lidt forvirret. „Ja, det kan jo nok gaa an,“ sagde hun omsider, „men det er Mariettas Hemmelighed. Det er mig en Gaade, hvordan Pigen kommer ud af det med de saa Penge. Hun udretter mere med een Dufat, end andre Folk med fire.“

„Hvor er Barnet nu?“

„Hun er gaaet ud, kjære Søn.“

„Gaaet ud paa den Tid vi skal spise til Aften? Se, Moder, det har jeg ogsaa mod Pigen, at hun løber ud, naar hun skal og bør være hjemme. Men hvorledes kan jeg passe paa Eligt? J, Moder, J burde være strengere, meget strengere. Hvor er Marietta gaaet hen?“

„Det har hun ikke sagt mig. Men Du kan være ganske rolig, Giacomo! Hun behøver ikke nogen Vogter. Hun er saa god og ren som en Engel.“

Bedstemoderen havde neppe udtalt sørend der viste sig en tredje Person, der traadte ud af Huset og kom ind i Haven.

2.

Den unge Piges Hemmelighed.

Den Kommende var en ung, udmærket smuk Pige af høj Bøxt. De tykke brune Haar holdtes sammen af en bred Guldspænde og to klare blaa Øine lyste frem under en høj Bønde. Men saa man de blege Kinder, der af og til

bedæffedes med en flygtig Rødme, saa maatte man tro, at en snigende Sygdom eller en hemmelig Rummer tærede paa det ungdommelige Liv. Det var, som man vel har anet, den forhen omtalte Marietta, Datteren i Huset.

Hun syntes et Dieblif forlegen ved at se Faderen og Bedstemoderen.

„J staa her og taler,“ sagde hun med et venligt Smil og blid Stemme, „og Maden er færdig. Er J ikke sultne idag? Har Arbeidet betaget Eder Appetiten, kjære Fader?“

„Nei, men vi ventede paa Dig, Barn,“ svarede Tintoretto, „vi troede Du var ude.“

„Jeg var ogsaa ude. Jeg var henne i Paladset Grimani; Du veed, at Grevinden gjerne ser, at jeg kommer til hende.“

„Barn, Barn,“ sagde Faderen, idet de satte sig til Bords inde i den tarvelige Stue, „Du er alt voksen, man siger, at Du er en af de smukkeste Piger i Venedig — det veed jeg nu ikke, men det veed jeg, at Grevinde Grimani har en voksen Søn.“

„Er det en Ulykke?“ sagde Bedstemoderen smilende, „Marietta er smuk, giftesærdig, Grevindens Søn ligesaa, i Sandhed, Partiet var slet ikke saa ilde.“

„Maaske,“ svarede Tintoretto, „men i Reglen due deslige Giftermaal mellem Folk af ulige Vilkaar ikke meget. En Pige af Folket skal efter min Mening kun ægte en af sine Pige.“

„En Greve, der kan høre Marietta over sin Stand, er dog bedre.“

„En af hendes Pige vil gjøre hende lykkelig.“

„Det kan ogsaa en Greve,“ svarede den gamle Rone paastaelig.

„Det kan han vel, men det er dog sjældent, meget sjældent Tilfældet; thi han kan ikke træde ud af sin Stand, og Kone er og bliver dog altid en Borgerlig.“

„Kan da en Kone ikke have sig op til en saadan Mand?“

„Moder, kun Talent og Dannelse adler Mennesket og hæver det op til Høierestaaende, ja endog over disse.“

„Kan virkelig Talent og Dannelse bewirke et slikt Underværk?“ spurgte den gamle Bedstemoder eftertænkksom.

Marietta havde hidtil hørt paa Samtalen i dyb Tausshed. Nu kunde hun ikke holde sig længere. „Bedstemoder,“ raabte hun bevæget, idet en stærk Rødme udbredte sig over hendes blege Kinder; „Bedstemoder, I er Tintoretto's Moder og veed ikke endnu, at Talentet adler?“

„Tosset Snak,“ svarede den gamle Kone ærgrelig, „er din Fader en adelig Herre, en Mand af Stand og Rang, har han Ordener og Titler?“

„Du har Ret, kjære Bedstemoder,“ sagde Marietta, „Fader har hverken Ordener eller Titler, men han har en Adels, der veier mere end begge. Benedig er stolt af min Fader og tæller ham blandt sine bedste og berømmeligste Borgere. Hvilket Navn paa en Greve, en Fyrste eller deslige har en saadan Klang som Navnet Tintoretto?“

Tintoretto lagde Steen fra sig og saae glad paa sin Datter. Men Bedstemoderen sagde spodst: „Det er nu alt meget kjønt, hvad Du der siger, Marietta, men din salig Bedstefader var Farver, og din Fader er ikke stort Andet. Maleri og Farveri er omtrent Et, og er din Bedstefader ikke bleven adelig og rig ved Farveriet, saa bliver din Fader det heller ikke ved Maleriet, om han arbejdede hundrede Aar og bragte lutter saakaldte Mesterværker til Verden!“

„Det blive vi aldrig enige om,“ sagde Marietta roligt, „og det er derfor bedst at vi ikke mere tale om den Sag.“

„Det har Du Ret i, Barn,“ bemærkede Tintoretto. „Men sig mig, hvor er din Broder? Da jeg for en Times Tid siden forlod mit Atelier, saae jeg et Dieblif ind i hans, men han var der ikke.“

„Sandsynligvis er han gaaet en Spadsertur med nogle af sine Venner,“ svarede Marietta med synlig Forlegenhed.

„Det behøver Du ikke at slaa Dinene ned og blive rød for, tøssede Barn, at spadserer lidt er ingen Synd; naar Drengen har arbejdet flittigt og godt, kan man nok unde ham lidt Adspredelse.“

„Jeg blev heller ikke rød,“ sagde Marietta.

„Jo, Du gjorde,“ svarede Tintoretto, „og nu er Du bleg, meget bleg. Er Du syg, Barn, har Du Noget paa Hjertet? Sig det, Barn, Du er jo ellers en saa brav Pige.“

„Jeg er ikke syg. Men jeg har fundet, at Du har Noget imod mig, Fader.“

„Ja,“ svarede Tintoretto, „jeg har rigtignok Noget imod Dig, det er dit hemmelighedsfulde Væsen, der i den sidste Tid synes at gjøre Dig til en sand Gaade.“

„Hvordan?“ afbrød Bedstemoderen ham, „et hemmelighedsfuldt Væsen — en Gaade — Marietta — det kan jeg ikke forstaa.“

„Nu vel da, I kan talde det hvad I vil, Moder, men der er Noget ved Pigen, der ikke er som det burde være. Hvad er der blevet af den muntre Pige, der saa glad løb om i Hus og Have, plukkede Blomster og Frugter og sandt sin Fornøielse i at spille paa Mandolin og spøge? Marietta, naar Du ikke er syg og ikke har nogen Sorg, hvorfor lader

Du Hovedet hænge som et Siv og svinder hen Dag for Dag?"

Der opstod nogle Minutters Pause. Marietta slog Dinene ned, og det var hende meget velkomment, at en Banken paa Døren forkyndte et Besøg, som afbrød Samtalen. Pigen reiste sig, for at lufte op for den Kommende, der ikke var nogen Anden, end Pater Ambrosius fra det nærliggende Kloster.

3.

Munken fra den hellige Ambrosius' Kloster.

Bed den fromme Mands Indtræden reiste Tintoretto og hans Moder sig og bukkede ærbødigt.

Munkens Besøg syntes at sætte Marietta i Forlegenhed. Hun blev staaende ved Døren uden at byde Munken komme nærmere, og da han desuagtet gjorde det, forglemte hun at lufte Døren til efter ham.

„Velkommen, ærværdige Fader,“ sagde Bedstemoderen, „kom nærmere og tag Plads. Lør jeg bede Eder tage Del i vort tarvelige Maaltid? Marietta, Marietta dog, har Du tabt Hovedet? Bring en Stol til Hs. Høiærværdighed!“

Marietta bestræbte sig af al Magt for at gjenvinde sin Fatning, og efterkom Bedstemoderens Befaling med et tvungent Smil.

„Tag Plads, Fader Ambrosio,“ sagde Marietta, „en Tallerken Suppe og et Glas Vin vil I jo nok nyde?“

„Nei tak, mit kjære Barn!“ sagde Munken og antog en venlig Mine, da han talte med den unge Pige, „men lad

„Eder ikke forstyrre, tag Plads igjen. Jeg er kommen, for at . . .“

„Naturligvis for at besøge os,“ afbrød Marietta ham med slet skjult Forlegenhed. „De hellige Fædre af St. Ambrosius ere alle saa venlige og gode mod Enhver, ogsaa mod de Fattigste, og I, Pater Ambrosius, har altid været min Skriftefader.“

„Ja, men jeg behøver næsten ikke at være det. En saa god og sødelig Pige som I behøver næsten ingen Skriftefader.“

„Er I ikke ogsaa,“ vedblev Marietta bestandig sønlig forlegen, „Grevinde Grimani's Skriftefader?“

„Jo.“

„Ikke sandt, den arme Dame har et tungt Kors at bære? Gud give, at hun snart maa blive befriet derfor.“ Man kunde mærke, at Marietta ikke vilde lade Munken komme til Orde.

„Hvad er det for en Sorg, der trykker hende?“ spurgte Bedstemoderen Pateren.

„Fremfor Alt,“ svarede denne, „er hun bedrøvet over sin elskede eneste Datter, Grevinde Donato. Den gode Dame er meget lidende og man frygter for hendes Liv. Dernæst er hun bekymret for sin Gemal, Dogen af Venedig, og hendes Søn Leopoldo, der ere i Kamp med Sørgverne. Dette Paf gjør ikke alene det adriatiske Hav usikkert, men gjør ogsaa hist og her Vandgang og plyndrer, røver og myrder, hvor det kan komme affled dermed.“

„Ja, Grevinde Grimani har ofte fortalt mig derom,“ bemærkede Marietta.

„Men nu, ærværdige Fader,“ sagde Giacomo, „sig os, hvad der forskaffer os Hren af Eders uventede Besøg?“

„Jeg vilde tale med Eders Søn Dominico,“ svarede Pater Ambrosius.

„Min Broder Dominico er gaaet ud,“ tog Marietta igjen Ordet; „men han skal komme til Eder imorgen, hvis I er saa god at bestemme naar det skal være.“

„Kan I ikke sige os, hvad I vil ham?“ spurgte Tintoretto Munken.

Inden denne endnu havde aabnet Munden for at tale, sagde Marietta: „Jeg veed, hvad han skal. Hr. Pateren vil tale med ham om Billedet til Kapellet. Det er snart færdigt, han vil kun lægge den sidste Haand derpaa. Imorgen eller iovermorgen vil det smykke den hellige Jomfrues Kapel, det kan I stole paa. Tal saa ikke mere derom.“

Fader Ambrosius reiste sig. „Det var ganske rigtig mit Grinde,“ sagde han. „Saa faae vi da Billedet. Men skulde Dominico ikke holde Ord, er min Taalmodighed til Ende. Altfor stor Eftergivenhed er en syndig Svaghed. Jeg siger det ikke til Eder, Marietta, I har ingen Skyld.“

„Hvad skal det sige?“ spurgte Maleren. „Eftergivenhed — syndig Svaghed? — Hvad har det at betyde?“

„Ikke Andet, end at vi maa se at blive færdige med vor Aftensmad og ikke mere at tale derom,“ svarede Marietta, idet hun smilende satte sig igjen ved Bordet.

4.

En Morgentur.

Tintoretto laa i dyb Søvn; Solen havde endnu ikke hævet sig over Venedig, da Døren gik op til et lille Kammer og Marietta viste sig paa Dørtørskelen, bleg som en hvid Lillie.

„Endnu rører sig Ingen i Huset,“ sagde hun ved sig selv; „jeg har den hele Nat ikke faaet Blund i Øinene. Broder, Broder, det er Din Skyld.“ Med disse Ord gik hun sagte gennem Korridoren og ned ad Trappen, smuttede ud paa den øde Gade og ilte hen til Domkirken St. Markus. I dag havde hun ikke nogen Tanke for den herlige Bygning, hvilken hun ellers pleiede at glæde sig ved. Hun betænkte sig om hun skulde gaa ind eller gaa videre, endelig seirede hendes fromme, barnlige Tro. Hun kastede sig ned for den hellige Sofias Alter og bad.

Efter fuldendt Andagt reiste hun sig, forlod Domkirken, rettede sine Skridt til Kanalen og mønstrede Gondolerne, mellem hvilke det begyndte at blive levende. En Gondolier afbrød sin Sang, da hun nærmede sig, og spurgte Marietta, om hun vilde betjene sig af hans Fartøi. Men hun rystede paa Hovedet og gik videre. Bludselig blev hun staaende med Øiet henvendt paa en Gondol, hvis Færgemand var isærd med at sætte en ung Mand i Vand. Dennes Ydre var alt Andet end tiltalende; Haaret var uredt, Klædebragten i Uorden og den vaklende Gang tydede paa et Menneſke, der havde tilbragt Natten med Svir.

„Dominico!“ raabte Marietta, „for Guds Skyld, Dominico!“

Dominico standsede og stirrede paa sin Søster. „Jeg veed, hvad Du vil sige,“ sagde han; „jeg er en slet Person, en Dagdriver, en Drukkenboldt.“

„Du er mere end det,“ raabte Marietta opbragt, „Du er en utafnemmelig Søn og en slet Broder.“

„Jeg er Alt, Alt hvad jeg før sagde, men det Du siger er jeg ikke. Jeg agter og elsker Fader, og Dig, Marietta,“

tilføiede han, idet han gjorde Mine til at omfavne hende,
 „Dig holder jeg mere af end Alt i Verden.“

„Naar Du virkelig elsker mig, Dominico, saa kom hjem med.“

„Jeg adlyder Dig,“ sagde Dominico, gav Søsteren Armen og de begav sig paa Hjemveien.

„Pater Ambrosius var hos os igaar,“ fortalte Marietta undervejs, „Du kan tænke Dig min Angst ved dette Besøg.“

„Angst? Hvorfor det?“

„Kan Du da ikke indse, at han vilde tale om de Penge, Du skylder ham. Jeg havde min store Nød med at forhindre ham fra at komme paa det Kapitel. Jeg har lovet ham Billedet til imorgen. Nu maa Du male, for at jeg ikke skal staae som en Løgnerke.“

„Først og fremmest maa jeg sove; jeg kan neppe staa paa Benene.“

„Og nu vil Du sove, Dominico? Nei, nei, det maa Du ikke, det kan Du ikke. Endnu igaar Aftes kaldte Fader Dig den bedste blandt Sønner, Tintoretto's Glæde og Stolthed, jeg lovede Pater Ambrosius Billedet og er gaaet i Borgen for Dig. Du maa ikke gjøre din Fader og din Søster til Løgnere. Pater Ambrosius sagde ogsaa: „En vidtdreven Overbærenhed er en Synd,“ og Fader lagde Mærke dertil.“

„Hør, Marietta,“ sagde Dominico, „jeg kan ikke lade være at sove. Gjør jeg det ikke, bliver jeg syg, og det kan Du dog vel ikke ønske?“

„Guds Moder, hvis Billede Du maler for Kapellet, vil bevare Dig derfor.“

„Man maa have Spvn, naar man skal arbejde. Du kan male det færdigt, det er jo egentlig dit Arbeide. Du er jo en flink og dygtig Pige.“

„Og Du er en yderst letfindig Person. Men jeg kan ikke gjøre Madonna færdig, fordi jeg er isærd med at male Grevinde Grimanis Portræt og alt har faaet nogle Dufater paa Haanden.“

„Du har gjort Uret i at tage Forfud af Grevinden.“

„Det taler Du om? Hvad har Du da gjort?“

„Med mig er det en anden Sag, jeg havde Gjæld at betale og Kreditorerne vilde ikke vente.“

„Og jeg,“ svarede Marietta, „hvad havde jeg at gjøre? Jeg maatte fortjene Penge, for at underholde en gammel Bedstemoder og en Dagdriver af Broder, der sætter Alt over styr paa Værtshuse og i slet Selskab.“

„Hvorfor har Du ikke sagt mig det tidligere?“

„O, hvor ofte har jeg ikke sagt Dig det?“ sukkede Marietta.

„Jo, Du har, det indrømmer jeg. Men det skal nok blive bedre, det lover jeg Dig. Man er jo ung, Marietta, og Ungdom og Visdom følges ikke ad.“

Marietta rystede paa Hovedet. Under denne Samtale vare de komne til Farverens Hus. Da Marietta havde sat Foden paa den Trappe, der førte til hendes Broders Atelier, skjød denne hende til Side med de Ord: „Farvel, Søster, nu vil jeg sove,“ og løb op i sit Værelse. Da hun vilde ile efter ham, blev hun standset af Faderens Stemme, som kaldte paa hende.

5.

Spillet paa Mandolinen.

Marietta stod for Faderen, som med Penslen i den ene Haand og Paletten i den anden var i Begreb med at begynde

sit Dagværk. „Barn,“ sagde han, „gør mig idag den Glæde at spille lidt for mig paa din Mandolin.“

Skjælvende sagde hun: „Kjære Fader, Du maa undskyldte mig idag. Jeg . . . jeg har ingen Tid.“

„Ingen Tid — hvad er det for Snak? Hvad har Du saa travlt med?“

„Jeg skal hen til Grevinde Grimani. Naar Du vil vide det, maa jeg tilstaa, at jeg maler hendes Portræt.“

„Du maler hendes Portræt? Nu har jeg hørt det med . . . det bliver et sjønt Empreri. Men det er vel kun en Udflugt, for at være mig ulydig. Grevinden søver vel ogsaa endnu paa sit grønne Dre. Nei, Du har Luner. Du vil vel op paa dit Værelse, for at pynte Dig, gjøre Toilette, se ud paa Gondolerne paa Kanalen og betragte de unge Fyre. Jo, jeg har stor Glæde af Dig! Og dette Portræt af Grevinden — det er vel en Historie, Du binder mig paa Ormet. Ha, ha, vil man se, male Portrætter! Et Fruentimmer male Portrætter!“

„Men kjære Fader!“ sukkede Marietta, „skulde ikke en Kvinde kunne komme til at male lige saa godt som en Mand?“

„Nei, af den simple Grund at det ikke er muligt. At studere Anatomi er den første Betingelse for at kunne male Figurer, og det er ikke passende for en Kvinde.“

„Og dog er der Kvinder, som male gode Portrætter,“ bemærkede Marietta frugtjom.

„Kan gjerne være; men de have et naturligt Talent, og Du da! Men jeg kan tænke mig, at Du vil vide bedre Bessed end din Fader og din Broder, som, jeg vædder, i dette Dieblif er ved sit Arbeide. Men Du er egensindig og trodsig, Du har aldrig været det før. Men den, som elsker

sit Barn, taaler ikke Sligt, ellers gaaer det galt. Jeg siger Dig for sidste Gang, hent din Mandolin, kan Du ikke synge, saa kan Du i det Mindste spille."

Hvad var at gjøre? Marietta kjendte sin Fader, og vidste meget godt hvilke stemme Følger det vilde have, naar hun fremdeles vægrede sig. Hun hentede Mandolinen og begyndte at prælude. Men hendes Tanker vare ikke ved Spillet, snart saae hun i Aanden sit ufuldbendte Billede, snart sin Broders. Hun tænkte paa, at Pater Ambrosius snart vilde indfinde sig og med skaanselsløs Haand drage Sløret bort fra hendes Broders letfærdige Levnet. Alle disse Billeder krydsede sig i hendes Hoved og bragte hende ud af Koncepterne. Fingrene greb forvirret i Strengene og hun vidste ikke, hvad hun spillede. Da lød et stærkt Slag efterfulgt af et vedholdende Drøn. I hundrede Stykker laa Mandolinen i et Hjørne af Atelieret, men Tintoretto greb sin Datter, der stod som et Marmorbillede, med stærk Haand ved Armen, førte hende ud af Atelieret, stødte hende ind i hendes Kammer og raabte: „I otte Dage forlader Du ikke dit Kammer!"

Vi forlade den grædende Pige og vende tilbage til Tintoretto's Atelier.

6.

Et Brev med kongeligt Segl.

Maleren Tintoretto, der havde mindre svage Nerver end Marietta, var efter denne Eksekution vendt tilbage til sit Staffeli. Da hans Moder et Kvarteer derefter traadte ind til ham, var han alt ganske fordybet i sit Arbejde og syntes

at have forglemmt, hvad der var foregaaet. Hun holdt et stort firkantet Brev i sine Hænder, af hvis store grønne Segl man kunde se, at det ikke kom fra almindelige Folk. Da hun saae, at Maleren ikke bekymrede sig videre om Brevet, endfige var begjærlig efter at kjende dets Indhold, spurgte hun: „Skal jeg kalde Marietta, at hun kan læse dette Brev?“

„Marietta, Marietta?“ brummede Maleren og saae snart paa sin Moder, snart paa sit Maleri, „jeg beder Eder, Moder, tal ikke til mig om hende!“

„Naa, hvad er der nu igjen med hende?“ spurgte den gamle Kone overrasket.

„Jeg skammer mig næsten ved Tøsen,“ svarede Tintoretto og Penselen skjælvede i hans Haand af Harm. „Hun er paa en gal Vej, hun er ulyhdig mod sin Fader og ringeagter hans Myndighed; derfor har jeg spærret hende inde og forbudt hende at komme for mine Dine i otte Dage.“

„Du har spærret hende inde og . . .“

„Forbudt hende at komme for mine Dine fordi hun er en stivsinnet og ulyhdig Pige.“

Den Gamle kunde ikke fatte sig. „Giacomo,“ sagde hun, „jeg haaber, at Du betænker Dig, thi jeg siger Dig, det er ikke sandt og Du gjør vort Barn Uret.“

Tintoretto vilde undgaa at give sin Moder et Svar, thi nu, da han havde fattet sig lidt, indsaae han, at han havde været uretsfærdig og for streng mod sin Datter. For at skjule sin Forlegenhed, brød han Brevet, som han holdt i sine Hænder, uden at se paa Udskriften.

„Philippus Ser — hm, hm, hvad er det? Jo, Brevet er en egenhændig Skrivelse fra Kong Filip af Spanien. Hvad vil han? Hvad for Noget? Han har set et Portræt

af min Datter — det er en Bildfarelse — det maa være af Dominico — og vil lade sig male af ham. Heida, Dominico, kom ned! Dagen begynder godt! Dominico, hvor er Du?"

"J sit Atelier — jeg vil kalde paa ham," sagde den gamle Kone.

Hun gik. Idet hun luffede Døren op, for at gaa til sin Sønnesøns Atelier, viste Pater Ambrosius sig paa Tærskelen.

7.

Endnu en Gang Pateren.

"Undskyld," sagde Pateren idet han traadte ind, "jeg har taget Feil af Døren, jeg vilde til Eders Søns Atelier."

"Det har Intet at sige, ærværdige Herre," svarede Maleren, "Dominico vil være her strax. Moder gaaer for at kalde paa ham. Jeg har ogsaa Noget at sige ham." Han trak en Stol hen til Munken.

"Det er jo et udmærket Stykke, Signor Robusti," sagde Pateren, idet han betragtede Billedet paa Staffeliet med Kjenderøje. "Hvilken Tegning, hvilken Kolorit! Og se — Folderne paa Susannes Gevandt — det er dog Glanspunktet i det Hele."

"Af den Mening er jeg dog ikke," brummede den gamle Kone, som var kommen tilbage. "Susannes Gevandt er det Sletteste paa Billedet, det maa en Farvers Kone dog vide! Den Farve holder sig hverken i Regn eller i Vædd, vil J vædde?"

Robusti saae paa Billedet og derefter paa Munken. "Min

Moder har maasse Ret," hvistede han smilende, "og en Maler skal ikke skamme sig ved at lære Noget af en Farver. Men der har vi Dominico."

At det just ikke havde været Dominico videre velkomment, at blive kaldt ned, kunde man se af hans uredte Haar og hans røde, søvndrukne Dine. Han sov næsten endnu, men Ambrosius' alvorlige Ansigt var tilstræffelig til at bringe ham til sig selv.

"Signor Dominico," begyndte Bateren og saae paa Ynglingen med et alvorligt Blik, "Signor Dominico, har I forglemt, hvorledes vor Kontrakt lyder? Den 20de August skulde Billedet af Madonna være paa sin Plads i Kapellet. Er det færdigt?"

Dominicos Forlegenhed var ubeskrivelig. "Jeg vil . . ." stammende han.

"Jeg vil," afbrød Bateren ham, "se om I er en Mand af Ord og Være. Men kan I ikke holde Eders Ord, saa giv mig strax mine Penge tilbage. Jeg har alt givet Eder Henstand nok."

"Hvilke Penge?" spurgte Tintoretto og hans Ansigt bedækkedes med en stærk Rødme.

"Jeg har betalt Eders Søn Maleriet forud," sagde Bateren.

Robusti stod som rørt af Lynilden og saae paa sin Søn med et gjennemborende Blik. "Dominico," sagde han høilig opbragt, "Du har taget Forudbetaling for et Billede?"

Bedstemoderen vilde undskylde Sønnen. "Det er uden Tvivl sket," sagde hun, "for at han kunde hjælpe sin Søster lidt med Husholdningen. Hvad Du giver hende, Robusti, rækker langt fra til."

Dominico stod der og vovede ikke at se op, og Robusti,

hvis Yndling han var, var bleven formildet ved det, Moderen havde sagt. „Jeg beder Jer, ærværdige Fader,“ sagde han, „at undskyldte min Søn, især i Betragtning af en høfsten egen Skrivelse fra Hs. Majestæt, Kongen af Spanien, der nylig er indløben. Der, Dominico, læs den, det var for dens Skyld jeg lod Dig kalde.“

Dominico tog Brevet og læste det. „Det angaaer ikke mig, det er til min Søster,“ sagde han.

„Snak!“ brummede Maleren, „Kongen af Spanien veed nok, til hvem han skal henvende sig. Din Søster kan nok smøre lidt, men Portrætter kan hun ikke male. Overhovedet kan hun Intet. Jeg har ladet hende lære at spille paa Mandolin. Nu har hun glemt Alt og kan neppe Noterne. Jeg blev saa opbragt imorges paa hende, at jeg slog Mandolinen i Stykker og spærrede hende inde til Straf for hendes Dovenskab.“

„Det har I gjort, Fader!“ raabte Dominico, hvis bedre Følelser nu kom frem. „Det er den største Uret mod den arme Pige. Giv hende fri, og spær mig inde. Ja, jeg er en daarlig Person, ikke værdig at være Eders Søn. Jeg har været letsinde og forsømt mit Arbejde; min stakkels mishandlede Søster har fuldbendt mine Billeder, ja gjort det Bedste derpaa. Bore Penge forslog aldrig, fordi jeg satte Alt overstyr. Marietta har hemmeligt malet Portrætter, for at skaffe Penge til Veie til Huset og til hendes letsinde Broder. Kongens Brev er rettet til Marietta Tintoretto, Portrætmaalerinden, det kan I være vis paa, Fader.“

„Marietta Tintoretto, Portrætmaalerinden!“ raabte Robusti og hans Dine fyldtes med Glædestaarer. „O, min Gud, at jeg skulde opleve denne Glæde. Kom Alle, lad os sætte

Marietta Tintoretto, Portrætmalerinden, i Frihed." Han forlod Atelieret, og de Andre fulgte efter ham.

8.

En Slutning paa Historien.

Selskabet stod taus udenfor Mariettas Kammer, der nu var hendes Fængsel. Man lyttede ved Døren, der rørte sig Ingen derinde.

"Mit Barn, hvor er mit arme uskyldige Barn?" skreg Bedstemoderen. Og Tintoretto, snart bleg, snart rød, gned forlegen Hænderne.

"Jeg veed, hvor Marietta er," sagde Dominico roligt og gik hen til Døren til sit Atelier. "Her er hun, ved et Arbejde, som vil glæde Eder Alle."

Han luffede Døren op. Marietta var isærd med at male paa Madonnabilledet. Da hun saae de Indtrædende, kastede hun forfærdet Penselen bort, styrtede hen til Faderen, kastede sig paa Knæ for ham og raabte: "Kjære Fader, tilgiv mig!"

"Det er til mig at bede Dig om Tilgivelse! Staa op og lad mig omfavne Dig, mit kjære, skammelig mishandlede Barn. . . . Og det har Du malet!" sagde han, idet han traadte hen til Billedet. "Hvilken Tegning! Og dette himmelske Ansigt! Det er altsaa Dig, Marietta!"

"Nei, Dominico, som begyndte paa det, har anlagt det."

"Og Du har fuldendt det, gjort det Bedste, Du har været min gode Engel."

"J ere kjærlige Sødsfende," sagde nu Pater Ambrosius.

Billedet er et Mesterværk, jeg betaler den dobbelte Pris derfor."

"Men Marietta, Du er jo en virkelig Kunstnerinde," sagde Tintoretto, "hvor har jeg ikke miskjendt Dig!"

"En virkelig Kunstnerinde?" gjentog Bedstemoderen, "men hun er mere end det, hun er en god Datter, en trofast Søster og en Kristen i Ordets fulde Forstand. Det er heller ikke saa underligt, at hun forstaaer sig paa at male og paa Farver, hun er jo en Sønne-datter af en dygtig Farver."

Vi ere ved Slutningen, kjære Læser. Den gamle Tintoretto ønskede, at Marietta skulde lægge sig efter Historiemaleriet; men hendes kvindelige Finspølelse kunde ikke forsones med de dertil nødvendige Studier af levende og døde Modeller. Portrætmaleriet vedblev at være det Fag, hvori hun bragte det til den største Fuldkommenhed, og det hørte den Gang næsten til den gode Tøne hos Datidens Fornemme og Rige at lade sig male af Marietta Tintoretto. Konger og Fyrster søgte at drage hende til deres Hoff, men hun afflog alle Tilbud, især da hendes Helbred var meget svækket. Hun var ikke ældre end 30 Aar, da hendes Fader havde den store Sorg at miste hende. I Kapellet Santa Maria dell' Orta i Venedig hvile hendes jordiske Aester.

Indianerne i Peru.

(Efter J. J. v. Tschudi.)

For at gjøre sig et rigtigt Begreb om Indianerne i Peru, maa man opsoge dem der, hvor de kun sjeldent komme i Berøring med Mestizer eller Hvide og derfor, kun lidet fortrolige med den europæiske Civilisation, have bevaret de gamle Skikke og Sæder for saa vidt en fuldstændig religiøs og en to Gange stedsfunden politisk Omvæltning i Landet har tilladt det. Med andre Ord, man maa ikke lære dem at kjende i Byerne eller i Bjergværkerne, men i de affides liggende Høisletters Landsbyer og i de ensomme Bjergdale, hvorchén den Fremmede sjeldent kommer. Der lever dette Folks Kjærne, det viser her sin Nationalkarakter uforfalsket og føler sig endnu i sin hele Kraft, medens Indianeren, der kommer i hyppig Berøring med Mestizen og Kreoleren, føler sig undertrykt, ullykkelig og tilfidesat.

Den peruaniske Indianers Karakter er ualmindelig mørk; dette var, naar vi skulle dømme efter de ældste Beskrivelser af Peru, ikke tidligere Tilfældet, men de Undertrykkelser, denne Race har været udsat for i de sidste 300 Aar, have paa trykt den dette Stempel. Det træder paa en overraskende Maade frem overalt, i Sangene, i Musiken, i Klædebragten og i den hele huslige Indretning. Indianernes meest yndede Instrumenter ere Pututaen og Tainaen. Den første er en stor Tritonmusling, hvormed de ved Sørgebandsene opføre en gysselig Musik; i tidligere Tider blev den kun anvendt ved Sørgefestene for afdøde Konger, nu blæses paa den næsten

udelukkende paa Mindebagene for det undergaaede Incaherredømme. Tainaen synes at være af en egen Opfindelse; den er en meget simpel Klarinet, gjort af et stort Sivør. Dens Tone er gripende mørk, ligner ikke noget andet bekendt Instruments og er af en næsten vidunderlig Virkning. Naar en Horde af de raaeste Indianere larmet og støjer ved et Drifkelag eller der er opstaaet Strid iblandt den, og Tainaens alvorlige Toner høres, saa indtræder der som ved et Trylleslag pludselig Ro, hvorefter der følger en Dødsstilhed; den for saa Dieblikke endnu saa larmende Skare er taus og lytter med Andagt til det simple Rørs magiske Melodi. Der kommer ofte en Taare i Diet paa den sølelsesløse Indianer selv naar han befinder sig under den stærkeste Indflydelse af spiritusøse Drikke, og kun Kvindernes høie Gulken forstyrrer den næsten overjordiske Musik; Tainaens tungfindige Toner fremkalde en navnløs, ubestemt Vængsel og efterlade i hele Dage en uhyggelig Tomhed, men bestandig lytter man med ny Attraa til disse tryllende Toner.

Klæderne ere altid mørktfarvede, især mørkeblaa, men dette er ogsaa for det Meste Sorgens Farve. Naar Indianerne følge et Lig til Graven, ere de altid indhyllede i mørkeblaa Ponchoer.

Indianernes huslige Liv er overordentlig glædeløst; der er ingen Venlighed og Kjærlighed mellem Mand og Hustru, Børnene nære en vis Sky for Forældrene, og der hengaaer hele Dage, uden at der skiftes et venligt Ord mellem dem. Naar Indianeren ikke har Noget at syse med ude i det Frie, sidder han mørkt rugende i sin Hytte, tygger Coca og siger ikke et Ord. Mere meddelsom end mod sin Familie er han mod sine Venner, med hvilke han ofte halve Nætter sidder i hemmelig Samtale; men det kan dog ikke hebreides ham,

at han behandler sin Hustru umenneskeligt eller som blot Slavinde, som det ofte er Tilfældet hos andre vilde Folkesslag.

Vige som de peruanske Indianere foruden den Regjering, der er paatvungen dem ved Magt, endnu har en egen Kun af dem anerkjendt Styrelse, saaledes hænge de ogsaa, skjøndt de gaa og gjælde for Kristne, haardnakkethed ved de religiøse Ceremonier, som de gennem Aarhundreder have arvet fra deres Forsædres Afgudsdyrkelse. Deres Religion er derfor en sælsom Blanding af kristne Grundsætninger og hedenske Former. Det er derfor ikke lykkedes selv de mest ivrige og erfarne Religionslærere at faa disse hedenske Former fjernede, da den dybt indgroede Hang til det Gamle og Indianernes uovervindelige Mistillid stiller sig fjendtligt mod disse Bestræbelser.

Den Overtro, der i høi Grad hersker hos Indianerne, hindrer overordentlig den renere Form for Religionen og kan heller ikke let udryddes, da den væsentlig har sit Grundlag i den tidligere Religionsøvelse og senere paa en eiendommelig Maade har blandet sig med den katholske Ritus. Jeg skal anføre nogle Exempler. Saasnart en Døende har udaandet sit sidste Suk, fylde de Efterladte Munden paa ham med Coca, tænde et Børlys ved Siden af ham, samle Husgeraad og Klæder og vaske det i den nærmeste Flod, de isøre derefter den Døde en indviet Munkeskutte og hænge ham om Halsen en Pose med Coca, Mais, Byg, Quinna o. s. v., for at han i det nye Liv kan have Udsæd til Markerne. Om Aftenen strø de Aske paa Stuegulvet og lukke Dørene omhyggeligt til; om Morgenens gaa de derind ved Daggrøn og undersøge med ængstelig Opsigtighed Asken, for at se, om der ikke er Fodspor deri. Deres ophidsede Indbildningskraft viser dem da bestandig slige Fodspor, snart af Fugle,

Hunde, Ratte, snart af Dyr eller Lamaer o. s. v. Den Afdødes Skjæbne ses af disse Fodspor, værst ere de, der antages at hidrøre fra Høns, thi de tyde paa, at den Afdøde uden Barmhertighed er prisgiven til Jordømmelse; de bedste ere Lamaernes, thi da kommer han ind i Paradiset efter et kort Ophold i Skjærsilden. Viggængelsen gaaer for sig paa en kristelig Maade, da en Præst altid er tilstede derved; men saa snart denne har fjernet sig, medgives der den Døde, der begravnes uden Vigfiste, endnu Levnetsmidler paa Veien. Ofte har jeg set, hvorledes en af de nærmeste Slægtninge steg ned i Graven og søndertraadte Vigets Ansiget med Fødderne; hvad denne oprørende Fremgangsmaade skulde sige, har jeg aldrig kunnet erfare. Paa Allehelgenes Dag bliver i ethvert Huus, i hvilket et Lem af Familien er død i Aarets Løb, hensat et Bord med Brændevin, Tobak, Coca og den Afdødes Yndlingsretter, og Bærelset bliver aflukket om Dagen. De Efterlevende ere af den faste Tro, at den Afdødes Aand vender paa denne Dag tilbage for at gjøre sig tilgode med Mad og Drikke; af de uberørte Retter nyder Ingen og i Reglen blive de lagte i Jorden paa den Afdødes Grav. Enken sørger i Reglen tolv Maanedes for sin Mand. I nogle Provindser isører hun sig paa Aarsdagen for sin Egtefælles Død sin Brudebragt og de sædvanlige Sørgeklæder derover. Alle hendes Slægtninge besøge hende i hendes Bolig, hvor de opføre Sørgedandse til en melankolsk Musik; alt som det Dieblis nærmer sig, da hendes Mand for et Aar siden døde, bliver Musiken og Dandsen mere mørk og høitidelig, og naar saa Klokkeslettet er forbi, gaaer en Veninde hen til hende og affører hende den sorte Mantille; ved dette Tegn komme ogsaa de Andre, hjælpe hende under Dands til at skille sig ved hele hendes Sørgebragt,

medens Nogle smykke hendes Haar med Blomster indtil Enken staaer tilbage i sin Brudedragt. Nu begynder Musiken en lystig Melodi, den hele Forsamling giver sig til at dandse, drager derefter dandsende ud paa Veien, og Festen, der varer næsten hele Natten, ender med et Drickelag af den sædvanlige Art.

Mest paafaldende er den hensynsløse Epilesløshed, hvor med Indianerne selv med Tab af Førlighed, af Liv og Læmmer, hengive sig til deres Overtro. I Acobamba var jeg Vidne til et af de mest paafaldende Exempler derpaa. Paa St. Antonios Dag forsamlede Landsbyens Indvaanere sig paa Torvet, alle Mænd bevæbnede med stærke Knipler, der til dette Tiemed nogle Dage i Forveien vare hidbragte fra Montana. De delte sig i to temmelig lige stærke Partier og begyndte paa et givet Signal at slaa løs paa hinanden med den største Forbitrelse. Saa snart En styrtede om med sønderslaaet Hoved, faldt Kvinderne over ham, opsamlende det udstrømmende Blod, affrabede det med Knive og opbevarede det omhyggeligt. Efter en to Timers Kamp, under hvilken ikke faa Døde og mange Saarede laa omkring paa Jorden, blev Fredstegnet givet og alle Golos-Indianerne samlede sig nu for at fejre Dagen med Dands og Drickelag. Hensigten med dette barbariske Myrderi var alene den, at faae Menneskeblod til at komme paa Agrene og derved at opnaa en god Høst.

De Indianere, om hvilke vi hidtil have talt, bekjende sig alle til Kristendommen og der skjælnes strengt mellem disse Indios cristianos og de vilde Indianere, Indios bravos, som udelukkende bebo de østlige Bjergerne fra Peru til Grændsen af Brasilien. De høre til utallige Stammer, af hvilke enhver har sine egne Skikke og Religion og de fleste

ogfaa deres eget Sprog. Kun faa af dem kjender man
 ngiere, da efter Missionernes Odelæggelse al Forbindelse med
 dem er afbrudt. I Mellemperu findes vilde Indianerstammer
 i Nærheden af de kristelige. Tscuchanoerne drive som oftest
 Lusthandel med Beboerne af Huanta, men da kommer der
 ogsaa undertiden længere Perioder, i hvilke Tscuchanoerne,
 skjøndt de ere af en temmelig godmodig Karakter, paa mange
 Maader fortredige Huantanoerne; de drive deres Kvæg bort
 fra Græsgangene, stjæle deres Markfrugter og sætte hele
 Egnen i Uro. Da for nogle Aar siden Indvaanerne af
 Huanta vare forsamlede paa Kristi Vegemssfest til en høitide-
 lig Procession, kom en Stare Tscuchanoer med vilde Tyre,
 der heftigt tirrede styrtede løs paa den forsamlede Mængde;
 under de Billedes Haanlatter fløi Processionen fra hinanden
 og mange af Huantanoerne bleve haardt saarede eller
 dræbte.

Langs med Pachituafloden lever Casiboernes vilde Stamme,
 den frygteligste Fjende af alle nærliggende Stammer, med
 hvilke den ligger i stadig Kamp og ikke skyer noget Middel
 for at tilintetgjøre dem. Ifølge de Efterretninger, vi have
 fra Missionærer, ere de lige som Antés- og Chunchos-
 Stammerne endnu Menneſkeædere og udføre deres frigerste
 Expeditioner for at erobre Fanger, som de æde. Naar
 Sinnencherne, Amahucaerne eller Consboerne efter Regntiden
 drage ud paa Jagt i de vestlige Skove, falde de sædvanlig
 i Hænderne paa Casiboerne, der skuffende ligt efterligne Skov-
 dyrenes Stemmer, derved lokke Nabostammernes Jægere i et
 Baghold og føre dem da i Triumf som Slagtoffere til deres
 Hytter. Blive de selv besejrede og maa de tjene de andre
 Nationer som Slaver, saa vedblive de dog paa Grund af
 deres Falskhed og Blodtørst at være farlige Fjender, og

Herren er aldrig sikker paa, at han ikke, naar Zeiligheden tilbyder sig, bliver opædt af sin Tjener. I Missionen Sarayacu havde Padre Plaza en ung Casibo paa ti Aar, som han behandlede med stor Venlighed. Men en Dag forfulgte Casiboen, hengivende sig til sin dyriske Natur, en lille Dreng for at dræbe ham, og da Plaza bebreidede ham hans Ondskab, undskyldte han sig med at han var sulten og derfor vilde æde Drengen. Hos Casiboerne gaaer denne frygtelige Vane endog saa vidt, at de ihjelslaa Mænd af deres egen Stamme og fortære dem; de nærmeste Baargrønde indbydes da til Maaltidet og de trakteres med de mest velsmagende Dele, saasom Øren, Næse, Hænder og Fødder.

Alle disse Indianeres Levemaade er omtrent ens. Om Sommeren ere Mændene ude paa Jagt eller paa Krigstog og om Vinteren forfærdige de allehaande Baaben. Kvinderne pleie Mændene, dyrke Marken, tørre Forraadene, fiske, idet de strø sønderstøbte narfotiske Planter (Barbasco) i Floden, hvorved Fiskene blive bedøvede, komme op paa Overfladen og saaledes let kunne gribes; endvidere fange de Skildpadder, væve og fuge. Klædedragten er meget simpel; der findes endog Stammer, som slet ikke bruge nogen, og i Stedet for male Legemet med forskellige Farver; hos andre bære Mændene en Skorte uden Ørmer, Kvinderne et Skjort, der rækker fra Bæltstedet ned til Knæet. Stofferne ere af Bomuld, der faaes af vildtvorende Træer (Bombas); de ere i Reglen farvede hvide, blaa eller røde. Hos flere Stammer er det almindeligt at gjennebore Øren, Næse og Underlæbe og at bære Pryddelser i dem.

Indianernes Hovedbaaben paa Jagten ere Bue og Pil; i Krigen betjene de sig desuden af Røller og et Slags Sværd af Træ.

Hos mange Indianere er Blæserørret (Pocuna) et meget almindeligt Jagtvaaben. Det er forfærdiget af et langt Rør eller af unge udhulede Palmetræer og har en Længde af 8 til 10 eller flere Fod; ved den ene Ende er der anbragt et Par Tænder af et eller andet Dyr til Støtte for Røret naar der sigtes. Pilene ere kun 1 eller $1\frac{1}{2}$ Tomme lange, ikke tykkere end en Torn af en Raktus og i den bageste Ende omvundne med Bast. Næsten alle disse smaa Pile ere forgiftede, da ellers Saaret vilde være altfor ubetydeligt til blot at dræbe en lille Fugl. Pilegiften er i Reglen forskjellig hos hver Nation og bliver i Reglen tilberedt under hemmelighedsfulde Ceremonier; derfor er ogsaa Tilberedelsesmaaden og de Ingredienser, som bruges dertil, næsten ubekjendte for Europæeren.

Pilegiftens Virkning er meget heftig og hurtig. Mennesker og større Pattedyr dø i det Højeste efter fire til fem Minutters Forløb. Blæserørret udskyder disse frygtelige Pile med temmelig Sikkerhed paa en Afstand af 32 til 36 Skridt; ved at skyde paa denne Distance er det en almindelig Regel, at Jægeren sigter saa lavt under Dyret, som Afstanden fra Mund til Nie beløber sig til, fordi han ellers vilde sigte for høit. Der maa blæses i Røret kort, stærkt og ligeligt for at Pilen kan gaa i en lige Linie; dens Epides er i Almindelighed indstaaet, for at den let kan brydes af i Saaret.

Man maa længe øve sig med Blæserørret for at kunne opnaa den fornødne Færdighed, og der udtræves en stor Forsigtighed for ikke at saare sig med de smaa, skarpe Pile. Det er mig fortalt, at en Indianer uden at vide det traadte paa en Pil, som uforvarende var faldet ud af hans Kogger,

fik den ind i Jodsaalen og efter saa Minutters Forløb var et Lig.

Indianerne af alle disse Stammer bo sjældent samlede i Landsbyer, men for det Meste i isolerede Skovhytter; undertiden bygge de familievise deres Boliger og danne saaledes en lille Flække, men saa snart den bliver for stor ved Befolkningens Tiltag, drager en Del af Beboerne dybere ind i Skoven. Hytterne ere firkantede eller langagtig runde, eller ogsaa ganske runde, deres Bæge ere af stærke Træstammer, der ere sammenbundne med Slyngeplanter; Taget af Palmeblade hviler paa Rør; Indgangen er modsat den Side, hvorfra den herskende Vind kommer, den er aaben og sjelden forsynet med en Dør.

Mange vilde indiske Stammer i Peru kjende ikke til nogen Regeringsform. Sprøg, Sæder og Vaaben forene et Antal Indianere til een Stamme, men de underkaste sig ikke noget Overhoved og gjøre og lade, hvad de selv ville.

Giftermaalene blive feirede hos flere Stammer paa en festlig Maade af alle Beboere, kun ikke hos dem, hvor Flerkoneriet hersker. Formerne ere forssjellige hos de forssjellige Nationer, hos nogle maa Bruden underkaste sig smertelige Ceremonier, hos andre ere de forbundne med langvarige Hunger- og Marterkure for Brudgommen. I Reglen udvælger Indianeren selv sin Hustru, men der er ogsaa Stammer, hvor de unge Piger udsættes som en Pris, om hvilken de unge Mænd da maa kæmpe paa Liv og Død.

De Døde begravnes i deres Hytter og efterat deres Paarørende have vist deres Smerte ved at sønderrive Klæderne og ved at udstøde et tre Gange gjentaget Hyl, forlade de Stedet og bygge sig en ny Hytte i en fjern Egn; de sønderslaa den Afdødes hele Husgeraad, men medgive ham i Gra-

ven hans Baaben og hans Agerdyrkningsredskaber i den Tro, at han kommer til at bruge dem i hans fremtidige Bolig. En eiendommelig Skik er det hos flere Stammer, at den ældste Søn skærer et Stykke af sin afdøde Faders Hoved og bærer det bestandig om sin Hals som en Helligdom. Der gives ogsaa nogle Nationer, der ikke have den hos de fleste vilde Folkestammer sædvanlige Urefrygt for de Døde, men kaste dem ud i Skoven til Føde for de vilde Dyr.

Man kjender Lidet til de peruanske Indios bravos' Religion; Alle uden Undtagelse tro paa Tilværelsen af høiere Væsener end de selv ere, og inddele dem i gode og fjendtlige; begge vise de Urefrygt, de første af Taknemmelighed, de andre af Frygt. Troen paa een Gud er fremmed for dem. Men Alle stemme overens i Troen paa, at Sjælen lever efter Døden. De se den Afdødes Legeme ligge livløst og gaa over til Støv, have altsaa et tydeligt Bevis paa, at det jordiske Hylster ikke mere kan tjene til Bolig for Sjælen; men da de ikke kunne tænke sig noget Mandigt ved Sjælen, saa mene de, at deres Døde faae nyt Legeme til det nye Liv. Snart tro de, at de blive smukke, fuldkomne Mennesker, snart tænke de sig dem i Dyrstikkelser overensstemmende med den Karakter, de havde i levende Live. Troen paa denne Forvandling er af en meget forskjellig Natur hos de enkelte Stammer. De, der lade de Afdøde vedblive at leve som Mennesker, jorde dem med deres Jagt- og Agerredskaber; men hvor de skulle bruge disse, have de ikke nogen rigtig Forestilling om, og de besvare Spørgsmaal desangaaende paa en meget forvirret Maade; de sige, at det er et smukt Sted, langt borte fra deres sædvanlige Baaningssteder, men det synes dog efter deres Begreber at være paa Jorden. De Stammer, der tro paa, at de Døde forvandles til Dyr,

have den Overbevisning, at de i deres ny Stikelse bebo de hjemlige Stove og da ville hævne alt det Onde, de have lidt i levende Live.

Tallets Hemmelighed.

(Af Paul Knudsen.)

Da den græske Filosof Pythagoras en Gang samlede med sine Disciple, meddelte han dem, at det var lykkedes ham at løse Alverdens Gaader. Dette, mente han, var han istand til ved Tallet, som beherskede alle Ting. Han fandt, at hele den organiske og uorganiske Verdens Former vare ordnede efter det, og at dette ogsaa var Tilfældet med Stjernerne paa Himlen, idet de bevægede sig efter en af Tallet baaren Rhythmus, i Lighed med Sangen, hvis Grundræsen dog ogsaa bestod i rigtigt beregnede Intervaller. Saaledes saae Oldtidens poetiske Filosof Harmoni i Stjernernes Bevægelse og lærte sine Disciple at forstaa Sferernes himmelske Sang.

Vi have i Aarhundreder smilet over den gamle Filosof og spottet hans Visdom som en mystisk Filosofi. Og den Folkeovertro, hvorved Tallet spillede en saa betydelig Rolle, og som de mere Forstandige fandt latterlig, var neppe heller ikke uden Forbindelse med Pythagoras' Lære. Men nu er det dog kommet dertil, at vort oplyste Aarhundrede i Spidsen for hele sin Visdom igjen opstiller den gamle Sætning: I Tallet ligger den universelle Magt.

Bed Hjælp af det kunne vi kaste et dybt Blik i forvirrede Forhold og med stor Sikkerhed skride til alle Undersøgelser og Foretagender. Statsmanden og Nationaløkonomen ere nu ikke tænkelige uden Taltabeller, der vise dem tydeligt Landes og Nationers Forhold. Spekulanten beskæftiger sig med Sandsynlighedsberegninger, og Livs- og andre Forsikringer ere begrundede paa Gjennemsnitstal, der ere bestemte med videnskabelig Nøjagtighed. Statistiken er bleven Grundvidensskaben for alle Videnskaber og Forvaltningsgrene og dens praktiske Resultater berettiger til at sige: Tallet er Nutidens Magt. Men det er først blevet det efterat Naturvidenskaberne have svinget sig op til deres nuværende Høide. Dette er ogsaa aldeles naturligt, thi Menneskene have først gennem Naturvidenskaberne lært at vurdere Tallets Betydning. Naturforskerens Hovedarbejde bestaaer jo i at maale, veie og at tælle, og alle de vundne Resultater angiver han i Tal, thi Naturen selv virker i Tal. Tallene ere Udtrykket for Naturlovene, og idet disse overalt gjøre sig gjældende, kan ogsaa Statens og Samfundets Liv, trods de tilsyneladende uregelmæssigste Svingninger i Forholdene, derved komme til klar Ansuelighed.

For at se denne Konsekvents i Naturen, maa vi frem for Alt betragte den ædleste Perle i Naturvidenskabens Krone. Denne er Kemien, hvorved Tallenes Bigtighed maa vise sig forstaaelig og klar for Enhver. I Modsætning til den tidligere mystiske Alkemi har den fornemmelig lagt sig Ordet *divide et impera* (del og hersk) paa Sinde, og derfor frem for Alt søgte at udfinde de enkelte Elementer, d. v. s. de simple uopløselige Grundstoffer, af hvilke Himmel og Jord og hvad der lever paa denne i deres indre Væsen ere sammensatte. Det One efter det Andet traadte frem for Viden-

skabens Dine af det Slør, der hidtil skjulte den sammen-
vævede Stofverden. Ethvert blev da grundigt undersøgt i
Henseende til dets Forbindelser og Egenskaber, og den sær-
egne Karakter, der opdagedes hos hver enkelt, blev som Sten
paa Sten anvendt til Opmuringen af Videnskabens Tempel.
Nu til Dags er der neppe noget Element, der ikke er be-
kjendt, og man har 67 deslige i Kemiens Arbejdsbøger; rigtig-
nok ere de fleste endnu kun betydningsløse Navne for Jfse-
kemikerne. Thi skjøndt vel Enhver kjender saadanne Ele-
menter som Jlt, Brint, Kulstof, Svovl, Jern, Bly, Tin,
Zink, Kobber, Sølv og Guld, gjælder det paa ingen Maade
om saadanne som Lanthan, Zirkonium, Vanadium, Thallium,
Uran, Iridium og hvad de ellers hedde.

Det Betydningfulde er, at naar selv en Kemiker ikke kjen-
der noget Andet til et Element, end det Vægtforhold, hvori
det staaer til ethvert som helst andet bekjendt Element, saa
kjender han snart en hel Række af bestemte Forbindelser, som
det er istand til at indgaa. Thi dette i Tal angivne Vægt-
forhold er den Vejledning, han med fuldstændig Sikkerhed
kan rette sig efter ved de Undersøgelser, han fremdeles fore-
tager. Men hvorledes Naturen derved bevæger efter urolke-
lige Tallove, er et meget overraskende og interessant Fæno-
men. Dette skal korteligt blive gjort tydeligt for vore Læsere,
og hvis der derved af og til fremkommer et Par prosaiske
Tal, vil han sagtens undskyldte det paa Grund af Tingens
Bigtighed.

Som bekjendt bestaaer alt Vand, hvad enten det sprudler
frem af Jorden eller findes i de store Verdenssoeaner, enten
det som Taage danner Skyer eller overrisler Engene eller
affætter sig som blinkende Dug, bestandig kun af en kemisk
Forbindelse af to Luftarter, nemlig af Brint og

Alt. Af disse er man ved Hjælp af den elektriske Gnist istand til at sammensætte Vand, medens man paa den anden Side kemist kan opløse Vandet i disse to Luftarter. Men med den samme uroffelige Sikkerhed finder Kemikeren ogsaa, at der til at danne Vand hører een Vægtdeel Brint og otte Dele Alt. Vi søge for en Gangs Skyld at trodse denne Kjendsgjerning og bringe derfor begge Luftarter sammen i lige Vægtdele; nu lade vi den elektriske Gnist slaa ned — der har vel dannet sig Vand, men $\frac{7}{8}$ Brint er bleven tilbage uden at have forbundet sig med Alten. Det viser sig altsaa her som en Naturlov, at Alt og Brint bestandig kun forbinder sig i et Vægtforhold som 1 til 8. Og saaledes har Tallets Magt fejret sin første Triumf!

Nu et Skridt videre! En Hovedbestanddel af den Belysningsgas, der vindes af Stenful, er den saakaldte svære Kulbrintegas. Den bestaaer, som ogsaa Navnet tyder paa, af Kulstof og Brint. Men i hvilket Mængdeforhold? Til enhver Tid er den sammensat saaledes, at een Vægtdeel Brint er forbunden med sex Vægtdele Kulstof, og hvorledes vi end bære os ad, hvilke Forsøg vi end anstille, saa vil dette Talforhold altid blive det samme.

Men vi ville lade det bero med Brinten og derefter undersøge hvorledes Forholdet stiller sig ved den Forbindelse mellem Kulstof og Alt, bekjendt som den giftige Kulilte, der danner sig, naar Spjeldet for tidlig lukkes til paa Raffelovnen. Altsaa i det samme Talforhold, i hvilket vi saae Kulstof og Alt forhen forbinde sig med Brint, forbinde ogsaa Kulstof og Alt sig med hinanden, idet sex Vægtdele Kulstof og otte Vægtdele Alt give Kulilte.

Og hvad vil man nu sige, naar man erfarer, at ved de Forbindelser, som hvilkesomhelst andre Elementer i andre

sammensatte Stoffer indgaaer med Brint, Ilt eller Kulstof, sfer dette altid n^oagtigt i det samme Talsforhold.

Ja, denne Lov strækker sig til Kemiens samtlige Elementer. Ethvert Element forbinder sig nemlig bestandig kun i et ganske bestemt og for det eiendommeligt Vægtforhold med ethvert andet, og Kemiferens første Arbejde med et ny opdaget Element bestod derfor bestandig deri, at fastsætte disse Ækvivalenttal, d. v. s. Tal af ens Værdier. Dette fandt man for Svovl at være 16, for Jern 28, for Kviksølv 100, for Guld 197, for Bismuth 214 o. s. v. Læseren vil forstaa hvad dette vil sige. Svovl og Jern forbinder sig med hinanden i Vægtforholdet af 16 til 28 til Svovljern og det Overskud, der derved bliver tilbage af Svovlet eller Jernet, indgaaer ikke nogen Forbindelse; ligejaa Svovlet med Kviksølvet til det bekjendte Zinnober i Tallene 16 og 100. Naturen har derved gjort det meget bekvemt for os Menneſter og bevarer os for, naar vi ville forbinde to Elementer sammen, at spille Noget deraf. Vi veie kun den bekjendte Mængde af hvert af disse og have ikke at beklage os over et unyttigt Overskud. Naturen selv kjender paa en vis Maade Elementernes kemiske Værdi ganske paa samme Maade som Menneſkene i Handel og Bandel have Prisværdier for disse. Og den bærer sig da ganske ad som vi Menneſter gjøre i Handelen. For et Lod Guld faaer jeg omtrent 30 Lod Sølv, i Omsætningen have begge ens Værdier, og dette er ogsaa Tilfældet i Naturen.

Et besynderligt Lune er dog denne Tallenes Lov, fristes vi til at udraabe. Og dog har den en dybere Grund. Ethvert Tal betyder nemlig Atomernes Vægt, altsaa de usynlige mindste Dele af de forskjellige Elementer — og at der gives slike Atomer er det i den nyeste Tid lykkedes at

godtgjøre paa en ganske vidunderlig Maade. Ifølge Bægten forholder ethvert Atom Jern sig f. Ex. til et Atom Svovl som 28 til 16. Naar nu under visse bestemte Forhold ethvert Atom af et Element kan forbinde sig med hvert Atom af et andet, saa vil nødvendigvis Atomernes Bægt ogsaa gjøre sig gjældende ved kemiske Forbindelser af hele Masser, og disse ville aldrig kunne blandes kemisk uden netop efter Atomernes ganske bestemte Bægtforholde. Og se, derved er Hemmeligheden ved denne Tallenes Magt pludselig afløret med vidunderlig Klarhed.

Men Naturen ynder en uendelig Mangfoldighed og den har netop ved de kemiske Forbindelser givet sig det videste Spillerum i saa Henseende. Et Atom Kulstof, der er omgivet af rigelig Ilt, foranlediges derved til at forbinde sig med to Atomer af denne Lustart; dette sker nu paa den Maade at 6 Bægtdele Kulstof kemisk tilegner sig 8 plus 8, altsaa 16 Bægtdele Ilt, og derved fremkommer der ikke Kulilte, men en ganske anden Lustart: den saakaldte Kulsyre, der hverken selv brænder eller lader en anden Flamme brænde i sig; det er den Gas, som fylder vort Seltersvand. Ja, et enkelt Atom af ethvert Element kan ifølge Væbskaffenheden af de ydre Paavirkninger forbinde sig med to, tre, fire indtil tyve og flere Atomer, og denne Forbindelse kan igjen optage to, tre og flere Atomer af et andet Element i sig. Idet et eneste Atom saaledes optager flere Atomer i sig fremkommer der snart eet Stof, snart et andet. Naar f. Ex. Sulfur bestaaer af Grupper af en Forbindelse, hvori der i hver især findes tolv Ækvivalenter Kulstof, Brint og Ilt, saa bestaaer Forskjellen paa Stivelsemelet i samme maasse i ikke Andet, end at der af Brinten og Iltten i Stedet for tolv kun er ti Ækvivalenter tilstede i hver Gruppe. Og saaledes opstaaer

da ved det vidunderlige Spil af Optagelse, Udfilning og Omsætning hine utallige Stoffer, af hvilke Verden og Livet i dets mangfoldige Former er sammenvævet. Men hvor mange Atomer et enkelt Atom end forbinder sig med, sker dette dog altid efter de ovenfor nævnte bestemte Vægttal, som bestemme deres kemiske Værdier. Saaledes er den nyere Kemi frem for Alt bleven et Regnearbejde, og det er kun Tallet, som „her beviise“.

Dette gjælder ikke mindre om de Kræfter, der, undergionne evige Love, virke og styre som Naturlivets Aander, og saa sikkert, saa harmonisk og mesterligt danne alle Skabningens Former.

Hvor vidt alt dette kun beroer paa Tallets Rhythme eller rigtige Forhold — hvad enten Taler er om Sneflugts som med Lineal og Vinkel regelmæssigt forarbejdede Krystaller, om det jevne Havspeil og om Solstraalerne, som i en stærk Farveglød bryde sig i dette, om Stjernerne, der stille drage deres Bane og i Martusinder paa et Sekund fuldende deres Løb — hvorledes alt dette er muligt fordi Tallet behersker det, det erfare vi af Fysikens Lære. Stjernernes Løb beroer paa den samme Lov, efter hvilken den ophængte Pendul beskriver sin Bane. Disse Love lade sig kun udtrykke i Tal, men som ogsaa ere uomstødelig rigtige; disse Tal bestemme Veien og Tiden for Løbet, og Veien og Tiden ere atter Virkningerne af den ifølge en bestemt Rhythmus virkende Tyngdekraft.

Vi se Lysstraalen bryde sig i Krystallen med Regnbuens syv Farver. Hvad er det, der viser os den ene Farve som rød, den anden som orange, den tredje som gul, grøn, lyse- og mørkeblaa og violet og som derved frembringer saa forskellige og tillige saa bestemte Virkninger paa Synet og paa

Sjælen? Berøres vi ikke paa een Maade af et Landskabs smukke Aftenrøde og paa en anden af Morgenstundens blaa Taage, af den fastiggrønne Eng anderledes end af den gulgraa Steppe, af Rosen anderledes end af Jorglemmigeien? Er ikke den Farve, hvormed vor Stue er malet, af en vis Betydning for Hyggeligheden eller for vor mismodige Stemning? Hvad er det endvidere, der giver det røde Lys den Virkning, at Kviksilveret i Thermometret stiger under dets Indflydelse, at det frembringer Varme? Eller hvad er det, der bringer de violette Straaler til at virke med en saadan Kraft paa den fotografiske Sølvpilade, at det mesterlige Lysbillede bliver til? Alle disse Straaler ere i deres Væsen dog de samme. Men deres Hurtighed og Længden af deres Lysbølger, med hvilke de træffe Diets Nethinde og berøre og gennemtrænge Stofferne, er forskjellig. Ja, Antallet af de Lysbølger, med hvilket Straalen i Sekundet træffer Gjenstanden, betinger ene og alene den saa uendelig forskjellige Virkning.

Farver flæbe ikke ved Legemerne, de ere ikke Tingenes medspøgte Anstrøg. Farverne ere Lyset, som, naar det berører Legemerne, giver dem det farvede Skjær. Men Lyset selv er et ulegemligt Fænomen; det er ikke Andet end Ætherens Svingninger. De saaledes i Svingning satte Ætherbølger vise sig for vort Øie som Lys, ere for os Lys og Farve, naar der nemlig kommer 400 til 800 Billioner Æthersvingninger paa Sekundet. Ethvert derimellem liggende Tal af Ætherbølger i Sekundet betyder en særlig Art af Lys, en særlig Farve og er af en særlig aldeles bestemt Virkning. Svinger Ætheren i Sekundet f. Ex. 400 Billioner Gange, saa have vi rød Farve for vort Øie og Varme for vor Fornemmelse; ved 600 Billioner Ætherbølger i

Sekundet opstaaer Grønt, ved 800 Billioner Violet. Men hvilken Mængde Antal af Svingninger ligger der ikke imellem 400 og 800 Billioner og dermed ogsaa et andet Lys, en anden Farvenuance!

Og vi lytte til Fuglenes Sang mellem Grenene eller til den endnu skjønnere menneskelige Sang, der trænger dybt ind i Sjælen og bringer dens forskjelligste Strenger til at gjenklinge. Hvad er det, der bestemmer Tonernes Dybde og Høide? Ikke Andet end Antallet af Lydbølgerne, som i Sekundet træffer vort Øre. Toner ere jo ikke Andet end Luftens Svingninger; 30 til 30,000 af saadanne Svingninger i Sekundet blive hørlige for os som Toner, for saa vidt de træffe vort Øre, og Tonen bliver dybere eller høiere efter som Antallet af Lydbølgerne skifter mellem 30 og 30,000 i Sekundet. Tonekunstens Mesterskab bestaaer i intet Andet end i den geniale harmoniske Skiften af de forskjellige Lydbølger i Sekundet, for den naturvidenskabelige Opfattelse er den til Syvende og sidst ikke Andet end det Herredømme, som Tallet i Overensstemmelse med den fjælelige Trang udøver.

Og naar saa Lyset og Tonen i Grunden ikke er det, som de forekomme os at være, ingen skjøn Virkelighed, men kun ere Æther- og Luftbølger, der sættes i Svingninger og som i bestemte Talsforhold paa en tiltalende Maade berør vore Sandser, derved endog trænge ind i vor inderste Sjæl, saa er selv vor inderste Følelse behersket af Tallet, vor Smerte og vor Glæde er betinget deraf.

Men hvad vil man sige, naar man ser, at Tallets pro-saiske Magt udstrækker sig til Blomsternes poetiske Rige? Ja, selv ved disse yndige Skabninger hersker det lige fra Roden til Blomstens hemmeligste Jindre. Det er jo bekjendt

not og man spotter ogsaa derover, at Botanikeren neppe lugter til Blomsten og ikke nyder dens Farvespil og Trylleri, fordi han frem for Alt tæller og atter tæller. Naar han har det Linné'ske System til Veiledning, tæller han Støvdragerne og bestemmer derefter den Klasse, hvortil Planten hører, han tæller Frugtknuderne og deres Griffler og ved nu nogle Ordenen og Klassen; han tæller fremdeles Kron- og Bægerbladene, deres indbyrdes Længde, deres indbyrdes Stilling — og tilsidst er den hele Plante for ham ikke Andet end et i en Blomst legemliggjort Talsforhold, et blomstrende Regneexempel.

Ja, der hersker derved et i Alt saa indgribende Talsforhold, at Enhver, der for første Gang gjøres opmærksom derpaa af en Botaniker, betages af Forbauselse. Han viser ham til Exempel Sværdlilien, der med sin skinnende himmelblaa Blomst pranger i vore Foraarsbed. Tre Blomsterblade have der samlet sig til en Krone, og i Kalken finde vi tre lodne farvede Blade, som fremstille den ogsaa tredelte Frugtkapsels Griffels Ar; under hvert Ar skjuler sig en Støvdrager, altsaa atter tre. Overalt Tretallet! Og det samme Tal finde vi hos Græssene, hos Kløveren. Ved Snefløtterne, Tulipanerne og andre Pøgværter i Haver og paa Enge er Sextallet (2×3) eller Nitallet (3×3), eller ogsaa bestandig en Multiplikation med 3, fremherskende. Findes nu dette i Oldtiden som helligt ansete Tal tilfældigt ved denne eller hin Plante? Nei, aldeles ikke; det er det arithmetiske Symbol for en Planteafdeling i det Store og Hele, der er bekjendt under Navnet Monokotyledoner, og hvis Frø kun spirer med eet Rimblad, hvis Blade ere langnervede (ikke netaarede) og hvis Blomsterkroner ikke have nogen særegen Kalk. Ved alle de Familier, der høre dertil (Græsser, Pøgværter, Palmer,

Agaver) hersker Tretallet, medens vi forgjæves søge dette i den anden store Planteafdeling, der indeholder de netbladede saakaldte Dikotyledoner.

Men i denne Planteafdeling findes der atter andre Tal af ikke mindre afgjørende Karakter. Alle vore Skjærmpplanter: Skarntyde, Petersilie, Kommen f. Gr. bevæge sig overveiende i Femtallet, alle Nellikser i Titallet. Kort sagt, det vilde være at skrive en hel Botanik, hvis man skulde godtgjøre Tallets Herredømme ved de forskjellige Plantefamilier, og det sidste Resultat af al Botanik bliver da altid Beviset for Tallets altbeherskende Magt ogsaa i Blomsterverdenen.

Digtere og Talmennesker — hvor stor synes Forskjellen ikke at være paa disse! Men Naturen kender ikke en saadan Forskjel. Om man end ikke strax mærker Talaanden hos Digtere og Tonekunstnere, kunne disse dog kun skabe, om end ubevidst, formfuldendte Værker ved en rigtig Benyttelse af Talforholdene. Men hvad der frem for Alt gjør Naturen saa beundringsværdig, er den Orden og Harmoni, der aabenbarer sig fra dens største Værker ned til de mindste, der kun kunne opdages ved Hjælp af Mikroskopet. Men denne Orden og Harmoni er kun bleven mulig ved det Herredømme, som Tallet udøver.

En Flodreise i Kokinkina.

(Af »Les régions inconnues, chasses, pêches, aventures et découvertes dans l'extrême Orient«, par **Octave Féré.**)

(Fortsat; se Pag. 1.)

Det begynder at lyste og Floden indfinder sig. Vor Konvoi bestod endnu af over hundrede Baade af enhver Størrelse. Seilene vare udsolbede og fyldtes af Vinden. Det Hele tog sig ud som en uhyre Ragatta, der lystigt foer afsted mellem de grønne Bredder. Vi holdt os til den venstre Bred. Kanonbaadene ved Mytho forsvandt som Puncter paa Horisonten; kun Fregatten saaes endnu som en imponant Masse. Vi passerede forbi Koai-Mut-Flodens Udløb og saae de lange Trækroer, der tjene som Forbindelse mellem de to Grene af Hovedlandeveien til Passage for Fodgængere.

Nu viste Kambodschesflodens ene Arm sig i sin hele Udstrækning. Det er en stor og bred Strøm med gulladent Vand, har en Brede af 5000 Fod og er undertiden endnu bredere, naar Intet trænger den sammen. Hist og her saae vi talrige ubevægelige Træholter, hørende til Fiskergarn. I Nærheden deraf hævede sig ved en Munding af Floden en Gruppe gigantiske Træer. Vi seilede nærmere og bemærkede midt i Gruppen en firlig Pagode, der hørte til en Landsby, hvis Huse laa langs et bredt Vandløb.

Her forlode flere Baade os, men deres Plads blev indtaget af andre Dschonker, som havde ventet her, for at slutte sig til Konvoien. Vinden blev ved at være gunstig. Det gik raskt langs de grønne Bredder og vi kom til en lille

Kanal, hvori der speilede sig en Række smukke Hytter, tæt omgivne af en Art Træer, der af de Indfødte kaldtes Mo=un og hvis Rigdom af Bær, der ere af Størrelse som almindelige Rødder, afgiver en god Olie. Vi seile forbi en aaben Plads paa vor høire Side, som efterlader Mindet om et eiendommeligt Skuespil.

En hel besjeddret Republik, bestaaende af fire til fem forskjellige Fuglearter, har her sit Tilhold og lever i den skjønne Enighed. Kun et eneste kæmpeagtigt Pisangfigentræ rummer den og dog er det ikke Smaafugle, der bo i den. Det er tværtimod meget store skinnende hvide Kormoraner, der ere i Slægt med Svanen, Ibis med sorte Hoveder og krumme Næb, og en meget sælsom Fugl, en Kormoranart, der har en uhyre lang Hals, et langt og fladt Næb, og som, naar Fuglen dykker ned i Vand og Halsen og Næbet kun vise sig paa Overfladen, ser ud som en svømmende Slange. Denne bevingede Skares Nester ere alle byggede af Vandfugle, der her kun udruge deres Unger, og siden overlade Nesterne til deres Naboer. Idet vi nærmede os hørte vi gennemtrængende Skrig og Vassen med Bingerne; men vi bemærkede hurtigt, at Skylden ikke var vor. Marsagen var ogsaa en anden. En stor Røvsfulgl, en Art Ørn med hvidlige Fjer, viste sig oppe i Luften og var især med at slaa ned paa Figentræet. Der opstod en Larm og en Skrigen blandt de arme Fugle, saa at man neppe kunde faae Ørenlyd. Men Røveren brød sig ikke derom, den styrte ned paa en Rede og hængte sig atter i Luften, medførende en Fugleunge, hvis Moder var borte. Annamiterne, der ere af en blid Karakter og især holde meget af disse Fugle paa Grund af deres Selskabelighed, toge deres Parti. De klappede i Hænderne, sloge paa Vaadene og skrege lige saa højt

som Fuglene for at forstrække Røveren. Dette var heller ikke forgjæves, Ornen, hvis Flugt var temmelig tung, blev hange og slap sit Bytte. Men pludselig syntes den at betænke sig og vilde atter slaa ned i Træet. Nu paatog jeg mig at øve Retfærdighed; jeg sendte den en Kugle, som uden at dræbe den ramte dens Binge og tvang den til Tilbagetog.

Vi befandt os i en yndig og frugtbar Egn. Høie Træer med de grønne Frugter, hvorom jeg har talt, stode langs Bredderne. Lyftige Flokke af Aber sprang fra Gren til Gren, gjørende sig tilgode med Frugterne og de unge Skud. Disse Aber ere to forskjellige Arter og da der er Frugter og anden Føde nok til dem alle, leve de i god Forstaaelse. Den ene af disse Arter er af betydelig Størrelse og har en graa Pels; den anden, der er en Del mindre, har et rødtligt Lød. Foruden dem, der færdedes i Træerne, bemærkede vi Andre, der med tusinde løierlige Kabrioler søgte Muslinger og Insekter, som af Floden vare efterladte paa Strandbredden, og fore afsted med høie Strig ved Baadens Nærmelse.

Lidt længere henne var en Del Annamiter ifærd med at fiske. Halvt med Kroppen i Vandet og gaaende langs Strandbredden stødte de foran sig en Art poseformigt Fiskernet, der er fastgjort ved en bred Fork. Deres Baad følger dem, idet de trække den ved et Tong, som er bundet ved deres Bælte. Hver Gang de antage, at Nettet er fuldt, vende de sig om, tømme Indholdet i Baaden og fortsætte paa lignende Maade. Disse Folk forstaa sig paa alt Slags Fiskeri, men desuden dæmme de for de smaa Vandløb med Vidiekurve, hvori de fange Krebs. I Regntiden er der overalt paa Landet deslige smaa Vandløb, og i Nærheden af Floderne er der bestandig store Pytter eller Damme, som de efterlade naar Ebben indtræder. I Januar Maaned begynder

den tørre Tid, og Beboerne kunne uden nogen Uleilighed eller Bekostning tage de utallige Fisk, der blive tilbage i disse naturlige Beholdere.

Men vor Flotille drager bestandig videre. Vi komme forbi Ta-Tans Munding, en lille Flod, der flyder op i Vandet. Ved en Krumning af denne ligge Landsbyerne Mi-Dui, der under Krigen med os og under Kampene med Rambodschianerne bleve ansete som et vigtigt strategisk Punkt. Ved at spærre Floden, den eneste Wei, der fører til dette Punkt, troede Anamitterne at de kunde sikre sig mod vore Foretagender. De havde her opfaset Batterier med Kanoner, anlagt store Magasiner, samlet Levnetsmidler o. s. v., men disse Foranstaltninger og Hindringer standsede ikke længe vore Soldater.

Ved Enden af en lille Kanal, gennem hvilken vi seilede, viste sig Fisterierne ved Mundingen af Barraifloden, hvis øvre Del fører til den vigtige Handelsplads Cai-Lai, hvorfra den af Menneskehaand gravede store Kanal Kih-Ba-Deo fører til den vestlige Arm af Bai-Co-Floden. Ingen Nation overgaaer Kofinkineserne i den Kunst at grave Kanaler og at udvikle Landets Velstandskilder ved at forforte Afstandene. Mellem en Mangfoldighed af Smaager banede vi os Wei til den anseelige Havn Cai-Be, hvor i 1861 den første indfødte Administration blev oprettet under fransk Myndighed. Denne Havn kan modtage store Skibe og er tillige en vigtig Plads af stor Betydning for Handelen.

Fra dette af Derne dannede snævre Farvand kom vi atter ind i Rambodschefloden, der er smal paa dette Sted og ved en pludselig Omdreining forandrer sit Løb fra Nordvest til Sydøst. Den er her meget dyb og dens Strømning meget rivende. Vor Konvoi frembød derfor her i sine

Evolutioner et interessant og malerist Skue. Ved at forlade den venstre Bred, for at komme over til den høire, satte den gjennem de oprørte Bølger tværs over Floden som en stærkt bevæget Linie; de mindre Baade naaede temmelig let over; men paa de større maatte Baadfolkene anvende alle deres Kræfter ved denne Manøvre og Afstillige bleve førte bort af Strømningen i temmelig lang Afstand.

Cai-Dia var det Punkt, hvor Eskorten forlod os for at ledsage den Konvoi, der skulde gaa nedad Floden og nu begyndte at danne sig. Efterat være kommen forbi denne Landsby naaede vi Co-Kien med det bekjendte Kastel Vin-Long. Da vor Eskorte havde forladt os, var jeg bleven en vigtig Person og i Alles Dine Konvoiens Beskytter. Man mente, at jeg som Fransmand og i Besiddelse af to dobbeltløbede Vøsser og to Revolvere vilde være istand til at jage Piraterne paa Flugten, hvis de vovede at indfinde sig. Dette ansaaes dog ikke for rimeligt. Disse Banditer ere blevene meget forsigtige efter at vore Marineofficerer, der med deres Kanonbaade krydse paa Floderne, have taget det Parti at hænge dem op paa Palmetræerne, naar de grebes paa frist Gjerning. Denne hurtige Retsforfølgning har udøvet en god Virkning paa deres Kammerater.

Man ser endnu Ruinerne af Vin-Long-Forterne, der saa tappert modstode vore Kanonbaades Angreb, og Resterne af den Dæmning, der med en ikke ringe Dygtighed blev opført til Beskyttelse for Indløbet til Citadellet. Rundt omkring er der nu gjenopført Huse og Hytter og bag dem kunne vi igjennem de grønne Bambusbuskke skjæln de Skydeskaar, som bleve saa skjæbnsvangre for et ikke ringe Antal af vore Soldater. Nu vaier det trefarvede Flag fra Tinden af

Citadellet, som i 1867 blev indrømmet os sammen med Overgivelsen af de tre sidste Provindser.

Efter et kort Ophold ved Citadellet Bin-Dong var vor Konvoi atter bleven større og vi standsede ikke før end vi havde naaet Landsbyen Sadec. Opholdet her benyttede jeg til at efterkomme den gamle Annamits Indbydelse til Bryllup. Som den betydeligste Person i Eskadren, var jeg sikker paa, at man ikke vilde seile uden mig.

Det var et rigt Bryllup, der skulde feires, og hele Landsbyen var i Bevægelse. Min Reisesælle, Brudens Onkel, førte mig lige til Familiens Hus, en stor og rummelig Bygning, og forestillede mig for Værten og Gæsterne som en fornem Personage, hvis Nærværelse forsøgede Festens Glans. Stiltiende modtog jeg Komplimenterne og rettende mig efter Landets Skik tog jeg en Guldring af min Finger og satte den paa Brudens. Denne Dame var langtfra nogen Skjønhed, men desto glimrende var hendes Paaflødning. Hendes Kjole var af violet Silke, der manglede ikke Guldsmykker og de lange sorte af Kanel duftende Haarflætninger, der faldt ned ad Nakken, vare saa tykke, at vore europæiske Damer kunde misunde hende dem.

Man havde kun ventet paa Onkelen for at begynde Cereemonien, og jeg kom saaledes til at overvære den fra Begyndelsen til Enden. Hele Familien var samlet ved vor Ankomst, og Annamiternes Familier ere altid meget talrige. Alle vare især med at bygge Betel, især gottede de gamle Koner sig udmærket ved denne Andelse.

Efter at Bruden havde taget Plads i Midten af den store Stue, begyndte Cereemonien med at der overræftes hende Gaver. Min Ledsager, Onkelen, gav hende Betelæffen, et uundværligt Husgeraad, der maa skjænktes af en nær Paa-

rørende. Derefter kom de øvrige Medlemmer af Familien og tilsidst Gæsterne, Enhver med sin Gave. Der var Cigar=skrin i ophøiet Bronze, Thebakker af indlagt Træ og smukt Form, Opiumspiber, allehaande Kjøkkentøj, Verkar, Fajance, en Thepotte med smukke blaa Blomster, en Duv af tørret Ler og endelig Husalteret, hvorpaa der til Værelse for Buddha og Forsædrene brændes Vimpler af farvet Papir. Det var den eneste Gjenstand, der mindede om en religiøs Idee ved dette kokinkinesiske Bryllup.

Derefter begav man sig til Truongraens Hus, den borger=lige Øvrighedsperson, som skal foretage Vielsen. Hans Hoved var bedækket med en stor Turban som Tegn paa hans Værdighed. Handlingen var meget kortfattet. Efter at han havde ladet Brudefolkene udtale Egetestabsløftet, henvendte han nogle Ord til de Gifte, hvis Indhold jeg ikke kunde fatte, men som syntes at more de Tilstedeværende i høi Grad.

Nu lød Guitarren og Tam=Tam'en. Den aabne Plads udenfor Huset var bleven en Art Dandsesal. Mændene dandse ikke, men Kvinderne hengive sig med desto større Iver til denne Forlystelse. Den annamitiske Dands er noget af det mest Bizarre og Fordirrede, man kan tænke sig. Der er ingen Orden, ingen Regel, Fantasiens hersker her, den er en Blanding af det Vilde og det Krigeriske, men især af det Bøllystige. Det er som om de Dandsende i deres Spring og Bevægelser gribes af en Feberparoxysme, der kun afløses af Udmattelse. Musikken svarer dertil, den er ligesom aandeløs, uden bestemt Rhythmus, men heller ikke uden nogen stærkende Dissonants, den svinger, piber, miauer, undertiden lyder den som en Storm, og i dette Tonekaos blander sig desuden de Omstaaendes Stemmer, Alle synge og skrig,

Unge, Gamle, selv Børn ere med. Guitarren er dannet af Halvdelen af en tom Kofusnød; Violinerne have to Streng, hvorpaa der stryges med en Bue af Hestehaar; Fløjterne ere af Bambus og have tre Huller, Flageoletterne have fem Huller; især er Tam-Tam'en, et Slags Pauke, Mesteren i denne Koncert og dominerer de øvrige Instrumenter i Støi og klingrende Larm.

Jnden Dandsen var ophørt tog man Veien til Familienboligen. I vor Fraværelse var den store Stue omdannet til en Festsal. Her var Bryllupsmaaltidet anrettet, og hvilket Maaltid! Hele det annamitiske Kjøkken var her repræsenteret. Jeg talte ikke færre end halvfjersindstyve forskellige Retter. Det vilde have været en Fornærmelse mod mine Værter, dersom jeg havde afflaaet at deltage i Maaltidet; men af Erfaring vidste jeg, at Maadehold er nødvendig for Europæeren ved et annamitisk Gæstebud, og jeg var saa forsigtig at foretrække The for Risbrændevinen. De andre Gæster vare mindre maadeholdne, de nøde saa rigeligt af den nationale Drik, at da Folkene fra min Baad kom for at underrette mig om, at vi skulde til at seile, var min gamle annamitiske Ven ikke istand til at gjenkjende mig. Pablo fortalte mig, at Festen ikke ender førend Brudgommen reiser sig, for at føre sin unge Hustru bort, hvilket efter hans lallende Tunge og plirende smaa Dine at dømme vilde have sin Vanskelighed. Jeg listede mig derfor bort, aldeles ikke utilfreds med at have bivaanet Brylluppet.

Den friske Luft og Seilturens Behagelighed klarede snart mine lidt omtaagede Sandser. Ved at forlade Sadec lode vi den øvre Flod bag os for at følge de snart naturlige, snart kunstige Kanaler, hvor vi ikke behøvede at kæmpe mod Strømningen for at gaa Nord paa. Vige fra Saigun havde

vi bestandig det temmelig ensformige Stue af store dyrkede Marker for Die. Risen er her næsten det eneste Produkt, der dyrkes, men den overordentlig frugtbare Jord er ogsaa udmærket stiftet dertil. De periodiske Oversvømmelser af Rambodschefloden vander Agrene og Afgrøden stiger undertiden til hundrede Fald.

Ovenfor Sadec syntes Jorden mindre dyrket og frugtbar, de beboede Steder ere ogsaa mere sjældne. De Hytter, der ligge paa Skraaningen ned til Strandsbredden, ere indbyggede med Planter til Beskyttelse mod Oversvømmelserne. Mange rige Annamiter vare tagne til Sadec under Krigen, for at fly dens Rædsler og de Barbarer, om hvilke deres Mandariner havde fortalt de skræffeligste Historier. Men Freden har hurtigt forandret Ansættelserne. Nu er Befolkningen aldeles ikke fjendtlig stemt imod os, og Annamiterne forstaa meget vel at sætte Pris paa Franskmændenes Venlighed, Forekommenhed og milde Sæder. De os saa fjendtlige Mandariner fæstler Folket nu ikke mere Lid til.

Ved at seile om Natten ved Skinnets af Begfrandsø naaede vi henimod Morgengry Mundingen af Rach-Lap-Bio. Jeg blev vækket af min Søn ved højrøstede Stemmer. Min Tagal talte med en Annamit, der ved det første Diefast syntes at staa i Vandet indtil Væltestedet; men da jeg bøjede mig ud over Baadens Ræling bemærkede jeg en Jolle saa lille, at den næsten kunde betegnes som en Træsko. Baadens Eier havde en Del Bananer, nogle Æg og nyfangne Fisk liggende foran sig paa et Brædt. Gjenstanden for Samtalen mellem ham og Pablo var et Par smukke røde Bananer, en Art, som jeg her saa for første Gang. De kom overens, og Pablo mente, at det paa dette Sted var bedst at gjøre Indkjøb af Levnetsmidler, hvilke vi da ogsaa erholdt hos

Baadføreren til en meget billig Pris. Da han saaledes var bleven af med den største Del af sine Varer, havde han ikke Hast med at komme bort, han gav sig til at passiare med mine Baadfolk medens han tyggede Betel og til Afverling røg en Cigar. Der indfandt sig nu flere lignende Smaabaade, men tillige nogle større, der bleve roede af fem til sex Kvinder. En af disse blev loffet hid af det franske Flag, som vaiede fra Stevnen af min Baad, og Kvinderne hilste paa mig ved at gjøre Korsets Tegn og ved flere Gange at gentage Ordet „Katulit“ (Katholik).

Dette Tegn og dette Ord gjorde i disse Omgivelser, saa langt borte fra mit Fædreland og mine Baarørende, et dybt Indtryk paa mig. Det var et Baand mellem disse stakkels Folk og mig, et Slags Broderskab. Pablo fortalte mig, at de kom fra en Landsby, beliggende paa en Ø paa høire Side af Floden, og at der paa dette Sted lever tredive Familier som en lille kristen Menighed. Jeg spurgte dem ved Hjælp af min Tolk, om der var andre Kristne der i Omegnen.

„Der findes Nogle ved Mundingen af Kath-Gia ved den siamesiske Bugt,“ var Svaret, „og skjøndt vi ere gode Venner med dem, faae vi dem kun sjældent at se fordi Veien er saa lang. Dog gjøre vi en Gang imellem Reisen og de Kristnes gode Gud beskytter os næsten altid mod de Herrer Tigre.“

Jeg vidste, at for at naa det omtalte Sted maatte de arme Folk reise paa Floden gennem en øde Egn, hvor der findes mange Tigre. Paa mange Steder er Floden saa snæver, at man er nødsaget til at anbringe spidse Bambuspigge paa Baadens Kæling, for at holde de vilde Dyr borte, der hidrages af Lugten af Mennesketjød. Undertiden følge

de paa Strandbredden Baadene, som om de haabe, at de skulle standse og lægge an. For at forfræffe dem udstøde Annamiterne høie Skrig og slaa paa Tam-Tam'erne; men naar Tigren er sulten, fræmmes den ikke saa let og trods dens Sky for Vandet kan det undertiden hænde ved de snævre Steder af Floden, at den springer over i en Baad og bortfører en af de Roende. Disse Pilgrimsreiser, der næsten altid have til Formaal at besøge en fristen Menighed, hvorved der er en Bræst, bringe saaledes undertiden de Omvendte Martyr døden.

Strømningen blev svagere, mine Baadfolk havde benyttet Tiden til at koge Ris og at spise, og Konvoien forlod nu Mundingen, seilende langs op ad den venstre Bred. Hidtil havde tætte og høie Træer skjult Horisonten mod Nord og Vest; men nu udvidedes den og vi bemærkede foran os nogle smaa Bjerger og til Venstre en blaalig, men tilsyneladende langt større Bjergstrækning. I Nærheden af de førstnævnte Bjerger ligger Landsbyen Chau-Doc. Nu udvidede Floden sig til en bred Vandflade, hvorpaa Konvoien bredte sig lystig og bevægede sig med langt større Frihed.

Vi havde nu Kanalen ved Bam-Nao, der forbinder den nedre med den øvre Flod, paa vor høire Haand og vi mødte her smaa Fartpier, der gjennem Flodmundingen ved Basjac kom fra Havet og førte Saltladninger til Chau-Doc. Disse smaa Fartpier, der ere bestemte til Farter paa Havet, ere hensigtsmæssigt byggede. Deres Rjøl er overtrukket med en Fernis af Mastix, der beskytter den mod at ødelægges af Insekter. Deres store Seil letter Seiladsen. Disse Seil ere ikke trefantede som paa de fleste annamitiske Fartpier, men firkantede og trapezformige og ligesom de andre af Bast. Et Tong hænger ned langs Masten og bærer et Stykke gult

Tøi som Flag foruden Amuletter og Bjælder, der klinge ved enhver Bevægelse af Baaden.

Seiladsen paa disse store Vandflader viser Søfolkene Dygtighed i et klart Bys. De benytte sig af den mindste Luftning, de lavere og manvrere paa en udmærket Maade, og betjene sig af Mærerne for at krydse. Nogle Baade bleve førte af aldrende Kvinder med opvakte Ansigtstræk; de viste, at de forstode sig lige saa godt paa Styrmandskunsten som Mændene. I Almindelighed er det Enfer, som have overtaget deres Mænds Bedrift. Alt dette viste mig, hvor urigtige de Forestillinger ere, man i Europa har om Kokinernes Ladhed og om Kvindens Fornedrelse. Ivertimod er denne Nation overordentlig driftig, og om end Kvinderne i de høiere Stænder paa Grund af Forholdene indtage en mere tilbagetrukket Stilling, gjælder dette paa ingen Maade Almuen. En almindelig annamitisk Kvinde deltager i Alt og fører ogsaa undertiden Herredømmet.

Vor Konvoi bestod nu af Baade og Fartøier fra sex Provindser i Nedre-Kokinkina, kjendelige ved særegne Farver; men det Røde er overveiende, det betegner Fartøierne fra Saigun og vise denne Byes Bigtighed. De ere ogsaa de største og rigest ladede.

Efterhaanden som vi nærme os Chau-Do bliver Floden smallere; Landet er her mere øde, fra Sted til andet viser der sig kun enkelte smaa Landsbyer, der ligge i Nærheden af Floden. Nu ere Rismarkerne sjældnere, her dyrkes mest Indigo, Mais og forskjellige Rodværter; der drives ogsaa nogen Kvægavl og Silkeavl en anseelig. Paa dette Sted af Floden naaede en besynderlig Lyd mit Øre; det var som en harmonisk Mumlen, en Art Nynnen.

„Hvad er det?“ spurgte jeg min Tagal.

„Denne Lyd, Herre? Det er Fiskene, som synge.“

Jeg havde hidtil antaget, at Fiskene ikke var istand til at give nogen Lyd fra sig; min Seilads paa Rambodsfjorden overbeviste mig om det Modsatte. Ved at læne mig ud over Rælingen saae jeg ogsaa store Fisk, der kom op paa Overfladen for at trække Luft og derved frembragte disse Lyd.

Træerne bleve nu sjældne; Arefapalmen er her kun tilfede i enkelte forkrøblede Exemplarer. Vigeledes er Mangotræet sjældent, men desto tættere er Bambustræet og Rørene. Floden er snæver; i Stedet for den brede og jævne Flade viser der sig her af og til Hvirvler af et mistænkeligt Udseende; man fortalte mig, at de dækkede frygtelige Svælg af tredsindstyve Alens Dybde, og at Fartpier, naar de grebes af Hvirvlerne, let kunde blive sænkede ned i Afgrunden.

En Landsby af et ualmindeligt Udseende vækker min Nysgjærighed. Paa en lang Række krumme Stænger ere Net udspændte til Tørring; bag dem hæver sig Huse, byggede paa Bæle, med spidse Tag og Stiger op til Indgangen. Fra et stort Vindue i Forsiden betragte Kvinder os. Mændene fløve Brænde, sysle med Garnene og synes ikke at bryde sig om os. Pablo siger mig, at det er en lille Koloni af Schaviaer eller Malayer, der ere Mahomedanere og ilde sete af de annamitiske Myndigheder paa Grund af deres Ufordragelighed og stridslystne Karakter.

Paa dette Sted tilbragte vi en mindre behagelig Nat. Luften var ligesom opfyldt af Moskitos og vi skulde her tilbringe ikke mindre end sex Timer. Malayerne havde antændt Baal under Husene, for at Røgen kunde trænge ind mellem Abningerne i Gulvet og fordrive de ubehagelige Gjæster. Spølfkene gjorde det Samme i Baadene foruden

at de søgte at forjage Muskitoerne ved at slaa om sig med deres Raikan, et Slags Bommestørklæde. Disse Moskitoer ere paa ingen Maade mikroskopiske Dyr, men Insekter, der af Kokinkineseerne, for hvilke Elefanten er det Stores Typus, kaldes Elefant-Moskitoer. Skjøndt mit Moskitonet var dobbelt, trængte dog nogle Stykker derigjennem til min usigelige Plage. Mine Baadfolk indhyllede sig paa en eiendommelig Maade to og to i store Sække og sov saaledes de Retfærdiges Sønn uden at foruroliges.

Daggrønt befriede os for disse Vampyrer og Signalet til at rejse videre blev givet. Bjergene kom nærmere paa vor venstre Haand, og vi befandt os ved Chau-Doc. Den er Hovedstaden i Provindsen Angiang, Grændseby ved Kambojsche og har et Kastel. Floden strømmer her gjennem Byen, der saaledes deles i to Parter, hvoraf ogsaa enhver har sin egen Befolkning. Den høire Side er udelukkende beboet af Annamiter og Kinesere, den venstre af Kambojschianere og Malayer. Ved Chau-Doc gjør Floden en Krumning mod Nord og paa den høire Side af denne Krumning er det lille ved et stort Torv beliggende Fort.

Kongeriget Kambojschas Nærhed viser sig i en stor Mængde kambojschianske Dschonker ved begge Bredder, ligesom ikke faa Mennesker fra dette Land indfinde sig i Chau-Doc, for at faae Beskæftigelse navnlig som Baadfolk. Annamiterne anse dem som halve Vilde og tro sig meget ophøjede over denne brune Race, der i Henseende til Sæder og Klædedragt er meget forskjellig fra deres. Jeg kunde ikke bare mig for at smile, da man forklarede mig denne nationale Fordom, og opstillede en Sammenligning, der i Sandhed ikke faldt ud til Fordel for den kokinkinesiske Forfængelighed.

Medens de i Reglen smaa og spinkle Annamiter synes

at være en Stamme, der er i stærk Tilbagegang, ere Kam-bodschianerne et kraftigt Folkesærd, der synes i det Hele taget at være i god Udvikling. De have et stærkt Legeme, brede Skuldre, et høit Bryst, kraftige og velstabte Arme og Ben. Deres Klædedragt bestaaer ikke som Annamiternes af vide Bentklæder og Kjortel, men af et Slags Skjørt, der med et Bælte er fastgjort om det smækre Liv; desuden bære de en Art Trøje eller Vest, der gaaer op til Halsen med en lang Række Knapper i Brystet og er forsynet med vide Ermer. Medens Annamiternes Dragt altid er ensfarvet er Kam-bodschianernes af forstjellige Farver og de Riges Klæder, der som oftest er af Silke blandet med Bomuld, ere ikke sjældent smykkede med indvævede Blomster og andre Mønstre, hvilke man selv i Europa vilde finde smagfulde. Silken, hvorpaa Landet er meget rigt, er næsten altid overordentlig fin.

Imedens jeg anstillede disse Jagttagelser bemærkede jeg et Antal smaa Dschonker, der seilede frem bag Fortet. De kom fra Bugten ved Siam og jeg fik strax den Idee at besøge den berømte Kanal Bin-Dé, et Værk af Annamiterne, der derved have forbundet Chau-Doc med en lille Flod, der løber ud ved Ha-tien, Hovedstaden i Nedre-Koinkinas sjette Provinds. Mine Baadfolk vare altfor trætte til at jeg kunde nænne at paalægge dem denne yderligere Anstrengelse. Jeg leiede derfor en Baad med to Roerfarle og vi toge afsted. Vi seilede langs Citadellet, kom forbi Cresporten og de smaa Riosker i kinesisk Stil paa begge Sider af den. Et stærk Dige beskyttede her mod Oversvømmelser; den er gjort af Bambus og Sten og ypperlig konstrueret. Annamiterne forstaa sig ypperligt paa deslige Beskyttelsesmidler, men rigtignok have de ogsaa et udmærket Materiale dertil i Bambusbusten.

Udenfor Porten stod en med en Landse væbnet Skildvagt. En stor Tam-Tam var hængt ved Siden af ham, bestemt til Alarmsignal. De Kommanderende nære stor Tilid til disse Skildvagter, de ere ogsaa overordentlig aarvaagne og paapasselige og overgaaes i saa Henseende neppe af Europæerne. Med stor Interesse betragtede jeg nogle store Mandarin=Dschonker, der sandsynligvis vare forfærdigede i Bærsterne ved Chau=Doc. Hvis de vare noget mindre tunge i deres Bevægelser, vilde de i høi Grad minde om Oldtidens Galeier. De have en overordentlig talrig Besætning, undertiden over fem hundrede Mand, og de roes taktfast af 40 til 50 Rarer. For og agter er der en Art Skandse med et let Tag, hvis Bestemmelse er at beskytte Røerfolkene ved et Angreb. Her befinde sig Officererne for at lede Manøvrerne og nogle Søfolk med Rarer og Baadshager til at støde fra eller hage fast. Paa Skandserne er anbragt Svingbasser af Bronze. Det øvrige Skyts bestaaer af smaa Kanoner af Jern eller Bronze, anbragte i Midten og paa Siderne af Dækket med Mundingerne gennem Skytporte. Et af disse Fartøier havde to temmelig store Kanoner, en halv Snæs Svingbasser og desuden var der nogle Geværer og mange Landser.

Jeg kom ind i Kanalen. Alt, hvad man havde fortalt mig om den, fandt jeg næsten overspøiet. Den er i Virkeligheden et den mest civiliserede Nation værdigt Mesterværk.

Ha-tien er en lille By, men dog Hovedstaden i Provindsen af samme Navn, der er den fattigste i Kofinkina. Den er langt fra af saa stor Betydning, som Annamiterne tillægger den. Dens Rhed i Bugten ved Siam er paa Grund af Strømningen, men især paa Grund af den ringe Dybde næsten utilgængelig. Kun lavtbundede Dschonker

kunne løbe ind, men Skibe af større Dybtgaaende maa anfre langt udenfor Rheden.

Rige overfor Ha-tien ligger den anselige Ø Ju-Duoc, Annams yderste Besiddelse. Denne Ø har alle Betingelser for Rigdom; blandt Andet frembyder den store Stenfulminer, og man troer, at der ogsaa vil kunne findes rige Trækulleier. Nord for Ju-Duoc, i nogle Miles Afstand, ligger den lille Havnestad Kampot, hvor Skibe fra Singapur og talrige kinesiske Dschonker komme for at indlade Ris. Men ogsaa her er Farvandet lavt og grundet og heller ikke denne By kan nogenfinde vinde Betydning.

Jeg opholdt mig ikke i Ha-tien, da der ikke var noget videre Mærkværdigt ved denne By, og vendte derfor tilbage til Chau-Doc. Med Floden seilede vi op til det store Marked, som Annamiterne kalde Nam-Ban og Rambodschianerne Pnum-Beuh. Vor Konvoi var bleven betydelig formindsket; den bestod nu kun af et Halvthundrede Baade da vi naaede denne Station, der er det yderste Punkt ved Grændserne af Rambodscha. Det var vor Reises tolvte Dag.

Husene ere her byggede som i Rambodscha og ere alle paa en hensigtsmæssig Maade beskyttede mod Oversvømmelser. Hvilende paa høie Bæle ere de opførte paa Banter, der undertiden have en Høide af 14 til 16 Alen, og som dog neppe ere istand til at værne om dem, naar Sneen smelter paa Bjergene. Da ser man en Del af de Indsødte begive sig ned i Baadene, sande Noah-Arker, og at opholde sig der indtil Oversvømmelsen er forbi.

Paa Grund af Marstiden havde vi ikke Veilighed til at overvære det imponante Skue af disse Oversvømmelser, der ere endnu mere storartede og omfattende end Nilens, hvorom de ved den Frugtbarhed, de efterlade, isvrigt minde.

Overflømmelserne begynde henimod Juli i Regntiden og naar Sneen smelter paa Bjergene. De komme med den store Flod (Me-Kong), strømme mod Nordvest, fylde Dammene, flyde over Enge og Dale, men anrette dog sjelden nogen egentlig Skade paa Huse og Bygninger, da Strømningen i Reglen ikke er stærk.

De saaledes frugtbargjorte Vandstaber yde et herligt Skue. Det er som om Naturen her har udfoldet sin Rigdom af sjeldne og kostbare Produkter. Bomuld, Indigo, Kardamomme, Sesamee, Ris, mangfoldige Bælgfrugter, udmærket Tobak, Farvetræ, Alt vorer her i Overflod næsten uden at dyrkes; Silken hænger i rige Kokons fra Grenene af de Træer og Buskværter, som Silkeormene ernære sig af. Ved nogen Anstrengelse vil dette Land, der nu paa en Maade er halv franskt ved det Protektorat, som vi udøve, blive sammen med Nedrekofinkina et franskt Indien, endnu frugtbarere end det engelske, og uden at udgynde en eneste Draabe Blod kan her Moderlandet høste store Rigdomme, foruden at det franske Herredømme kan blive til Betsignelse for Befolkningerne.

Beliggende ved Grændserne af de tre Stater Annam, Siam og Rambodscha er Ram-Ban af Naturen bestemt til at blive et vigtigt Punkt for Handelen. Lige til Samboc, 120 Mile ovenfor Ram-Ban, kan Floden befares i den største Del af Aaret af alle Fartøier. Men ved Samboc viser der sig store Hindringer for Flodfarten; der er Sandbanker, Klipper og Malstrømme, som gjøre Seiladsen meget farlig. Rambodschesfloden har sit Udspring i Thibets Bjerge og flyder mod Syd efterat den har gennemløbet en Del af det himmelske Rige.

Paa det Sted, hvor vi vare, deler den sig; en af dens

Arme løber mod Syd til Havet gennem Nedre-Rotinkina; det var den Del, vi havde beseilet; den anden Arm, hvilken vi nu kom ind i, vender sig mod Nordvest, hvor den afgiver Band til den store Sø og befrugter Dalene, og hvorfra den atter flyder tilbage til sit Udgangspunkt naar den tørre Aars-tid begynder at indfinde sig. Det er som Ebbe og Flod, med den Forskjel, at dens Stigen og Falden foregaaer i syv Maaneder i Stedet for i tolv Timer.

Vi satte Farten til Bignaleu, Hovedsædet for den kristne Mission i Landet og Opholdsstedet for den katholske Biskop. Paa et Sted ved Strandbredden, der var mere bart end den øvrige Del, bemærkede jeg et Træ af et eiendommeligt Udseende. Dets faa, brede og rynkede Blade havde en regelmæssig Form. Men mere talrige end disse viste sig gængende i Binden store sorte Gjenstande, der umuligt kunde være dette nøgne og vantrevne Træes Frugter. Efterhaanden som vi kom nærmere fik disse Gjenstande et mere underligt Udseende og nogle af dem syntes ogsaa at være levende. Jeg viste min Tagal Træet.

„Tillader Du, Herre?“ spurgte han, idet han tog min Bøsse.

„Ja, skyd kun!“ svarede jeg.

Han sigtede, skød, og Skuet blev aldeles fantastisk. En halv Snes af de sorte Gjenstande faldt ned paa Jorden eller mellem Rørene. Men alle de Andre fløi susende op som en stor sort Sky, hvoraft Himlen et Dieblis blev formørket, og vendte derefter hurtigt tilbage til det samme Træ. Det var en Mængde uhyre Flagermus, et Slags Bampyrer, der med udsprede Vinger maale en Alen i Bredden. Disse affhyelige Dyr sætte sig gjerne paa et nøgent, næsten udgaaet Træ, hænge sig fast ved en Klo eller ved de Hager,

hvormed deres Binger ere forsynede, og sove ind i Solen. Deres Bug er rødlig, deres Binger sorte. De ernære sig af Frugter, Bananer, men især af Insekter og Affald, som Binden fører hen til dem. Jeg ønskede nøiere at undersøge dem, men uheldigvis var det umuligt paa Grund af den tætte og forviklede Plantevært ved Strandbredden at faae fat paa en af de dræbte Flagermus.

I Bignaleu vilde jeg aflægge et Besøg hos Biskop Mische, men han var fraværende i sit Kald. Efter et kort Ophold her seilede vi til Houdon, Hovedstaden i Kongeriget Rambodscha og Sædet for den franske Resident. Det fortjener at bemærkes, at Rambodscha er det eneste Vand i det fjerne Orient, hvor Kristendommen altid har været taalt.

(Sluttes i et følgende Hefte.)

Oceanets Havet.

(Af W. Baer.)

Havet forekommer os ensformigt og øde, men det skjuler i sit Stjød en lige saa stor Mangfoldighed af Former og Skabninger som Jorden. Som denne har Havet ogsaa sine Bjerge, sine Dale, sine Høisletter og Kløfter, sin Mosegrund og sine Sandørkener, sine Rilder og Strømme, ja sine Skove og Enge. Trives der end paa Havets øde Bund næsten udelukkende kun en eneste stor Plantefamilie,

Tangene, saa vise disse sig i saa mangfoldige Former og med en saa ubeskrivelig Farvepragt, som kun findes under Tropesolens oplivende Straaler. Ja, de eiendommelige Former give i Forening med de livlige Farver, som man her slet ikke venter, denne Vegetation i Sandhed Karakteren af det Eventyrlige, saa at man med fuld Høie kan paastaar, at Landstaberne dybt nede paa Havbunden ere i flere Henseender langt pragtfuldere end nogetsomhelst andet paa Jorden, der virker fortryllende paa Beskueren, medens det kun er saa Dødelige forundt, at beundre hine.

Selv i det høie Norden, hvor Vegetationen paa Landet er høist tarvelig og aldeles utilstrækkelig for Menneskets Livsophold, udvikle Tangarterne i Havet en saadan Fylde og Oppighed, at de kunne tjene de talrige Hjorder af Hvalros og Søløver, Rytiner og Delfiner til Græsgang. Mange af disse Planter kunne i Henseende til Størrelse sammenlignes med Mossene; men ved Siden af disse Miniaturvæxter optræde ogsaa andre, mod hvilke de kaliforniske Kæmpenaaletræer ere sande Dværge. Blæretangen naaer i Polarhavet, i et Band, hvis Temperatur er nær Frysepunktet, en Længde af 1000 Fod. En anden Art kan man kalde Havets Palmer. Fra en Rod, der er formet som Koraller, hæver den som en Traad saa tynde Stængel sig til en Høide af 70 Fod, svulmer efterhaanden kogleformig til en mægtig Blære, og paa denne vækker da, drevet hid og did gjennem Bølgerne, en tæt Buks af smalle, indtil 30 Fod lange Blade. Og hele denne mægtige Plante bliver til i kun saa Maanedet, thi den gaaer ud hvert Aar og voyer paany frem af sit Fod.

Ligesom Træernes Grene og Kviste stønne i vore Stove, naar Stormen bruser gjennem disse, saaledes blive ogsaa

Tangenes faanlange Blade fastede meget ublidt hid og did af de oprørte Bølger, og ligesom Stormen bergør Træet Grene og Kviste og undertiden kaster det til Jorden, saaledes forsøger ogsaa den Orkan, der raser paa Havet, paa at ryste Havets Planter op med Roden. Dette lykkes den ikke sjældent. Vi se da paa milelange Strækninger den med Roden oprykkede Tang drive paa Havet i brede Striber mod Kysten, hvor den ofte er strandede Sjøfolk til stor Nytte og frelser Manges Liv, der ellers vilde være redningsløst fortabte.

Dels fastgjorte ved Bunden, dels ragende frem med fruede Bladknipper, dels strakte langt hen gennem de gængende Bølger og saaledes følgende Vandets Bevægelser, danne Tangene, idet de i mangfoldige Fletninger vore gennem hinanden, forviklet Krat eller frie Enge i de underjiske Skove. Hersker der end her en evig Stilhed, er dog ikke Livet ophørt, tværtimod søge Millioner af Sjødyr deres Føde i disse Skove. Paa Bunden se vi talrige Søstjerner, paa Stammerne flæbe talrige Muslinger og Balaner og mellem Løvet fare sirlige Fisk legende omkring. Men dette Billede af et fredeligt Liv har ogsaa sin Brangside. Freden har lige saa lidt hjemme her som paa Jorden. Skjøndt der er fuldt op af Føde for Alle gjør dog den Stærkeres Magt sig gjældende lige overfor den Svagere. Saaledes maa f. Ex. Sælhunden flygte, naar Hvalrossen nærmer sig, og selv Hvalserne kæmpe med hinanden om de bedste Græsgange.

Overalt hersker der Lyst og Glæde men i et Nu stifter det smukke Billede. Den gruelige Hai — Havets Hyæne — kommer farende for at tilfredsstille sin Graadighed. Den kloge Sælhund mærker først dens Ankomst og iler med at skjule sig for den i Skovens Tykning. Alle de Andre følge dens Exempel og søge et beskyttende Tilflugtssted.

Skildpadden trækker sig ind bag sit hornede Skjold og lader sig synke ned paa Bunden, Muslingerne lukke deres Skaller og tiltræde lige saa hurtig Tilbagetoget ned i Dybet. De legende Fisk og Krebsdyr af enhver Art smutte under Grenene, men Mange faae ikke Tid til at frelse sig; de blive Bytte for det graadige Roddyr, der spærrer Veien for dem.

Om end Tangene vise sig i de forskjelligste glimrende Farver, som f. Ex. i Regnbuens, fattes der dem dog, fordi de ere kjønløse, Blomsternes Prydelse. Oceanets sande Blomsterhave ere de forskjellige Korallformer, af hvilke Rejsende, der have besøgt Sydhavet, give saa begeistrede Skildringer. Med stor Henrykkelse tale de om den Farvepragt, der viser sig dybt nede paa Havets Bund. Gjennem det krystallklare Vand ses tydeligt Bunden bedækket med fantastisk dannede og i glimrende Farver prangende Koraller, og dette Skue holder selv den raaeste Sømand skadesløs for Seiladsens Ensformighed. Det er virkelig som om man ser de pragtfuldeste Blomsterbed, og man kan let forestille sig, at Indvirkningen af den tropiske Sol paa en glødende Fantasi ved Betragtningen af dette magiske Skuespil, der ogsaa hos den kolde Nordboer vækker Mindet om Barndommens Drømme, er istand til at fremkalde Tanken om en Trylleverden paa Havbunden, hvor den paradisiske Skjønhed og Fred venter den, der har Mod til at stige derved.

Men kun naar Havet er ganske roligt og speilglat, kan man se disse Herligheder; den jagtteste Krusning af Vandet paa Overfladen forhindrer fra at se ned i Dybet. Er dette ikke Tilfældet, er Vandet klart og gjennemsigtigt, saa viser Korallbygningerne nedefor sig som Terrasser i et Drivhus, overalt bedækkede med brogede Former af den forskjelligste

Art, der skuffende ligne Planteværter. Fra Tusinder af Grene blinke brogede Blomsterstjerner, der end ikke ganske mangle Duft. Og dog — det som vi anse for Blomster er levende Dyr. Og det Samme gjælder ogsaa om Stammer og Kviste. Saa aldeles er det dyriske Liv her gaaet over i Planteform, at nogle Koraller i Lighed med Planterne dø ud om Efteraaret og komme frem igjen om Foraaret. Med Forundring se vi hvorledes disse fortryllede Planter blive ganske levende og vandre frem og tilbage i disse Trylle haver, medens Planterne hele deres Liv ere fastgroede til det Sted, hvor de ere vorede frem. Korallerne formaa saaledes, hvad der er negtet Planterne, de ere istand til frivilligt at forlade deres Stade; de kunne efter eget Tykke frigjøre den Fod, hvormed de have suget sig fast, og vandre fri og frant omkring.

Blomsterne i Oceanets Haver overstraale langt Floras Børn i Farvepragt. Men Forskeren maa ikke lade sig vildlede af Drømme og Fantasier, han maa gribe disse Tryllebilleder og undersøge, hvorledes det egentlig forholder sig med dem. Men da mærker han snart, at Dybets Fata Morgana overgaaer Atmosfærens Luftspeilinger ikke blot i Pragt, men ogsaa i Førgængelighed. Udfaster han fra den roligt hengslidende Baad sit Net eller bevirker han paa en eller anden Maade en stærk Bevægelse i Vandet, da er pludselig Trylleriet forbi, og lyffes det ham med Nettet at faae det op, som han saae i Vandet, saa har han i Gaanden i Stedet for glimrende Blomster kun graa, slimede Stenflumper. Denne besynderlige Kontrast har fremkaldt den Tro, at disse sælsomme Væsener paa Havbunden ere virkelige Planter, men at de, naar de drages op af deres Livs-

element, under Luftens Paavirkning øieblikkelig dø og forvandles til Stene.

I Virkeligheden er Ligheden mellem Koraller og Planteværter ogsaa en meget overfladisk, der ikke holder Stit ved en nærmere Betragtning. Der er ikke Andet tilbage end den Maade, hvorpaa Værten udvikler sig ved Stød, og den ydre Form. Og selv heri er Forskjellen umiskjendelig; thi medens Plantens Stængel ernærer Blomsten og Stammen Grenene, er det omvendt Blomsten, der ved Korallerne ernærer Stængelen og Grenen Stammen. Og medens Træets Driekraft udgaaer fra Roden og holder sig længst der, er det denne, der først bærer hos Polyperne, som Koraldyrene kaldes, og danner kun Spirerne til en vedvarende voksende Koloni. I Polypstokken, Korallerne, have vi Mønsterbilledet for en velordnet Stat, her kommer i Sandhed den Enkelstes Virksomhed det Hele tilgode. At de formentlige Blomster i Virkeligheden ere Dyr bevises netop derved, at Farvepragten forsvinder ved enhver Forstyrrelse. Det Dyr, hvis med Straaler omfærdjede Mund danner Blomsten, trækker sig, saa snart det foruroliges, ligesom Sneglen tilbage i sit Hus; men i roligt Vand kommer det snart atter igjen til Syn.

Som de undersøgte Skove og Enge ere ogsaa Oceanets Trylle haver rige paa dyrist Liv. Bundens klare Sand viser Tusinder af Spigler og Søstjerner i eventyrlige Skikkelser og Farvespil: talrige grønne, gule og purpurstribede Snegle bedække lig store Snyltedyrs Stammerne. Foruden Slangestjernerne have ogsaa her Gneboerkræbberne hjemme, og der findes de mindste Arter Kræbsdyr. Men der findes ogsaa meget store Snegle i glimrende Kontylier, saasom Løndesneglen og Tritonshornet. Paa Yderdelen af Kontylierne sidder næsten regelmæssig en særegen Art Spanemone eller

Søtidsel, og Sprækkerne ere da ikke sjældent udfyldte med Huesnegle, saa at der har dannet sig en Koloni af forskjelligartede Dyr. Disse Beboere af Sneglehuset staa i en mærkværdig Forbindelse med hinanden. Englænderen Gosse har gjort den interessante Opdagelse, at Eneboerkrebsen med sine Saxe hjælper Spanemonen lempeligt ud af den Skæl, der tjener den som Bolig. Den synes altsaa at trænge til dette Dyr, men hvortil er endnu ikke oplyst. Men om Søtidselen veed man, at den benytter den Bolig, som Krebsen har indrømmet den, til et Fartøj, hvormed den kan komme hen til et Sted, hvor der er Føde for den og Krebsen, eller maaske ogsaa for at nyde saa at sige en Forandring af Luften. I Kløsterne og Spalterne i Bunden findes der allehaande store og smaa Snegle, saasom Kugle-, Igle- og Topsnegle. Desuden vrimer der af allehaande Krabber og Hummere og undertiden viser der sig en Ræmpeannelide, der snuer sig frem som en Slange og skjuler sig i et uopdageligt Smuthul, saa snart der viser sig nogen Fare.

Medens Fiskene ellers ikke af Naturen ere synderligt muft udstyrede, have de, der bo i disse Tryllehaver, isørt sig en festlig Dragt. Netop fordi det Terræn, der saasnart nogen Fare truer er ypperlig stikket til Stjulesteder, er saa rigt paa Farver, er dette ifølge en almindelig Naturlov ogsaa Tilfældet med Fiskene her. Navnlig blandt de mindre finder man mange, der glimre med alle Regnbuens Farver, saa at man ret passende har kaldt dem „Havets Kolibrier“. Snart funklende med en rød eller blaa metallisk Glands, snart spillende i guldagtigt Grønt eller i den klareste Sølglands, lege de mellem Korallerne. Her skyder den violet- og grønglindsende Isabella afsted som en Pil, hist bryder den sort- og zinnoberrødtstribede Rokette sig en Vane. Som

en Slange smutter Baandfiscen lig et fem Fod langt Sølvbaand, blinkende i et rosenrødt Skjær, gennem Krattet. Derefter følge i broget Brimmel de fabelagtige Sepier, prangende i alle Regnbuens Farver, hvilke dog uden nogen bestemt Tegning snart fremkomme, snart forsvinde.

Koralfisken staa i Farvepragt og Mangfoldighed ikke tilbage for Luftens Beboere. Ligesom Boppegøierne høre til de smukkeste Fugle, saaledes indtage Boppegøiefisken, hvis Gab paafaldende ligner et Boppegøienæb, blandt Fisken i Skjønhed den første Rang. Med dem kappes i denne Henseende Læbefiskenes store Familie, navnlig Søjunkerne og Regnbuefiskenes, Skjælfinnerne, Børstetænderne, Bidstefiskenes, Snekkefiskenes og Næshornfiskenes. Disse Koralfisk ere forholdsvis flette Svømmere, der sjældent vove sig ud paa det aabne Hav, men hellere tumle om i Tryllehaverne, fordi de vide, at der her er talrige Smuthuller mod truende Farer. Og disse ere ikke sjældne, thi selv i de yndige Tryllehaver føres Kampen om Tilværelsen paa en grum Maade.

De Røvfisk, der færdes her, høre til Aborre-slægten, frem for Alt den farlige og smukt farvede Saugaborre, Torn-, Tand- og Spydaborrene, der føre et ægte Røverliv. Kampagtige Søaal, undertiden af tre Alens Længde, gjøre ogsaa disse undersøiske Haver usikre. Den kan godt gaa og gjælde for den store Søslange.

Men der fattes heller ikke paa uhyggelige Skikkelser. Først og fremmest maa nævnes Pantserkinderne, sælsomme Dyr med et stort, som af en Hjelm beskyttet Hoved og med Kroppen besat med Tørne og Pigge, hvormed de tilføie yderst smertelige Saar. Endnu mere sælsom er Ruglefisken, der farer løs med Bid paa Alt, hvad der kommer i dens Nærvær. Men mærker den selv en Fare, saa stiger den hurtigt

op paa Overfladen af Vandet, indsuger med en stærk Snøft-
 ten Luften og svinger da op til en Kugle, der svømmer
 oven paa Vandet som en med Luft fyldt Svineblære. Hele
 Kuglens Overflade er besat med Pigge, der stritte i Veiret,
 I denne Tilstand er Fisken i en vis Henseende værgeløs
 forsaavidt som den ikke kan svømme og er en Kasteboldt for
 Bølgerne. Men ligesom det sammenrullede Bindsvin er sikret
 for Angreb, saaledes ere disse Fiske det ogsaa ved deres
 Pantser af Pigge. Naar Faren er forbi, udstøder Fisken
 igjen Luften med en stærk Lyd, den ser igjen ud som en
 almindelig Fisk og gaaer ned under Vandet. Vingefisken
 yder derimod et yndigere Skue, naar den med sine udbredte
 store, fine og brogede Finner svømmer i Oceanets Tryllehave,
 men man maa vogte sig for at komme dette Dyr for nær,
 de slanke, spidse Pigge paa Ryggen ere et farligt Vaaben.

Saaledes drager Alt i hurtig Skiften forbi os. Men
 yderst tiltrækkende er ogsaa den vidunderlige Afveerling af Lys
 og Skygge, som ethvert Vindpust, enhver Krusen af Havets
 Overflade bevirker. Det gennemfigtige Saltvands-Trylle-
 kaabe, som indhyller Haverne paa Bunden, hæver og for-
 størrer ved eiendommelige Straalebrydninger de fjerne Gjen-
 stande og giver dem saa skuffende Farver, at man ofte ikke
 kan gjenkjennde dem, naar man ser dem udenfor Vandet.
 Som ved en hemmelighedsfuld Kraft føler man sig draget
 til de tilskyndeladende saa nære og dog ved det fremmede Ele-
 ment saa fjerne Gjenstande, og betaget af navnløse Følelser
 og dunkle Anelser om eventyrlige Væsener, der opholde sig
 i de paradisiske undersøiske Haver, stirrer man drømmende
 ned i Dybden. Ligesom Matroserne fortælle allehaande Even-
 tyr om denne undersøiske Verden — om Havruer og Krystal-
 flotte — saaledes kan den arabiske Fisser, der dog er mindre

hengiven til eventyrlige Drømme, ikke værge sig for lignende Ideer. Og saa han troer, at der dernede er yndige Genier, der tragte efter at ægte menneskelige Væsener, men rigtignok først efterat disse ved i Maaneder at leve af usaltet Brød og Vand i Kjød og Blod ere blevne temmelig lustige Stabninger.

Intet Tropelandskabs yppigste Vegetation udvikler en større Rigdom af Former, men heller ikke i Farvespillets Mangfoldighed og Pragt kommer det disse Oceanets Haver nær, der udelukkende kun dannes af Dyr, ikke af Planter. Og naar Dagen hælder og Nattens Skygger bedække Vandene, viser der sig et andet Tryllestue for vore Dine — en Belysning af denne fantastiske Have, der spotter enhver Beskrivelse. Ikke Tusinder, men Milliarder af funklende Gnister — mikroskopisk smaa Meduser og Krebsdyr dandse med deres lysende Legemer som St. Hansorme gennem Nattens Mørke. Dyppe vi Haanden i Vandet, saa spruder det med tusinde Gnister og vor Baad efterlader fosforagtige Ildstriber i sit Spor. Den om Dagen zinnober-røde Søfjer viser sig paa Vandet skinnende i et grønligt Fosforlys. Overalt lysner og blinker det. Hvad der om Dagen synes mørkfarvet og uanseligt straalere nu i det vidunderligste Farveskin af Grønt, Rødt og Gult — og for at sætte Kronen paa denne Tryllenats Vidundere drager blidt lysende en ser Fod lang Sølvsfise — Maanefisken — gennem de smaa funklende Stjerners Brimmel.

Og dog er et eneste Dieblis tilstrækkeligt til at tilintetgjøre det yndige Skuespil og at kjølne selv den mest glødende Begeistring; det sker naar den forfærdelige Hai, Menneskets svorne Fjende, med sine skarpe, sorte Finner som

en Bil farer ind i dette Paradis. Den er Paradisets Bogter, Havets Cerberus, og Synet af den er vel istand til at forjage Længselen efter al den Herlighed dybt nede.

Elefanten.

Af Brehm: „Pattedyrenes Liv“, paa Dansk udgivet af P. Mariager. Philipsens Forlag.)

De fleste Zoologer ere enige om at tilkjennde Elefanterne den første Plads iblandt de Lykshuede. Af de mange Arter af denne Familie, som tidligere befolkede vor Jord, ere kun to eller maaske tre vedblevne at eksistere indtil vore Dage. Det er netop Elefanterne, som i egentligste Forstand forbinde den nuværende Verden med Forverdenen; thi til deres Familie hørte de Kolosser, hvis Vig Sibiriens Is har opbevaret med Hud og Haarlag igjennem Hundredetusinder af Aar. Det letter Forstaaelsen af hele Familien, naar vi først kaste et Blik paa de uddøde Arter. Det er dem, der endnu den Dag idag levere Størstedelen af det Elfenben, der overhovedet kommer i Handelen.

De uddøde Elefanter og da navnlig Mammuthdyret ligge begravne i Sibirien, i Ostjæernes, Tungusernes, Samojedernes og Buræternes Land, i Nærheden af Floderne Ob, Jenisei og Lena, imellem 58 Gr. n. Br. og Ishavet. Naar sandede Steder optø, kommer der hele Bjerge af uhyre Tænder til Syne, imellem hvilke der ligger Masser af Knokler

adspredt. Mangen Gang fide Tænderne endnu fast i Kæberne, ja man har endog fundet Exemplarer, der vare omgivne med Rjød, Hud og Haar og endnu vare blodige. Pallas giver i Slutningen af det forrige Aarhundrede omstændelige Beretninger om disse Knokler. Det største Fund gjorde dog den Reisende Adams ved Udløbet af Lena. Han havde i 1804 erfaret, at man der havde fundet en Mammuth med Hud og Haar.

Men da han to Aar efter foretog sin Undersøgelsesreise, fandt han vel Dyret, men allerede ganske lemlæstet. Jakuterne havde afrevet Rjødet og fodret deres Hunde dermed, og Isbjørne, Ulve, Ferve og Ræve havde næret sig af Dyret fra Forverdenen. Kun Skelettet var helt med Undtagelse af den ene Forfod. Hovedet var bedækket med en tør Hud. Dine og Hjerne vare endnu tilstede. Fjodderne havde bevaret deres Saaler, og et med børsteagtige Haar bedækket Øre var vel vedligeholdet. Ogsaa af Huden paa Kroppen var der endnu tre Fjerdedele tilbage. Den var af mørkegraa Farve; Uldhaarene paa den vare rødlige, Børsterne imellem dem forte og tyffere end Hestehaar. Denne Forverdens-Elefant havde langt stærkere frummede Stødtænder end de nulevende. Der gives Tænder af den, som danne de tre Fjerdedele af en Kreds. Adams har set en, der var 21 Fod lang.

Fundet af dette Dyr beskæftigede længe de Lærde, navnlig fordi man ikke godt kunde forklare sig den pludselige Undergang af alt Levende i hine Egne. Nogle antage, at den stedfundne Omvæltning, der forøvrigt ogsaa bekræftes af forefundne Plantelevninger, har været en Følge af en pludselig Aredreining af Jorden; Andre ere tilbøielige til at tro paa en stor Vandflod, der har oversvømmet Sibirien.

Ogsaa i Danmark er der flere Gange fundet Tænder og Knokler af Mammuthdyret, sandsynligvis hidførte med Isen. Omtrent paa samme Tid, som Mammuthdyret levede paa Jorden, fandtes ogsaa Mastodonterne, af hvilke man allerede har udgravet 10—12 Arter i Europa, Nord- og Sydamerika samt Indien. Alle Arter af denne Familie lignede vore Elefanter. Nogle vare mindre, andre større. I Amerika har man især fundet mange Levninger af disse Dyr, og lært een Art, Ohio-Elefanten, fuldstændigt at kjende. Paa nogle af dem var der endog Spor tilbage af Snablen, hvorefter den Tro opstod, at der endnu kunde findes levende Mastodonter i Amerika, hvilket Erfaringen dog ikke har bekræftet*).

De nulevende to eller tre Elefanter kendes let paa den lange, bevægelige Snabel og paa Stødtænderne, hvilke man betragter som omdannede Fortænder. Kroppen er kort og tyk, Halsen meget kort og Hovedet rundt. De temmelig høje, spileagtige Ben have fem indtil Hovene forbundne Tæer og hos een Art fire paa Bagsødderne.

Elefantens vigtigste Lem er Snablen. Den er en Forlængelse af Næsen og udmærker sig ved sin Bevægelighed, Jølsomhed og frem for Alt ved den fingeragtige Forlængelse i Spidsen. Den er paa een Gang et Lugte-, Føle- og Griberedskab og er sammensat af Ring- og Længdemusfler, efter Cuviers Angivelse af omtrent 40,000 enkelte Musflerbundter.

*) Universitetets zoologiske Museum besidder i sin palæontologiske Samlinger Levninger (for Størstedelen i Afstøbninger) af en Mastodont fra tertiære Lag i Rhinhesen og af forskellige andre Mastodonter og uddøde Elefanter, til dels fra Sivalik, samt af det sibiriske Mammuthdyr.

Dinene ere smaa og have et fløvt, men godmodigt Udtryk; Ørene ere derimod meget store og ligne Læderlapper. — De smaa, rundagtige Hove ligge i en Række ved Siden af hverandre, og det er ikke sjældent Tilfældet, at en af dem mangler.

Høist mærkelig er Tandbygningen. Elefanten bærer i Overkæben to overordentligt udviklede Stødtænder, men hverken For- eller Hjørnetænder, og kun en eneste meget stor Rindtand i hver Kæbe. Denne Tand bestaaer af et temmelig betydeligt Antal med Tandkit forbundne Dentinplader med et Overtræk af Emaille. Naar den er saa vidt afflidt, at den ikke længere fuldstændigt kan gjøre Tjeneste, danner der sig bag den en ny Tand, som rykker videre og videre fremefter og træder i Virksomhed, allerede før den sidste Stump af den forreste Tand er falden ud. Man har iagttaget, at dette Tandskifte foregaaer sex Gange, og man kan derfor sige, at Elefanten i sin Levetid har 24 Rindtænder. Stødtænderne vore uafbrudt og kunne opnaa en anseelig Længde og en Vægt af 150—180 Pd.

Den afrikanske Elefant er den største af alle og kjendes paa det flade Hoved og stærkt straaende Pande og paa de paafaldende store, næsten ubevægelige Øren. Den indiske Elefant har et høiere Hoved med lodret affaldende Pande og smaa, bevægelige Øren samt mindre Stødtænder. Rindtænderne ere forskjellige. Hos den indiske Art ses der fint krusede Emaille-Overstriber paa Tuggesladerne, hos den afrikanske ere Emaillefigurerne rudeformede. Der forekommer forskellige Varieteter, der af elefantkyndige Indiere betragtes som staaende Racer. Begge Elefanter's Hud er snart lysere og snart mørkere, sædvanligvis brungraa eller skifergraa, næsten

Jordfarvet, hist og her med kjødsfarvede Pletter. Børsterne ere sortagtige. Diet er brunt og Tænderne gulagtig hvide.

Elefanternes Størrelse er sædvanligvis bleven betydeligt overvurderet. De fleste Jagttagere ere enige om, at Elefanter af en Skulderhvide af over 10 Fod høre til de største Sjeldenheder, og at der ikke en Gang i Afrika forekommer Elefanter af 16 Fods Hvide. Længden varierer, uden at medregne Snablen, imellem 10 og 15 Fod; heraf kommer der henved 4 Fod paa Halen. Snablen bliver 6—8 Fod lang. En udvoren Elefants Vægt beløber sig til 9—10,000 Pd. Stødtænderne af en afrikansk Elefant kunne tilsammen opnaa en Vægt af over 3 Centner. Nyfødte Elefanter ere 35 Tommer høje.

Den afrikanske Elefant er udbredt over hele Mellemafrika; tidligere forekom den ogsaa i Kaplandet. Den indiske Elefant beboer Indien, Kiskina, Siam, Pegu, Hindostan samt Den Ceylon. Den paa Sumatra levende Elefant er i den senere Tid bleven opstillet som en egen Art.

De Gamle kjendte godt saa vel den afrikanske som den indiske Elefant. Darius var den Første, der anvendte Elefanter i Krig. Han benyttede dem imod Alexander den Store. De afrikanske Elefanter ydede Karthagenienserne fortræffelige Tjenester. De vare overordentlig tapre, kun ikke imod andre Elefanter. Romerne brugte især Elefanterne til Kamplegene, og dem maa vi tilskrive Skylden for, at Dyrene allerede saa tidligt bleve udryddede Nord for Atlas. De romerske Skuespillere lærte de afrikanske Elefanter at skrive Bogstaver med en Griffel, at gaa op og ned ad et israat udspændt Toug, fire i Tallet at bære en femte, der forestillede syg, paa en Bærestol, at danske i Takt og at spise af

Guld- og Sølvfæde ved et prægtigt besat Bord med Jagttagelse af Alt, hvad den fineste Levemaade fordrede o. s. v.

I de angivne Lande findes der Elefanter i enhver større Skov. Paa Ceylon opholde de sig dog helst i Bjergegne, og saa vel der som i Afrika har man hyppig truffet dem i en Høide af 6—8000 Fod, ja man har endog truffet Spor af dem 9—10,000 Fod over Havet.

Elefantveie bemærkes der i alle tykkere Skove, hvor disse Dyr opholde sig. De føre sædvanligvis ned til Vandet og krydses kun sjældent af Tverveie. Føreren for en Hjord gaaer roligt igjennem Skoven, uden at ændse Understoven, som den træder sammen under sine brede Fødder, og ligeledes uden at ændse de Grene, der hænge ned fra de store Træer; thi disse blive simpelthen afbrækkede med Snablen og fortærede paa de træagtige Dele nær. I Bjergegne blipe Veiene anlagte med en Klogskab, som endog sætter Folk, der specielt giver sig af med saadanne Anlæg, i Forbauselse.

Overhovedet er Elefantens Plumshed kun tilsyneladende. I Virkeligheden er den i Et og Alt et behændigt Dyr. I Almindelighed er dens Gang et roligt og jævnt Skridt ligesom Kamelens og Giraffens; men denne rolige Gang kan fremskyndes saa stærkt, at en Rytter har sin Nød med at følge en travende Elefant. Det store Dyr kan ogsaa liste sig saa sagte igjennem Skoven, at man neppe hører det gaa. Hvor der er Tale om betydelige Stigninger, bliver Elefanten ligesom til et klavrende Dyr. Opad gaaer Vandringen ret taalelig for sig; men nedad har Dyret paa Grund af sin store Vægt langt større Vanskeligheder at overvinde. Den kloge Skabning forstaaer dog at hjælpe sig. Den knæler ned paa Kanden af Skrænten, saa at dens Bryst kommer til at ligge paa Jorden, og skyder nu sine Forben yderst

besindigt frem for sig, indtil de have vundet godt Fodsæste. Derpaa træffer den Bagbenene efter, og saaledes kommer den efterhaanden halvt glidende ned i Dybet. Undertiden hændes det dog ogsaa, at Elefanten paa sine natlige Vandringer gjør et tungt Fald.

Den gamle Tro, at Elefanten ikke kan lægge sig, gjen= drives fuldstændigt af ethvert Exemplar, man ser i Menage= rier. Vel sover Elefanten ikke altid liggende, men ogsaa ofte staaende; dog naar den ret vil gjøre sig det mageligt, lægger den sig med samme Lethed, som den foretager alle andre Bevægelser, og reiser sig lige saa let igjen. Elefanten er ogsaa en fortræffelig Svømmer og sætter i lige Retning over de bredeste Strømme.

De mærkeligste Bevægelser udfører Elefanten med sin Snabel. Dette Redskab udmærker sig i lige saa høi Grad ved sin anselige Styrke som ved Mangfoldigheden af de Bø= ninger og Dreininger, det kan foretage, og ved den Færdig= hed, hvormed det kan gribe en Gjenstand. Med den finger= lignende Forlængelse i Spidsen kan Elefanten tage de ube= tydeligste Ting som tynde Sølvmonter og fine Papirstrimler, og med den samme Snabel kan den brække temmelig tykke Træer. Ogsaa Stødtænderne benyttes af den til mange Arbejder. Den løfter Byrder op, vælter Stene om, graver Huller med dem og bruger dem baade som Forsvars= og Angrebsvaaben, men skaaner dem forøvrigt saa meget som muligt.

Elefantens Syn er ikke synderligt udviklet, men desto bedre ere dens Lugt og Hørelse. Smag og Følelse kunne, som man let kan overbevise sig om hos fangne Exemplarer, forholdsvis betragtes som fine. Alle Jægere have Meget at fortælle om Elefantens skarpe Hørelse. Den svageste Lyd,

en Kvist, der knæktes, er nok til at vække dens Opmærksomhed og til at forstyrre dens rolige Belvære. Lugten er næsten lige skarp som Drøtbyggernes, og enhver øvet Jæger undgaaer omhyggeligt at nærme sig græssende Elefanter fra Vind siden. I Snablen har ogsaa Jølesandsen sit vigtigste Sæde og navnlig udmærker den fingerformede Forlængelse i Spidsen sig ved en Finhed i Jølessen, som kappes med Udviklingen af denne Sands i den Blindes Fingre.

At Elefanten besidder Tænkeevne og Forstand kan ikke betvivles, og ved Omgang med Mennesker uddannes dens Evner i en høist mærkelig Grad. Den staaer omtrent paa samme Trin som de klogeste Pattedyr, Hunden og Hesten, og er lærevilligere end alle andre Dyr, saa at den med Tiden samler sig et Forraad af Kundskaber. Den vilde Elefants Evner kunne heller ikke sammenlignes med den tammes. Dog viser ogsaa den mangel en Gang en mærkelig Klogskab. En Kaffeplanter fortalte saaledes Tennent, at han oftere havde set, hvorledes de vilde Elefanter i Tordenveir pludselig forlode Skovene og leirede sig langt fra alle Træer paa flad Mark, saa længe Lynene glimtede og Tordenen rullede. I Fangenskabets, ved Omgangen med Mennesker, træder Dyrets høie Begavelse dog endnu tydeligere frem. „En Aften,“ — siger Tennent — „red jeg igjennem Skoven i Nærheden af Randy. Pludselig studsede min Hest over en Støi fra den temmelig tykke Skov og over Gjentakelsen af nogle dybe Lyd, der klang omtrent som „Urmf, urmf!“ Da jeg kom nærmere, viste det sig, at denne Støi hidrørte fra en tam Elefant, der arbejdede paa egen Haand, uden Fører. Den slæbte af alle Kræfter paa en tung Bjælke, som den havde lagt over sine Stødtænder, og som den ikke godt kunde komme videre med, fordi Veien var meget smal. Da det

floge Dyr saae mig og min Hest, løftede den Hovedet, betragtede os et Dieblif, kastede pludselig Bjælken og trængte sig baglæns ind i Understoven for at lade os Veien fri. Min Hest nølede, Elefanten mærkede det og trykkede sig endnu dybere ind i Tykningen, idet den gjentog sit „Urmf“, dog fjendeligt nok i en langt mildere Tone, aabenbart i den Hensigt at opmuntre os. Endnu rystede dog min Hest. Jeg var altfor nysgjærrig efter at se, hvorledes de to floge Dyr vilde bære sig ad, til at jeg skulde have blandet mig i Sagen. Elefanten veg længere og længere tilbage og ventede taalmodigt paa, at vi skulde drage forbi. Endeligt betraadte min Hest Veien, rystende af Frygt. Vi kom forbi, og i samme Dieblif traadte Elefanten frem af Tykningen, løftede sin Byrde op paany og fortsatte som før sin besværlige Gang.“

Det er ganske urigtigt, naar der paastaas, at Elefanten er et farligt Dyr. Dens Væsen er mildt og roligt; den angriber aldrig uden at være bleven tirret, men undviger tvertimod næsten ængstelig alle, endog mindre Dyr. „Elefantens værste Fjende,“ siger Tennent, „er — Fluen.“ — „En Mus,“ forsikrer Cuvier, „kan indjage den tamme Elefant en saa stor Stræk, at den ryster over hele Legemet.“ Alle de saa smukt udtænkte Fortællinger om Kampe imellem Elefant og Næshorn eller Elefant, Løve og Tiger maa ubønhørligt henvises til Fablens Rige. Ethvert Rovdyr vogter sig vel for at angribe Elefanten, og denne giver ingen anden Skabning Anledning til at bære Nag eller Hævnløst imod den. Enkelte Dyr, navnlig Fugle, staa endog i et særligt Venstabsforhold til den. Det er i Sydafrika den almindelige Drehafter og i Nordafrika den lille Roheire. Den sidste hører væsentlig med til Billedet af den

afrikanske Elefant. Man kan vanskeligt tænke sig et smukkere Syn end at se en af de mægtige, mørke Kolosser stride roligt frem, idet der sidder eller spadserer et helt Dufin af de smukke, blændende hvide Fugle paa den, den ene hvilende, den anden pyntende paa sig og den tredie undersøgende enhver Hudfold for af og til at snappe et Insekt eller en Fgle, som Elefanten har hentet sig ved sit natlige Bad.

En Elefantflof kan være af høist forskjellig Størrelse; den kan fra ti, femten, tyve Individer vore op til Hundrede. Familien danner et sluttet Selskab for sig. Ingen anden Elefant finder Udgang, og den, der er saa uheldig at komme bort fra en Hjord, bliver, ligesom den, der undslipper af Fangenskab, nødsaget til at føre et Eneboerliv. Om den end græsser i Nærheden af Hjorden og besøger de samme Drikke- og Badesteder, maa den dog stedse holde sig i en vis Afstand. Prøver den paa at trænge sig ind i den egentlige Familiekreds, vanter der Slag og Stød fra alle Sider; selv den fredeligste Hun-Elefant hamrer da løs paa den med sin Snabel. Saadanne forskudte Elefanter kaldes af Indierne Gunda hs, eller, dersom de vise sig ondskabsfulde, Rogues. Det er dem, man især er bange for, idet det ensomme, u naturlige Liv forbitrer dem og gjør dem rasende. Paa dem anstilles der i Indien særegne Jagter, og Ingen har Medlidenhed med en Rogue; man vil ikke en Gang have dem i Fangenskab. I alle Flokke findes der et overveiende Antal Hunner, og i nogle træffes der slet ingen Han-Elefanter, sandsynligvis fordi de paa Grund af deres større Tænder efterstræbes ivrigere end Hunnerne. I Gjennemsnit træffes der omtrent 6—8 Hun-Elefanter for hver Han.

Hjorden ansøges af den flogeste Elefant, lige meget om det er en Han eller en Hun. Dens Bestilling er meget

befværlig, da den saa at sige er i uafbrudt Virlsomhed med at agte paa enhver Fare og med at vaage over Flokkens Sikkerhed. Til Gjengjæld nyder den ogsaa den mest ubetingede Lydighed fra sine Undergivnes Side; den gaaer i Spidsen, og de andre følge den blindt.

Skovenes Rigdom er saa stor, at de ædle Dyr aldrig lide Mangel og derfor heller aldrig ere graadige. De brække Grene af Træerne ligesom for Morfskab, vifte sig med dem, forjage de forhadte Fluer og fortære derpaa i Ro og Mag Løvet og Kvistene efter først at have brækket det Hele lidt sammen. Kommer en Elefanthjord til et Sted, der er bevokset med fastigt Græs, saa græsser den, idet Dyrene med Snablen oprykke friske Græstotter, banke dem mod et Træ for at faae den vedhængende Jord til at falde fra Rødderne og stikke den ene efter den anden ind i Gabet. Om Natten besøges vel af og til en dyrket Mark, og da anretter en Hjord en meget betydelig Skade. Men allerede den simpleste Skræmsel eller den svageste Indbegning er tilstrækkelig til at holde Elefanterne borte fra Markerne.

I de abvassniste Bjerge tvinge de verlende Aarstider Elefanterne til at foretage regelmæssige Vandringer. I Bogoslandene drage de omtrent ad de samme Veie to Gange frem og tilbage om Aaret; de komme saaledes fire Gange forbi hvert enkelt Sted, som f. Ex. Landsbyen Mensa. Vandmangelen driver dem ned i de dybeste Floddale. Alle Vandringer foretages selvfølgelig kun om Natten.

Ligesom det er Tilfældet med Foderet fører Elefanten ogsaa al Drikke til Munden ved Hjælp af Snablen; den suger begge dens Rør fulde og sprøiter derpaa Indholdet ned i Svælget. Naar Tørsten er slukket, oversprøite Dyrene paa samme Maade deres Krop. Snablen kan ogsaa optage

Sand og Støv, der navnlig anvendes til at fordrive besværlige Insekter.

Elefantens Formerelse er kun ringe. Af dens Forplantning i fangen Tilstand har man erfaret, at Hunnen gaaer 20 Maaneder og 18 Dage drægtig. Saa godt som alle Jagttagere ere enige om, at Moderens Kjærlighed til sin egen Unge ikke er synderligt stor; derimod tage alle Hun-Elefanter sig med stor Omhed af enhver Unge.

En Elefant voxer i 20—24 Aar, men er sandsynligvis allerede udviklet i det 16de Aar. Det første Tandskifte finder Sted i det andet, det andet i det sjette og det tredje i det niende Aar. Senere vare Tænderne længere. Dyrrets Alder angives meget forskjelligt. Tennent taler om Elefanter, som skulle have levet over hundrede Aar i Fangenskab, men anfører først en verificeret Dødsliste over de Dyr, der bruges af Regeringen; af denne Liste viser det sig, at der af 138 fangne Individer kun var et eneste ilive efter 20 Aars Forløb. Andre Jagttagere anslaae de vilde Elefanter Alder til 150 Aar.

Elefanterne høre desværre til de Dyr, der ere viede til Undergang. Man efterstræber dem for at faae det kostbare Elfenben og har af den Grund allerede længe ført en Ødelæggelsestrig imod dem. Den Skade, som Dyrene anrette, kan let taales, da Hjorderne holde sig til deres Skove. Af Gordon Cumming's Jagtberetninger fra Afrika ser man, paa hvor raa og hensynsløs en Maade mange Eng-lændere der drive Elefantjagten. De pralende indiske Elefantjægere ere ikke bedre; undertiden skyde de koldblodige Dyrene ned paa Fangepladserne og lade dem ligge og raadne der, blot for at have den Fornøjelse at spise et Par Tal til deres skjændige Jagtgreister.

De egentlige Elefantjægere følge deres Bildt i de store Skove og fælde det for at vinde Elfenben. Denne Jagt er i alt Fald ingen feig Myrden, og Jægeren sætter selv sit Liv paa Spil. Indspøgte bære Bøsserne og opspore Bildtet. Jægeren nærmer sig dette saa vidt som muligt og sender det med sin dobbeltløbede Bøsse en Kugle ind i Hovedet, umiddelbart bag Øret. Gode Skytter bruge dog sjældent mere end det ene Skud.

Negrene i Vestafrika flette Slyngeplanterne i Skovene sammen til et Net, jage Elefanterne ind i de paa denne Maade omhegnede Steder og kaste Hundreder af Vandser ind i de størstes og stærkestes Krop, indtil de styrte. Paa lignende Maade synes Jægerne ved den hvide Flod at jage. De levere en stor Del af det afrikanske Elfenben. Af Elefantens Kød benyttes kun Snablen og Fødderne; de egentlige Musfler ere saa haarde og seige, at de blot kunne tygges af Negertænder.

Indierne ere Mestere i den Kunst at faae de vilde Elefanter levende i deres Magt. Der gives iblandt dem en egen Korporation af Elefantjægere, Panikis, som følge Elefantens Spor. Deres eneste Vaaben er en stærk, elastisk Slynge af Hjortelæder eller Bøffelhud, som en af dem kaster om Elefantens Fod, medens en anden snoer den fast om et Træ. Den fangne Elefant er naturligvis rasende; men Jægerne forstaa at behandle den og at tæmme den i forholdsvis kort Tid. Først anvende de alle Slags skrækindjagende Midler, som Fld, Røg o. s. v.; derpaa lade de Fangen sulste og tørste og ængste og udmatte den saa meget som muligt. Senere anvende de en ganske anden Behandling og gjøre Dyret alt det Gode, de kunne. Nok er det,

at de efter faa Maaneders Forløb have forvandlet deres ustyrlige Fange til en hørig og lydig Skabning.

Om en Elefantfangst i det Store meddele vi Følgende af Tennents udsørlige Fremstilling:

„Til Skueplads for Jagten vælges der et Sted, der ligger i Nærheden af en gammel, hyppigt besøgt Elefantvei og tæt ved en Flod, som efter Fangsten og under Tæmningsforsøgene kan give Dyrene Leilighed til at bade sig. Ved Anlægget af en Corral (et Fangerum) vogter man sig vel for at ødelægge Underkoven paa den indhegnede Plads, navnlig mod den Side, fra hvilken Elefanterne skulde komme, da det er nødvendigt saa vidt som muligt at skjule Pælene for dem ved Hjælp af det tykke Løv.

„De Palissader, der anvendes til Anlægget, have 10—12 Tommer i Tvermaal; man bringer dem omtrent tre Fod ned i Jorden, over hvilken de hæve sig 12—15 Fod. Imellem hvert Par er der Plads nok til, at en Mand kan smutte igjennem. Til disse Pæle befæstes der ved Hjælp af Slyngeplanter o. s. v. Tverbjælker, og det Hele understøttes ved et Slags Gasser, der gribe om Tverbjælkerne og sigte til at forhindre, at Pæleværket kunde styrtes om indenfra ved et Anfald af de vilde Elefanter. — Den saaledes indhegnede Plads var omtrent 500 Fod lang og halvt saa bred. Ved den ene Ende var der en aaben Indgang, som kunde lukkes med en Skydebjælke, og fra hvert Hjørne ad den Kant, hvorfra Elefanterne skulde komme, strakte der sig en Række af de samme stærke Palissader frem til Siden, ligeledes skjulte af Træerne. Endelig var der paa en Gruppe af Træer blevet oprettet en Tribune for Statholderens Selskab.

„Da nu Corralen var færdig, begyndte Driverne deres

Gjerning. De maa ofte omspænde et Rum paa flere Mile for at hidstafte et anseligt Antal Elefanter. Dyrene ere yderst fredelige og ønske kun at græsse i Ro og Mag. De vige tilbage for den ringeste Forstyrrelse, og deraf maa man benytte sig til at forurolige dem netop saa meget, at de rykke langsomt frem i den ønskede Retning. Væffes deres Mistanke, saa at de vise Tegn paa Uro, griber man til skarpere Forholdsregler. Med Mellemrum af ti Skridt rundt om den Plads, hvorpaa Elefanterne holdes sammen, tændes der Baal, som vedligeholdes Dag og Nat. Drivernes Tal udgjør 2—3000 og der anlægges Stier igjennem Junglefrattet for at holde hele Vinien i stadig Forbindelse. Paa denne Maade drives Elefanterne saa tæt hen til Indhegningen, at de to Fløje af Drivernes Vinie støtte sig til Enden af Corralen; det Hele udgjør nu en Mils Brei i Omfreds, og der ventes kun paa Signalet til Slutningsdrivningen.

„Med alle disse Forberedelser var der hengaaet to fulde Maanedes. Tre forskjellige Flokke, tilsammen 40—50 Elefanter, vare omringede og laa skjulte i Junglefrattet. Alle vogtede sig for at gjøre den ringeste Støi. Pludselig blev Signalet givet, og Skovens Stilhed blev nu afbrudt af Drivernes Raab, Trommehvirvler og Geværstød. Man begyndte fra det fjerneste Punkt og drev saaledes Elefanterne nærmere og nærmere henimod Indgangen til Corralen.

„Endelig tilkjendegav Grenenes Knagen og en Raslen i Underskoven Elefanternes Komme. Flokkens Fører brød ud af Junglefrattet og styrtede vildt frem indtil en Afstand af 30 Skridt fra Fangerummet. Hele Hjorden fulgte ham; men pludselig gjorde de alle Høre om og ilede til Trods for Driverne tilbage til deres tidligere Plads i Junglefrattet. Formanden for Driver-Opsynsmændene traadte frem

og forklarede, at et Bildspvin havde krydset „Jorddyrets“ Vej og derved bragt Flokken til at vende om. Han tilspøiede, at det i Betragtning af Hjordens ophidsede Tilstand var Jægernes Ønske at opsætte et nyt Forsøg til om Aftenen.

„Efter Solens Nedgang frembød Pladsen et overordentligt interessant Skue. Baalene flammede igjennem Mørket, og Røgen steg hvirvelende op imellem Træernes rige Løvværk. Tilskuerne iagttog en dyb Tausshed, og der hørtes ingen anden Lyd end Insekternes Summen. Med Et afløstes Stilheden af Trommehvirvler og Geværskud. Der blev overalt kastet nye Kviste paa Baalene; kun ad Corralen til laa Alt i Mørke. Sen imod denre begave de forfrækkede Elefanter sig i rasende Hast, idet de nedtrampede Understoven og knælede de tørre Grene. Det ledende Dyr standsede et Dieblif foran Corralen, stirrede vildt om sig, styrtede derpaa over Hals og Hoved ind ad den aabne Port, fulgt af hele Flokken. Indhegningen om Fangerummet, der hidtil havde været indhyllt i det dybeste Mørke, straaede nu pludselig af Tusinder af Lys, idet enhver Jæger ilede til med en Fakkell, som han havde tændt ved det nærmeste Baal.

„Elefanternes Skræk var stor; de søgte at gjennembryde Palisaderne, men bleve overalt tilbagedrevne med Spyd, Fakler og Geværskud. Hver Gang snyste de af Raseri og udstødte vilde og skingrende Skrig. Efter mere end en Times Forløb samlede Dyrene sig forknytte med deres Unger imellem sig, og saaledes stode de ubevægelige under Træernes Skygge midt i Corralen. Hidtil var der kun blevet fanget ni Elefanter, deriblandt tre meget store og to smaa, kun et Par Maanedes gamle. To andre Flokke holdt sig endnu tilbage i Junglekrattet udenfor Fangerummet.

„Bed Daggrø fandt vi Alt stille ved Corralen. Man

var ifærd med at føre tamme Elefanter ind i Rummet. En af dem var meget gammel og havde i over et Aarhundrede været i den hollandske og den engelske Regerings Tjeneste. En anden, ved Navn Siribeddi, var 50 Aar gammel og udmærkede sig ved sit milde, lærvillige Væsen. Lydløst be-
traadte denne sidste Corralen og gik ligegyldigt hen imod de Fangne, idet den af og til blev staaende for at plukke Blade og Græs. Da den nærmede sig de vilde Elefanter, kom disse den imøde, og deres Fører strøg den sagte hen over Hovedet med Snablen og gik derpaa langsomt tilbage til sine nedslaaede Kammerater.

„Siribeddi fulgte den med de samme ligegyldige Trin og stillede sig op tæt bag den, saaledes at den omtrent 70aarige, men endnu raske og behændige Formand for Slyngeomændene kunde liste sig ind under den og lade sin Slynge glide rundt om en af den vilde Elefants Bagspødder. Denne mærkede strax Faren, afrystede Touget og vendte sig om for at angribe Manden, der neppe vilde være sluppen godt derfra, hvis ikke Siribeddi havde beskyttet ham med sin Snabel og drevet Angriberen midt ind i Flokken. Den Gamle blev dog let saaret og forlod Corralen, hvorpaa hans Søn Raughanie afløste ham. To tamme Elefanter — der var ialt ti til Tjeneste ved denne Jagt — trængte sig hurtigt ind iblandt de vilde og toge den største Han imellem sig. Denne gjorde ingen Modstand, men tilkjendegav blot sin Misforopielse ved uafbrudt at løfte den ene Fod efter den anden. Raughanie krøb til, omsider lykkedes det ham at bringe Slingen, der var fastgjort til Siribeddis Halsbaand, om den vilde Elefants Ben; han trak den til og flygtede nu baglæns bort. De to tamme Elefanter trak sig strax tilbage. Siribeddi strammede Touget i dets fulde

Længde, og imedens den trak Fangen bort, stillede en anden tam Elefant sig imellem den og Flokken for at forhindre enhver Indblanding.

„Nu skulde den Fangne gøres fast til et Træ og maatte i den Anledning trækkes 30—40 Alen længere tilbage, uagtet den gjorde en rasende Modstand, uafsladeligt brølte af Forfærdelse, sprang til Siden og søndertraadte de mindre Træer, som om de havde været Siv. Siribeddi trak den bestandigt efter sig og snoede Touget om et dertil skiftet Træ, idet den hele Tiden sørgede for at holde det stramt. Til sidst gik den forsigtigt over Touget for at sno det endnu en Gang om Stammen, ved hvilken Veilighed den selvsølgelig maatte gaa imellem Elefanten og Træet. Det var dog ikke muligt for den at faae den Fangne tæt hen til Stammen. Den anden tamme Elefant bemærkede strax denne Vanskelighed og kom sin Kammerat til Hjælp; Skulder mod Skulder, Hoved mod Hoved trængte den den vilde Elefant tilbage, imedens Siribeddi ved hvert af dens Skridt strammede Touget, indtil Fangen, som den skulde, stod tæt ved Foden af Træet. Da blev den gjort fast af Jægeren. Der blev nu ogsaa lagt Elefanten en Slynge om det andet Bagben, hvilken ligeledes blev befæstet til Træet, og endelig bleve begge Ben sammenbundne med smidigere Striffer. Nu stillede de to afrettede Elefanter sig paany ved Siden af den fangne, saa at Raughanie under Beskyttelse af deres Legemer kunde lægge sine Slynge om begge den vildes Forben. Efterat disse Toug vare bundne til et andet Træ, var Fangen fuldstændigt fastgjort, og de tamme Elefanter og deres Oppassere trak sig nu tilbage for at foretage den samme Operation med et andet Medlem af Flokken. Saa længe de tamme Elefanter havde staaet ved den vildes Side, havde

denne forholdsvis holdt sig rolig; men da de gik bort og lode den blive ganske alene, gjorde den de utroligste Anstrengelser for igjen at blive fri og komme hen til sine Kammerater. Den besølte Tongene med Snablen og søgte at løse de utallige Knuder; den lagde sig tilbage for at faae Forspødderne fri og heldede sig fremester for at faae Bagbenene løste, saa at enhver Gren paa det store Træryste; den stønede af Angst, løstede Snablen høit i Veiret, kastede sig om paa Siden, sprang pludselig op igjen, holdt en Tidlang inde med sine Anstrengelser og fornyede dem derpaa igjen. Imidlertid traadte Raughanie hen foran Statholderens Tribune for at modtage den sædvanlige Belpønning for Fængslingen af den første Elefant. Han blev modtagen med en Regn af Rupier og skred derefter paany til sin farlige Bestilling.

„Det varede i Gjennemsnit over tre Kvarter, inden noget af de fangne Dyr blev bundet. Høist mærkeligt var det, at ingen af de vilde Elefanter gjorde noget Forsøg paa at angribe de Mænd, der rede paa de tamme Dyr, eller paa at trække dem ned af disse.

„Hvor forskjellig en Karakter de enkelte Dyr end lagde for Dagen, var der dog Et at bemærke saa godt som hos dem alle. De sønderstampede Jorden med deres Forspødder og optog med en Bending af deres Snabel den tørre Jord eller Sandet og overstrøede behændigt hele Kroppen dermed. Derpaa førte de Spidsen af Snablen ind i Munden og hentede der Vand, som de udgjødde over deres Ryg; dette gjentog de indtil Støvet var gjenneblødt. Jeg undrede mig over den Mængde Vand, de anvendte dertil. De bedækkede formeligt hele Legemet med et tyndt Lag af Dynd og havde dog i de sidste fire og tyve Timer ikke havt

Afgang til Vand og vare desuden udmattede af Kampen og Strækken.

„De tamme Elefanter^s Udfærd var beundringsværdig. De forstode aabenbart enhver Berørelse; de vidste, hvad det gjaldt om, og valgte strax de hensigtsmæssigste Midler. De fandt tydeligt nok en stor Fornøielse i det hele Optrin.

„I Almindelighed kunne de tamme Elefanter efter to Maaneders Forløb undværes ved Afretningen af de vilde, og den fangne kan da rides alene af Kornaken; efter 3—4 Maaneders Forløb kan den bruges til Arbeide, — sædvanligvis lader man Elefanten bære Vær eller spænder den sammen med en tam for en Vogn. Størst Nytte gjør den ved at transportere tunge Byggematerialier som Bjæsker eller Sten; den lægger under denne Virksomhed en høi Grad af Forstand og Behændighed for Dagen og arbeider ofte hele Timer igjennem uden nogetsomhelst Bink af sine Oppassere. Dog kjølmes dens Iver efterhaanden, naar den troer sig upaaagtet. Den største Prøve paa Lydighed aflægger Elefanten, naar den paa sin Vogters Bud maa tage Elefantlægernes Medicamenter, eller naar den maa gennemgaa smertelige kirurgiske Operationer.“

Som Lastdyr maa Elefanten behandles med Forsigtighed, da dens Hud er yderst pirrelig og let udsat for Boldsnek o. desl. Den faaer ligeledes let ondt i Fødderne og kan da ikke bruges i hele Maaneder. Ogsaa af Dienbetændelse hemsøges den hyppigt; Elefantlægerne kjende saa gode Midler derimod, at de med Rette have været berømte lige fra den græske Oldtid.

Den gamle Angivelse, at Elefanten opnaaer en Alder af 2—300 Aar, bekræftes vel ved adskillige Exempler paa Ceylon, hvor enkelte have tilbragt 140 Aar i Fangenskab.

Imidlertid antager man nu, at Elefantens sædvanlige Levetid udgjør omtrent 70 Aar. Troen paa dens næsten ubegrænsede Alder synes at hidrøre fra, at dens Big sjældent eller aldrig findes i Skovene.

Af det Elfenben, som forarbejdes hos os, kommer en stor Del fra Afrika, næsten lige saa meget fra Sibirien, nemlig fra Forverdenens Arter, og den ringeste Del fra Indien. Chartum, den første Handelsstad i det indre Afrika, Obëid og Havnefloden Masjowah ved det røde Hav ere de vigtigste Oplagssteder for denne Artikel. I de senere Aar har ogsaa Zanzibar hævet sig til en Stapelstad for Elfenben, og i den allernyeste Tid har man langs ad hele Vestkysten begyndt at forfølge Elefanten for dens Tænderes Skyld. Ikke alene i den nordlige Del af Afrika, men ogsaa i Kaplandet er Elefanten allerede udryddet, og den samme Skjæbne forestaaer den i alt Fald paa alle Kyststrækninger.

Et uventet Bidne.

(Efter det Engelse.)

"Jeg oplevede en Gang et Eventyr," sagde min Ven, "der nok fortjener at offentliggjøres, og naar De har Lust til at nedskrive det, vil jeg fortælle Dem hvorledes det gik til."

"Fortæl, og jeg skal nok sørge for, at det kommer i Trykken, hvis det passer dertil."

„Velan — saa skal De høre,“ sagde han, idet han tændte en Cigar og lænede sig tilbage i sin magelige Stol. Og saa fortalte han da Følgende.

Begivenheden er i og for sig ikke saa overordentlig gribende, men der knytter sig dertil forskjellige Omstændigheder, der gjøre den mærkelig nok. Min Broder Jakob, der er to Aar ældre end jeg, havde begivet sig til Vesten i den Hensigt at ned sætte sig i Missouri eller Kentucky. Omtrent tre Maaneder efter hans Afreise fik jeg et Brev, hvori han til min store Forfærdelse meddelte mig, at han var i Fængsel. Man havde grebet ham som sigtet for at have myrdet en Rejsende og de mod ham foreliggende Beviser og Vidneudsagn vare saa talende, at der ikke var synderligt Haab om, at han kunde blive frifunden. De nærmere Omstændigheder vare følgende. Han havde tilbragt Natten i en lille Kro omtrent 5 Mil Vest for Columbia og den paafølgende Dag fortsat sin Reise. Da han kom gennem en Skov saae han et Lig ligge ved Veien og steg af Hesten, for at se hvorledes det forholdt sig dermed. Det var Liget af en midaldbrende Mand, der var dræbt med en Kniv, i det Mindste havde det flere dybe Saar i Brystet. Legemet var endnu varmt. Medens min Broder var besjæftiget med at vende det om, for bedre at se Ansigtet, hørte han Nogen nærme sig, og da han saae op, bemærkede han to Mænd, der syntes at komme fra en Jodsti i Nærheden. Han fortalte dem, hvordan han havde fundet Liget og spurgte om de ikke kjendte den Myrdede. De nglædes med at ryste paa Hovedet, idet de bemærkede, at han forstod godt at forstille sig. Kort efter beskyldte de ham endog ligesvem for at være Morderen, toge uden Videre fat i ham og førte ham til den nærmeste

Landsby, hvor de anklagede ham for Mord og optraadte som Vidner.

I Begyndelsen brød min Broder sig ikke stort om denne Bestyldning og ærgrede sig kun over at han blev sinket i sin Reise; men da han blev taget i Forhør, mærkede han hurtigt, at Tingen tog en alvorlig Vending. Det blev godt-gjort, at den Myrdede havde været i den Kro, hvor han ogsaa havde overnattet, at han var ankommen der sent om Natten og var reist videre den følgende Morgen ved Daggry. De to Mænd, der havde foranlediget min Broders Arrestation, gjorde uden Betænkning deres Ed paa, at de havde set ham begaa Mordet og at han i det Dieblis de vare komne til havde taget Pungen ud afommen paa den dræbte Mand. De fortalte Historien med en saadan Sikkerhed og Røiagtighed, at man troede dem med den største Beredvillighed. Skjøndt Jakob negtede Alt og høit og dyrt forsikrede sin Uskyldighed, vilde man ikke tro ham. Folkene vare overtydede om, at han var skyldig.

Efter Modtagelsen af dette Brev reiste jeg skyndsomst til Kentucky i det Haab, at være min uslykkelige Broder til Nytte paa en eller anden Maade. Jeg ønskede at kunne indtræffe inden den Tid Retten skulde holdes i Kolumbia, hvorhen han var bleven ført. Den fjortende Dags Aften naaede jeg den Kro, man havde anvist mig, og fik min trætte Hest bragt i Stalden. Vel vidste jeg, at jeg var temmelig nær ved Maalet for min Reise, men jeg følte stor Trang til at hvile mig. Efterat have spist til Aften gik jeg ind i den fælles Krostue, hvor der var nogle Folk fra Nabolavet. Af deres Samtale erfarede jeg snart, at jeg befandt mig i det samme Hus, hvor min Broder havde tilbragt Natten førend sin Arrestation, og saaledes kunde jeg

ikke være langt borte fra det Sted, hvor Mordet var begaaet. Jeg havde besluttet ikke at vedkjende mig mit Slægtskab med Fangen inden jeg havde set ham og talt med hans Advokat, hvis det iøvrigt var lykkedes ham at faae en saadan. Var dette ikke Tilfældet, vilde jeg bestræbe mig for at engagere en Sagsfører. Jeg stillede mig altsaa an som Sagen var mig aldeles fremmed og spurgte ligegyldigt om de nærmere Omstændigheder. Disse bleve mig fortalte omtrent paa samme Maade som min Broder havde meddelt mig dem, kun med lidt stærkere Farver.

Jeg mærkede, at den almindelige Mening var aldeles imod ham. Den Arresterede var en Fremmed og Folkene ansaae ham for skyldig. De to Vidner, der havde gjort Ed paa, at han havde begaaet Mordet, vare Folk, man godt kjendte. De vare Jægere og Juglesængere og undertiden gav de sig ogsaa af med at føre Tømmerflaader ned ad Mississippii. De hed Mathias Harm og Isak Kraft og boede ikke langt borte fra Landsbyen. Jeg fik desuden at vide, at de Begge havde været denne Aften i Kroen. Retsmødet skulde, som man fortalte mig, finde Sted om fire Dage, og man tvivlede ikke om, at den Paagrebne vilde blive dømt til at hænges.

Da jeg sent om Aftenen begav mig op paa mit Værelse, var jeg meget ilde til Mode. Trods min Overbevisning om min Broders Uskyldighed fandt jeg, at hans Sag stod meget slet. Men hvorledes forholdt det sig nu med Harms og Krafts Vidnesbyrd? Disse maatte enten have taget Feil eller gjort falsk Ed. Hvis de havde gjort sig skyldige i falsk Ed, var det sandsynligvis dem selv, der havde begaaet Gjerningen. Efter Alt hvad jeg havde hørt om disse Folk, vare

de just ikke videre agtede Personer, men flittige Værtshusgjæster. Jeg besluttede derfor at holde Die med dem.

Omtrent Kl. ti gif jeg til Sengs. Men Sønnen indfandt sig ikke. Min Broders Skjæbne løb idelig om i Hovedet paa mig, og efter en Times Forløb fik jeg en heftig Tandpine, som jeg havde tildraget mig om Dagen ved en Forkjølelse. Endelig kunde jeg ikke længere udholde Smertene, men stod op og klædte mig paa, fordi jeg antog, at Sengenvarmen forøgede Pinen. I det Haab at forskaffe mig Betteelse ved en Tur i det Frie, gif jeg sagte ned ad Trappen og naaede uden at ses af Nogen ud paa Veien. Natten var stille og lys og jeg slentrede videre uden at vide hvorhen Veien førte mig. Landsbyen var lille, og da Hufene kun laa i en uordentlig Klump mellem hinanden paa den ene Side af Flodbredden, var jeg snart ude i det Frie. Jeg var omtrent gaaet en halv Fjerdingvei udefor Landsbyen og besluttede netop at vende om, da jeg ikke langt borte hørte Smertensfrig og en Stemme, som raabte om Hjælp. Jeg opdagede nu, hvorfra disse Lyd kom, og da jeg kom nærmere faae jeg en Kone, der krummende sig i Smerter sad ved Siden af Veien. Jeg spurgte, hvad der feilede hende og hun fortalte mig, at hendes Hest havde kastet hende af, hvorved hun havde brækket Ankelen eller i det Mindste forvredet den. Jeg bukkede mig ned og fandt, at den høire Ankel var af Led og at den stakkels Kone sølgelig led af flemme Smerter. Deslige Tilfælde kjendte jeg godt og jeg havde tidligere hjulpet til at faae et beskadiget Lem i Led. Jeg sagde hende derfor, at jeg vilde se til at faae Ankelen i Led, hvis hun ønskede det. Dette takkede hun mig meget for, og jeg tog fat paa Arbeidet. Det var meget møjsommeligt, men hun udholdt Smerten med Taalmodighed og tilsidst op-

naaede jeg at faae Ankelen i Led. Men da Svulsten var meget stærk og Smerten endnu bestandig meget heftig, forbandt jeg det syge Sted saa godt det lod sig gjøre og sagde da til Konen, at jeg vilde hjælpe hende til at komme hjem. Hun svarede mig, at hun boede ikke langt borte, og da Hesten sandsynligvis var løben hjem til Stalden, saa modtog hun gjerne min Bistand.

Konen var ikke svær, og da jeg har gode Kræfter, tog jeg hende op paa mine Arme, thi jeg indsaae meget godt, at hun ikke kunde gaa. Medens jeg bar hende, spurgte jeg hende hvad hun hed; hun sagde mig, at hendes Navn var Mathilde Harm, at hun var gift med Mathias Harm, og spurgte mig, om jeg kjendte ham. Jeg svarede nei, jeg var fremmed i denne Egn, var ankommet til Kroen og havde tilbragt en Del af Natten der. Kort derefter kom vi til en Sti, der dreiede til Højre. Denne Vej førte til Huset, hvor min Patientinde boede. Jeg bar hende ind i Stuen, hvor der kun var en lille Pige, som var hendes Datter.

„Hvor er din Fader henne?“ spurgte Konen.

„Sandsynligvis er han gaaet over til Isak Kraft,“ svarede Pigen.

Jeg sagde til Konen at det var det Bedste at Ankelen strax blev ombunden med et vaadt Klæde, saa var det tidsnok at sende Bud efter Manden. Datteren bragte det fornødne Forbindtøj og jeg agerede nu igjen Doktor. Tillige lovede jeg at skaffe fat paa en Væge, hvis en saadan var at finde i Landsbyen. Jeg vilde lige til at sjerne mig, da Konen kaldte mig tilbage og spurgte mig, om jeg agtede at begive mig til Kolumbia. Jeg svarede, at det var min Hensigt.

„Og De vil imorgen tidlig begive Dem paa Veien?“
spurgte hun videre.

„Ja, det vil jeg.“

Hun betænkte sig et Øieblit, derpaa sagde hun: „De har viist mig en stor Tjeneste, for hvilken jeg ikke noksom kan takke Dem. Derfor vil jeg ogsaa give Dem et godt Raad. Reis ikke alene imorgen tidlig. Men skal De absolut affled, saa vent i det Mindste til De kan faae Selskab.“

Jeg spurgte hende, hvad hun mente dermed, om der var nogen Fare.

„Jeg er bange for,“ sagde hun, „at Veien gennem Skoven ikke er sikker. Ikke langt fra det Sted, hvor vi kom ind paa Stien, er der begaaet et Par Mord, og jeg har al Grund til at tro, at Stimænd lure der paa Stedet.“ Hun bad mig inderlig, at jeg skulde følge hendes Advarsel, hun var vis paa, at hun derved frelste mit Liv. Jeg takkede hende for hendes gode Raad og efter at jeg endnu en Gang havde forsikret at jeg vilde følge det, vendte jeg mig igjen om for at gaa. Men hun kaldte mig igjen tilbage, og bad mig, ikke at sige til Nogen, hvad hun havde fortalt mig, fordi hun ellers let kunde komme i Uleilighed. Et ligefremt Løfte gav jeg hende ikke, men forsikrede kun, at hun ikke skulde komme til at lide derfor, hvorpaa jeg forlod Huset.

I nogen Afstand fra Huset blev jeg staaende. Nabebart havde jeg erfaret noget Vigtigt. Konens Mand og hans Nabo vare de eneste Vidner mod min Broder og jeg var overtydet om, at de To vare de Skyldige. Nabebart var Mordet begaaet i Nærheden af det Sted, hvor jeg var dreiet ind paa Stien fra Hovedveien og om hvilket min Broder havde skrevet. De to Mænd vare utvivlsomt komne fra Stien og sandsynligvis vare de, efterat have myrdet og

plyndret deres Offer, ved min Broders Ankomst blevene forhindrede fra at stjule Riget. Da nu dette ikke mere var muligt, havde de fattet den Beslutning at vælte Forbrydelsen over paa en Anden, og det var, som det endnu syntes, godt lykkedes dem.

Efterat have overveiet Sagen, besluttede jeg at vente indtil Mathias Harm, der blev hentet af hans Datter, var kommen hjem, muligen fulgt af Kraft. Det var da ikke umuligt, at jeg kunde komme til at erfare noget Mere. Jeg listede mig derfor hen til Huset og stulte mig bag nogle Buske. Kort Tid efter kom Pigen tilbage, fulgt af to Mænd. De gik ind i Huset og jeg søgte at komme saa nær som muligt, for at høre, hvad de talte om, men det lykkedes mig ikke. Det varede dog ikke længe, førend Mændene kom ud og bleve staaende i Nærheden af det Sted, hvor jeg var skjult.

„Du har Ret, Mathias,“ sagde den Ene af dem, „jeg vil gaa hjem og være parat til imorgen tidlig. Jeg tænker, at den gamle Kone ikke er kommen til nogen Skade.“

„Vare ikke Doktoren kommer,“ svarede den Anden, „han kunde komme os til Uleilighed. Men jeg tænker dog nok, at faae ham bort. Og veed Du vel, Isak,“ vedblev Mathias Harm, „jeg er sikker paa, at den Fyr, som bragte Mathilde hjem, er den Samme vi have Rig paa.“

„Det troer jeg ogsaa,“ svarede Isak Kraft. — De talte endnu en Stund sammen og jeg erfarede da deres smukke Hensigt. De havde været i Kroen ved min Ankomst og opdaget, at jeg var ganske fremmed der i Egnen; de mente derfor, at man ikke vilde savne mig, naar de ryddede mig af Veien. De vare sikre paa at jeg førte Penge hos mig

og dem vilde de bemægtige sig. De vilde om Morgenens ligge paa Sur indtil jeg kom paa Veien, myrde mig og fæste Piget i den gamle Brønd. Det var den smukke Plan.

Jeg begav mig tilbage til Kroen og kom uden at blive bemærket op paa mit Værelse. Min Tandpine var ophørt uden at jeg kan sige naar det skete. Om Morgenens foregav jeg, at jeg havde forkjølet mig, led af Hovedpine og umuligt kunde besejge min Hest. Værten bemærkede, at Postvognen kunde ventes Kl. ti forbi hans Hus, og at jeg, hvis jeg havde lyst, kunde tage afsted med den. Det var mig tilpas og jeg bad Værten om at beholde min Hest saa længe hos sig indtil jeg forlangte den tilbage. Derefter bandt jeg et Tørklæde om Hovedet og spillede den Syge saa naturligt som muligt. Kl. ni hørte jeg to bekendte Stemmer udenfor; det var Harm og Kraft. Udenbarent vare de komne for at erfare, hvorfor jeg ikke var reist. Da de traadte ind i Skjænkstuen fandt de mig der, tilsyneladende halv sovende. Det var Folk med et skummelt Udseende, ganske som jeg havde tænkt mig dem, og de saae ud som Menneſker, der, eftersom Leiligheden tilbød sig, enten arbejdede eller gik ud paa Rov. De saae begge skarpt paa mig, lode sig give Noget at drikke og forlode derefter Kroen. Jeg kunde tydelig bemærke, at de saae fortredeſelige ud.

Kl. ti kom Postvognen, jeg tog en Plads indvendig og Kl. tre om Eftermiddagen var jeg i Kolumbia. Det lykkedes mig let at faae Udgang til min Broder, hvem jeg neppe vilde have gjenkjendt, hvis jeg havde mødt ham paa Gaden, saa affalden og bleg saae han ud. Men da jeg havde meddelt ham hvad jeg havde opdaget, vendte Farven tilbage paa hans Kinder. Han fortalte mig, at han endelig havde opnaaet at faae en Advokat; denne boede i Nærheden og

jeg begav mig strax til ham. Jeg traf ham hjemme og efterat have sagt ham hvem jeg var, fortalte jeg ham mit Eventyr fra den foregaaende Nat. Han hørte paa mig med stor Interessé og lovede at tage sig af Sagen efter al Ene. Han meddelte mig tillige, at der gik det Rygte, at to Mænd tidligere vare blevene myrdede paa samme Sted, hvor min Broder var bleven paagreben, og at det var sket nogen Tid forinden den Forbrydelse havde fundet Sted, som Jakob var bleven anklaget for. De havde imidlertid været fremmede der i Egnen og man havde ikke kunnet faae sikre Oplysninger om dem.

Den følgende Dag havde Advokaten alt de fornødne Dokumenter paa rede Haand og vi begav os paa Veien, fulgte af Sheriffen og hans Betjente. Endnu før Middag naaede vi Huset og traf baade Mathias Harm og Isak Kraft der. De bleve meget forfækkede, da Embedsmanden arresterede dem, men gjorde ingen Modstand, hvilket de sikkert ikke vilde have undladt, isald de havde anet hvilke Beviser vi vare istand til at fremkomme med. Under sikker Bevogtning bragtes de til Kolumbia. Derpaa leiede vi nogle Folk og begav os til Skoven for at finde den gamle Brønd, om hvilken Arrestanterne havde talt. En af Folkene mindedes, at der havde staaet et Hus i Nærheden af det Sted, hvor Mordet var begaaet. Pladsen var snart funden og kort efter blev den gamle Brønd opdaget. Den var meget dyb og bedækket med fældede Træer og Løv. Ved Hjælp af lange Hager lykkedes det os at faae tre Sig trukne op af det mudrede Vand. Et af dem var stærkt forraadnet, ved de to Andre var det ikke i den Grad Tilfældet, at Proværten, der var fulgt med, jo kunde gjenkjende dem som

Folk, der nogle Maaneder i Forveien havde overnattet under hans Tag.

To Dage efter holdt Retten Møde. Min Broder blev uden Bausfelighed frifunden. Værre gik det de to Vidner, der havde bevirket hans Arrestation. Disse bleve, anklagede for firdobbelt Mord, stillede for Retten, og Beviserne mod dem vare saa talende, at der neppe blev gjort Forsøg paa at forsvare dem. Kraft var den Første, der gik til Beskjendelse. Hvad den senest myrdede Reisende angik havde han og Harm just været ifærd med at plyndre Riget, da de havde set min Broder komme ridende og netop faaet Tid til at flygte. Ved at se ham staa af Hesten og undersøge Riget, havde de faaet den Idee at beskyldbe ham for Forbrydelsen. Derved mente de at kunne aflede Mistanken fra dem selv, saafremt de tidligere Mord skulde komme for Dagslyset. Men deres Plan var slaaet feil, og den Skjæbne, som de saa rigelig havde fortjent, naaede dem. De bleve Begge kort efter hængte.

Min Broder og jeg forlode kort efter Frisindelsen Retsalen. Jakob erklærede mig underveis, at han vilde begive sig tilbage til vor Hjemstavn. Hans første Erfaring i det Bestlige havde opfyldt ham med Hjemve og han mente, at det dog var bedst at leve i en Egn, hvor hans gode Navn nok vilde beskytte ham mod Sturkes falske Angivelse.

Pampassletterne og deres Beboere.

(Efter R. Andree.)

Det amerikanske Fastland bliver mod Syd begrændset af Magelhaensstrædet; mod Vest hæver sig de fileniske Andeshjerge i Nærheden af det store Ocean, med hvis Kyst de løbe parallelt. Landet Øst for denne Bjergkæde indtil Uruguan, Parana og det atlantiske Hav omfatter det argentinske Gebet.

Mod Nord danne Paraguay, Gran Chaco og Bolivia Grændsen.

Store Landstrækninger i denne argentinske Region, navnlig i Grændseegnen, ere saa godt som blottede for faste Beboere. Sjældent eller aldrig ses der en Baad paa de seilbare Floder. Netop det altfor udstrakte Fladerum er den største og uheldigste Mislighed for disse Stater. Næsten paa alle Sider ere de indesluttede af Ørkener; disse trænge ind ligesom i deres Indvolde og ubeboede Landstrækninger danne Grændselinierne mellem de forskjellige Provindser. Uoverfelige Sletter, lette Skove, store Strømme betegne Landet, Horisonten er usikker, den fortoner sig i farvede Skyer og i lette Dunster; Himmel og Jord svømme sammen og man veed ikke hvor den Sidste ophører og den Første begynder. I Nord og i Syd ligge Indianerne paa Lur; i Maanesskinsnætter storme de frem fra Aftrogene og overfalde lig en Trop Hyæner Hjorder og Hyrder. Af og til drage Vognkaravaner over Pampassletterne. De holde Raft; Folkene leire sig om et Baal og have derved Blikket uvilkaarlig rettet mod Syd.

Ved den mindste Larm, naar Vinden bevæger det tørre Græs, stirrer Karavanens Fører ud i Natten for at udfinde om der ikke er en Skare Indianere i Nærheden, som truer med et pludseligt Overfald. Hans Dre hører intet Mistænkeligt, hans Die formaaer ikke at gjennemtrænge Orkenens dybe Mørke, men den Reifende er ikke derfor beroliget, og for at skaffe sig Visshed om, at Alt er sikkert, betragter han nogle Drene paa sin Hest, for at se om disse ere i Ro og hænge ned bagtil. Er dette Tilfældet, saa veed han, at Fienden ikke er i Nærheden.

Men den Reifende maa ikke alene være paa sin Post mod de Bilde, thi ogsaa Tigre og Slanger kunne blive farlige for ham. Paa det flade Land er man aldrig ret sikker paa sit Liv og Menneffene have vænnet sig dertil. Derved har Argentinernes Karakter faaet en vis stoisk Resignation ogsaa overfor en pludselig, voldsom Død. Menneftet maa jo dog en Gang dø, lige meget paa hvilken Maade, saaledes tænker Argentineren, og det er ham i Almindelighed ligegyldigt hvordan han dør. Ogsaa paa de Efterlevende gjør Døden ikke noget dybt Indtryk.

Den beboede Del af dette store Land, der indbefatter meget forskellige Klimater, bestaaer af tre særskilte Regioner. I den nordlige Region, der støder sammen med Gran Chaco, indtage de uigjennemtrængelige Kratstove et uhyre Fladerum. Den mellemste Region danner et med den nævnte nordlige parallelt løbende Bælte, hvor de træløse Sletter (Pampas) stifte med Skove. Paa mange Steder er Skovstrækningen den største; den løber ud i Tjørnekrat paa Sletterne og begynder atter paa det Sted, hvor Floder begunstige Træværten. Men tilsidst hen imod Syd beholde Pampassletterne Seiren,

og nu er Alt frie, aabne, uoverskuelige Flader, et Slags Ocean midt paa Fastlandet.

Et karakteristisk Træk ved dette Land er den store Mængde af seilbare Bande, der fra alle Himmelsstrøg strømme hid til den mægtige La Plataflod. Men disse herlige Forbindelsesveie, som Naturen har skabt, have næsten aldrig udøvet nogen Indflydelse paa Beboernes Liv og Virksomhed. Efterkommerne af de spanske Eventyrere, som for flere Aarhundreder siden toge dette Land i Besiddelse, nære en sand Afsty mod Alt hvad der hedder Skibsfart, og anse en Baad eller en Schaluppe som et Fængsel. De sætte ikke over Floden ved Hjælp af en Baad eller en Færge, men drive deres Hest ud i Vandet og svømme enten holdende sig fast ved Hestehalen eller siddende paa Ryggen over til den nærmeste Ø. Der udhvile de, naa derpaa paa samme Maade til den næste Ø, og saaledes gaaer det videre indtil den modsatte Bred er naaet.

Saaledes forsmaaer Gauchoen — dette er Navnet for den argentinske Pampasbeboer — den største Betsignelse, hvormed den fjærlige Natur har begavet Landet. Floden er ikke for ham et Middel til Samkvem, en oplivende Aare, men en Hindring for hans frie Bevægelse. Det herligste Flodsystem i Verden er her til ingen Nytte, Bermejo, Pilcomayo, Parana, Rio Grande og Uruguay anser han for aldeles overflødige Strømme, og den derværende Skibsfart vidner ikke om Argentinernes, men om Udlændingenes Driftighed. Spanierne have nu en Gang ikke den Trang og Lyst til Skibsfart, der synes at ligge de germaniske Nationer i Blodet.

Paa Pampasletterne hersker der lige til Bjergene en stor Ensformighed; kun San Luis og Cordova have egentlige

Hvidedrag, og i den nordlige Region sender Andesbjergene nogle Udløbere hen mod Østen. I alt dette ligger en Betingelse for Enheden og Sammenhængen hos den Nation, som en Gang i Tiden vil komme til at befolke disse Strækninger. Selve Landets Karakter paatrykker den argentinske Republik Præget af en udelelig Enhed.

Paa den vide Flade, der i en Udstrækning af over fire hundrede Mile strækker sig fra Salta til Buenos Ayres og derfra til Mendoza, kunne belærsede Bogne føre, uden noget Sted at støde paa en naturlig Hindring. Mennesket behøver kun hist og her at rydde nogle Træer og noget Krat for at komme frem. Uden synderlig Umage kan der tilveiebringes fortræffelige Veie, Naturen har forberedt Alt, der behøves kun ringe Forbedring. Karavaneføreren paa Pampasletterne har eiendommelige Sæder, Udtryk og Dragt; der er den samme Forskiel mellem ham og almindelige Mennesker som mellem Sømanden og Landmanden. Catapazen — saaledes kaldes han — ligner den asiatiske Karavanefører; ogsaa han maa have en jernfast Villie og en modig Karakter for at værges sig mod Fribytterne. Han taaler ingen Opsætsighed. Ved det ringeste Tegn paa Ulydighed blandt sine Folk, Driverne (Peonerne), griber han sin med Jern beslagne Pidsk (chicote) og slaaer ubarmhertig løs paa dem. Meget nødig bruger han sin Pistol, men naar Folkene ere rigtig stædige og opsætsige, stiger han undertiden fra sin Hest, drager sin Kniv, som han forstaaer at bruge med beundringsværdig Færdighed, og hævder derved sin Magt og Anseelse. En Catapaz bliver aldrig draget til Ansvar for et Menneske, der er faldet for hans Haand, thi man antager altid, at Drabet er sket som en Følge af Ulydighed. Alt i deslige Enkeltheder fremtræder den Boldsomhed, der er saa betegnende

for de argentinske Sæder. Her gjælder den Stærkeres Magt, der paahviler ikke den Befalende nogen Ansvarlighed, han behøver ikke at indlade sig paa Overtalelser eller at binde sig til Formerne. Vognkaravanen er bestandig bevæbnet, ved enhver Karre er der et eller to Skydegeværer; undertiden er der ogsaa en lille Feltkanon, der kan dreies paa en Lavette og staaer paa den forreste Vogn. Karrerne stiller man sammen i en Kreds naar Indianerne angribe, og denne sammenbundne Vognborg frembyder i Reglen en tilstrækkelig Beskyttelse. Derimod falde Tog af Muldyr ikke sjældent i Hænderne paa disse amerikanske Beduiner.

Alle argentinske Provindser med Undtagelse af San Juan og Mendoza leve væsentligt af deres Hjorders Udbytte, kun hist og her drives der Agerbrug. Buenos Ayres har Millioner af Hornkvæg og Faar og der drives en udstrakt Handel; den er en stor Stapelplads og adskiller sig derved væsentlig fra de øvrige Byer.

Paa de argentinske Pampassletter findes der ingen Nomadestammer; Hyrden eier den Strækning, hvor hans Kvæg græsser, han boer paa et Sted, hvortil hans Eiendomsret ikke bestrides. Men han lever isoleret, og for at Hyrden kan bo paa sin egen Grund er det en Betingelse, at Samfundet opløses eller rettere, der kan ved slige Tilstande ikke danne sig noget Samfund. Thi Familierne leve langt spredte paa en vid Flade og i stor Afstand fra hinanden. Man tænke sig et Rum af et eller to Tusinde Kvadratmile. Det er vistnok beboet, men det ene Hus ligger i det Mindste i en Afstand af to til tre Mile fra det andet, ja undertiden otte til ni Mile. Hvorledes kan der da under slige Omstændigheder komme Fremstridt og Udvikling, da desuden Enhver er Kvægopdrætter og ikke Andet. I og for sig kan

en Kvægopdrætter være en dannet Mand, det er f. Ex. muligt, at han i sin Ørken bygger sig et smukt Hus. Men selv ogsaa da er og bliver han isoleret, hans Exempel finder ingen Efterligning. En slig Kvægeier (Estanciero) føler ikke som Kjøbstadsbeboeren Trang til at optræde i det Ydre med en vis Anstand, thi han kommer ikke sammen med Andre, end maaske med sine Eigemænd. Han maa underkaste sig mange Savn og dermed undskylder han sin Ladhed og Skjodesløshed. Alt har et vist barbarisk Tilskud. Selstabeligt Samkvem findes ikke, der findes kun isolerede Familier, ingen Samfund.

Under saadanne Omstændigheder er ogsaa en egentlig Regering umulig; Samlivet mangler, og hvorledes skulde Retfærdighedens Arm her kunne gribe Misdæderen? Fra Samfundsvæsenets Synspunkt findes der i den hele Verden neppe noget saa Utroligt som Tilstandene i de argentinske Campannos. Indianerne paa Pampassletterne ere i Samfundslivet stærkere forenede end Gauchoerne og Estancieroerne. Om Fremskridt og Udvikling kan der hos dem ikke være Tale. Hvor skal der f. Ex. være en Skole? Familierne leve hele Mile fra hinanden; hvem skal give Børnene Undervisning? Sarmiento fortæller, at da han opholdt sig i Skovegnen ved San Luis, underviste han sex unge Mennesker af velhavende Familier i Læsning og at hans yngste Elev var 22 Aar gammel. Under saadanne Omstændigheder er en høiere Udvikling umulig, Barbariet bliver den naturlige Tilstand, og det kan anses som meget heldigt, hvis der bliver Noget af en moralsk Grundvold tilbage i de huslige Tilstande. At den religiøse Bevidsthed lider stærkt ved en saadan Udsplittelse og Opløsning af Samfundet, er en Selvfølge.

Estancieroen er bleven mere eller mindre fremmed for den firkelige Religion; han har saa at sige dannet sig en egen. Kristendom og spansk Sprog ere vel endnu tilstede, men som en Overlevering, der har forplantet sig uden Undervisning. Religionsøvelse og Overbevisning ere forsvundne, derimod er Overtroen desto stærkere. I alle Campannos, der ligge langt borte fra Byerne, sker det ofte, at Handlende, der komme fra San Juan eller Mendoza, opfordres til at døbe Børnene, og disse ere da undertiden flere Aar gamle. Mangen en Præst har hjulpet Drengene ned fra Hesten og døbt dem.

Hustruen har Tilsyn med Huset, laver Maden, klipper Faarene, malter Kørne, laver Ost, væver grovt Tæppe eller Bomuldstøj; Kvinden har overhovedet en stor Mængde Syssler og hun kan anse sig heldig stillet, naar Manden gjør sig den Uleilighed at plante nogen Mais. Brød spises ikke i Almindelighed. Drengene øve sig tidlig i at bruge Lasoen og Kastefuglen paa Kalve og Geder og sættes paa Hesten næsten inden de kunne staa paa deres egne Ben. Saa snart de ere vorede lidt til ere de ude og øve sig i at ride. Det unge Menneſke rider Jøllene og de vilde Heste til. Det er et farligt Stykke Arbejde, thi en saadan Rytter er Dødens Bytte, saa snart han ikke passer paa et eneste Dieblis.

Som Mand træder Gauchoen ind i det offentlige Liv, hvis der overhovedet kan være Talen om et saadant. Hos disse Folk er der intet Spansk undtagen Sproget og hvad de endnu have beholdt tilbage af Kristendommen. Man maa have set dem med egne Øine for at kunne forstaa den ubændige, hovmodige Karakter, der kommer frem hos disse Folk i den vilde Natur. Det er kraftige Skikkelse med stærkt Skjæg og et alvorligt Udtryk i Ansigtet. De ere

opfyldte af den dybeste Foragt mod de Menneſter, ſom i Byerne have fredelige Syſler, ſom maaſke have læſt en eller anden Bog, men ikke forſtaa fig det Mindſte paa at fange en vild Tyr eller ride en ubændig Heſt og ſom ſikkert aldrig have beſtaaet en Kamp med en Tiger Die mod Die. Dette gjør Gauchoen. Han vikler ſin Poncho om den venſtre Arm, ſtikker denne i Gabet paa Udyret og render det ſin Kniv i Livet. Han er vant til at beſeire enhver Modſtand, at ſtaa opreift i Kampen med Naturen og at hyde den Trods; derved ſtyrkes hans Væſen i høi Grad og han ſtolar kun paa fig ſelv.

Gauchoen veed Ingen paa Jorden, der ſtaaer høiere end han ſelv, allermindſt Europæeren, der ikke anſes for nogen god Rytter. I den lovgivende Forſamling i Buenos Ayres ſagde General Mancilla under den første Blokade: „Hvad ville diſſe Europæere vel kunne gjøre Eder, diſſe Menneſter, der ikke kunne galoppere en hel Nat igjennem?“ Og Folket flappede og raabte raſende Bravo.

Gauchoen har en uovervindelig Uvillie mod Folk, der have en vis Dannelse; han kan hverken lide deres Dragt, deres Sæder eller Leveviſ. Alle Menneſkets ſyſtiſke Egenſkaber ere ſtærkt udviklede hos Gauchoen, men langt mindre de moraliſke. Han er kraftig, overmodig, energiſk, men han har aldrig nydt nogensomhelſt Underviſning. Hans Fornødenheder ere ſaa, han er lykkelig i ſin Fattigdom fordi han ikke kjender andre Fornødenheder og Udspredeſer end dem, ſom han kan have til enhver Tid. Han behøver ikke at arbeide, thi hans Hjord giver ham Klæder og Føde og Tilſynet med hans Kvæg medfører ingen ſynderlig Anſtrengelſe. Vinhøſten er en glad Tid for Vingaardsmanden; for Gauchoen gives der ingen feſtligere Dage end de, paa hvilke Kvæget indbrændes.

Da komme Estancieroeerne hid fra tyve Miles Omfreds og kappes med hverandre i at haandtere Lassoen. Gauchoen rider paa sin bedste Hest langsomt indtil han kommer til det Sted, hvor Indbrændingen gaaer for sig, standser i nogen Afstand og for mageligere at se til flaaer han sine Ben paa Kors om Hestens Hals. Saa snart han nu finder det passende Dieblif, stiger han af, vikler Lassoen fra hinanden og slynger den med Lynets Hurtighed om Benet paa en Tyr paa en Afstand af fyrgetyve Alen. Han trækker den hid, den indbrændes og han snoer Lassoen igjen sammen.

Som man ser er den argentinske Landboer en i enhver Henseende eiendommelig Person, uberørt af europæiske Begreber og Anstuelser. Han svarer fuldstændig til Landets Eiendommeligheder, Jordbundsforhold og Klima.

Aba Raissi,

den abyssiniske Røversyrste.

(Af Friherre von Maltzan.)

Tænker man sig en Røverridder i Middelalderen i forstørret Maalestok, saa faaer man tilnærmelsesvis et Begreb om det, jeg kalder en Røversyrste. Den almindelige Benævnelse i Abyssinien for denne er „Rebel“, hvorved man ikke tænker sig en lille Oprører (alle Abyssiniere, selv de tilsyneladende fredeligste Undersaatter, ere Oprørere), men en stor Rebelansfører.

Rebelvæsenet er paa Grund af de stiftende og anarkiske Tilstande i Abyssinien blevet et saa indgroet Onde, at man næsten kan betragte det som en egen Institution i Landet. Sædvanlig er en saadan Rebel en Dedschas, en Titel, der omtrent er det Samme som General. Han har for det Meste en lille staaende Hær under sin Kommando og han bestyrer ogsaa undertiden en Provinds. Herved faaer han Midler til, saa snart Leiligheden tyffes ham gunstig, at gjøre Oprør mod sin Lehnsherre og ikke sjældent at tilkæmpe sig en vis Uafhængighed. En saadan Leilighed søger han selv at fremkalde. Er Fyrsten svag eller i piebliffelig Forlegenhed, saa vore Rebellerne i et Nu som Bådehatte op af Jorden. Selv naar dette ikke er Tilfældet, ere Dedschaserne desuagtet forvovne nok til at gjøre Oprør, naar de mene at have Grund til Utilfredshed.

Oprør ligger ligesom i Luften. Men Fristelsen dertil er ogsaa stor. Naar man betænker, at der ikke i Abyssinien i de sidste hundrede Aar har regeret nogen lovlig Hersker, men at alle Fyrster ikke ere Andet end heldige Rebeller, er det begribeligt nok, at en ærgjærrig og dristig Hærfører gjør sig selv det Spørgsmaal: Hvorfor skal jeg ikke ogsaa søge at gjøre min Lykke ved Oprør og svinge mig op til Hersker? Ogsaa den saa meget omtalte Keiser Theodor var en Rebel. Alle, som nu dele Herredømmet i Brasilien, ere ikke Andet med Undtagelse af Menelof, Fyrsten af Schao, hvis Forfædre alt have behersket denne Provinds. Men saa snart Rebellen er bleven Fyrste, betegner man ham ikke som Rebel, den er kun Rebel, som tragter efter at blive Fyrste.

Men disse Rebeller kunne vi heller ikke kalde „Røvere“, da man med Hensyn til dem, der røve Lande, har byttet dette Udtryk med Titlen „Erobrere“. Rigtignok plyndre

Rebellerne ogsaa privat Eiendom, naar Leiligheden tilbyder sig, men Rov er dog ikke deres Hovedforretning. Dog gives der tillige i det velsignede Abysfinien flige Guerillasførere, hvis væsentligste Formaal er at røve og plyndre; men disse høre dog til Sjeldenhederne.

Blandt disse kan for Tiden nævnes en Mand, der vel kan betragtes som et Mønster paa en forvoven og hensynsløs Røverrebel. Denne Mand er Aba Kaisfi, der ogsaa i anden Henseende frembyder en særegen Interesse for Europæere og navnlig for Tydsfere. Hans Hustru er nemlig Datter af den berømte Naturforsker Schimper fra Mannheim, Nestoren for alle Reisende i Abysfinien. Hun er isøvrigt kun Tydsk fra Faderens Side, men Abysfinierinde fra Moderens og er det Sidste tillige ved Fødsel og Opdragelse. Aba Kaisfi skal ikke have udbedt sig Faderens Samtykke til at maatte gifte sig med hans Datter, ja, man har endog sagt mig, at ikke en Gang Datteren gav sit Samtykke til at blive hans Hustru. En Abysfinier fortalte mig, hvordan det gik til med dette Giftermaal. Jeg skal gjentage det her, uagtet jeg maa tilstaa, at jeg ikke fæster stor Værd til denne Fortælling; men den kan i det Mindste tjene som et Exempel paa, hvad man anser for muligt i Abysfinien.

Som jeg har hørt var Dr. Schimper den Første, der indførte Kartoffelplanten i Abysfinien. Han forærede Bønderne Kartofler, som de plantede og hvoraf de paa Grund af Jordens overordentlige Frugtbarhed fik en udmærket Afgrøde. Til Tak derfor bragte nu enhver af disse Bønder ham hvert Aar en Sæk Kartofler, som de selv havde avlet. Aba Kaisfi skal have været Sønnen af en af disse Bønder. (Jeg fortæller, som sagt, hvad jeg har hørt). En Dag

maatte han ligeledes bringe en Sæk med Kartofler til Naturforsterens Hus. Ved at tømme den blev han hjulpen af en ung Pige, hvis Skønhed gjorde et dybt Indtryk paa ham. Hun var vel temmelig mørk i Huden, men havde glat Haar af en Længde og en Pragt, som aldrig forekommer hos de frøshaarede Abysfinierinder, og tillige regelmæssigere Træk og fyldigere Former end Landets smækre Døtre, medens hun dog ikke savnede de yndige, halvt smægtende, halvt tungsin-dige Ansigtsubtryk, der gjøre Abysfinierinderne saa uimod-staaelige selv for Europæerne. Det lader ogsaa til, at des-lige Blandinger af europæisk og indenlandsk Blod kun bære det Skønne hos begge Racer til Skue. Rigtig nok er det Mobsatte ogsaa undertiden Tilfældet, jeg kjender flere Ex-empler derpaa, men her var det ikke saaledes. Aba Kaisji blev pludselig dødelig forelsket. Da han imidlertid ikke var nogen drømmende Sværmer, men en Gjerningens Mand, fattede han hurtig den Beslutning at bemægtige sig den Elskede ved Magt. Kartoffelsækken var herved det mest pas-sende Middel. Han bad Pigen om at tage nogle Kartofler op fra Bunden af den næsten tømte Sæk, og holdt den derved saaledes, at hun maatte bøje sig ned i den med Overkroppen. I et Nu trak han Sækken helt over hende, snørede den til og bar den røvede Elskerinde bort. Den forbløffede Pige skal ikke en Gang have skreget. Men i Huset mærkede Ingen Noget dertil, da man blot saae ham gaa bort med en Kartoffelsæk. Man savnede hende længe førend man erfarede, at hun var bleven Aba Kaisjis Hustru.*)

*) I „Spenerische Zeit.“ af 3die Mai 1873 meddes fra Abys-sinien, at det er lykkedes Dr. Schimper at frie sin Datter Zahaitu

Ifølge denne Historie var altsaa den Mand, som paa en saa romantisk Maade fik sig en Kone, en Bondesøn. Ifølge Andres Beretninger skal han alt i sin tidligste Barndom have hørt til Krigerstanden. Maaske var han begge Dele. I alt Fald fik han paa Grund af sit Mod og sin militære Dygtighed en Kommando, men dog kun af en underordnet Grad, thi til Dedschas bragte han det aldrig. Men det regelmæssige Soldaterliv stemte ved hans Higen efter Eventyr ikke med hans Smag. En Mand, der vil opfaste sig til „Vandveienes Herre“, vil aldrig mangle Staldbrodre i Abyssinien. Saaledes samlede han snart en Trop Vige-findede og med disse begav han sig ind „mellem Bjergene“, som man i Abyssinien kalder Røvernes Smuthuller, selv om disse ligge paa Sletterne. I Begyndelsen var Lykken med ham paa en forbausende Maade. Hans Trop forøgedes anseeligt, thi alle Bagabonder, alt Røverpak sluttede sig til ham. Snart stod han i Spidsen for en lille Hær, der bestod af de forvovne, farligste Mennesker og var istand til at binde an med en Provindsialguvernørs Hær. Et saadant Foretagende frembød sig ogsaa snart, og Aba Kaisfi kom paa denne Maade i Besiddelse af en Provinds.

Nu var han bleven en stor Mand. Havde han været en lige saa snedig Politiker som han var en dygtig Partisfører, skulde han nu have indledt diplomatiske Forbindelser med de Tyrker, der delte Herredømmet i Abyssinien, anerkjende Nogle af dem og derved opnaa deres Tilhængeres Venstreb,

(den lille Sol) fra Aba Kaisfis Vold og at gifte hende med Pascha Gebra Egbiabster, Overhovedet for Kjøbmændene i Tigre. Der tilspies, at hvis det atter skulde lykkes Aba Kaisfi at overfalde Byen Aboa, hvor Schimper boer, vil det sikkert gaa denne meget ilde.

medens han vedblev at være Rebel overfor de Andre. Saaledes have andre Rebeller baaret sig ad og derved været istand til at holde sig i længere Tid. Men Alba Raisi var ingen Diplomat. Han havde Ismaels Aand i sig. Hans Haand var imod Enhver og Alles Haand mod ham. Han besejdede baade Kasfa, Fyrsten af Tigre, og Voronya, Amharas Hersker. I Stedet for at blive den mægtige Kasfas Tilhænger, søgte han ikke alene at bekæmpe denne Fyrste, men tillige ogsaa hans Fjender, hvorved han naturligvis bragte sig selv i en uheldig Stilling mellem en dobbelt Fld. I aabent Feltslag blev han næsten altid slaet. Men han forstod altid at komme til Kræfter igjen ved at føre den lille Guerillakrig, ved at foretage natlige Overfald, trænge pludselig ind i Fjendens Land, angribe fra Baghold og begaa Forræderi. For den Art Krig var han som skabt, ikke for den store. Man kan ikke Andet end beundre den Hurtighed, hvormed han reiste sig efter hvert Nederlag.

Det fortælles, at han er bleven „tilintetgjort“, som det hedder, ikke færre end atten Gange. Bestandig blev hans Armee oprevent, adspredt og han selv maatte frelse sig med nogle faa Trofaste ind i Ørkenen. Hans Fjender troede alt, at han var fuldstændig ødelagt. Men der hengik ingen Maaned førend han fremstod lige saa mægtig som tidligere. Saa længe han endnu ikke havde mistet sin Provinds, fandt han bestandig Tilhold der, Proviant, Vaaben, Krudt og selv Folk, som han i Nødsfald pressede til sin Hær. Men dette var sjældent nødvendigt, thi der var altid en Del Rumpaner, som loffede af det lystige Røverliv, man førte hos ham, ilte til hans Faner. Bønderne i hans Provinds vare imidlertid ilde stedte, de bleve udpressede som Citroner. Desuagtet holdt de trofast ved ham. Hver Gang Fjenderne trængte

ind i hans Provinds var der Intet at spise for dem. Kvæget var drevet bort, Laderne tomme, Meltpønderne sønderflaaede, og Hungeren tvang dem snart til at fortræffe. Frygten var vel en væsentlig Grund til denne tilsyneladende Hengivenhed, men det kan vel ogsaa være, at den unge Befolkning fandt det mere fordelagtigt sammen med Aba Kaisfi at udplyndre Nabolandene end at blive plyndret af ham selv hjemme. Mange forlode Hus og Gaard og bleve Røver-soldater.

Der fortælles mange Anekdoter om Aba Kaisfi. Følgende er ret karakteristisk for de abysfiniske Tilstande. Aba Kaisfi er som alle Abysfiniere en strengttroende Kristen, der undertiden føler Trang til at vise sig from og faae Absolution for sine mange Synder. Denne Trang var en Dag bleven saa stærk hos ham, at han vovede sig ind paa Fjendens Gebet og fik Veilighed til at komme til Arum, den kirkelige Hovedstad i Abysfinien, der beboes af en Mængde Præster, af hvilke flere staa i stor Anseelse for Fromhed. Hos en saadan vilde han søge at faae Afslad for sine Synder. Ledsaaget af nogle faa Folk lyffedes det ham ubekjendt at komme ind i Arum, der er et helligt Fristed, hvor Ingen tør forfølges. Han indsendt sig hos en Geistlig og skriftede. Da Præsten hørte hans uhyre Syndereregister vægrede han sig i Begyndelsen ved at give ham Absolution. Imidlertid hersker der i den koptisk-abysfiniske Kirke den vakre Skik, at man kan kjøbe Syndsforladelse. Det gaaer endog saa vidt, at der er en Art Taxt for enhver Synd. For et Mord er den meget høi, for Tyverier betales der i Forhold til de stjaalne Summer. I Almindelighed er Bøden en Trediedel af Summen, saa kan Tyven beholde Resten med frelst Samvittighed. De fromme Tyve gaa derfor gjerne efter fuldbragt

Gjerning til Skriftefaderen og kjøbe hos ham Retten til at beholde en Del af det Stjaalne som deres retmæssige Eiendom. Alba Raisfi havde nu plyndret saa Meget og ombragt saa Mange, at den Geistlige saae sig af sin Samvittighed tvungen til at forlange en meget stor Sum for Syndsforladelsen. Som det i slige Tilfælde altid gaaer blev der pruttet meget. Endelig kom man overens om en Sum af tusind Maria-Theresia-Dalere, lidt nok i Forhold til Alba Raisfis mangfoldige og grove Synder og Ugjerninger, men dog en artig Sum for Præsten, hvem den kun kostede eet Ord. Rebellen havde ikke Summen hos sig, men han gav et Bevis for den, og Præsten stolede fuldt paa Banditens „Gresord“. Men da den Sag var i Orden, rykkede Alba Raisfi endnu frem med en lille Privatsynd.

„Spiærværdige,“ sagde han, „jeg har endnu en tung Forbrydelse paa min Samvittighed. Medens jeg nemlig var til Skrifte hos en rig Præst, lod jeg mine Folk udplyndre Kirken og ikke blot borttage alle Guld- og Sølvkar, men ogsaa alle Præstens private Eiendele, der befandt sig i Sakristiet.“

Skriftefaderen følte Haarene reise sig paa Hovedet ved at høre denne Forbrydelse, for hvilken han jo selv kunde have været et Offer. Men Alba Raisfi var saa angerfuld, viste en saadan Sønderknuselse, at Præsten endelig lod sig bevæge til at give Syndsforladelse ogsaa for denne Forbrydelse imod et Tillæg af femhundrede Daler. Begge Parter vare meget tilfredse. Præsten havde gjort en god Forretning, men Alba Raisfi havde gjort en endnu bedre. Thi da Præsten kort efter besøgte sit Sakristi, fandt han dette fuldstændigt udtømt. Alba Raisfis Kammerater vare flygtede med Kirkeskatten og den Geistliges Penge, og det Værste ved

Tingen var, at de nu havde Lov til at beholde det Hele, thi Aba Kaisfi havde jo betalt for den Forbrydelse, der var begaaet imedens han skristede. Præsten var faldet i sin egen Snare. Hans Tillid til Aba Kaisfis Ord blev isørigt ikke skuffet, thi nogle Dage efter fik han ganske rigtig de femten hundrede Daler tilstillet, ledsaget af en venlig, dog noget ironisk holdt Skrivelse fra hans uforglemmelige Skriftebarn. Senere skal Præsten have været langt mere forsigtig naar en Rebel indfandt sig hos ham for at skriste.

Som om andre berømte Røvere fortælles der ogsaa om Aba Kaisfi Exempler paa velgjørende Handlinger. En Gang kom en stakkels Kone til ham og fortalte ham sin Sorg. Hendes Mand, en af hans Underhøvdinge, havde pludselig ladet sig stille fra hende uden at give hende den i saadanne Tilfælde brugelige Stadeserstatning. Aba Kaisfi lovede Konen at hjælpe hende til hendes Ret. Da nu et Røvertog var løbet heldigt af, lod han Konen komme og skjænkede hende den Andel af Byttet, der skulde være tilfaldet hendes fraskilte Mand. Da denne indfandt sig fik han at vide, at hans Part alt var bortgivet; han kunde ikke beklage sig, thi Aba Kaisfi havde handlet efter abyssinisk Skik. Denne Mand blev hans hemmelige Fjende og forraadte ham senere. Aba Kaisfi havde ganske glemt det orientalske Ordsprog: „En Gavtyv kan ikke ustraffet spille den Dydige“ eller: „Naar Du er redelig, saa vær det i Alt; men naar Du er en Gavtyv, saa vær det i Alt.“

Der fortælles ogsaa en Historie om, hvorledes Aba Kaisfi forstod at faae fat paa de Foræringer, som en rig Englænder sendte til Fyrst Kasssa, der nu er Keiser under Navn af Johannes. Denne Englænder havde følt sig forpligtet mod Kasssa fordi han havde beskyttet ham paa et Jagttog

og endog en Gang frelst hans Liv. Han sendte ham derfor som Tegn paa sin Erkjendtlighed en hel Karavane med Foræringer, blandt hvilke mange europæiske Skydegeværer og Munition, de mest søgte Artikler i Abyssinien. Denne Karavane, der blev ledsaget af Englænderens egen Tjener, fik Aba Kaisji bragt bort fra den rette Vej, idet han bestaf Førereren, og Foræringerne førtes i Stedet for til Kassas Feltleir til Rebellen, som havde befalet sine Folk at udgive ham for den nævnte Fyrste. Aba Kaisji spillede sin Rolle godt overfor Englænderen, modtog ham meget naadigt og fik Foræringerne overleverede i en høitidelig Audients. Der blev foranstaltet Fester til hans Ære. I tre Dage blev der musiceret, sunget og danset, og der var ingen Ende paa Gilder og lystige Driffelag. Derpaa blev Britten høit naadig affediget med nogle Smaasforæringer og et Modtagelsesbevis. Da han overbragte dette til sin Herre blev Bedrageriet oplyst, thi Den, der takkede for Præsenterne, var ikke Kassa, men den frække Røverfyrste Aba Kaisji.

En eneste Gang sluttede han et Forbund med en anden Rebel. Rævens Ed skal man ikke fæste Vid til, det skulde Sidstnævnte have betænkt. Forbundet havde til Formaal med forenede Kræfter at lægge et Baghold, hvori ingen Ringere end Kassa selv skulde fanges. Dette Foretagende saae saa farligt ud, at Aba Kaisjis Folk raadede ham derfra. Men Høvdingen lovede dem høit og dyrt, at hvorledes Sagen end faldt ud, skulde de dog saae et rigt Bytte. Han holdt ogsaa Ord. Han fangede vel ikke Kassa, thi denne havde tilfældig taget en anden Vej, men i Stedet for tog han sin egen Allierede til Fange. Denne maatte betale en høi Løsepenge, som Aba Kaisji uddelte blandt sine

Folk. Siden den Tid har Ingen mere villet slutte Forbund med ham.

Harde Røverfyrsten været fornuftig og havde han ikke vovet sig for langt udenfor sin Provinds, saa vilde han maasse endnu den Dag idag have været i Besiddelse af den. Men den forvorne Røverfyrste havde andre vidtgaaende Planer. Hans Provinds var ogsaa i den Grad udsuget, at den ikke mere frembød de forønskede Fordele for hans Tilhængere. Da han kun pleiede at betale disse med det Røvede og der i Nærheden ikke var Mere at hente, besluttede han omsider at gjøre en Afstikker til et fjernt Landskab, der ansaaes for rigt. Dette Landskab var Bogos. Der var en lille italiensk Koloni, som først nylig var dannet, og en katolsk Mission, Alt meget tillokkende for Aba Kaisfi, thi selv de fattigste Europæere besidde dog Et og Andet, navnlig Vaaben, som Abysfinierne sætte stor Pris paa. En virkelig abysfinisk Fyrste vilde nu sikkert have vogtet sig for at angribe Europæere, da det sjældent bliver uhævnnet. Men Aba Kaisfi var idag her, imorgen hist; han kunde et europæisk Soldaterkorps ikke saa let faae fat paa. Han respekterede derfor ikke Europæerne i mindste Maade, fratog dem deres Vaaben og deres andre Giendele, lod nogle Opsætfige give Bastonnade og tillod sig andre Udskeielser.

Bed denne Leilighed opstod der en komisk Misforstaaelse. En af Røverfyrstens Folk, der havde udplyndret en Italieners Hus, kom pludselig løbende til Aba Kaisfi og fortalte ham, at han havde fundet flere Fade med Brændevin. Intet kunde være mere velkomment, alle Abysfiniere ere Benner af spirituosø Drikke, hvilke ikke en Gang deres Religion forbyder dem. Et Fad blev tappet og nu gif det løs med at drikke. Man fandt vel, at Brændevinen havde en

underlig Smag, men man mente, at det var en ubekjendt europæisk Drik; i alt Fald var den stærkt berusende, og det er Alt, hvad Orientalen forlanger af en Drikkevare. Men efter kort Tids Forløb viste der sig en høist ubehagelig Virkning af Brændevinen. De Fleste begyndte at faae Ondt, ja der var endog Nogle, hos hvem der viste sig Tegn paa alvorlig Sygdom. I Orienten tænker man strax paa en Forgiftelse. Aba Kaisfi lod Italienerne gribe. For at retfærdiggjøre sig bade de om, at man skulde slaa Fadet i Stykker, Grunden til Virkningen vilde da vise sig. Og Grunden viste sig da ogsaa, thi Fadet var fyldt med Slanger, Skorpioner og andet Kryb. Tingen var den, at Fadene tilhørte en Naturforsker, som havde gjemt sine Samlinger deri.

Denne Streg var den sidste i Aba Kaisfis Røverliv. Endelig havde Kasfa mistet Taalmodigheden og besluttede at benytte den Omstændighed, at Rebellen havde fjernet sig fra sin Provinds. Han lod ham indeslutte fra alle Sider og ikke mindre end tre Provindsialguvernører og deres Tropper vare fornødne hertil. Aba Kaisfi havde tilsidst kun to tusind Mand, hans Modstandere i det Mindste fire Gange saa mange, desuagtet indlod han sig i en helttemodig Kamp, idet han søgte den hele Dag og bibragte Fjenderne betydelige Tab. Men tilsidst bukkede han under. Den største Del af hans Tropper toges til Fange, og en grusom Straf ventede dem. Kasfa lod Hænder og Fødder hugge af paa dem, den sædvanlige Straf for Røvere. Deres Fører var dog undkommen. Kun ledsaget af tredive Trofaste lykkedes det ham at slaa sig igjennem til Bjergene; men disse Bjerge laa langt borte fra det Distrikt, hvor han altid pleiede at finde talrige Tilhængere. Her kunde han ikke finde Forstærkning;

han var ikke en Gang istand til at opdrive Proviant i de omliggende Landsbyer, thi Bønderne havde her ingen Respekt for ham og de modsatte sig med væbnet Haand. Midt mellem Pantherer og Leopardter drev han en Tid lang om i Ørkenen indtil det lykkedes ham at undkomme til en mere beboet Egn, hvor han senere igjen drev sit gamle Haandværk, men rigtignok efter en langt mindre Maalestok. En Bekjendt skrev nylig til mig fra Masfoua i Abyssinien: „Ala Kaisi er nu bleven en ganske almindelig Røver.“

§ t o r m e n. *)

Ade i Havet laa der en stor Ø; de eneste Mennesker, som boede paa denne Ø, vare en gammel Mand ved Navn Prospero og hans Datter Miranda, som var en meget smuk ung Pige. Da hun kom til Den, var hun saa ung, at hun ikke kunde huske nogensinde at have set andre Mænd end hendes Fader.

*) I et for nogle Aar siden udgivet Værk „Tales from Shakespeares“ har den bekjendte engelske Forfatter Charles Lamb gjengivet flere af Shakespeares Dramaer som Fortællinger, hvorved han, foruden at holde sig til selve Dramaerne, tillige synes at have øst af de Rilder, der have givet den store Digter Stoffet til hans udbøielige Værker. Af denne Samling optage vi her Lambs Omdannelse af den romantiske Digtning „Stormen“, som hører til Shakespeares skønneste Værker.

De boede i en Grotte eller Hule, som var dannet i en Klippe; den var inddelt i forskjellige Rum, hvoraf Prospero kaldte det ene sit Studerværelse. Her gjemte han sine Bøger, som næsten alle handlede om Trolddomskunsten eller Magien, et Studium, som paa den Tid dyrkedes meget af alle lærde Folk. Hvad Prospero angik, da var denne Kunst ham til stor Nytte. Da han nemlig forfulgt af en haard Skjæbne var bleven nødt til at opholde sig paa denne Ø, der tidligere havde været fortryllet af en Hex, der hed Syforax, og som var død kort Tid før end han ankom, saa befriede han ved Hjælp af sin Kunst mange gode Mander, som Syforax havde fængslet i de store Træers Stammer, fordi de havde negtet at udføre hendes onde Befalinger. Disse Mander vare siden altid villige til at tjene Prospero, naar han behøvede deres Hjælp; den Fornemste iblandt dem hed Ariel.

Denne Ariel var en lystig lille Alf, et rigtig godmodigt lille Væsen; det Gnestte, man maaske kunde bebreide ham, var, at han holdt vel meget af at plage et hæsligt Uhyre, som hed Kaliban; ham kunde han nemlig ikke lide, fordi han var en Søn af hans gamle Fjende Syforax. Kaliban saae ganske forunderlig ud; han var i den Grad vanskabt, at en Abe havde større Lighed med et Menneſte end han. Prospero havde fundet ham i Skoven og havde taget ham med hjem til sin Grotte; der lærte han ham at tale og var i det Hele taget meget god imod ham. Men den flette Karakter, som Kaliban havde arvet efter sin Moder, bevirkede, at han ikke var istand til at lære noget Godt eller Nyttigt; han blev derfor brugt som en Slave til at bære Brænde og til anden grov Husgjerning; Ariel skulde passe paa, at han bestilte Noget.

Naar nu Kaliban var doven og ikke gad passe sit Ar=

beide, saa listede Ariel, der var usynlig for enhver Anden end Prospero, sig hen til ham og begyndte at knibe ham dygtigt, undertiden kunde det ogsaa falde ham ind at kaste ham paa Hovedet ud i en Mudderpøl. Naar han saa kom op igjen, viste Ariel sig for ham i Skikkelse af en Abe og gjorde Grimacer ad ham; et Dieblif efter rullede han sig i Skikkelse af et Bindsvin hen imod Kaliban, og denne skyndte sig da at bruge sine Ben, for at ikke Bindsvinets spidse Pigge skulde stikke hans nøgne Fødder. Med en Mængde saadanne Uglspilstreger plagede Ariel Kaliban, hver Gang han forsmættede det Arbejde, Prospero havde befaleet ham at udføre.

Bed Hjælp af disse Aander, der adlød hans mindste Binf, kunde Prospero byde over Vindene og Havets Bølger. En Gang befalede han dem at reise en voldsom Storm. Ude paa Havet seilede der et stort Skib, som kæmpede mod de vilde Bølger, der hvert Dieblif truede med at opsluge det. Prospero viste sin Datter dette Skib og fortalte hende, at det var fuldt af levende Væsener, der saae ud ligesom de selv. „O, kjære, elskede Fader,“ sagde Miranda, „hvis det er Dig, som ved din Kunst har vaakt denne rasende Storm, saa hav Medlidenhed med de Ulykkelige. Se! Skibet skilles ad. Staffels Skabninger! De ville alle finde deres Død i Bølgerne. Hvis jeg formaaede det, saa vilde jeg hellere lade Jorden sluges Havet end lade det smukke Skib gaa til Grunde med alle de Ulykkelige, som det rummer.“

„Vær ikke bange, kjære Miranda,“ sagde Prospero, „der er ikke hændet nogen Ulykke. Jeg har indrettet det saaledes, at der ikke skal tilstøde Nogen i Skibet den mindste Skade. Hvad jeg her har gjort, det er alene for din Skyld, kjære Barn. Du er endnu uvidende om, hvem Du i Virkeligheden

er, og hvorfra Du er kommen; Alt, hvad Du veed om mig, er, at jeg er din Fader, og at jeg boer i denne usle Grotte. Kan Du mindes en Tid, førend Du kom til denne Grotte? Det kan Du vist ikke, thi Du var den Gang endnu ikke tre Aar gammel."

"Jo, det kan jeg rigtignok, kjære Fader," svarede Miranda.

"Hvad kan Du da mindes?" spurgte Prospero. "Kan Du erindre, at Du har boet i noget andet Hus, eller at Du har set andre Mennesker? Fortæl mig Alt, hvad Du kan huske."

"Det forekommer mig rigtignok Alt som en forvirret Drøm," sagde Miranda, "men havde jeg ikke en Gang fire eller fem Kvinder til min Opvartning?"

"Det havde Du," svarede Prospero, "og endnu flere. Men hvorledes er det dog muligt, at Du kan erindre dette? Kan Du ogsaa huske, hvorledes Du kom hertil?"

"Nei, kjære Fader," svarede Miranda, "Andet kan jeg ikke erindre."

"For tolv Aar siden," vedblev Prospero, "var jeg Hertug i Milano; Du var Prindsesse og min eneste Arving. Jeg havde en yngre Broder, som hed Antonio; denne tro-løse Broder, thi som en saadan viste han sig lige overfor mig, besad min udelte Tillid. Da jeg nu altid har elsket Ensomhed og mine Studier, overlod jeg ham i Almindelighed Styrelsen af Statsfagerne, for at jeg kunde fordybe mig i mine Bøger og berige min Aand med Videnskabens Skatte. Da min Broder saaledes var i Besiddelse af den Myndighed, som jo i Birkeligheden var min, begyndte han at tænke paa hvorledes han skulde komme i Besiddelse af den. Den Feilighed, jeg gav ham, til at indynde sig hos mine Under-

saatter, vakte i hans ærgjærrige Sjæl Tanken om at berøve mig mit Hertugdømme. Denne Tanke blev snart til Plan, og ved Hjælp af Kongen af Neapel, som var min Fjende, bragte han den til Udførelse."

"Men hvorfor dræbte de os da ikke den Gang?" spurgte Miranda.

"Det vovede de ikke, mit Barn," svarede hendes Fader, "i saa høi Grad var jeg elsket af mit Folk. Antonio lod os bringe ombord i et Skib, som laa seilfærdigt; da vi vare komne nogle Mil ud i Havet, tvang han os til at stige ned i en lille Baad uden Taffelage, Seil eller Mast, derpaa forlod han os, idet han, som han troede, overgav os til den visse Død. Men en brav Abelsmand ved mit Hof, ved Navn Gonzalo, som elskede mig, havde i Baaden hemmelig skjult noget Vand, Provision og Klædningsstykker tilligemed nogle Bøger, som i mine Dine have mere Værd end hele mit Hertugdømme."

"O, Fader," udraabte Miranda, "hvilken Byrde maa jeg ikke have været for Dig!"

"Tvertimod, kjære Barn," sagde Prospero, "Du var den Engel, som frelst mig. Dine ustyldige Smil gav mig Kraft til at bære Skæbnens Tilstikkelser. Bore Levnetsmidler vare tilstrækkelige, indtil vi kom til denne Ø. Her har det været min største Glæde at beskæftige mig med din Opdragelse, og Du har ikke draget ringe Nytte af min Undervisning."

"Himlen velsigne Dig derfor, gode Fader," sagde Miranda, "men fortæl mig nu, hvorfor Du har vakt denne forfærdelige Storm."

"Bid da," svarede Prospero, "at mine to Fjender,

Rongen af Neapel og min grusomme Broder ved Hjælp af denne Storm ere kastede op paa Kysten af denne Ø."

Da Prospero havde sagt dette, berørte han let sin Datter med sin Tryllestav, hvorpaa hun faldt i en dyb Søvn. I dette Dieblif ankom nemlig Ariel for at aflægge sin Herre Beretning om Stormens Virkninger og om den Maade, paa hvilken han havde tumlet med Skibets Besætning og Passagererne. Da nu Anderne altid vare usynlige for Miranda, vilde hendes Fader ikke have, at hun skulde tro, at han talte ud i Luften.

"Nuvel, min brave Alf," sagde Prospero til Ariel, "hvorledes har Du skilt Dig fra dit Arbejde?"

Ariel gav nu en livlig Beretning om Stormen og om Mandskabets Rædsel, og han fortalte, hvorledes Rongen af Neapels Søn, Ferdinand, var den Første, som kastede sig i Havet, og hvorledes Rongen havde troet, at hans Søn var opslugt af Bølgerne. "Men han er i god Behold i en Ud-fant af denne Ø," tilføjede Ariel, "han sidder sørgmodig med foldede Hænder og begræder Tabet af sin kongelige Fader, som han troer er omkommen i Bølgerne. Ikke et Haar paa sit Hoved har han mistet, og hvad angaaer hans rige Klæder, saa ere de vistnok lidt vaade af Søvandet, men de se dog mere glimrende ud end nogenfinde før."

"Du har gjort dine Sager godt," sagde Prospero. "Bring ham nu herhid; min Datter skal se denne unge Prinds. Hvor er Rongen og min Broder?"

"Da jeg forlod dem," svarede Ariel, "vare de isærd med at søge efter Ferdinand; imidlertid have de ikke stort Haab om at gjenfinde ham, da de tro, at de have set ham omkomme i Bølgerne. Hvad angaaer Skibets Besætning, da mangler der ikke en Gæste; men de ere saaledes adspredte,

at Enhver af dem troer, at han er den Eneste, som er frelst; Skibet kunne de vel ikke se, men det ligger i god Behold i Havnen."

"Ariel," tog Prospero atter Ordet, "Du har trolig udført, hvad der var Dig paalagt; men der er endnu Mere at udføre."

"Endnu Mere?" sagde Ariel. "Lad mig minde Dig om, Herre, at Du har lovet mig Friheden. Glem ikke, at jeg har tjent Dig trolig, at jeg aldrig har bragt falske Meddelelser og aldrig begaaet Dumheder, og at jeg altid har adlydt uden Klage og Knurren."

"Nu vel," svarede Prospero, "og har Du maaske glemt, fra hvilken Pinsel jeg befriede Dig? Har Du glemt den gamle Trolldvinde Syforax, der næsten var frum af Alderdom? Hvor var hun født? Nuvel, svar mig!"

"I Algier, Herre," svarede Ariel.

"Det er, som Du siger," tog Prospero atter Ordet. "Men det lader til, at jeg maa opfriske i din Hukommelse, hvorledes din Stilling var den Gang. Denne Her Syforax blev paa Grund af sin Ondskab og sine Trolldomskunster forjaget fra Algier og af Søfolkene udsat paa denne Ø; da Du nu var en Aand, der var altfor godmodig, til at Du vilde udføre hendes onde Befalinger, indespærrede hun Dig i et Træ, hvor jeg fandt Dig hylende af Smerte. Husk paa, at det var mig, der befriede Dig fra dine Pinsler."

"Tilgivelse, Herre," sagde Ariel, der skammede sig ved at synes utaknemlig, "jeg skal udføre dine Befalinger."

"Naar Du gjør det," sagde Prospero, "vil jeg skænke Dig Friheden." Han gav ham derpaa sine Ordre, og Ariel begav sig strax til det Sted, hvor han havde forladt

Ferdinand; han fandt ham endnu siddende paa Grønsværet i den samme sørgmodige Stilling.

„O, min unge Herre," sagde Ariel, da han saa ham, „jeg skal snart bringe Dig i Dig. Som det synes, skal jeg føre Dig til den skønne Miranda, for at hun kan se din smukke Person. Kom, Herre, følg mig." Han gav sig derpaa til at synge om, hvorledes Ferdinands Fader var omkommen i Bølgerne; denne Beretning vakte Brindsen af hans Sløvhed, og som bevæget ved en uimodstaaelig Magt fulgte han Ariels Stemme, som tilsidst førte ham til Prospero og Miranda, som sad i Skyggen af et stort Træ. Som vi vide, havde Miranda aldrig set nogen anden Mand end sin Fader.

„Miranda," sagde denne til hende, „sig mig, hvad er det, Du ser der nede?"

„Kjære Fader," svarede Miranda, opfyldt af den største Forbauselse, „det er uden Tvivl en Mand. Men se dog, hvor han ser sig omkring. I Sandhed, min Fader, det er en smuk Skabning. Er det ikke, som jeg siger, en Mand?"

„Nei, min Datter," svarede Prospero, „han spiser og sover som vi, og hans Sandser ere aldeles som vore. Denne unge Mand var ombord paa det Skib, Du saa. Hvis ikke Sorgen var præget i hans Træk, vilde man kunne sige, at han var smuk. Han har mistet alle sine Ledfagere, det er dem, han nu søger."

Miranda, som havde troet, at alle Mandfolk havde en alvorlig, værdig Mine og graat Skjæg ligesom hendes Fader, blev henrykt over den unge Brindses ædle og yndefulde Person. Hvad Ferdinand angik, saa sluttede han af de forunderlige Lyd, han havde hørt, at han var kommen til

en fortryllet Ø, og at Miranda var den Fe, som regerede her. Han begyndte derfor at tiltale hende som en Gubinde.

Miranda svarede frygtstomt, at hun ikke var nogen Fe, men kun en ung Pige, hun vilde endnu have sagt Mere, hvis ikke Prospero havde afbrudt hende. Han havde bemærket, at de to unge Menneſker strax fra det første Dieblif vare blevene indtagne i hinanden, og det syntes han godt om; imidlertid beſluttede han for at prøve den unge Fyrſtes Beſtandighed at lægge nogle Hindringer paa hans Wei. Idet han derfor med en vred Mine gif hen imod ham, beſtyldte han ham for at have ſneget ſig ind paa hans Ø ſom en Spion for at berøve ham Den, ſom var hans Eiendom. „Følg mig,“ tilſpiede han, „jeg vil give Dig en Lænke om Halsen og om Fødderne. Din Drif ſkal beſtaa i Spvand, din Spiſe i Muſlinger, tørre Rødder og Agern.“

„Albrig,“ ſvarede Ferdinand, „en ſaadan Behandling ſkal jeg vel vide at ſlippe for, ſaa længe jeg ikke har nogen mægtigere Fjende for mig end Eder.“ Idet han ſagde diſe Ord træk han ſin Kaarde, men Prospero gjorde blot en Bevægelse med ſin Trylleſtav og lænfede ham derved ſaaledes til det Sted, hvor han ſtod, at han ikke var iſtand til at røre ſig af Pletten.

Miranda hørte ſig ømt henimod ſin Fader og ſagde: „Hvorfor er Du dog ſaa ſtreng? Hav Medlidenhed med ham! Jeg vil være hans Borgen. Det er den anden Mand, jeg nogenſinde har ſet, og jeg er vis paa, at han ikke er ſaa ond, ſom Du mener.“

„Stille,“ raabte Prospero, „ikke et Ord mere, eller Du vil ſaae mig til at ſkjænde paa Dig. Hvorledes kan Du tage denne Bedrager i Forſvar? Du troer naturligviſ, at der ikke findes andre Mænd, der ſe ſaa godt ud ſom han,

fordi Du kun har set ham og Kaliban. Men jeg forsikrer Dig, Du taabelige Pige, at de fleste Mænd overgaa ham lige saa meget som han overgaaer Kaliban." Dette sagde han for at prøve sin Datter. Men hun svarede: „Jeg stiler ikke saa høit; jeg ønsker aldeles ikke at se nogen smukkere Mand."

„Følg mig, unge Mand," sagde nu Prospero til Prindsen, „Du maa adlyde min Befaling."

„I Sandhed," svarede Ferdinand, „jeg kan ikke Andet." Da han imidlertid ikke vidste, at det var en magisk Kraft, som berøvede ham al Modstand, undrede han sig over, at føle sig saaledes imod sin Villie tvungen til at følge Prospero. Idet han fulgte Prospero til Grotten, vendte han sig om for endnu en Gang at se Miranda, og han sagde til sig selv: „Mine Sandser ere lønfede, som om jeg drømte, men denne Mands Trusler, den Svaghed, jeg føler, Alt vilde jeg taale, hvis jeg fra mit dybe Fængsel blot en Gang om Dagen maatte skue denne skønne Pige."

Prospero holdt ikke Ferdinand længe fængslet i Grotten; han lod ham snart træde ud igjen og satte ham til at udføre et majsommeligt Arbejde, hvilket han sørgede for at Miranda fik at vide. Idet han derpaa lod, som om han vendte tilbage til sit Studerværelse, gav han sig til hemmeligt at iagttage dem.

Prospero havde befaleet Ferdinand at opstable nogle svære Træklodser. Nu pleie Kongesønner imidlertid ikke at være vant til Arbejde af det Slags; derfor fandt Miranda ogsaa fort efter Prindsen næsten døende af Træthed. „Alt!" sagde hun, „arbejd dog ikke saa strengt; min Fader er nu fordybet i sine Studier, ham ere vi sikre for i de første tre Timer; hvil Eder dog lidt."

„Skjønne Dame," sagde Ferdinand, „det tør jeg ikke. Jeg maa være færdig med mit Arbeide, førend jeg tør tænke paa at hvile."

„Hvis I vil sætte Eder," sagde Miranda, „saa vil jeg imidlertid samle Træklodsene sammen." Men dette vilde Ferdinand paa ingen Maade tillade. I Stedet for at hjælpe var Miranda ham nu kun i Veien; de begyndte en lang Samtale, saa at det kun gik langsomt frem med at stable Brændet.

Imidlertid var Prospero, som kun havde paalagt Ferdinand dette Arbeide for at sætte hans Kjærlighed paa Prøve, ikke i sit Studerværelse, men usynlig stod han ved Siden af dem og tabte ikke en Stavelse af deres Samtale.

Ferdinand spurgte Miranda, hvad hun hed. Dette fortalte hun ham, idet hun dog spiede til, at det var imod hendes Faders udtryffelige Befaling.

Prospero smilede ved denne første Ulydighed fra hans Datters Side; det var nemlig ham selv, som ved sin Trolddomskunst havde vaft denne pludselige Videnskab i hendes Hjerte, han kunde derfor i denne Ulydighed mod hans Befalinger kun se et Bevis paa hendes fremspirende Kjærlighed. Det var med ikke ringere Tilfredsstillelse, at han lyttede til en Erklæring fra Ferdinand, hvori han erklærede sin unge Herskerinde, at han syntes bedre om hende end om nogen af de Damer, han i sit Liv havde set.

Da han saaledes roste hendes Skjønhed, idet han sagde, at han satte den over alle andre Kvinders, svarede Miranda: „Jeg erindrer mig ikke nogen Kvindes Træk, og jeg har aldrig set nogen anden Mand end Eder og min elskede Fader. Hvorledes de Andre se ud, det veed jeg aldeles ikke; men, tro mig, jeg ønsker ikke nogen anden Livsledsager end Eder.

Men jeg taler maaske ubetænksomt, og jeg glemmer min Faders Befalinger."

Ved at høre disse Ord smilede Prospero atter, og han nikkede med Hovedet, som om han vilde sige: „Det gaaer jo prægtigt; min Datter vil sikkert blive Dronning af Neapel."

Ferdinand fortalte derpaa Miranda, at han var Arving til Neapels Trone, og at hun skulde blive hans Hustru.

„Alf!" svarede hun, „det vilde jo være taabeligt af mig at græde over det, jeg synes godt om. Jeg vil derfor svare Eder i al mit Hjertes Simpelt. Jeg vil blive Eders Hustru, saafremt I vil ægte mig."

I dette Dieblif viste Prospero sig for dem og forhindrede saaledes Ferdinand fra at ytre sin Taknemmelighed. „Frygt Intet, mit Barn," sagde Prospero til Miranda, „jeg har hørt Eders Samtale, og jeg billiger Alt, hvad Du har sagt. Hvad Eder angaaer, min Prinds, saa har jeg vistnok behandlet Eder noget haardt, men som en fuldkommen Skadesløsholdelse giver jeg Eder min Datter til Ægte. De smaa Plager, jeg har paalagt Eder, havde kun til Hensigt at prøve Eders Kjærlighed, I er nu gaaet seirrig ud af denne Prøve. Modtag min Datter som en Gave, jeg skænker Eder, og som I har fortjent ved Eders oprigtige Kjærlighed; og I maa ikke smile over mine Ord, naar jeg siger Eder, at hun er hævet over enhver Roes." Han tilspiede, at han var nødt til at forlade dem nogle Diebliffe for at varetage nogle Forretninger, der udfævede hans Nærværelse; han opfordrede dem til imidlertid at sætte sig og samtale, indtil han vendte tilbage, en Opfordring, som aldeles ikke syntes at mishage Miranda.

Da Prospero havde forladt de unge Mennesker, hidkaldte

han Ariel, som strax viste sig for ham, begjærlig efter at fortælle ham, hvorledes hans Broder og Kongen af Neapel havde det. Han havde forladt dem halv døde af Skrak over de forunderlige Ting, som han havde ladet dem se og høre. Medens de mopsommeligt slæbte sig afsted, udmattede af Træthed og Hunger, havde han pludselig ladet dem se lige foran dem et Bord, fuldt af de mest udsøgte Retter; da de derpaa stode i Begreb med at indtage dette improviserede Maaltid, viste han sig for dem i Skikkelse af en Harpy, et bevinget og graadigt Uhyre, strax efter forsvandt atter Bordet med de udsøgte Retter. Derpaa bleve de til deres største Forbauselse tiltalte af den formentlige Harpy; den bebreidede dem deres Udfærd mod Prospero, hvem de havde berøvet hans Stater, og den Umennesselighed, de havde udvist ved at overlade ham og en lille Pige til Bølgernes Barmhertighed; den tilspøede, at de nu modtog Straffen for deres Misgjerninger.

Kongen af Neapel og den troløse Broder, Antonio, angrede nu det Onde, de havde udvist mod Prospero. Ariel sagde til sin Herre, at han ikke tvivlede om, at deres Anger var oprigtig, og at han selv, skjøndt han kun var en Aand, ikke kunde lade være at føle Medlidenhed med dem.

„Bring dem da herhid,“ sagde Prospero, „hvis Du, en Aand, ynkes over deres Ulykke, skulde jeg da ikke have Medlidenhed med dem, jeg, der selv er et Menneske. Før dem usfortøvet til mig, gode Ariel!“

Ariel vendte strax efter tilbage, ledsaget af Kongen, Antonio og den gamle Gonzalo, der var fulgt efter, skjøndt han ikke kunde begribe, hvorfra de forunderlige Melodier kom, som Ariel lod klinge i Luften, for at føre dem til sin Herre. Denne Gonzalo var, som man maasse erindrer, den Samme,

som hemmeligt havde forsynet Prospero med Bøger og Levnetsmidler, da hans onde Broder i en skøbelig Baad havde overladt ham til de rasende Bølger.

Modløshed og Forfærdelse havde i den Grad fløvet deres Sandser, at de ikke gjenkjendte Prospero. Denne gav sig først tilkjende for den gode gamle Gonzalo, hvem han kaldte sin Frelser; nu forstod hans Broder og Kongen, at han var den Prospero, de havde været saa uretsfærdige imod.

Med Taarer og bønfsalbende Ord anraabte Antonio Prospero om Tilgivelse; ogsaa Kongen udtrykte sin dybe Bedrøvelse over at have hjulpet Antonio til at udplyndre sin Broder. Prospero tilgav dem, og da de opfordrede ham til atter at modtage sit Hertugdømme, sagde han til Kongen af Neapel: „Ogsaa jeg har en Foræring at gjøre Eder," og idet han aabnede en Dør, viste han ham Ferdinand, der sad og spillede Skak med Miranda.

Intet kan udtrykke den Glæde, Fader og Søn følte ved dette uventede Gjensyn, en Glæde, der var saa meget større, fordi de begge havde troet, at den Anden var druknet under Uveiret.

„O, Under!" sagde Miranda, „hvilke ædle Skabninger ser jeg dog ikke samlede her! Det maa være en herlig Verden, som har saadanne Beboere!"

Kongen af Neapel blev næsten lige saa forbauset som hans Søn over den unge Mirandas Skønhed og Ynde. „Hvem er denne Pige?" spurgte han. „Er det den Fe, som har adskilt os og atter bragt os sammen?"

„Nei, Herre," svarede Ferdinand, smilende over at se, at hans Fader grebes af den samme Formodning som han selv, da han første Gang saae Miranda; „det er en Dødelig, og talfet være et udbødeligt Forsyns Styrelse er hun nu

min. Jeg valgte hende uden at spørge om min Faders Samtykke, dette kunde jeg nemlig ikke gjøre, da jeg troede, at I var omkommen i Bølgerne. Hun er en Datter af Prospero her, den berømte Hertug af Milano, om hvem jeg altid har hørt saa Meget, men som jeg aldrig har set før. Ham skylder jeg et nyt Liv; han er bleven mig en anden Fader, idet han har skænket mig sin yndige Datter."

"Saa vil jeg være hendes Fader," sagde Kongen. "Men, hvor forunderligt! Det tilkommer altsaa nu mig at bede mit eget Barn om Tilgivelse."

"Lad os ikke tale mere derom," sagde Prospero. "Lad os søge at glemme vore tidligere Trængsler, siden de nu have faaet en saa god Udgang." Idet han sagde dette, rakte han sin Broder Haanden og forfikkede ham atter, at han ikke længere nærede noget Nag til ham. Og han sagde, at et viist, hemmelighedsfuldt Forsyn havde ladet ham blive forjaget fra hans lille Hertugdømme, for at hans Efterkommere kunde komme til at regere i Neapel, thi det var ved Mødet paa den øde Ø, at Kongens Søn havde fattet Kjærlighed til Miranda.

Denne venlige Tale, som Prospero fremførte for at trøste sin Broder, overvældede denne saaledes med Skam og Anger, at han udgjød Taarer og ikke var istand til at udtale sin Beklagelse. Den gode Gonzalo græd ogsaa, men af Glæde over dette lykkelige Møde, og han nedbad Himlens Belsig-nelse over det unge Par.

Prospero fortalte dem nu, at deres Skib laa i god Behold i Havnen, og at hele Besætningen var ombord; endvidere sagde han, at han og hans Datter vilde tage afsted med dem den følgende Morgen. "Imidlertid," tilspiede han, "vil jeg tilbyde Eder et By i min ringe Grotte, og for at

forkorte den lange Nat, vil jeg fortælle Eder mit Livs Historie fra det Dieblif, jeg blev kastet op paa denne øde Ø." Han kaldte nu paa Kaliban og bød at bringe Forfriskninger og sætte Grotten istand til at modtage Gjæsterne; da de Alle undrede sig meget over det hæslege Uhyres vanstabe Figur og vilde Udseende, fortalte Prospero dem, at det var den eneste Skabning, han havde havt til sin Opvartning.

Førend Prospero forlod Øen, skænkede han Ariel hans Frihed til stor Glæde for den lille Alf; thi skjøndt han altid havde tjent sin Herre tro, saa havde han dog bestandig nærret en stor Vængsel efter Friheden, for at han efter Behag som Fuglen kunde sværme omkring i Luften, eller færdes i de grønne Træer mellem deilige Frugter og dustende Blomster. „Skikkelige, lille Ariel," sagde Prospero til ham, idet han afskedigede ham, „jeg vil komme til at savne Dig; alligevel skal Du have din Frihed, som jeg har lovet Dig."

„Tak, kjære Herre," sagde Ariel. „Men tillad mig, førend Du for bestandig skilles fra din trofaste Alf, at ledsage dit Skib i Havn, for at sikre det en gunstlig Vind; naar jeg saa bliver fri, Herre, o, hvilket muntert Liv skal jeg da ikke føre."

Prospero gravede sine magiske Bøger og sin Tryllestav dybt ned i Jorden, thi han havde besluttet aldrig mere at gjøre Brug af sine Rundskaber i Magien. Da han nu havde triumferet over sine Fjender og forliget sig med sin Broder og Kongen af Neapel, stod der Intet mere tilbage for at gjøre hans Lykke fuldstændig, end at gjense sit Fædreland, at tage sit Hertugdømme i Besiddelse og at være Vidne til Mirandas Formæling med Prinds Ferdinand, hvilken Høitidelighed Kongen sagde skulde feires med stor

Bragt, saa snart de vare vendte tilbage til Neapel. Til denne By ankom de snart efter en behagelig Overreise under Ariels Beskyttelse.

Masadas Ruiner.

(Af Fr. de Saulcy i Revue des deux Mondes.)

For flere Aar siden bereiste jeg det hellige Land i Selskab med nogle hengivne Venner. En af de vigtigste Episoder i denne lange Pilgrimsreise var upaatvivleligt vor Ekursion til Sebbeh og til Ruinerne af Masada paa den østlige Bred af det døde Hav. Jeg haaber, at de Grindringer, jeg her gjengiver, ville forklare den dobbelte Interessé, der knytter sig til Masadas Ruiner som Skueplads for et mærkeligt Optrin i Historien, og som et af de Punkter, der ere mindst besøgte i Judæa.

Mit Selskab bestod af d'Hrr. Eduard Delessert, Leon Belly, Leon Loysel samt Hr. Gustave de Rothschild, der traf os i Jerusalem og ønskede at gjøre Turen med. I Nazareth havde vi forsynet os med en fortræffelig Veiviser, Mohammed-es-Safedy. Før vi begave os paa Veien, maatte vi sikre os Scheiken over Tameraerne, Hamdans Protektion, hvis Territorium vi skulde drage igjennem. Hamdan forsynede os med en Eskorte af sexten Mand og ledsagede os til Ayn-Djeddy (Engaddi i Bibelen); der stillede vi os under Dhaif-Ullah-Ubu-Dauks Beskyttelse, Scheik over Dschalins,

og vort Selskab fik atter her en betydelig Forøgelse af Ryttere. I Jerusalem havde vi taget en Dolk, ved Navn Matteo, i vor Tjeneste, fortrinligt stikket til at lave den Koft, der kan faaes i Ørken. Blandt Tameraerne befandt sig Scheikens egen Neveu ved Navn Ahuad, et bravt ungt Menneske, den flinkeste og mest hengivne af alle de Arabere, der fulgte os. Med denne Eskorte ankom vi til Foden af Bjerget Sebbeh og de Klipper, paa hvilke Ruinerne af Masada hæve sig.

Den 11te Januar vare vi alle paa Benene. Efter Høiden at dømme, som vi skulde flatre opad, vilde Veien til Masada blive meget drøi. Det var derfor klogt at tage afsted, førend Solen var altfor høit oppe. Vi skyndte paa Matteo, og efterat vi efter Sædvane havde nydt en Suppe, hvori der ikke manglede Andet end Rjødskraften, efterat have drucket en Kop Kaffe og en Draabe Kafi, begave vi os paa Veien. Vor troe Ahuad og to Djalins vare alene vore Veivisere og vor Eskorte; voreommer og Bælter vare godt forsynede med velladte Pistoler, hvis Laase vi iforveien nøie havde undersøgt. Nu begyndte vi modigen at flatre opad, for at komme til den mærkværdige Klippeflette, der var Maalet for vor Udflugt. Jeg vil ikke, efterat Josefus har gjort det, forsøge at beskrive den utrolige Veien, vi fulgte for at naae Maalet. Jeg vil hellere anføre, hvad den jødiske Historieforfatter siger derom. Hvad har Masada været, og hvad har tilbraget sig paa dette Sted, der ikke har sin Mage i Verden? Ogsaa det kan man erfare hos Josefus, og efter ham vil jeg meddele Beretningen om den gruelige Katastrofe, for hvilken Masada var Skuepladsen.

Nogle Ord endnu førend jeg gaaer over til denne Fortælling. Masada er det hebraiske Ord for Fæstning. Aldrig har noget Sted bedre fortjent dette Navn, der ikke mere

kjendes af Beduinerne, og som muligen kun har været Til-
lægsordet til det virkelige Navn. Dette formoder jeg ifølge
Ordet Masadas egentlige Betydning og ifølge den Omstæn-
dighed, at Araberne endnu kalde Bjerget Sebbe, et Navn,
som de formodentlig ikke selv have opfundet.

Plinius taler om denne By som om en paa Toppen af
en Klippe beliggende Fæstning i Nærheden af Engaddi. Strabo
kalder den Moasada, og omtaler de brændte Sten, man
træffer paa i Nærheden af dette mærkelige Sted. Josefus
fortæller Følgende: „Det var Ypperstepræsten Jonathas, som
først fattede den Ide, at befæste dette som uindtageligt an-
sete Punkt og gav samme det betydningsfulde Navn Masada.
Senere lod Kong Herodes Stedet yderligere befæste og for-
øgede Forsvarsmidlerne.“ Paa et andet Sted hedder det
hos Josefus: „Ifte langt fra Jerusalem befandt sig et
overordentligt stærkt Kæstel, der var opført af de gamle Kon-
ger, for der at bringe deres Skatte og Personer i Sikkerhed,
dersom en Krig skulde faae et ulykkeligt Udfald. Snigmor-
derne — saaledes benævnte Josefus, denne Forræder mod
sit Fædreland, de fjæffe Jøder, der hellere end at underkaste
sig det romerske Herredømme havde svoret at dø til sidste
Mand — bemægtigede sig Masada, gjorde derfra Udflugter
til Landet rundt om og søgte kun at sætte sig i Besiddelse
af hvad de trængte til for at kunne leve, fordi Frygten (!)
hindrede dem i at drive deres Kjøperier i stort Omfang.
Da de imidlertid erfarede, at Romernes Hær havde truffet
sig tilbage, og at Jøderne i Jerusalem vare delte i Partier
og besejdede hverandre, besluttede de at begaa endnu større
Forbrydelser. Paa Azimesfesten droge de om Natten ud af
Masada og kastede sig over den lille By Engaddi. Ind-
vaanerne, der ikke fik Tid til at gribe til Vaaben, bleve

overmandede eller flygtede. De, som ikke fik Tid til at flygte, Mænd, Kvinder og Børn, ialt syv Hundrede, bleve nedslæbte. Efterat have plyndret Husene og taget den modne Frugt i Haverne, vendte de med deres Bytte i al Hast tilbage til Masada. De vedblev siden at plyndre i Omegnen, og de forpøgedes dagligen med alle de Banditer, som ikke kunne leve andetsteds."

Kort Tid efter flygtede Simon, Gioras Søn, fra Jerusalem, som dengang befandt sig under Johannes's Tyranni. Ypperstepræsten Ananus havde, skinsyg paa ham formedelst hans Tapperhed, faaet ham fordrevet fra Statholderskabet i Akrabatene, og han bad nu „Snigmorderne" i Masada om et Tilflugtssted. I Begyndelsen nærrede de Mistillid til Simon; han og de Kvinder, der havde fulgt ham, fik kun Lov til at bo i den nedre By, medens derimod „Snigmorderne" havde den øvre By i Besiddelse. Simon vandt imidlertid snart deres Tillid ved sin Deltagelse i deres Expeditioner, uagtet de ikke fulgte hans Raad, at de skulde være noget dristigere i deres Foretagender. Derfor organiserede Simon sig selv en Hær, han skilte sig fra Beboerne i Masada og gjorde nu paa egen Haand Indfald overalt i Judæa. Raldt af Nationen til Jerusalem, var han en af de Anførere, der virksomst deltog i Byens Forsvar mod Romerne; men omsider blev han fangen og ført til Rom, hvor han figurerede i Triumftøget til Gæde for Titus, der endte med, at den jødiske Helt førtes til Døden.

Jerusalem og Machæros kuffede under; Jøderne havde nu kun den eneste befæstede Plads Masada tilbage, og Romerne besluttede at ødelægge dette Oprørs Arnested, om det end skulde koste nok saa meget. Vassus, Præfekt i Judæa, var død og Flavius Sylva havde faaet hans Post

Hans første Tanke var at marschere mod Masada. Eleazar, af Juda Stamme, en modig og dygtig Mand, havde Befalingen i Fæstningen. Da Censoren Quirinius blev sendt til Judæa, havde Eleazar bevirket et Oprør blandt en stor Del af Jøderne. Under Eleazars Kommando drog Indvaanerne i Masada ud mod de blandt deres Troesbrødre, der havde høiet sig under det romerske Nag, de ranede deres Guds og nedbrændte deres Huse. De paastode, at der ingen Forskjel var mellem de Fremmede og de vanslægtede Jøder, der havde forraadt Fædrelandets Sag og været feige nok til godvilligen at blive Romernes Slaver; „men," tilføjer Josefus, „det var kun en tom Udflugt, for at forsvare deres Grusomhed og Slethed." Sylva besluttede at knuse, hvad der for ham kun var Oprørsrets sidste Tilflugtssted. I Spidsen for sin Hær drog han mod Eleazar og de Mænd, der holdt Masada besat. Efter strax at have bemægtiget sig Landet trindtom, lagde han Garnisoner i de nærmeste Byer, omgav Fæstningen med en Mur, for at forhindre de Beleirede fra at undslippe, og udstillede Vagtposter. Han selv valgte sig til Opholdssted et af de Fæstningen nærmest liggende Punkter, nemlig det, hvor Klippen berører Bjerget. Paa dette Sted var det imidlertid meget vanskeligt for ham at forsyne sig med de nødvendige Ting, thi ikke alene maatte Jødemidlerne hidsføres langt borte fra, hvilket var saare møjsommeligt for Jøderne, hvem denne Bestilling var overdraget, men selv Vandet maatte bringes dertil, thi der fandtes ingen Kilde der paa Stedet. Efter at have taget disse foreløbige Dispositioner, begyndte Sylva med megen Dygtighed Beleiringen, der imidlertid frembød overordentlige Vanskeligheder paa Grund af Fæstningens Beliggenhed.

Masada ligger paa en meget høi Klippe, hvis Omfang

er saare anselig. Denne Klippe er paa alle Sider omgivet af saa dybe Dale, at man øverst oppefra neppe kan øine dem. Den er som en Kegle og vilde være ubestigelig, dersom den ikke var forsynet med tvende Stier, som man dog kun med stor Vanskelighed kan komme opad. Den ene Sti fører fra Spen Asphaltite mod Øst, den anden, som er lettest at befærde, fra den vestlige Side. Paa Josefus' Tid kaldtes den første Slangen, formedelt dens ringe Bredde og dens talrige Snøringer, der gav den noget Lighed med hint Dyr. Stien er anlagt paa de Klippers Krumninger og Ujevnheder, der hænge ud over Afgrunden; den gaaer op og ned paa de fremspringende Punkter. Naar man flattrer op ad denne Vei, maa det sies Jod for Jod, et Feiltrin vilde have Døden til Følge, thi paa alle Sider findes spidse Klippefegler, og selv de mest forovne opfyldes med Rødsel. Naar man saaledes er steget en Strækning af tredive Stadier i Beiret, er man kommen til Toppen, som ikke ender i en Spids, men i en rummelig Flade. Det var her, at Øpperstepræsten Jonathas først byggede en Fæstning, som han kaldte Masada. Senere tilspøiede Kong Herodes mangfoldige Bærker, hvorpaa der anvendtes stor Omhu. Han lod Klippens Tinde omgive med en tolv Fod høi og otte Fod tyk Mur af hvide Sten, der havde syv Stadier i Omkreds. Denne Mur var rundt om forsynet med syv og tredive Taarne af halvtredsfindstøve Fods Høide, hvilke stode i Forbindelse med Bygninger, der vare opførte indenfor Muren, tæt op til denne. Thi selve Tinden, hvis Jordbund var meget frugtbar, bestemte Kongen til at dyrkes, paa det at de, som havde søgt Tilflugt i Fæstningen, i Tilfælde af Beleiring ikke skulde lide Mangel paa Fødemidler.

Genimod den vestlige Sides Skraaning lod Herodes op-

føre et Palads, hvis Mure vare meget stærke, tredsindstøve Fod høje og i Hjørnerne forsynede med fire Taarne. Gemakkerne i dette Palads vare meget rige og pragtfulde; de hvælvede Sale og Badestuerne bares af Monolithspiler, og Gulvene og Bæggene vare smykkede med Mosaik. I selve Paladset og paa forskjellige Steder paa Plateauet indenfor Muren var der i Klippen gravet store Cisterner, saa at der kunde opbevares en saa stor Mængde Vand, som om der havde været rige Kildevæld. En bedækket Bei førte fra Paladset til det høieste Punkt af Fæstningen, uden at det var muligt at opdage den udefra. Iøvrigt vare selv de aabne Beie vanskelige at opdage for Fjenden. Beien fra Østen var af Naturen næsten ubestigelig, og et meget stærkt Taarn, der var opført nedenfor ved en snever Passage, spærrede den mod Vesten. Men selv ovenfor dette Taarn var Beien saare vanskelig at komme opad, og saaledes havde Naturen i Forbindelse med menneskelig Kunst gjort Alt for at forsvare Fæstningen mod ethvert Angreb.

Det fattedes heller ikke paa Overflod af Hjælpemidler i det Indre. Der var opbevaret et tilstrækkeligt Kvantum Korn for en meget lang Tid, der fandtes ogsaa i Magasinerne en stor Mængde Vin, Olie, Bælgfrugter, Dadler. Eleazar og hans Folk fandt, da de ved List bemægtigede sig Fæstningen, alle Fødebidlerne i en saa god Tilstand, som om de nylig vare bragte dertil, uagtet der var hengaaet et Aarhundrede siden Magasinerne vare blevne fyldte. Romerne selv, da de havde bemægtiget sig Fæstningen, fandt endnu Resterne af Provisionen i en aldeles frisk Tilstand. Det er sandsynligt, at Atmosfærens Beskaffenhed paa dette saa høitliggende Sted var Aarsagen til, at Næringsmidlerne holdt sig saa godt. I Fæstningen fandtes desuden Baaben

For ti Tusind Mand, Jern, Staal og Bly. Det er let at indse, at slige Forberedelser ikke vare gjorte uden meget alvorlige Hensyn. Det siges ogsaa, at Herodes havde bygget Slottet, for i Nødsfald at kunne søge sin Tilflugt der under den dobbelte Fare, han frygtede. For det Første frygtede han, at det jødiske Folk skulde støde ham fra Thronen, for at give den til Efterkommerne af hans Forgængere, paa den anden Side ængstedes han endnu mere af den ægyptiske Dronning Kleopatras Intriguer, og hun lagde i Sandhed heller ikke Dølgemaal paa sine Hensigter, idet hun ideligt anmodede Antonius om at dræbe Herodes og at skænke hende Kongeriget Judæa.

Da Sylva havde indesluttet hele Pladsen med en Mur og anvendt den største Omhu, for at Ingen skulde undslippe, begyndte han Beleiringen paa det eneste Punkt, hvor et Angreb var muligt. Ovenfor det Taarn, der spærrede Veien til den vestlige Side af Paladset og det høieste Punkt, fandtes der i en Afstand af tredive Fod nedefor Masada en Klippe af en meget stor Udstrækning, som kaldtes Leukee. Saasnart Sylva havde naaet dette Punkt, lod han sine Soldater opfaste en Jordvold af to hundrede Fods Høide; den ansaaes imidlertid ikke for solid nok til at bære Krigsmaskinerne, og der opførtes derfor ovenfor Volden af mægtige Klippestykker en Platform, halvtredsindstyve Fod i Høiden og i Længden. Paa denne anbragtes Maskiner af den Art, som Vespasian og efter ham Titus havde anvendt til Byers Indtagelse; man byggede desuden et Taarn af tredsindstyve Fods Høide, helt beklædt med Jern, fra hvis Tinder Rømerne med deres Balister og Skorpioner forjog Farsvarerne fra Murene og ikke tillode dem engang at vise Hovedet. Sylva lod desuden forfærdige en uhyre Stormbusk, og med

den lyffedes det ham at nedstyrte en Del af Muren. Imidlertid opførte Jøderne indenfor en anden Mur, som, for at kunne udholde det voldsomste Angreb, var af følgende Bestaffenhed. Svære Bjælker bleve anbragte paa langs, Endemod Ende; to Rækker af disse Bjælker vare lagte parallele med et Mellemrum, der udfyldtes med Jord og Trærbjælker. Denne Mur var vel stiftet til at modstaa Krigsmaskinernes Angreb, saameget mere, som selve Værket blev solidere ved Slagene, idet Jorden paa en Maade blev stampet sammen. Da Sylva bemærkede dette, indsaae han, at der var intet Andet for end at stifte Ild paa Muren. Det skete; Muren, der for Størstedelen bestod af Træ, fængede strax, og den gik op i Flamme. I det første Dieblis efter Ildens Udbrud blæste Vinden nordfra, og de Beleiredes Stilling blev forfærdelig, idet Flammen vendte sig imod dem og truede med at antænde deres egne Krigsmaskiner; men pludseligt sprang Vinden om, og Muren nedbrændte til Grunden. Saaledes begunstigede af Forsynet — siger Josefus — vendte Rømerne meget glade tilbage til deres Kvarterer, med det bestemte Forsæt, den næste Dag at foretage en Storm. Om Natten fordoblede de deres Alarvaagenhed, for at ingen af de Beleirede skulde undslippe.

En saadan Forsigtighed var overflødig. Cleazar selv tænkte ikke paa Flugt, og han havde besluttet, at Ingen skulde forsøge derpaa. Da han saae den sidste beskyttende Vold ødelagt af Ilden, og ikke fandt noget Middel til Frelse, selv ikke i Fortvivlelsens Mod, da han desuden vidste, at Kvinder og Børn kun havde Skjænsel at vente af de feirrige Rømere, besluttede han at dø med alle sine Folk. I den Overbevisning, at denne Beslutning var den bedste, forsamlede han de kjæreste af sine Kampfæller og opildnede dem

ved kraftige Ord til dens Udførelse. Han viste dem Følgerne af en Kapitulation, et fornedrende Slaveri og den affhyeligste Behandling. „J vide nu, hvad der venter os, naar vi tages levende,“ sagde han til dem; „imorgen tidlig er Fæstningen taget, og vi have kun Frihed til at dø sammen med Alt, hvad der er os kjær. Fjenden kan fange os levende, men han er ikke mægtig nok til at forbyde os at dø. J ere ikke stærke nok til at bekæmpe ham. J vide, at selv Gud er imod os, at han har dømt det jødiske Folk til Døden, at han ganske har forladt det. Var han med os, eller havde han ikke fordømt os, tro J da, at han havde tilladt, at den hellige Stad var lagt øde og gjort til en Grushob? Vi, som ere de sidste af vor Stamme, hvad har Gud gjort for os? Han har overvældet os med sin Brede. Hvad har denne uindtagelige Fæstning nyttet os til? Hvilken Brug have vi kunnet gjøre af disse Baaben, dette Krigsforraad? Ingen. Den Flamme, som først truede vore Fjender, vendte sig siden imod os selv. Det er Guds Brede, der har besejret os. Dersom vi skulde affone vore Synder, saa bør Romerne i det Mindste ikke have den Glæde at være Redskabet for den guddommelige Hævn. Lad os være det selv. Vore Kvinder ville da slippe for Skjændsel, vore Børn for Slaveaaget. Lad os give dem Døden og saa selv give hverandre Naadestødet; vi frelse da vor Frihed og efterlade os et hæderligt Minde. Lad os først ødelægge vore Skatte og Fæstninger, derved narre vi Romerne for deres Bytte. Vi ville kun efterlade Levnetsmidlerne, for at disse Romere skulde se, at Hungeren ikke har overvundet os, og at vi hellere vilde dø end blive deres Slaver.“

Saaledes talte Eleazar, men ikke alle de Tilstedeværende samtykkede strax i hans Forslag. Imidlertid var der allerede

Nogle, som erklærede, at de vilde adlyde, og viste næsten
 Glæde ved at tænke paa, hvor skjøn en saadan Død var.
 De, som betænkte sig, følte Medlidenhed med deres Kvinder
 og Børn, de saae paa hverandre med Taarer i Øinene og
 gave saaledes tilkjende, at de ikke vilde følge Eleazars Raad.
 Han begyndte nu at frygte for, at selv de, som havde givet
 hans Tale Bifald, skulde lade sig forknytte af de Svagere.
 Han tog derfor Ordet igjen; med varm Begeistring talte
 han om Sjælens Udpødelighed, om det Herlige i Heltedøden,
 og det lyffedes ham i den Grad at opflamme de Tilste-
 værende, at Alle uden Undtagelse besluttede at følge hans
 Opfordring. Opfyldte af en gruelig Fier og ligesom grebne
 af Vanvid, ilede de til Værket. Man saae dem med en
 konvulsivisk Kjærlighed kysse deres Koner og Børn og saa
 med fast Haand støde dem Dolken i Brystet. Der var ikke
 en Gæst, som tøvede med at udgyde de Væseners Blod,
 der vare ham de Kjæreste. Efter denne gruelige Mordscene
 samlede de Overlevende, næsten bedøvede af de forpøvede
 Rædsler, og længelsfuldt ønskende at samles med dem i
 Døden, som de havde myrdet, deres Rigdomme og overgav
 dem til Flammerne. Der blev nu kastet Lod, og Ti bleve
 bestemte til at dræbe de Andre. Disse kastede sig ned ved
 Siden af de endnu varme Lig af deres Kjære, og omflyn-
 gende dem modtog de Dødsbøddet. De ti Udvalgte fuld-
 byrdede deres sørgelige Værk, og da det var endt, bestemte
 atter Loddet den, som skulde give de øvrige Ni Døden og
 saa tilsidst dræbe sig selv med egen Haand. Den Over-
 levende undersøgte nu alle Sogene, der vare udstrakte rundt
 omkring ham, og da han havde forsikret sig om, at der
 ikke var en Gæst, der mere trængte til hans sidste Hjælp,
 stak han Jld paa Paladset og faldt derpaa i sit Sværd.

Alle døde i den Overbevisning, at der ikke blev et eneste Bæsen tilbage, som levende faldt i Romernes Hænder. De bedroge sig dog; thi en gammel Kvinde samt en kvindelig Slægtning af Eleazar, bekendt for sin Værdom og Klogskab, og fem Børn havde skjult sig i en underjordisk Afvaduft, hvor Skuespillerne i det Drama, vi nylig have skildret, i deres Iver efter at tilendebringe Dødsværket ikke tænkte paa at søge dem. Saaledes døde „Røvere“ i Masada, et Antal af ni hundrede og tresindstyve, Kvinder og Børn iberegne.

Ventende en haardnakket Kamp, brøde de fuldtbevæbnede Romere ved Morgengry frem fra deres Forskandsninger og bestege ved Hjælp af Stiger Fæstningen. De mødte ikke en eneste Fjende, overalt herskede der Stilhed, Taushed, og de saae kun Alt i Flammer. De vare endnu langt fra at ane, hvad der var foregaaet, og udstødte høie Skrig for at se, om det kunde lokke et menneskeligt Bæsen frem. Kun de stakkels skjulte Kvinder hørte dem; de kom frem af deres Tilflugtssted, og Eleazars Slægtning fortalte nu Alt, hvad der var foregaaet i den skræffelige Nat. I Begyndelsen vilde Romerne ikke fæste Vid til hendes Ord og ikke tro paa en saa sjelden Opoffrelse. De bestræbte sig for at slukke Ilden og trængte snart ind i Paladset ad den bedækkede Bei. Den Masse af Vig, de her traf paa, lod dem nu ikke tvivle om Sandheden, og de opfyldtes af Beundring over det høie Mod, der havde ledet disse Helte til hellere at dø end at falde i Fjendevold. Saaledes endte disse Mænd, som Josefus kalder „Røvere!“ Jeg tvivler om, at Historien har mange lignende Træk at opvise.

Mine Studier havde hidtil ikke ført mig til at gjøre mig npiere bekendt med Jødernes Krige, og disses Enkeltheder havde jeg for længe siden glemt. Jeg besøgte derfor

Masada, uden at kunne knytte nogen Grindring dertil. Desuden egnede Navnet Sebbe, som blev benyttet af Araberne, sig ikke til at opfriske Grindringen hos mig, og jeg tilstaaer i al Ydmyghed, at da jeg betraadte Masadas Jordbund, var det mig aldeles umuligt at sige, hvad der havde gjort Stedet saa særdeles berømt. Dette kan tjene til Exempel for andre Reisende, og dersom de ikke med fri Villie ville berøve sig behagelige og livlige Indtryk, maa de, forinden de begive sig paa Veien, læse og læse meget. Jeg vil hele mit Liv beklage min sørgelige Uvidenhed, den bevirkede, at jeg ikke en Dag endnu opholdt mig i Sebbe, hvor umuligt det end var at opdrive noget Vand. Kommer jeg der nogensinde igjen, skal jeg ikke bære mig ad paa samme Maade, og jeg skal ikke vende tilbage fra Masada uden at have optaget saa mange Tegninger og Planer, som det kun er mig muligt.

Efterat jeg har fortalt om Sylvas Expedition, er det paa Tiden, at jeg beretter om den langt fredeligere Expedition, hvori jeg deltog. Fra vore Telte begav vi os til den høire Side af den brede Kløft, der adskilte os fra Bjerget Sebbe. Skraaningen var brat og stenet, men vi havde dog truffet paa værre Veie. Efter nogle Minuters Forløb havde vi foran os en snever Sti, som selv Gederne vilde have Uleilighed med at klatre opad. Upaatvivselig var det den halsbrækkende Ve, som Josefus kalder Slangen; men jeg forsikrer, og mine Kammerater ville ikke modsig mig, at den jødiske Historieforfatter har smigret den. Man maa i Etvæk klatre opad paa en Strækning af nogle hundrede Fod, som ved idelige Omdreininger bestandig forøges. I Sandhed, vil man undgaa at blive svimmel, maa man ikke se til venstre Side af denne altfor pittoreske Ve. Disse Afgrunde, hvis

Bund man ikke kan pine, udøve en næsten novervindelig Tiltrækningskraft, mod hvilken vi havde al vor Selvbeherstelse nødig for at værgе os. Ved at stige opad, maatte vi bestandig se til Høire, og vi havde kun den Trøst at kunne se til Venstre, naar vi steg ned igjen. En af vore Ledfagere, Hr. Vossel, fandt denne Maade at spadserе paa altfor ubehagelig; han satte sig rolig ned paa et Klippestykke, tændte sig en Pipe og skrev i sin Reisedagbog de Ord: „Den 11te Januar: Udflugt til Sebbeh.“ Hans Tjener, der nylig havde forladt Artilleriet og dog ved flere Mars Ophold i Afrika var bleven fortrolig med slige Anstrengelser, holdt ham med Selskab. Vi vare allerede komne hundrede Fod i Weiret og vovede neppe at se os tilbage, da vi bemærkede, at vore to Kammerater havde svigtet os uden en Gang at pnske os Lykke paa Reisen. Resten af den lille Karavane holdt sig derimod godt, og vi fulgte hæsbælende og næsten gispende vore tre Beduinere, der marscherede, som om de gik paa en almindelig Landevei. Vor Egenfjærlighed tillod os ikke at staa tilbage for vore vilde Ledfagere, og det gik saaledes lystigt fremad. Omfider naaede vi en Art Flade, der i Begyndelsen var meget snever, og hvortil der stødte en Kløft, der gik mod Nordvest. Denne Flade udvidede sig hurtigt, og midt imellem Grus, Murbrokker og Mure fandt vi Spor af en Del gamle Bygningsværker.

Paa vor venstre Side fandtes ved Randen af Kløften en simpel Stenmur, som fortsattes ned i Dybden. Vi vare upaatvivlelig her ankomne til det Punkt, som Josephus kalder Leufee. Tilvenstre begyndte Slangen, som vi vare stegne opad, og som gaaer ned til det døde Hav; bag os maatte være den østlige Bei og Resterne af det Taarn, der affar den. De tvende Stier mødtes her. Uheldigvis vare vore

Minuter talte, og Ruinerne af Sylvas Feltleir, der fandtes paa dette Sted og i den nedre By, hvor Simon, Gioras' Søn, boede, skjulte for os Ruinerne af Taarnet, der upaatvivlelig var bygget lavere. Da vi imidlertid ikke kjendte noget til Taarnet, stod vor Hu alene til den øverste Flade og de derværende Ruiner som det Eneste, vi ansaae for at være af nogen Interesse. Ved at vende os mod Ost havde vi Masadas Klippetop for os i en Hvide af to hundrede Fod, i hvis steile Side der viste sig nogle enkelte Abninger, der vare anbragte omtrent et halvhundrede Fod nedefor Toppen, uden at der var nogen Bei eller Sti, der førte til dem. Vi antog med temmelig stor Visshed, at disse Abninger, der lignede Grave, førte som underjordiske Gange til det Indre af Fæstningen. Denne kom det nu an paa at naa, og vi indsaae, at vi havde den majsommeligste Del af Veien tilbage.

En Klippefæl, saa smal som et Knivsblad, behersker en af hvid Jord opfastet Dæmning, der forbinder Leufee med Masadas Klippevej. Det er det Hele, der er tilovers af Sylvas Dæmning. Platformen, der bedækkede den, er ved Regnens og Tidens Indvirkninger hensmuldret og ødelagt. Alle Stenene ere rullede ned i de paa begge Sider gabende Afgrunde, og der er ikke nogen anden Bei tilbage end denne farlige Klippefæl, som vi havde for os, og som vi maatte gaa opad omtrent som Viniedandsere uden Balancerstang. Bore tre Arabere gik forrest, saa jeg, og derefter fulgte Resten af Selskabet; efter nogle Diebliffes Forløb vare vi komne over Afgrunden, og vi befandt os nu ved Masadas Klippevej. Her begyndte atter en infernalsk Klatren, og halvtredstindstve Fod ovenfor naaede vi Resten af en Art Rækværk, der paa Siden af Afgrunden var støttet af Resterne

af en Mur af tilhuggede Stene, og hvor vi kunde drage lidt Nande. Muren og Rækværket strakte sig kun i en Bængde af nogle Alen, og nu maatte man atter til at klatre op med samme farefulde Besværlighed som forhen.

Omfigder naaede vi Toppen, og et Brudstykke af en Bei, der var anlagt mellem Skraaningen og en Mur af tilhuggede Stene, førte til en meget vel vedligeholdt hvælvet Port. Denne hidrørte upaatvivlelig fra Herodes den Stores Tid eller i det Mindste fra Titus og Masadas Odelæggelse. Den førte til en vid Slette — det var Masada. Gud være lovet, at vi ankom dertil med hele Lemmer! Da vi ikke havde standset et eneste Dieblif, havde vi kun tilbragt halvtredstindstve Minuter med at tilbagelægge den hele Bei fra vor Leir indtil Ruinerne.

Den Klippekam, ad hvilken vi naaede dertil, er paa Siden forsynet med en Art Bure med Huller i Bæggene, som paa et Dueslag. De vende ud mod Sletten og ere endnu godt vedligeholdte. Foran os, i en Afstand af omtrent hundrede Skridt, var en Ruin, der næsten lignede en lille Kirke med cirkelrund Hvælving. „Det er Dastr-Paladset“, sagde Beduinerne. Jeg skyndte mig derhen. Den største Sal ender i denne Kuppel, der øverst oppe er forsynet med et lille rundt Vindue. Hvælvingen er bygget af smukke tilhuggede Stene. Murene ere bedækkede med et meget haardt Kalkslag, i hvilket er indlagt Mosaik af en i det Mindste for mig ganske ny Art, bestaaende af smaa røde Verstykker, der danne regelmæssige Tegninger og ere Salens eneste Prydelse. Jeg opmuntrede mine Beduinere til at rense Gulvet for Gruset, og medens jeg optog en Plan af den store Sal og de mindre tilstødende Sale, viste det sig, at Gulvet var belagt med en smuk Mosaik, be-

staaende af runde Stene af rød, hvid og sort Farve. Nogle Fragmenter af hvide Marmor-Forsiringer og Gesimser bleve tegneede. Overalt var der strøet Stykker af rødt Pottemagerarbejde og af Glas, hvoraf jeg medtog nogle Prøver.

Da vi havde endt vore Tegninger, besøgte vi selve Sletten. Vi forlode Paladset, der ligger Øst for Porthvællingen, og tog Veien mod Nord. Her fandt vi en stor Cisterne, naturligvis uden en Draabe Vand, men fuld af Busfværter. Længere borte, Nordvest for Dafr, er et af Bolde omgivet firkantet Rum af en meget ældre Konstruktion end Paladset og de andre Bygninger. En bred og dyb Grav adskiller det fra den øvrige Del af Plateauet, og det støtter sig til den venstre Side af Ruinen af et firkantet Taarn, der behersker Terrainen. Vi besteg Taarnet, hvorfra vi kunde se det Indre af Rummet, der var opfyldt af Ruiner af uregelmæssige sorte Sten, Rester af de ødelagte Bygninger. Jeg tvivler ikke om, at denne Vold hørte til Fæstningen Masada, som Jonathas ifølge Josefus opførte. Alt det Øvrige er Herodes den Stores Bærk. Nogle Mure ere byggede af store Sten, der regelmæssigt ere sammenspiede ved Hjælp af Smaaastene, som træde istedetfor Cement. Denne Art Konstruktioner gjenfindes i Jerusalems og El-Birehs Cisterner. Genimod Øst, det vil sige ved Siden af det døde Hav, er der ikke Spor af nogen Mur, der er saa smuk og saa solid bygget som den, der behersker Plateauet ved Beufee. Dette er begribeligt, thi fra denne Side, hvor kun Fuglene kunne finde Veie, kunde der ikke befrygtes noget Angreb. En Række af Mure i Ruiner omgiver dog overalt Klippeskammen om Masadas Plateau. Fra det Sted, hvor vi nu befandt os, kunde vi ret se, hvor fortræffeligt endnu de Beleiringsarbejder havde holdt sig, der vare blevne

udførte paa Sylvas Befaling, og det var mig en let Sag at optage en Tegning deraf. Fire firkantede Redouter beherske Kløften tilvenstre og Uad-el-Hafaf (Ruinernes Slette). I Nærheden af disse Værker, der ere forbundne med hinanden ved Skandjer af Klippestenene, begyndte to Skandjeværker af lignende Konstruktion, der gribe Masadas Klippe som mellem en Tang. Disse ydre Befæstningslinier ere af et meget stort Omfang og strække sig uden Afbrydelse fra den venstre Side af Bjerget Sebbeh til det høie Bjerg ligeoverfor Masada paa den anden Side af Uad-el-Hafaf. Denne Linie sluttede sig upaatvivlelig til selve Sylvas Leir, hvortil ogjaa den venstre Arm grændsede. Iøvrigt findes der ingen videre Bygninger paa Plateauet, undtagen paa det nordlige Punkt, hvor Daafr og en Cisterne ere beliggende, og paa det sydlige Punkt, hvor der findes en anden Cisterne og en Del Ruiner, der maaſte have hørt til en Kaserne. I den sydlige Side af Klippen findes tvende murede Kjældre, hvis Vægge ere forsynede med en meget stærk og glat Cement. Man kan ikke stige ned i dem uden at udsætte sig for store Farer, fordi man paa en vis Maade kommer til at hænge ud over Uad-el-Hafaf, der ligger fem hundrede Fod nedenfor. Det er ikke vanskeligt her at gjentjende et Par af de Magasiner, ved Hjælp af hvilke Fødemidlerne kunde gjemmes i Masada i flere Aar uden at fordærvs.

Efterat vi havde tilbragt et Par Timer med denne Vandring, fandt vore Arabere det rigtigst at vende tilbage. De gjorde opmærksom paa, hvor nødvendigt det var endnu samme Aften at sove paa et Sted, hvor Folk og Dyr kunde faae Noget at drikke, og dette Argument, der fandt sin Styrke i den forfærdelige Varme, feirede over vor Kjærlighed til Ruinerne.

Vi gav os nu Ispænd med at stige ned. At stige op er en Bagatel mod den Vanstuelighed, der er ved at gaa ned ad en saa halsbrækkende Veie. Ved at passere den snævre Kløft, der udmunder fra Leukee, havde den yngste af vore Dschalins den heldige Ide at stige derned, for at se, om han ikke kunde finde noget Vand i en af Jordbængerne i Klippen. Bludselig udstødte han det glade Raab „fi-mareh“ (her er Vand), og Enhver gav sig til at løbe. Man maa have lidt af Tørst i et saadant Land, for at kunne gjøre sig en Ide om den Bølgst, hvormed vi saa at sige dybbede Hovedet ned i det smudsige Vand, for at drikke saa meget vi kunde. Franskmænd og Beduinere laa ved Siden af hinanden udstrakte paa Maven rundt om denne Byt raadne Vand og drak af Hjertens Lyft. Man maa have tilbragt nogen Tid i Ørkenen, og man vil da kun lidet føle til den Modbydelighed, som man under andre Omstændigheder vilde plages af. Oplivede ved det uventede Held begav vi os nu atter paa Veien med friske Kræfter, og Klossen halv Elleve naaede vi vor Leir eller rettere det Sted, hvor vor Leir havde staaet, thi vore Telte vare afbrudte, for at vor Karavane desto hurtigere kunde naa en Kilde, i hvis Nærhed vi skulde tilbringe Natten.

Den myrdige Erkebisp Jens Grand.

De, som have læst Ingemanns historiske Romaner „Erik Menveds Barndom“ og „Kong Erik og de Fredløse“ — og hvem har ikke læst dem — ville vide, at den myrdige og urolige Erkebisp i Lund Jens Grand spiller en stor Rolle i disse. Skildringen er vel romantiseret og mange Enkeltheder tildigtede, men i det Væsentlige har dog Ingemann lagt den historiske Fremstilling af hans Liv, jaaledes som den findes i Hvitfeldts Danmarks Krønike, 1ste Del, og Suhms Danmarks Historie, 11te Del, til Grund derfor. Da vi forudsatte, at der muligen vil interessere ikke blot Læserne af Ingemanns nævnte Romaner, men ogsaa Andre, at kende denne mærkelige Mands Livsbegivenheder og de Fængselslidelser, han paadrog sig ved sin egen usvarlige Færd, skulle vi her efter en Fremstilling i Odin Wolffs Journal for 1822 meddele, hvad Historien herom har opbevaret.

Erkebisp Jens eller Johannes Grand var født i Sjælland og hørte baade paa Faders og Moders Side til de berømte Hviders Slægt. Hans Moder Cæcilia skal have været i Familie med det danske Kongehus; hun var en Datter af Skjalm Bang, som i femte Led nedstammede fra den berømte Skjalm Hvide, Svend Estridsens kjælle Mand. Johan Grand — siger Suhm — var en god Klerk og havde i boglige Kunster og i Lovkundskab neppe sin Lige. Han blev Doctor ved den udenlandske Ret og derefter Provst i Roeskilde. Men som Menneske havde han ingen god Karakter, han var stolt, opfarende og tillige meget underfundig.

Han var neppe uden Grund mistænkt for at have staaet i Ledtog med Kong Erik Glippings Mordere, der vare beslægtede med ham. I det Mindste tog han Parti for dem. Efterat deres Dom var falden og Kong Erik Menved strengt havde forbudt Enhver hemmelig eller aabenbart at hjælpe, raade eller begunstige dem, vedblev dog Jens Grand at modtage deres Sendebud i sit Hus og gjorde sig til Rådskab for deres indbyrdes hemmelige Brevvevling. Ja, ved et offentlig Møde dristede han sig endog til at udtale høit og lydeligt, at Ingen maatte forundre sig over Kong Eriks Drab. Sligt var hændet danske Konger før. Den nu regerende Konges Farsader Kong Kristoffer var bleven for-givet og hans Broder Kong Erik Plougenning var bleven druknet, uden at disse Mord vare blevene hævnede. Han skal tillige have udladt sig med, at det kun var Skade, at Kong Erik Glipping ikke var bleven dræbt 12 til 16 Aar tidligere, thi saa havde han ikke efterladt sig nogen Søn.

Den 29de Januar 1289 døde Erkebispens i Lund Johan Dros og Jens Grand blev af Præstekonventet valgt til hans Eftermand. Enkedronning Agnes, der under Erik Menveds Mindreaarighed var hans Formynderiske, blev meget opbragt over dette Valg og vilde ikke stadfæste det. Jens Grand maatte derfor i Roestilde Domkirke i Kongens og hans Moders samt Bisper, Prælaters og Adelsmænds Overværelse aflægge en høitidelig Ed paa Kristi Legeme og Evangelium, at han altid vilde vise Kongen trofast Lydighed, aldrig vige derfra, formaa alle Sine til det Samme, elste dem, der vare Kongen tro og hade hans Fjender, især de skjændige Fredløse, der havde været med i den morderiske Sammensværgelse mod hans Fader. Derefter drog han til Rom, hvor han blev indviet til sit Kald af Paven.

Men som Erkebisp holdt Jens Grand ikke den Ed, han havde tilsvoret Kongen. Da de Norske paa Tilskyndelse af Kongemorderne overfaldt Danmark og især huserede slemt paa Kysterne i 1290, og Kong Erik Menved paabød almindelig Veding imod dem, vægrede Erkebissen sig ved at sende sine Folk til Landets Forsvar, uagtet han ifølge sin Stilling var forpligtet dertil. Ja, han søgte endog at lægge alle mulige Hindringer i Veien for de Mænd, som vilde ile Kongen til Hjælp, og forbyd under Trusel af Bandsættelse og Eiendoms Fortabelse Jndvaanerne i Skaane at adlyde Kongen heri. Heller ikke efterkom han den pavelige Legats Befaling at lyse Band over Kongemorderne, idet han paastod, at de ikke vare dømt efter Landets Love; skjøndt det Modsatte noksom var bekjendt. Ja, han tillod endog Grev Jakob af Halland, en af Hovedmændene ved Mordet, at befæste et Slot paa Erkebispens egen Grund, og da Kongen drog hid med en Skare væbnede Folk for at indtage og ødelægge dette Slot, sendte Jens Grand det Undsætning. Endvidere er det godtgjort, at han stod i hemmelig Brevverling med den norske Konge, Erik Præstehader, den danske Konges arge Fjende, og at han søgte at beskytte Kongemorderne, da disse ved den norske Konges Hjælp vendte tilbage til Landet.

Det maa, som Suhm bemærker, derfor høilig overraske, at Kong Erik Menved i 1293 betroede ham det Hverv, at reise til Kong Erik Præstehader, for paa Danmarks Vegne at slutte Fred med ham. Det kan alene forklares derved, at Erik Menved ikke var ganske overbevist om de Forbrydelser, han blev sigtet for, og vel ikke godt kunde forbigaa ham som den ypperste Mand i Riget efter Kongen. Men Udfaldet viste, hvor lidet han retfærdiggjorde Kongens Tillid. Erkebissen overtalte den norske Konge til ikke at indgaa For-

lig førend Kongemorderne vare blevene benaadede og igjen indsatte i alle deres Rettigheder, og han lovede ham at staa ham bi med Raad og Daad i sin Krig mod Danmark.

Da de Norske nu seilede til Danmark med en stor Flaade og Kong Erik Menved sit at vide fra paalidelig Kilde, at han kunde taaffe Jens Grand's Forræderi derfor, besluttede han, tilskyndet af sin Broder Brinds Kristoffer og sit øvrige Raad, blandt hvilket den bekjendte Drost Peter Hessel eller Hoesæl, at lade Erkebispens gribe og fængsle.

Denne Begivenhed er udsørlig beskrevet i Erkebispens Fængsels historie som et Anhang til Arild Hvitfeldts Danmarks Krønike. Suhm mener, at der er nogen Overdrivelse i Skildringen af hans Lidelser i Fængslet, men i det Hele er dette historiske Aftstykke dog nok temmelig paalideligt. Det Vigtigste deraf lyder saaledes:

Mar 1294, Fredagen før Palmesøndag, om Morgenen mellem 5 og 6, da Jens Grand havde holdt Messe, sendte Kong Erik, der var ankommen til Lund, sin Broder, Junker Kristoffer, til Erkebispens. Efterat have hilst paa ham, sagde Brindsen: „Herre Fader, jeg formærker, at min Broder Kong Erik ikke er Jer ret gunstig; hvis I ønsker det, vil jeg søge at stifte Forlig“. Hertil svarede Erkebispens: „Jeg veed mig aldeles Intet at have fortørnet Eders Broder, min Herre Konning, med Ord eller Gjerning; men dersom han er fortørnet paa mig, beder jeg gjerne, at I vil hjælpe Mit til det Bedste“. Brindsen vilde nu gaa, men Jens Grand bad ham tøve et Dieblif, han maatte ikke forsmaa en liden Skjænk. Saa gav han ham tre Gaver: et med Guld beslaaet Bøffelhorn, en beslaaet Gribsflo og en stor kostelig Sølvstaal. Brindsen tog disse Ting, takkede og bad ham vente sig, han vilde snart være tilbage med Svar. Efter kort

Tids Forløb kom Junker Kristoffer igjen, fulgt af en Del Svende, og opfordrede Erkebispfen til at komme ned i Gaarden, hvor Kongen ventede ham. Dette var Erkebispfen villig til, kun ytrede han sin Forundring over, at Kongen selv havde uleiligtet sig til Bispegaarden; han skulde gjerne have indfundet sig hos ham, hvis han havde skiftet Bud.

Erkebispfen fulgte da Brindsen; men da han kom ned i Gaarden og ikke saae Kongen, mærkede han Uraad. Nu var det for sent. „Giv Dig, Du est fangen!“ raabte Kristoffer og lod ham omringe af sine Svende. „Hvo har fanget mig?“ spurgte Erkebispfen. „Min Broder, Kong Erik, og jeg paa hans Begne,“ var Svaret. Han blev bunden og stillet under Bevogtning, medens Kristoffer gik op i Lunds Domkirke og greb her Domprovst Jakob just som han laa for Alteret i Ornat og læste sine Bønner. Han blev bragt ned til Erkebispfen, hvorefter Kristoffer gik ind i hans Bolig, slog alle hans Kister op, og lod sine Folk borthæve Alt af Guld og Penge, som de kunde rane. Det Samme skete i Lunds Gaard, som Erkebispfen eiede. Erkebispfen og Provsten førtes nu til Kongens Herberge. Her blev Erkebispfen afført sin Raabe, man iflædte ham en gammel Vams og en lille Hætte paa Hovedet, satte ham paa en gammel Hest i en Sadel af Træ og Halm og bandt hans Fødder under Hestens Bug. Det Samme skete med Domprovst Jakob. Paa den Maade førtes de i Sne og Regn og omgivne af Ryttere til Helsingborg. Her bleve de fæstede i en Færge bag ved Hestene i Skarnet fra disse. Saa snart de vare ankomne til Helsingør, bandtes de atter paa Hestene, og de førtes til det fæste Søborg Slot, som den Gang laa en halv Mil fra Gilleleie.

Fangerne bleve skilte ad. Erkebispfen blev her fæstet ned

i det dybeste Taarn og bunden med Vast og Lænker, men Provsten blev efter et kort Ophold ført til Kallundborg Slot og sat nederst i Taarnet lænket til en Bolt, der var saadung, at neppe otte Karle kunde bære den. Jens Grand havde det dog haardest, og det var som om Kristoffer ret havde foresat sig at martre ham til det Yderste. Dog er det troligt, at der er nogen Overdrivelse i Skildringen af hvad han maatte lide, thi det er næsten usandsynligt, at en Mand, der alt var tilaars, kunde udholde flige forfærdelige Lidelser i saa lang Tid. Der fortælles saaledes, at hans Fængsel var mørk som Natten og at han aldrig fik Lys. Han var spændt i to tunge Lænker mellem to Bolte, saa at han ikke kunde vende sig og altid maatte ligge i een Stilling. Han fik ikke Andet end gammelt sort og muldent Rugbrød fuldt af Klid, Raalsaad (Raalsuppe), og Vandvælling paa Fastedagene. Uabenbart var det Hensigten at sulte ham ihjel. Den eneste Drik han fik var Vand. Hans Klæder bleve ikke skiftede, han forgik næsten af Utpoi og af Urenlighed, da der aldrig blev gjort rent under ham eller i hans Fængsel. Han led af Feber, og var næsten bleven døv og blind. I Hovedet fik han en stor Byld, hvoraaf der udvældede en Mængde Materie. Kort sagt, hans Behandling var saa barbarisk og hans Tilstand saa forfærdelig, at man gysar ved blot at læse derom.

Da han havde ligget i Taarnet i 36 Uger, blev han bragt op i et lille Fængsel tæt ved Taarngjemmerens Bolig, men alligevel blev han sluttet i Bolt og Jern. Imidlertid kom Kongen til Søborg Slot og vilde holde Jul der. Anden Juledag kom Kongens Rjøgemeester Nage ind til Erkebispem og spurgte, om han vilde forlige sig med Kongen. Erkebispem svarede: „Hvorfor skal jeg forlige mig med Kon-

gen? Jeg har intet forbrudt imod ham, det jeg kan vide eller tænke. Skal jeg derfor forlige mig med ham, da han har uskyldigen kastet mig i Fangetadnet og lagt mig i svære Bolter og Jern, at min Ryg og mine Haar ere nogen rundede, fordi jeg aldrig kunde staae over Ende eller vende mig, siden jeg kom hid i Taarnet, og al den Urenlighed, der er gaaet fra mig, er bleven under mig, fordi Ingen var saa misfundelig, at han vilde løfte eller vende mig om igjen." — Rjøgemeisteren svarede: „Min Herre haver Alvind til Dig, for En din Frænde var med at slaa hans Fader Kong Erik ihjel." Hertil erklærede Erkebispens, at han alt havde gjort Rede for sin Opførsel og benegtede, at han havde staaet i Forbindelse med Kongemorderne; han havde bevist Riget store Tjenester, hvorom Gud var hans Vidne. Dermed gif Rjøgemeisteren. Et lignende Forsøg af Bispen af Roeskilde med nogle af Rigets Raad, der indfandt sig hos ham et Par Dage efter, bristede ligeledes paa Jens Grands Forsikring, at han Intet havde forbrudt. Han vilde at hans Sag skulde undersøges af Rigets Raad.

Endelig kom Bispen af Ribe, Kongens Marsk, hans Rjøgemeister og Fogden paa Søborg ind til ham og forelagte ham paa Kongens Begne et Dokument med 8 Artikler, som han skulde underskrive. Disse Artikler gif ud paa, at han frafaldt Anklage mod Kongen og hans Broder Hertug Kristoffer for hans Paagribelse og Fængsling; at han skulde fri Kongen og alle Andre fra Paven's Band; at han aldrig vilde forlange det Guds og de Penge tilbage, som han mistede, da han blev fangen, heller ikke det Guld og de Penge, som han tilforn havde laant Kongen medens de vare gode Venner, og endelig, at han skulde give Kongen ti tusinde lødige Mark. Da de vare ham forelæste, svarede Erkebispens,

at førend han vilde samtykke i nogen af disse Artikler, vilde han meget hellere se, at Kongen skar hvert Lem fra det andet, som var paa hans Liv. Med denne Bæfted gif Bispen af Ribe grædende til Kongen, der blev meget opbragt over Svaret og svor paa, at han aldrig skulde lade Jens Grand komme ud, med mindre han understrev Artiklerne, om han end derfor skulde komme hundrede Gange i Pavens Band.

Paa den Tid studerede en Kunnik fra Lund ved Navn Mester Hans Sibrandsøn i Orleans i Frankrig. Ifke saa snart havde denne Mand erfaret, at Erkebispens var fængslet, førend han begav sig til Neapel, hvor der daværende Pave Celestinus havde sit Sæde, for at klage over Kongen. Dette havde til Følge, at Paven skrev til Kongen og forlangte, at Erkebispens og Provsten skulde sættes i Frihed og gjengives Alt, hvad der var taget fra dem. Denne Strivelse blev af et eget Bud overbragt Kongen, som efterat have modtaget den lod Budet hemmelig myrde. Heller ifke kunde Mester Sibrandsøn komme ind i Riget medens Kongen levede.*)

Da Provst Jakob havde siddet i Kallundborgs Taarn i 27 Uger, slap han ud derfra; hvorledes det skete er ifke be- kjendt. Han begav sig først til Ribe, og derfra drog han til Avignon, hvor Paven, som da hed Bonifacius, havde

*) Suhm betvivler Rigtigheden af dette Mord paa det pavelige Sendebud, og fremhæver navnlig, at Erkebispens ifke taler Noget derom i sin Klage. Dette Snigmord stemmer heller ifke overens med Erik Menveds Karakter, men rigtignok viser denne sig i Jens Grands Fængselshistorie i et helt andet Lys end i det, hvori Ingemann i sine Romaner har fremstillet ham.

sit Sæde. Han klagede over den Medfart, der var bleven ham og Erkebispens til Del, og Bonifacius sendte nu sin Legat Isarnus med Befaling at frigive Erkebispens. Han skrev tillige til alle Bisper i Riget, at de skulde yde Legaten Bistand, og truede Kongen desuden med fortsat Band og Interdikt.

Medens Legaten var paa Reisen til Danmark, slap Erkebispens løs fra sit Fængsel. Dette skete paa følgende Maade:

Der var en Kof paa Spøborg, som bad Slotsherren om Afsted, fordi han kun fik en ringe Løn. Da hans Begjæring var bleven indrømmet, fik Taarngjemmeren ham til at blive et Par Dage, indtil han havde faaet en anden Tjeneste. Koffen gav sig til at drikke med Taarngjemmeren og lod som han var beruset. Han gav sig nu til at raabe ind til Jens Grand: „Hei, Du arme Fange, vil Du have Bud til Rom eller til Verdens Ende, jeg er rede til at løbe for Dig.“ Erkebispens troede, at det skete for at friste ham og svarede ikke. Den næste Dag gav Koffen sig atter til at drikke med Fangevogterne, og da disse vare sovede ind, listede Koffen sig hen til Erkebispens Fængselsdør og raabte ind til ham: „Jeg vil gange Eders Bud, hvor I vil sende mig hen?“ Erkebispens troede nu, at det var Alvor og han sagde: „Gak til Hr. Hans, som kaldes Hans Rodis, Kannik i Kjøbenhavn, og bed ham sende mig Pen og Blæk og en Fil og en Stige, gjort af Hampeliner.“ Koffen udrettede Grindet og kom snart tilbage med det Forlangte. Erkebispens skrev nu strax til sin Foged og de andre Kanniker, som vare paa Bornholms Slot, at de skulde sende ham et Fartøj med Proviant, der skulde lægge an tæt ved Spøborg Slot, og at Folkene skulde lade som de vare Fiskere. Dette gav han ligeledes Koffen at besørge. Medens Koffen

var borte i dette Grinde fra den 18de Oktober til den 6te December, filede Erkebispfen paa Volten medens Bægterne sov. Da han havde faaet Volten løs, lærte han sig til at krybe paa Hænder og Fødder, ligervis som et Barn. Forsøgte han at staa op, faldt han strax omkuld, saa svag var han. Lemmerne vare alle som døde paa ham af Frost og Kulde, af det meget Vand og Sne, der dryppede ned paa ham og af det kolde Jern, hvori han var lænket. Endelig kom Rokken igjen og underrettede ham om, at Skuden var under Vand, men at Kongen var paa Slottet, og at det var altfor voveligt at faae Erkebispfen bort. Skuden seilede frem og tilbage, og Folkene lode som de fiske. Bønderne talte derom paa Slottet, men Kongen fattede dog ingen Mistanke. Omfider tog Kongen paa Jagt ad Tifjød til. Den største Del af Folkene paa Slottet var med, og de, som bleve tilbage, benyttede sig af Kongens Fraværelse til at gjøre sig en lystig Dag. Rokken var med ved Gildet og drak dem alle under Bordet. Da de nu laa i fast Søvn, fastgjorde Rokken Stigen af Hampeliner ved Binduet, saa løftede han Bispfen op i Binduet og bad ham at holde sig godt fast, thi han vidste, at han var meget svag. Derpaa gif Rokken ned ad Stigen og Jens Grand efter. Da denne var kommen fem Alen fra Jorden kunde han ikke holde sig længer og faldt; dog støttede Rokken ham, og han faldt ikke tungt ned til Jorden. Da han her havde ligget noget og faaet Pusterum, maatte de over en Mur, hvor de ved Hjælp af Strikkfestigen kom over paa samme møjsommelige Maade. Søen og Graven vare frozne og her ledede Rokken Erkebispfen over indtil de kom til Stalben, hvor de tog to Heste. Her maatte Rokken anvende hele sin Styrke for at faae Erkebispfen, der ikke kunde hjælpe sig selv, op paa He-

sten. Det var Natten mellem 13de og 14de December 1295. De rede nu ned til Stranden og Bispen kom i Skuden før Dag. Efter fire Dages møjsommelig Seilads ankom de til Bornholms Slot, Hammershus, der tilhørte ham. Folkene bleve meget glade over hans Frelse, men tillige bedrøvede ved at se, hvor syg og affældig han var.

Saa snart Kongen erfarede, at han var flygtet, lod han sende Forbud til alle Færgesteder i Sjælland samt lod lede Dag og Nat efter ham i Skov, Moser og Kjær. Og da han fik at vide, hvorledes Alt var gaaet til, tog han fra Rannik Hans Rodis i Kjøbenhavn Alt, hvad han eiede, samt forbød under Straf at lade Noget af Kirkens Indtægter og Udgifter eller Afgrøde føres fra Staaene til Hammershus.

Imidlertid var Pavens Legat Farnus kommen til Sjælland med Befaling fra Paven om, at Kongen skulde forlige sig med Erkebispen. Kongen svarede: at han gjerne vilde være Paven hørig og lydig i de og andre Maader som det anstod en kristen Mand. Legaten opfordrede nu Erkebispen at komme til Kjøbenhavn for at tale sin Sag og sendte ham Kongens Leidebrev. Herpaa svarede Erkebispen, at det var ham umuligt at komme, da han var saa svag og udpint af de udstaaende Lidelser i Fangetaarnet, at han ikke kunde gjøre Reisen. Men iøvrigt erklærede han, at han vilde efterkomme Kongens og Pavens Befalinger og indfinde sig, naar han var istand dertil. Ved Paasketid begav han sig til Kjøbenhavn; her talte han med Legaten, som raadede ham til at tage til Lybek, imidlertid vilde han mægle mellem ham og Kongen. Erkebispen opholdt sig i længere Tid i Lybek og da han her fik det Svar fra Legaten, at der ikke kunde opnaaes nogen Overenskomst, besluttede han at drage til Pave Bonifacius i Avignon, for selv at tale sin Sag. Han maatte

for ikke at blive greben af Kongens Udsendinge, reise forklædt paa Karrer — ride kunde han ikke paa Grund af sin store Svækkelse — og gjøre mange Omveie. Endelig kom han i Juni 1296 til Avignon, hvor han blev godt modtaget af Paven. For denne skildrede han sine Lidelser og Bonifacius tilfagde ham sin Bistand. Han opfordrede ham til at følge med til Rom, hvor han agtede sig hen, og lovede da, at hans Sag skulde blive paadømt.

Kort Tid efter indsendt sig i Rom Kong Erik Menveds Rantsler, Morten Mogenssøn, en lærd Mand, med det Hverv at føre Kongens Sag mod Erkebispfen. Nu skredes der til Rettergang for Pavens Domstol. Jens Grand fremkom med en lang Række Besskyldninger mod Kongen baade paa egne og paa Domprovt Jakobs Vegne. Rantsler Morten Mogenssøn førte Sagen for Kongen det bedste han kunde; men det hjalp Intet; thi Legaten Harnus og andre af Pavens Klærker, der havde været i Danmark, afgav det Vidnesbyrd, at Erkebispens Anklager vare begrundede. I Februar 1298 affagde Paven Dom, ifølge hvilken Kongen tilpligtedes at give Erkebispfen i Erstatning for udsandne Lidelser og for hans frarannede Giendele den for de Tider meget store Sum 49,000 Mark Sølv under Straf af vedvarende Bandsættelse.

Kongen stred imod af alle Kræfter mod denne Doms Fuldbyrkelse indtil han endelig i 1302, for at faae Bandsættelsen ophævet, sendte et Bønsskrift til Paven om Dommens Formildelse. Det endte saaledes:

„Odmægteligen anraaber jeg derfor af al min Formue Eders Helligheds Barmhertighed, at Eders Helligheds Fromhed vil misfundeligen tage mod mig, paa det ei Riget skal ødelægges og det ganske Folk omkomme; thi de ere faar, hvad have de gjort? Lad Petri Sværd, jeg beder, stikkes

i Skeden, og ved Kristi Bitarius eller retter Kristus selv igjen læge sin Tjeners Dø, paa det jeg igjen kan nyde Kirkens Sakramenter og glad høre Guds Ord. Hvad Eders Hellighed vil lægge paa mine Skuldre, som jeg kan bære, vil jeg ikke undslaa mig for. Tal Herre, og Eders Tjener skal adlyde; den al gode Gud bevare længe og vel Eders Hellighed."

Denne Anerkjendelse af Pavemagtens Vælde over en en mægtig Konge smigrede Bonifacius. Da nu hertil kom Stjænk og Gave til Kardinalerne, blev der den 23de Februar 1302 fældet en endelig Dom i St. Marcellini og Petri Kirke i Rom, hvorved Bøden til Erkebispem ikke lidet formindskedes, hvorhos det paalagdes Kongen at tilbagegive Lunds Kirke alle dens Privilegier, Friheder og fritage Giendele, hvorefter Bandsættelsen vilde blive hævet. Kong Erik fandt sig nu heri. Men Paven maa selv klart have indset Erkebispens flette Forhold, hans opfarende og herstelige Karakter, der gjorde ham ilde lidet hos den danske Geistlighed, thi han raadede ham til at opgive sit Erkebispedømme i Danmark, hvor han neppe var sikker, samt lovede ham, at han paa anden Maade skulde sørge for ham.

Dette bekvemmede Jens Grand sig til, skjøndt modstræbende, at gaae ind paa. Legaten Isarnus blev i hans Sted udnævnt til Erkebisp i Lund, og Jens Grand blev af Paven udnævnt til Erkebisp i Riga. Men med dette Magestifte var han ikke tilfreds. Han forlod Bornholm, begav sig til Norge, og efter nogen Tids Ophold der ved Kong Hakons Hof, til Paris, hvor han levede i fire Aar og førte et stort Hus som rig Prælat. I 1307 udnævnte Pave Clemens ham til Erkebisp i Bremen. Her bragte hans myndige og uregelmæssige Sind ham i mangfoldige Stridigheder med Geist-

lige og Verdslige. Suhm fortæller blandt Andet, at han lagde sig ud med sit Kapitel, af hvilket han vilde udstøde to brave Mænd, der havde været hans Vikarier. Ligeledes kom han oftere i Strid med Bremens Borgere, saa at han til Sikkerhed maatte holde 100 Bevæbnede. Ved sin Indvielse af en Kirke i Friesland i 1314 pryggede et Fruentimmer ham. Han blev endog i Wilbershusen fangen og bunden, men blev snart sat i Frihed. Han var saa forhadet og foragtet, at man ikke brød sig om hans Bandsætter og kun lo ham ud.

I Aaret 1317 var Jens Grand i Rom for at føre en Sag mod Administratoren Johan af Lüneborg. Denne, der havde Dronningen af Frankrig paa sin Side, vandt sin Sag. Det ses ikke af Historien, om Erkebispens nogensinde vendte tilbage til Bremen; man veed kun, at han opholdt sig længere Tid i Paris og Avignon. Han skal være død i Avignon den 30te Mai 1326 og begravet i den daværende Frue Kirke.

En Flodreise i Kokinkina.

(Af »Les régions inconnues, chasses, pêches, aventures et découvertes dans l'extrême Orient«, par Octave Féré.)

(Sluttet; se Pag. 144.)

Bovedstaden Houdon er Sædet for en absolut Konge af en ganske anden Race, end de Nationer, der have hjemme i Annam, Siam og Thibet, som støder op til hans Stater. Asien, Menneskehedens første Bugge, frem-

byder flere Eiendommeligheder af denne Art. Houdon er en lille Flække, beliggende paa det Sted, hvor den store Flod spalter sig i to Hovedgrene. Kongens Bolig og dens Indretning minder stærkt om de store Negerkongers. Den Samling af Bygninger, der udgjøre hans Slot eller Palads — hvad man nu vil kalde det — ere alle opførte paa Bæle til Beskyttelse mod de store og hyppige Oversvømmelser, og have en meget betydelig Udstrækning. De ere samtlige paa een Etage, og rumme Alt hvad der hører til hans Hus og Tjenerskab. Med Undtagelse af de Dele, hvor hans brune Majestæt og hans Familie have Ophold, og som' med en i disse Regioner særegen kongl. Luxus ere beklædte med Støber, have de øvrige Bygninger kun Straatag.

Rambodschas Stater ere Resterne af det gamle Kongedømme Kmer, der efterhaanden har havt Pneum-Beuh, Angcor og Houdon som Residentsbyer. Nagtet Rambodschas stadigt er blevet plukket af sine Naboer, har det dog en Udstrækning af henved 32,000 Kvadratmile og er gennemskaaet af en af de største Floder i Verden. Men Befolkningens Antal staaer langt fra i Forhold til dette store Rum. Det er inddelt i fem Provindser, der styres af Mandariner, af hvilke Enhver har en egen Repræsentant hos Kongen. Denne har et ubegrændset Herredømme over hele Landet, hvorover han kan raade efter eget Tykke. Dette barbariske System er alene Skylden i at Landet i det Hele taget er daarligt dyrket, thi Beboerne ere aldrig sikre paa, at de ikke en skjøn Dag komme til at miste, hvad de have søgt at opdyrke.

Først efter at Franskmændene fik fast Fod i Saigon, opnaaede de Afgang til dette Landstrøg, der hidtil har været næsten ubekjendt for Europæerne. Af de umaadelige Skove, der bedække Trefemtedele af Landet, har Frankrig Lov til at

drage Nytte mod en ringe Afgift til stor Gavn for vor Industri. Der findes her de ypperligste og sjældneste Træsorter til Forfærdigelsen af Galanterivarer, saasom Aeketræet, Teketræet, Sandeltræet samt Planter, der frembringe Lak og Gummigut, bekjendt under Navnet Rambodschagummi. Dets øvrige Produkter ere overordentlig rige og talrige; men hidtil har Handelen med Elfenben, Huder, Perlemor og tørrede Fisk kun været i enkelte kinesiske Kjøbmænds Hænder.

Den nuværende Konge er den Ældste af tre Brødre. Først efter langvarige Forhandlinger kom han i udelukkende Besiddelse af Thronen, idet navnlig Siameserne gjorde allehaande Forsøg paa at faae en yngre Broder i hans Sted, for at de til Vpn for denne Tjeneste kunde udøve en Indflydelse, der sandsynligvis vilde have ført til Kongerigets Opløsning.

Tidligere førte han Navnet Mahat-Upperat; men i Anledning af hans Kroning, der udførtes officielt af den franske Regerings Repræsentant sammen med et Gesandtskab fra Kongen af Siam, antog han en Række Navne, ikke færre end en Sneg i Tallet, der alle betegne hans Egenskaber og hans Magtfulde. Dog indskrænker man sig nu til at kalde ham Norodon. Han er hen i de Tredivs, af en mild og venlig Karakter og meget forstandig. Som de fleste orientalske Fyrster har han et overordentlig stort Harem. Hans ægteviede Hustruer ere Fyrgetype i Tallet, og desuden er der en Mængde Bihustruer, Bajaderer, Dandsrerinder, Skuespillerinder, der ere knyttede til hans Hof og som undertiden nyde den Ære at blive begunstigede af ham.

Den 3die Juni 1864 kan betegnes som en Mærkedag i Rambodschas Historie, men den fortjener ogsaa at mindes af Frankrig. Paa denne Dag var det forundt os at frøne

Rambodschas Konge, som havde stillet sine Stater under vor Beskyttelse. Det var jo rigtignok kun en farvet Konge, og det var Stater, hvis Fortrin bestaae langt mere i Naturskønheder og fortræffelige Naturprodukter end i Civilisation og Udvikling, der rigtignok staaer meget langt tilbage, men det geraader dog Frankrig til Vre at det har været stærkt og klogt nok til at faae dette vilde Land til i den Grad at bøde sig for os.

Kvinderne i Kongens Harem havde smykket sig paa det Bedste til den store Spitidelighed. De vare opstillede paa hver Side i to Rækker paa et Sted i Nærheden af det fgl. Palads, hvor Toget skulde passere. Kongens ægteviede Hustru stode bagved med Buketter i Hænderne og foran dem i en Række de andre Kvinder, som bevæbnede med Rastespyd og Sabler toge sig ud som deres Garde. Foruden disse Damer, der især vare Gjenstand for den mandlige Befolknings Nysgjærighed og Beundring, havde Norodon ogsaa til Vre for de fremmede Gesandtsskaber udstillet sine Elefanter, der ere meget talrige og trods deres overordentlige Størrelse meget behændige. I Spidsen for denne Trop befandt sig Favoritelefanten, der endog ved Siden af sine gigantiske Kammerater tog sig ud som en Rolos. De vare bedækkede med grønne guldbroderede Skabrakker og den fgl. Elefant havde desuden et Omhæng af violet Fløil med Guldfryndser og en Trone af Guld og Elfenben paa Ryggen, foruden at dens lange Stødtænder bar tre tykke Guldringe. Heller ikke fattedes der smukke Haandheste med Skabrakker af farvet Silketøj, som Rambodschianerne godt forstaae at væve, og der var Bogne med rigt udskaaret Arbejde, trukne af Bøfler, hvis Horn stak i karmosinrøde Futteraler.

Under en præbedøvende Musik af Gongoner og Pauker

drog Gesandtskabernes Tog, hvori Kommandør Desmoulin, Frankrigs Repræsentant, var den vigtigste Person, gennem Paladsets Gaarde, midt imellem en festligt smykket Hærskare af Embedsmænd med Parasoller og kambodschianske Soldater, til en Pagode, der laa indenfor Kongepaladsets Omraade. Her viste Kongen sig og modtog sine Gæster meget venligt. Han var iført en meget smuk guldvirket Tunika, og hans Følge var ligeledes glimrende udstyret. Det hele Skue, hvorved vore Officerers smukke Uniformer og Siamesernes gyldne Dragter fremhævede sig paa en fordelagtig Maade, var i Sandhed straalende.

Kongen, der betragtede denne Ceremoni som overordentlig vigtig, havde samlet alle Gudernes Tjenere om sig, det hele Præstestab. Disse Geistlige ere Bogtere for de hellige Vaser, Billedstøtter, Amuletter og Kar og udføre de ved flige høitidelige Leiligheder brugelige Ceremonier i et Sprog, som de alene kjende. De ere iførte lange brune Tunikaer med et Overkast af Knip-linger eller af guldbroderet fint Stof, og bære deres Haar bundet op som et Slags Chignon i Raffen.

Kongen havde befaleet, at enhver af de sædvanlige Ceremonier ved Kroningshøitideligheden skulde iagttages. Saa snart hans Uhr viste det rette Dieblif begyndte de mystiske Handlinger. Efter et Dieblif at have truffet sig tilbage i Pagodens Indre, viste han sig igjen iført en tætsiddende Musselinsdragt, hvorved Hals og Skuldre vare blottede. Han stillede sig nu op paa en med en hvid Silkebaldafin dækket Forhøining. Tæt ved Baldakinen var der ophængt en Guldurne med en Tud, hvorfra der som gennem en Vandkandes Sprudel faldt en fin Regn af indviet Vand. Ypperstepræsten tog nu en stor Sønusling, rakte den til Kommandør Desmoulin, som opfangede Vievandet deri og udgjød det to

Gange paa Norodons Hoved og Skuldre. Den siamesiske Gesandt gjorde det Samme, og Kongen forsvandt igjen for paany at klæde sig om. Da han atter viste sig var han iført en guldvirket Kjortel, men Hoved og Fødder vare blottede; kun i Ørene bar han nogle grønne Kviste. Ypperstepræsten, en Mand med strenge og ubevægelige Ansigtstræk og klædt i Silke og Guld, rakte ham nu et Guldkaar med Bievand, hvori han badede sit Ansigt, og derefter overleverede han ham et Pergament med nogle mystiske Ord, som Kongen oplæste under en bedøvende Musik af Tritonhorn med Sølomundstykker.

Siddende paa orientalsk Blis med Fødderne over Kors under sig paa en Sofa hørte Kongen derefter med stor Oribøghed paa de Formularer, som Præsterne, den Ene efter den Anden henvendte til ham, Ypperstepræsten tilsidst. Nu kom Raden til Kroningen. Paa et Bord i Nærheden af Sofaen laae den Krone, som Napoleon den Tredie havde sendt ham. Den er tung, dannet som en Halvfugle, smykket med ædle Stene og efter indisk-kinesisk Skik forsynet med smaa Klokker, hvoraf den øverste ender i en Spids som en Dynasleder. Kongen af Siams Udsending tog den fra Bordet og rakte den til Kommandør Desmoulin. Denne gav den atter til Norodon, der ifølge det bestemte Ceremoniel satte den paa sit Hoved med en Iver og en Glæde, der fik hans Ansigt til at straa. I dette Dieblis forkyndte stærke Artillerisalver, at Kroningen var fuldbjrdet. Den franske og den siamesiske Gesandt holdt en kort Tale. Norodon bad nu Kommandøren at vise ham, i hvilken Retning vort Land laa, for at han kunde hilse paa sin mægtige Beskytter, de Franskes Keiser, og tillige at meddele ham, hvorledes denne Hilsen skulde udføres. Kommandør Desmoulin gif nu nogle Skridt

hen mod Øst og bøjede sig mod Nord. Norodon fulgte hans Exempel, og da han havde set Kommandøren tage til sin Hat, gjorde han en lignende Bevægelse ved sin Krone. Derefter kom Hilsenen til Siam; den udførtes efter Landets Skik ved at folde Hænderne mod Jorden og løfte dem op mod Panden.

Endelig kom Slutningen paa Ceremonien. Kongen tog atter Plads paa den foran Tronen anbragte Sofa, og Upperstepræsten overgav ham to hellige Statuer, som han et Dieblit lod hvile paa sine Knæ; derefter bragte man ham de Vaaben, de Skrin og Kar, som ere til hans eget Brug. Enhver af disse Gjenstande berørte han med sin Haand og indviede dem saaledes til den kronede Konges Tjeneste. De guldbirkede Tøfler vare de sidste Ting, han paa den Maade indviede, og efter at have taget dem paa, besteg han Tronen med en Parasol over sig.

Kommandør Desmoulin lod nu vore Soldater passere Revue for Kongen til Klangen af Regimentets Musik. Soldaterne præsenterede Gevær og Kongen hilste. Derefter indfandt sig Rigets Fornemme, Ministrene og Mandarinerne, for at bringe den kronede Monark deres Hylдинг og aflægge Eden.

Det lod til at Kongen, trods den store Glæde han aabenbart følte, var ikke lidet udmattet af disse Ceremonier. Saa snart de vare til Ende, tog han Kronen af og gik om mellem Franskmændene, hvem der bødtes mangfoldige Forfristninger. Rambodschianerne holde ikke som Tyrkerne deres Harem hermetisk affpærret. Vore Officerer fik Lov til at besøge Kvindegemakket. 60 til 80 unge Kvinder sadde her i fire Rækker i omtrent samme Stilling som de ægyptiske

Sfinxer. Adskillige af dem vare meget smukke, for saa vidt som brune Kvinder kunne være det.

Et Par Maaneder efter Kroningen besluttede Kong Norodon at aflægge et Besøg hos den franske Repræsentant i Saigun. Hos de asiatiske Nationer er en sliig Opmærksomhed næsten uhørt, og der kunde ikke tænkes noget større Bevis paa Agtelse og Hengivenhed for det franske Protektorat, Norodon indskibede sig fra Houdon paa en Kanonbaad, som Admiralen havde sendt ham til Turen, og en Mængde andre store Fartpøier med hans Kvinder og talrige Følge esforterede ham. Kongen var iført en malerist militær Dragt, ligeledes en Gave fra den franske Keiser, og forsømte ikke at medtage sin Krone. Kvinder og Hoffolk vare glimrende klædte i Fløil, Silke og Guld. Der manglede heller ikke Musikanter, som af og til udførte en støjende Musik paa sælsomme Instrumenter. Det Hele frembød et yderst interessant og malerist Skue. Reisen, hvorved man tog den nærmeste Vej paa den store Flod til Saigun, varede 7 til 8 Dage. De Byer, man kom forbi, vare festligt smykkede. I Saigun modtog Admiral Grandière, omgivet af sin Stab, Kong Norodon i Havnen. Der udveksledes Gilsener og under et uhyre Løb af Befolkningen begav Kongen sig til Gesandtskabspaladset, der var indrettet til hans Modtagelse i Overensstemmelse med hans Vaner. Det Første, han gjorde, var at iføre sig en anden Dragt af den talrige Garderobe, han havde forsynet sig med til Reisen, og dernæst uddelte han en Mængde kostbare Foræringer, især bestaaende af Elfenbenssager og Silketpøier. Hans Ophold i Saigun, der varede nogle Dage, blev feiret med forskjellige Fester og Skuespil, der syntes at behage ham meget.

Efter denne Digression, hvilken jeg har anset nødvendig

som Bidrag til en Skildring af Sæder og Skikke i Rambodschas, tager jeg igjen fat paa den afbrudte Traad for at omtale Resten af vor Flodreise.

Kongen af Rambodscha har, som alt anført, en talrig Mængde Elefanter; men han holder kun nogle faa af dem i sit Palads til sin egen Tjeneste. Resten sendes ud til Græsning i Omegnen, men man sørger for at tøjre dem med Lænker, for at de ikke skulle komme bort. Kongen har Eneret til at sælge Elfenben, hvoraf følger, at denne Handel er nærved at dø hen. Prisen paa et Par Stødtænder i Saigun stiger næsten til 500 Frks. Elefanten er Rambodschianernes Dindlingsdyr, den benyttes ogsaa meget til Lastdyr, thi Vøfler anvendes sjældent paa den Maade. Euro-pæerne have Nød med at vænne sig til Dyrets Gang; den rystende Bevægelse af den paa dets Ryg anbragte Kioff af Bambus frembringer næsten altid en Art Søsnyge selv hos Søsfolk. Rambodschianeren befinder sig derimod overmaade godt paa Dyrets Ryg; Elefanten og han synes at være ligesom skabte for hinanden og Bernadin de St. Pierre vilde mulig i den Righed, der er imellem disse to Skabninger, den Ene broncefarvet, den Anden sort, have fundet et yderligere Bevis paa den Harmoni, som Naturen har tilveiebragt mellem Skabningens forskellige Væsener.

Jeg havde god Tid og Leilighed til at se Kongens Elefanter og deres Oppassere. Den sidste Flodfart havde vi gjort kun ved Hjælp af Aarerne, og vi vare nødsagede til at opholde os nogen Tid i Houdon, for at vore Roersfolk kunde komme til Kræfter igjen. Hvor godt og kraftigt de end forstode at haandtere Aaren, er der dog Grændser for Alting.

Ovenfor Byen Houdon blev den rige Plantevært blandt Andet oplivet af en tiltrækkende Dyrverden. Jeg bemærkede

navnlig to Arter Traner, den Eine mindre, den Anden noget større. Disse smukke Fugle ere blændende hvide; de mindre have violette Fødder, sort Næb og store glimrende Dine; de Andre tjene til Modeller for japanesiske Malere, der ere istand til træffende at gjengive deres Skikkelse og yndige Holdning. Disse have røde Fødder, gult Næb og en smuk Fjederbust paa Hovedet. Sandsynligvis knytter der sig en religiøs Tro til disse Fugle, thi Annamiterne pleie at anbringe i deres Pagoder Statuer, der fremstille dem siddende paa Ryggen af en Skilpadde.

Vi nærmede os nu den store Sø. Der viser sig talrige Øer, bedækkede med den frodigste Plantevæxt, og vi seile imellem et Arkipel, der yder det skønneste Skue. Under de store Oversvømmelser staa flere af disse Øer ganske under Vand, og paa Andre ses kun Trærnes Toppe. Da kunne selv dybtgaaende Fartøier seile paa Søen uden at møde nogen Hindring. Dette gjorde Admiral Bonnard i 1862. Da han besøgte Søen havde netop den store Oversvømmelse fundet Sted og den berømte Sømand anslog Vandsladen her til over 400 Kvadratmile. Denne Udstrækning var ved mit Besøg, der faldt i Fiskertiden, naturligvis meget forringet, men dog ikke i den Grad, at jeg jo fuldt kunde nyde det herlige Skue af denne speilklare Sø, indesluttet i et Bælte af Kyster, der tjene den som Bassin. Den er i to Dele, skilte fra hinanden ved en Art en halv Mil bred Landtunge. Den nedre Sø er den mindste, og den øvre Sø er dobbelt saa stor som hin. Paa Landtunger ligger der Landsby ved Landsby, hvorfra der drives Fiskeri. Dette er særdeles rigt og hører til de Næringsveie, der ere mest indbringende.

Bed vor Ankomst var man i fuld Virksomhed. I Nærheden af Bredderne var der Bygninger, hvor man saltede og

røggede Fisken. En stor Mængde Mennesker var i den Anledning kommen hertil fra alle Landets Provindser; paa Ryfterne og paa de mindste Der var der et sandt Mylr. Utallige Baade af den forskjelligste Art bedækkede næsten hele Vandfladen. Fiskene, der ere noget mindre end vore Lax, findes her i en uhyre Mængde. Oversømmelserne hidføre dem som Fiskeleg og den overordentlige Hurtighed, hvormed de vore, kan alene forklares derved, at de leve i opfyldt Alluvialjord. Naar Vandet saa begynder at svinde ere de Fanger. De maa trykke sig dybere ned paa Bunden og mærke snart, at Udveiene blive færre. Nu ville Alle flygte paa een Gang, thi der fattes dem Rum til at bevæge sig i, Jøde, ja endog Vand. Men Fjenden venter dem. Ved Mundingen af selv den mindste Biflod falde de i Hænderne paa Fiskene, og paa den Tid ere Alle i Rambofscha Fiskere. Selv Jernarbeidere imellem Bjergene ved Cuy, sande Cykloper, opgive deres Industri for at lægge sig efter Fiskefangst.

Tilstrømningen af Fiskene er saa stor, at man hvert Øieblik ser Fiskerne, Mænd, Kvinder og Børn, uden Hjælp af Garn eller andet Fiskeredskab gribe med Hænderne de største Fisk og at kæmpe med dem, for at faae dem bragt op. Skrig, Raab, Latter opfylde Luften. Og jo mere man fisker, desto mere synes Masserne af Fisk at forøges. Det er en uudtømmelig Manna, hvis Vigtighed man endnu ikke ret forstaaer at vurdere eller at drage Nytte af. Fiskerne mangle aldrig Fisk, men de have ikke Midler og Leilighed til at nytte Fiskene og til at affætte Varene, og de ophøre derfor med at fiske, naar de indse, at de ikke have Brug for Mere.

Undertiden nødes de ogsaa at standse af Mangel paa

Salt. Røgerierne ere ikke hensigtsmæssigt indrettede og de røgede Fisk finde ikke stor Af sætning. Saltningen er bedrøvet og er ogsaa mere Lønnende; men hidtil ere de Saliner, som findes paa fransk Grund i Provindsen Bien-Hoa, blevne kun lidet benyttede af de Indbødte. De store Baade, der fulgte os og som bragte betydelige Ladninger Salt, bleve modtagne med stor Glæde. Man kappedes om at kjøbe, og havde der været tyve Gange saa meget Salt, vilde det neppe have fyldestgjort Efterspørgselen.

Nedre-Kosinkina og denne Del af Kambodjscha er utvivlsomt de mest fiskerige Landstrøg i hele Verden. Fiskerierne paa den store Sø ere under nærværende Omstændigheder alt tilstrækkelige til Forbruget i hele Kambodjscha og en stor Del af Nedre-Kosinkina, og man kunde sikkert give dem en langt større Udstrækning uden at frygte for at Fiskene skulde aftage. Det er til at undres over, at man ikke endnu har tænkt paa at oprette Salthandelssteder paa forskjellige Steder for at tilfredsstille Behovet. Fiskerne betale Saltet med en Del af deres Fangst, og Transporten vilde lønne sig rigeligt. Men med Hensyn til Handel og Industri staaer dette Land endnu overordentligt tilbage.

Naar Fiskeriet er begyndt, drives det baade Dag og Nat. Man tager saa mange Fisk som man er istand til at røge og især til at salte. Fiskeriet ved Skinneth af Begfrandsø, der hænge ned fra de mangfoldige Baade, Røgerierne og Hytterne, der ere oplyste af de brændende Grene, alt dette yder et sit Slags eneste Skue, som man ikke let glemmer.

Jeg benyttede den gunstige Leilighed til at gennemseile den store Sø i dens fulde Udstrækning, og tillige at besøge Ruinerne af Angcor, den døde By, der, uden at have efterladt

noget Spor i Menneſſenes Erindring, ſynes at være begravet under det cyklopiſke Palads, der tjener den ſom Vigſten. Diſſe Ruiner findes nordøſtlig for den øſtre Sø. De høre nu til Kongeriget Siam, efterat Kongen af Rambodſcha for nogle Aar ſiden har afſtaaet dem ſammen med Provindsen Angcor og Battam-Ban til ſin mægtige Nabo ſom Gjengjæld for den Viſtand, der af Siam blev ydet ham under det ſidſte Oprør af hans Underſaatter.

Om Byen Angcor veed man kun, at den en Gang var Hovedſtaden i Kongedømmet Kmer, ſom mod Syd havde Oceanet til Grændſe, imod Øſt den ſtore Meimamflod, mod Veſt Rambodſcha og mod Nord de uhyre næſten ubekjendte Landſtrækninger, der naa med Floden op til Thibet. Og hvad vide vi om dette Kongerige? Intet uden at det er et Vidnesbyrd om Alts Forgængelighed. En dunkel Tradition melder om, at det var den mægtigſte, den meſt civiliserede, den rigeſte Stat i hele Aſien — og hvad er det nu?

Svaret fremgaaer af de uhyre Reſter af cyklopiſke Ruiner, der endnu paa en lang Strækning af denne forſvundne Stad, fra Nord til Syd, fra Stung-Treng til Kampot ved det indiſke Hav, søger at hævede Pladsen mod de fremtrængende Skove og den ødelæggende Vegetation. Svaret kan ogſaa findes i diſſe Monumenters Indſkrifter, ſom af deres Bygmæſter var indtegnede formodentlig for at bevare dem for Forglemmeſe; men diſſe Indſkrifter ere i et dødt Sprog, der ikke en Gang kan tydes af Præſterne og Derviſcherne i Houdon og muligt er af ſamme Oprindelſe ſom de kabaliftiſke Ord, de ſelv bruge ved deres Ceremonier ſandſynligviſ uden ſelv at forſtaae Meningen.

Uagtet jeg alt kjendte diſſe mægtige Ruiner fra Admiral Bonnards intereſſante Beſkrivelſe, blev jeg dog i høi Grad

forbausset ved Skuet af disse Masser, disse Hvælvinger, disse Søilerækker, med hvilke alene det gamle Ægyptens vidunderlige Arbejder kunne taale en Sammenligning. Mange af disse Mure og Bygninger have en Længde af flere Tusinde Alen og man kommer til dem ad Chausséer, der ere saa udmærket anlagte, at de have trodset Martusinder. Der er Trapper med ikke færre end hundrede Trin, som føre op fra det ene Palads til det andet, altid høiere og høiere. Ligesom Ægypterne have Bygmestrene her betjent sig af de haardeste Stene — Stene, siger jeg, nei, af det bedste Marmor, og deres Ingeniørens Dygtighed var saa stor, at de uden at vide det, havde efterlignet de græske Bygmestre fra Oldtidens glimrende Periode ved at sammensøie disse Blokke uden Ralk eller Jern. Den affurte Tilhugning og Tyngden har her været tilstrækkelig, og Tiden har desuden i den Grad gjort sin Virkning ved Sammenspiningen, at det næsten er vanskeligt at opdage, hvor den ene Sten ender og den anden begynder. Det Hele tager sig ud som om det er af een Masse.

Der findes ogsaa her som ved de ægyptiske Oldtids-Minderesmærker mangfoldige Indskrifter og symbolske Skulpturarbejder; men endnu har Ingen været istand til at udfinde, hvad de have at betyde.

Hovedpaladset har sikkert baade været Kongens Residents og et Tempel. Det er ikke usandsynligt, at Kongen selv, i Vighed med hvad Traditionen fortæller om flere asiatiske Fyrster, blev tilbedt som en Gud, og at han i denne Egenstabs levede omgivet af Afgudsbilleder, der vare anbragte paa Altre og i Nischer og beskyttedes af Elefanter og Løver af Sten.

Ved de Undersøgelser, der her ere foretagne af Fransk-

mænd, men som, da de derved have havt at kæmpe med uhyre Banfeligheder, ikke kunne være ganske at stole paa, har man troet at kunne antage, at Byen Angkor har været omgivet af en Ringmur af ikke mindre end syv Mile i Omfærd! Genimod Midten findes der en hellig Sø, den maa man sætte over for at komme til den kunstigt anlagte Bei, som fører til en Pagode eller et Palads, der er bygget i den lille Sø. Hvor gjerne ønskede jeg ikke at beskrive dette Kæmpeværk, men jeg er ikke istand til at finde Udtryk til at tolke, hvad jeg følte ved dette Skue.

En tre hundrede Alen lang Stendæmning, hvis Rækværk paa begge Sider ere smykkede med de bizarreste Figurer af fantastiske Dyr samt hist og her med Billedstøtter af Buddha, fører i lige Linie til store firkantede Gaarde, i hvis Midte reiser sig Hovedbygningen, der ligeledes er en Firkant og høiner sig i en uhyre Kuppel af orientalsk Form. Bygningen er i forskjellige Retninger gennemskaaen af Gallerier og Spilerækker, af hvilke de fleste ere 300 Alen lange. Gallerierne ere smykkede med en Mængde smukt udførte Basrelieffer, forestillende mythologiske og allegoriske Scener, som dog Ingen er istand til ret at forklare.

I Nærheden af den omtalte Stendæmning, der ligesom Paladset er meget vel vedligeholdt, er der en stor Del andre Bygninger, der ligge i Ruiner. Ikke saameget Tidens Tand har virket her som den yppige Plantevært. Naturlige og tætte Løvhytter omgive Marmorspilernes Skafter, Palmetræer, Bambus, mangfoldige kæmpemæssige Snylteplanter hæve sig mellem disse Ruiner og brede sig mere og mere over dem. Hovedpaladset dækker et Fladerum, der sikkert er ligesaa stort som det, der indtages af Louvre og Tuilerierne i Forening. Foruden talrige Kapeller, hver med

en Billedstøtte af Buddha, er der et langt Galleri, hvor alle de Gjenstande opbevares, som forhen tjente til denne Afgudsdyrkelse. Denne Helligdom afgiver endnu Bopæl for nogle enkelte Boncer. De ere vistnok meget fromme Mænd, men meget lærde ere de ikke. I det Mindste kunde de ikke give noget fyldestgørende Svar paa de forskjellige simple Spørgsmaal, jeg rettede til dem ved Hjælp af min Tolk. Disse eneste Beboere af denne undergaaede Stad, disse Præster tilbede Afguderne, uden at vide, hvem der har hugget dem i Sten og uden at kjende det Mindste til disse Ruiners Historie.

Rammen svarer til dette majestætiske og hemmelighedsfulde Billede af den store døde Stad. Det er en tæt Skov, hvor Tropernes mægtige Træer vore frit uden at gjøre Beskjendskab med Øren. Stærke Vianer slynge sig op ad disse Kæmpers Stamme, forbinde sig med hverandre og danne et tæt og uigjennemtrængelig Netværk, som tjener til Skjul for Tigren, Rhinocorossen og den vilde Elefant.

Ved Stuet af disse Ruiner fra Fortiden prøver Tanken uvilkaarligt at dvæle ved denne. Man spørger, hvor de Kæmper ere blevne af, der have bevæget disse Stenblokke, de Kunstnere, der have udhugget disse fantastiske Dyr, de mægtige Monarker, der færdedes her i disse Paladser og som bade eller lode sig tilbede i disse Kapeller? Hvilken mægtig Villie har opført disse Bygninger, anlagt disse Veie, reist disse mange Statuer? Og naar saa Tanken forlader disse Underværker fra en længst forsvunden Tid for at dvæle ved Nutidens Liv og Færden, saa maa den stige ned til Bambushytten med Straatag, til den svage Fyrste, som hersker i Houdon over nogle Millioner fløve og underkuede Slaver.

Fire Huse i Paris.

(Af Ludvig Kalisch.)

I Paris er man for meget bestjæftiget med sig selv til at man skulde bekymre sig om de Folk, der bo i Nærheden. Enhver gaaer sin egen Gang, eller rettere: Enhver iler sin egen Vej uden at se til Høire eller til Venstre, og kæmper uafsladeligt for Tilværelsen. Man boer her ofte hele Aar i et Hus, uden at se Naboen, fra hvem man undertiden kun er skilt ved en tynd Væg, og det er ikke saa sjældent, at man i et Aftenselskab gjør Bekjendtskab med en Mand, med hvem man uden at vide det boer i samme Etage. Imidlertid er en Verdensstad lige saa godt som en Provindsby sammensat af Gader, og den, som i længere Tid har boet i en og samme Gade, ser dog bestandig de samme Ansigter og kjender dog i det Mindste Naboerne af Udseende i de nærliggende Huse. Dette gjælder rigtignok dog kun om smaa Gader med ringe Færjel, som det f. Ex. er Tilfældet med Rue St. Georges, hvor jeg nu har boet næsten en halv Menneſkealder. Hvor lille denne Gade end er, er den dog i den senere Tid ofte bleven nævnet. Den kan ogsaa rose sig af at tælle Frankrigs betydeligste Mand blandt sine Beboere eller i det Mindste indtil ikke for lang Tid siden. Indtil Udbrudet af den sidste Krig forlod han daglig sit venlige Hotel paa Hjørnet af Pladsen Fontaine St. George for at aflægge nogle Besøg. Den lille gamle Mand med det floge Ansigt og den rokkende Gang gik aldrig gjennem Gaden uden hvert Dieblis at møde en Bekjendt, med hvem han indlod sig i Pasſiar, og Na-

boerne raabte, saa ofte de saa ham, med en vis Stoltthed:
„Voilà Monsieur Thiers!“

Thiers beboer ikke mere Rue de St. Georges og det af den simple Grund fordi Kommunens Tilhængere demolerede hans Hotel. Man er nu ifærd med at bygge det op igjen og i Stedet for de glimrende Ekvipager, som før holdt udenfor Husets Jerngitter, ser man nu Fremmede, der stirre paa Bygningen, især Englændere, der ere komne til Paris for at tage Ruinerne i Diesyn.

Medens Hr. Thiers' Hus nu er ifærd med at hæve sig fra Ruinerne blomstre Træerne i Hotellets Have som forhen. I denne Have, hvor dens Eier saa gjerne spadserede og traf frisk Luft, opførtes i Mai for to Aar siden et blodigt Skuespil. Her faldt mangan en Kommunarbd for de hævnfyende Versaillestroppers Rugler. De Henrettedes Blod sprøjtede paa Blomster og Blade og i Stedet for Droskens Slag hørte Naboerne Chassepotgeværernes Knitren og de Døendes Rallen. Fra de øverste Etager var Nabolaugets Vidne til de rædselsfulde Scener og tænke endnu med Gysen derpaa. Under Kommunens Herredømme havde man opplantet en rød Fane paa Gitterporten til Thiers' Hus. En Dag gaaer en bekendt Bankier forbi og opirret over Synet deraf lover han en Skomagerdreng, der driver om i Nærheden, ti Franks, naar han vil rive den ned. Drengen, loffet af Belønningen, lægger Paffen med Fodtøiet, som han bærer paa Ryggen, fra sig, og flattrer opad Gitteret, men paa Halvveien betænker han sig, stiger igjen ned og gaaer fløitende sin Vej. Da flattrer Bankieren selv op og bemægtiger sig Fanen med et kjæft Greb. Men i det samme Dieblis kommer en bevæbnet Fjædereret fra Rue de Lafontaine. Bankieren flygter ind i et nærliggende Hus paa Pladsen. Den Fjædererede

afftyder sit Gevær efter den Flygtende. Denne rammes dog ikke af Kuglen, men den flyver ind i Husets Facade fem til sex Tommer over Hovedet paa Datteren af en af mine Venner, en ung Pige, som dreven af Nysgjerrighed er traadt ud paa Trappen. Karlen er rasende og posterer sig udenfor det Hus, hvor Bankieren er flygtet ind. Han udspørger Enhver, der kommer ud fra Huset, om den Bourgois, der har skjændet den hellige Jane, og sværger paa, at der skal gøres kort Proces med Forbryderen, naar han blot kan faae Fingre paa ham. Endelig kommer en Maler med et Billede under Armen ud fra Huset; han har en bred gammel Buglehat paa Hovedet og en kort Kridtpibe i Munden. Kommunarorden vil til at mønstre ham; men Maleren hvister ham i Øret: „Jeg veed, hvem De søger. Han er skjult i Kælderen.“ Og med disse Ord gaaer han bort med langsomme Tred. Maleren var ingen Anden end Bankieren og den Jødererede er narret.

Dette Exempel viser imidlertid, for hvor stor Fare Borgernes Liv i de Dage var udsat. —

Tæt ved Siden af det Hus, der tilhørte den nu afgaaede Præsident for den franske Republik, staaer et Hotel, som for en Del Aar siden var Samlingsstedet for Paris' Journalister. Gitteret for denne Bygning saavel som Bygningen selv glimrede den Gang saa stærkt i frisk Forgylning, at de Forbigaaende bleve blændede deraf. Det Indvendige var endnu rigere forgylt og fremkaldte mange gode og daarlige Bittigheder. Man holdt Eiermanden for en anden Midas, der forvandlede Alt, hvad han rørte ved, til Guld. Han hed Moses Milaud. I Forening med sin Ven og Landsmand Mirés havde han hurtigt svunget sig i Beiret. Han gav Journalister, berømte Litterater og Kunst-

nere glimrende Fester, om hvilke Bladene talte med glødende Beundring. Selv den gamle Samartine undslog sig ikke for at sidde ved den samme Hr. Millauds Bord, der blev besungen i Vers og paa Prosa. Han fordunklede sin Nabo Adolf Thiers, der den Gang levede meget tilbagetruffen og kun gav ringe Stof til Dmtale. Men den, som klynger sig til Fortunas Hjul og lystig dreies om med det, maa hvert Dieblif være belavet paa, at blive styrtet ned ved et Ribbensstød af den lunefulde Gudinde, ja, maasse endog at blive radbrættet under Hjulet. Millaud, Pengespekulanten, fik snart et saadan Ribbensstød, og faldt han ikke under Hjulet, saa faldt han dog paa Næsen. Journalisterne og Litteratere traf sig tilbage, og man saa ikke mere Folk i sort Kjole og hvidt Halsbind opspøge det Millaud'ske Hotel. Men hurtig reiste han sig dog fra sit Fald. Han grundlagde „Petit-Journal“, der hver Morgen, forsynet med en Artikel af Timothée Trim (Deo Despés), slugtes af Mængden som varmt Brød. Millaud var igjen i Bæsten, og Folk i sort Kjole og hvidt Halsbind samlede atter i hans Hus indtil Enffen igjen forlod ham. Millaud døde i Efteraaret 1871. Der blev holdt Auktion over hans Efterladenskaber, over hans Møbler, hans Sølvtøj og hans mange Kunstfager. Forgylbningen paa hans Hus er gaaet af og det har havt Banskelighed ved at finde en Kjøber.

Kun skilt ved et bestedent Hus fra Millauds Hotel findes der et lige saa bestedent paa Hjørnet af Rue St. Georges og Rue d'Amale. Til dette Hjørnesteð knytter der sig en sørgelig Erindring. Indtil Udbrudet af Krigen mellem Frankrig og Tydskland boede i dette Hus en ung Mand, der almindelig blev anset for en Enffens Yndling. Jeg mener Prévost-Paradol. Han var ogsaa i Sandhed en

Lyffens Yndling, thi Alt syntes at lyffes ham. Endnu ikke
 tyve Aar gammel havde han opnaaet to af de første Pris-
 medailler for literære Arbejder, og i sit tre og tyvende Aar
 erhvervede han ved sit Værk om Bernadin de St. Pierre
 det franske Akademis Præmie i Beltalenhed. De Forelæs-
 ninger, han som Professor ved Literaturen holdt i Aix,
 bleve almindeligt roste og da han paa Reiserdømmets mest
 glimrende Tid vendte Hærestolen for bestandig Ryggen og som
 Medarbejder af „Journal des Débats“ begyndte sin po-
 litiske Løbebane, vakte hans spydige Artikler mod det bona-
 partistiske Regimente den mest levende Interesse. Han var
 en Magt, der ikke var til at foragte, og var lige saa meget
 hadet og frygtet af de daværende Magthavere som han var
 elsket og hædret af sine politiske Partivenner. Enhver af
 disse med hans Nabo Thiers i Spidsen kappedes om at vise
 Prévost-Paradol deres Yndest, og det varede ikke længe
 førend han i sit sex og tredivte Aar fik en Plads blandt de
 Udgdelige i Videnskabernes Akademi, en Ære, om hvilken
 Jules Janin, der den Gang var hen i de Trede, forgjæves
 kappedes med ham. Prévost-Paradol boede lige overfor
 mig, og vi mødtes ofte. Han var elskværdig, ligefrem i sit
 Bæsen og besteden uden Affektation. Da jeg en Gang bad
 ham om nogle Noticer om hans Liv, rev han et trykt Blad
 ud af et Foliobind, der indeholdt Biografier af Medlemmerne
 i det franske Akademi. Paa dette Blad hed det om ham:
 „Han er en af Nutidens lærdeste og aandrighste Journalister.“
 Førend han nu gav mig Bladet stregede han denne Linie
 over med det Udraab: „C'est bête!“ (Dum Snak!). Jeg
 har gjemt dette Blad og hver Gang jeg ser det kan jeg
 ikke uden Bemod mindes en Mand, der i sin blomstrende
 Alder gjorde Ende paa sit Liv.

Man veed, at han under Ministeriet Olivier netop ved Krigens Udbrud blev udnævnt til Gesandt i de Forenede nordamerikanske Stater og at han kort efter sin Ankomst dertil jog sig en Kugle gennem Hjertet. Var det Anger over at have modtaget et Embede under Keiserdømmet, som han saa længe og med saa skarpe Baaben havde bekæmpet? Eller pintes han af en dunkel Anelse om den uhorste Ulykke, der som en Følge af det bonapartistiske Herredømme vilde komme over hans Fædreland? Hvem kan sige det. Forinden han paa saa voldsom en Maade skiltes fra Verden har han ikke udtalt sig derom. Hans tragiske Endeligt viser imidlertid, at de, der synes at være mest til at misunde, ikke altid ere det, og at det gamle Ord: Ingen skal prises lykkelig førend han er død, ogsaa finder sin Stadfæstelse med Hensyn til ham.

Gaa vi nogle hundrede Skridt ned ad Gaden se vi til Venstre et med en Terrasse forsynet Hus, der nu er ubeboet. Eieren af dette Hus var en europæisk Berømtthed, ja, hans Navn blev i Løbet af et halvhundrede Aar nævnt i alle den civiliserede Verdens Ender og Hjørner. Ingen var lykkeligere end han. En Laurbærfrands smykkede hans Hoved, utallige Ordener bedækkede hans Bryst og der fastedes ham heller ikke paa jordiske Goder. Han havde fejret sin ni og firfindstyvende Fødselsdag frisk og sund og i fuld Besiddelse af sin rige aandige Kraft; han kunde endog endnu fuldt dyrke sin Muse, som man har at takke for saa mange yndige Melodier.

Denne høje Olding var Auber. Dagen førend jeg forlod Frankrig, da Krigens alt var begyndt, saae jeg ham henimod Midnat mellem den store Operas Kulisser ved Opførelsen af hans Mesterværk „Den Stumme i Portici“. Au-

ber var sikkert en af de vidunderligste gamle Mænd. Trods sine 89 Aar kom han aldrig hjem før ved Midnatstid. I sine Samtaler affjød han de mest brogede Vittighedsraketter, og da han havde havt Tid og Leilighed nok til at opleve store Begivenheder og at gjøre Bekjendtskab med de betydeligste Mænd, kan man let tænke sig, hvor fængslende hans Underholdning var. Auber var til Liv og Sjæl Pariser. Han forlod aldrig Paris, selv ikke i de varmeste Sommermaaneder, paa hvilken Tid Opholdet i Verdensstaden dog er saa ubehageligt, og han besøgte selv i Hundedagene hver Aften Theatrene. Han elskede Ungdommen, især den kvindelige, og han forstod, at Omgangen med unge, muntre Personer, gjorde ham selv munter og frisk. Jeg saae ham ikke sjelden udenfor sit Hus omgivet af en Skare unge Piger, med hvilke han spøjede og lo.

Da de tydske Hære begyndte at drage en frygtelig Jernring om Hovedstaden, vilde Auber heller ikke da forlade den. Bladene udbredte, at han var flygtet til London, men jeg troede det ikke. Auber kunde ikke skilles fra Paris og i Begyndelsen holdt han ogsaa standhaftigt ud under Beleiringen. Han, der i sit dyrebare Paris havde set og oplevet saa Meget, forstod, naar han sent om Aftenen gik hjem gennem de nu uoplyste og mennesketomme Gader med sine Venner og Kolleger af Komiteen for Kunstakademiets Ambulance, at fortælle dem tusinde Ting paa en saa tiltrækkende Maade, at de i hele Timer hørte paa ham udenfor Døren til hans Hus og næsten ikke kunde skilles fra ham. Men da Hungeren drog ind i Paris og Rekviritionerne begyndte, da blev den ellers temmelig egentjærlige Mand sat paa en meget haard Prøve.

Auber elskede Feste; han havde bestandig tre til fire i

sin Stald og det var hans største Fornøjelse hver Morgen at gaae ned i Stalden til dem, for at give dem nogle Stykker Sukker og at kjæle for dem. Men nu bleve disse hans Vndlingsdyr afhentede, det ene efter det andet. Kun endnu een Hest, den skjønneeste, beholdt han tilbage. Da man underrettede ham om, at ogsaa denne vilde blive afhentet den paafølgende Morgen, for at føres til Slagterbænken, besluttede Auber at forlade sit Hus, for ikke at høre, at Dyret blev bragt bort. Komponisten Ambroise Thomas, der saae den gamle Mesters Fortvivlelse, henvendte sig uden at sige ham et Ord til en stor Fabrikant, som beredvilligt gav en smuk Hest, der blev afleveret i Stedet for Aubers. Da Auber erfarede dette af Ambroise Thomas, brød han ud i Taarer uagtet han ellers aldeles ikke var tilgængelig for Rørelse.

Nu var vel hans kjære Dyr skaanet, men kun altfor snart var han atter i Fare for at miste det. Paa Beleiringen fulgte Kommunens vanvittige Herredømme og under dette blev Hesten igjen krævet. Ambroise Thomas lod den da spænde for en Transportvogn og fik den paa den Maade ud af Paris. Auber henstraktes nu paa det Sygeleie, hvorfra han ikke mere skulde reise sig. Han bad sin Ven, der snart skulde indtage hans Plads som første Direktør for Musikonservatoriet, at sørge for, at hans dyrebare Hest blev skaanet og han gentog hvert Dieblis denne Bøn. Fem Dage efter denne sidste Hjerteforg døde den næsten halvfemsindstyveaarige Olding, og nu blev hans Lig saa at sige rekvireret af Kommunen, der vilde misbruge den store Tonekunstners Jordefærd til en Manifestation under den røde Fane. Dog blev dette forpurret af Ambroise Thomas og Aubers Notarius ved det Paaskud, at den Afdødes Paarørende vare

fraværende og at Ligbegængelse derfor maatte opsættes. Begge lode imidlertid Riget hemmelig jordes i en Grav i den nærliggende Treenighedskirke.

Aubers Hus, hvor Muser og Gratier saa ofte og saa gjerne have dvælet, staaer nu øde og forladt, og Ingen, der har kjendt den Gamle, gaaer forbi, uden at kaste et tungsindigt Blik paa de tilbækkede Vinduer.

Svalen.

Af alle Foraarsbebudere er Svalen en af de mest velkomne. Naar den kommer, anser man det for afgjort, eller man troer det i det Mindste — thi denne Gang er det ikke gaaet i Opfyldelse — at Foraaret vil holde sit Indtog med Solstin og mildt Veir, med Løvspring og Blomster. Der er heller ingen Fugl, der som Svalen er bleven feiret i Ord og Sang. Endnu den Dag idag glædes vi ved de Vers, hvormed Grækere og Romere besang den, og der er kun faa Digtere, der ikke have omtalt den lille Svale.

Denne Menneffenes Indling er udbredt i 60 Arter over den hele Verden og er paa Grund af sit Væsens Ynde og sin Hengivenhed for Skabningens Herre overalt gjerne set. I de nordlige Jordstrøg staaer den i et temmelig nøie Forhold til Menneffet. Dens regelmæssige Ankomst og Vort-

reise har selv for Landmænd en vis poetisk Betydning og er fra Arildstid blevet betragtet som Varsel om gode og onde Dage.

Svalens Ankomst bringer ifølge Folketroen Huset Lykke. En Svalerede beskytter det mod Lynslag og lægger sin Betsignelse i Eierens Gjøren og Laden. Forlade Svalerne et Hus inden den sædvanlige Tid for deres Afreise, saa betyder det Ulykke og Sygdom. Hvo som af Raadhed ødelægger eller udplyndrer en Svalerede rammes utvivlsomt af Himlens Brede.

For vore Forfædre var det Sted helligt, hvor den første Svale viste sig. Paa nogle Steder blev dens Ankomst fejret ved et muntret Lag. Endnu har den Skif vedligeholdt sig enkelte Steder i Nordtyskland, at fattige Børn ved denne Foraarsbebuders Ankomst bære Krands om fra Hus til Hus og modtage Gaver derfor.

Ligesom Storken flygter Svalen for at undgaa Vinteren over Land og Hav, over Bjerger og Ørkener til det solklare Afrikas Indre, til Indien og endog til Ceylon. Men der er dog ikke dens rette Hjem. Thi ingen Svale synger og kvæder der, den fører ikke noget Familieliv, den udruger ikke sine Unger i de fjerne Lande. Med Stork Langben vender den tilbage til os om Foraaret og opfører sin gamle Rede. Den er vor Sommergjæst og boer i vort Hus; den er ikke her blot taalt, men gjerne set. Bonden forstyrrer aldrig Reden om Vinteren, men han anbringer endog smaa Brædder under Tagstjæget, for at indbyde den til at fæste Bo, og naar der alt er Reder, støtter han disse ved Pinde.

For Alle er Svalen et Billede paa Freden. Man erindrer Banquos Ord i Shakespeares Macbeth:

„Se, denne Sommergjæst, den lille Svale,
 Den bygger selv paa Kirkens høie Top,
 Og vidner her ved snildt indrettet Rede
 Om Guddomsaaand i Alnaturens Værk.
 Ei er der noget Fremspring, nogen Spøile
 Ei nogen Kløft i Murens haarde Sten,
 Som ei med Flid den smukke Fugl benytter
 Til Hængeleie for sit Afkomis Bugge.
 Hvor Svaler boe og hvor de slagre, ruger
 Der Luften altid er saa mild og venlig.

I Reglen indfinde Svalerne sig i April, undertiden noget tidligere, undertiden noget senere efter som Veiret er mildt eller barsk. Med lystig Kvindren hilse de deres gamle Hjem. Derpaa gjøre de Reden ren for Støv og Smuds, forsyne den med nyt blødt Fyld og udbedre Alt, selv Huller paa Bunden og i Siderne blive udfyldte. Vende Forældrene ikke tilbage, saa indtages Fædreneholigen af deres Børn. I Reglen fæster Afkommet Bo i Nærheden af det Sted, hvor det første Gang saae Dagens Lys. Den nye kunstigt byggede Rede er færdig i saa Dage. Parret, Hannen og Hunnen, der nu er forenet for hele Livet, er utrættelig i at samle Materialier til Redebygningen. Ved Damme og Moser ælte de smaa Klumper af Ler, blande dem med Straa og Hø og klæbe dem med deres Spytt til de Steder, hvor de ere beskfttede for Trækvind og for Veiret, under Tagstjæg, ved Skorstene og under Binduesposter. For at Reden kan blive tilstrækkelig tør, arbejde de i Reglen paa den om Morgen. Medens de mure med Snablen, tjene Binger og Hale som Støttepunkter.

Reden er i det Ydre ru og ujævn, men indvendig er den foret med Dun, Fjer og Uld. Bliver den, efter at den er færdig, ødelagt ved et uhyggeligt Tilfælde eller af faad Ondskab, saa hjælpe ofte Svalerne i det hele Nabolag til

at bygge en ny, thi de danne en stor, nsie forbunden Kommune og ere rede til at hjælpe hverandre ved enhver Leilighed. De Ældste af os have sikkert bemærket, hvorledes Hundreder af Svaler ile til ved en Enkelts Raab om Hjælp.

De to Arter Svaler, som dele vort Hjem med os, bygge Reder, der ere lidt forskellige i Formen. Mursvalen, som paa Grund af sin Forkjærlighed for Vandet ogsaa kaldes Bondesvalen (*Hirundo rustica*), bygger sin Rede ovenfor aaben, medens Forstue- og Bysvalen, der mest opholder sig i Byerne, har en Flyveaabning paa Siden af Reden. Især vækker den sidstnævntes kunstige Bygning den dovnne Spurus Misundelse. Det er ikke sjældent, at den uden Videre tager en saadan Rede i Besiddelse og lægger sine Æg der, men undertiden ogsaa til sin egen Fordærvelse. Er ikke Svalerparret istand til at fordrive den skamløse Usurpator, saa kalder det andre Svaler til Hjælp. Med Skriget „Bivis“ slagre de om Reden og hakke efter den frække Røver. Det hænder ogsaa, at den hele Flok til den dristige Spurus store Tilfredshed pludselig flyver bort. Men den har glædet sig for tidlig til at dens Streg er lykkedes. Pludselig viser Svalerflokken sig igjen talrigere end forhen. Enhver bærer da Bygningsmateriale i Næbet, og nu give de sig alle til at indmure Fredsforstyrrenen levende.

Endnu mere selskabelig end vore Husvaler leve Jordvalerne (*Hirundo riparia*) i store Kolonier. De grave dybe Redegange i steile Sandbakker, hvor de indrette Børnestuer af Halm, Haar, Uld og Fjer. Som Jordarbeidere have de en graa Dragt af Farve som Rør og Sand. Deres Rygfjer ere aflegraa og en Ring af samme Farve hæver sig om Bryttet fra den hvide Bug.

Men vor Husvale er

„En Kavalier, der skal til Fest,
Med Kjole sort og snehvid Vest
Og Halsbind rødt — en herlig Gæst.“

Dens Ryg er mørkeblaa og metallisk glindsende. Den skilte Hale ser ud som lange Kjolestjorder. Kun Mursvaalen har en rødligbrun Plet paa Halsen med en rustgul Underside, medens Hals og Bug hos Byvaalen ere hvide.

I Mai Maaned skænker Fru Svale sin pømme Ægtefælle fire til sex smaa hvide Æg med smaa røde Prikker. Er Veiret smukt og mildt, saa krybe alt Ungerne ud efter tolv Dages Forløb, fordi Moderen bliver omhyggelig nærret og pleiet af Faderen og altsaa ved en uafbrudt Rugen kan efterkomme sine Moderpligter. Men er Veiret raat og fugtigt, da er Hannen ikke istand til alene at sørge for Hunnens Underhold og da maa denne ogsaa hele Timer forlade Reden for at flyve ud paa Jangst. Det varer da ofte sexten til sytten Dage inden Æggene ere udruede.

Ogsaa paa Ungernes Udviifling udøver Veiret sin Indflydelse, idet Ernæringen sker lettere og bedre, naar det er gunstigt. Alle Svaler have nemlig en udmærket Appetit og stifte uberegnelig Nytte ved at de daglig sluger Tusinder af skadelige Insekter og rense Luften for saadanne, der ere os til Byrde. Med høie Jubelraab hilse Ungerne hver Gang de Gamle, naar de bringe Føde. Derved sker der Ungerne Ret og Skjel, enhver af dem faaer lige meget i en vis Orden. Er der kun faa Insekter paa Grund af koldt og fugtigt Veir, da er det undertiden vanskeligt for de Gamle at skaffe den fornødne Føde tilveie til det graadige Afkom. Og naar Efteraaret kommer altfor tidligt, kan det undertiden

hænde, at det andet Hold Unger, som udruges i Juli eller August, omkommer af Nød.

Efter omtrent to til tre Ugers Forløb ere Ungerne flyvefærdige og forlade da Reden. Men dermed er dog ikke de Gamles Omhu forbi. Ungerne vende endnu i lang Tid tilbage til Reden hver Aften og overnatte der sammen med de Gamle. Om Dagen læres de til at flyve i den frie Luft. Lusthavet en nemlig denne Fugls egentlige Element. Flyvende snapper den det sværmende Insekt, flyvende sluger den sit Bytte, flyvende dybber den sit Næb i Vandet og drikker, flyvende bader den sig, idet den duffer ned i Vandet med Forkroppen og lader Vanddraaberne trille hen over Fjere, flyvende næbber den med sin pømme Mage og flyvende mader den sine Unger.

Kun sjelden forunder Svalen sig en kort Hvile og da vælger den høie Gjenstande, hvorfra den let kan streife gennem Luften. Den soler sig der kvidrende et Øieblik eller den gjør hurtig Toilette ved at rense sine Fjer med nogle hurtige Strøg med Næbet, derpaa styrter den igjen ned for uden Ro og Rast at svæve om i Luften.

Svalens Legembygning viser ogsaa dens Bestemmelse at „leve i Luften“. Den kan ikke løbe paa sine magre Benstumper, hele Fuglen bestaaer jo egentlig kun af de lange Lemmer og tilspidsede Vinger. Det lille flade Hoved yder kun ringe Modstand mod Flugten. Det skarpe Øie ser Byttet i lang Afstand og hurtig snapper den det med sit korte, brede Næb. Sine Jagtudflugter foretager den snart i de høiere, snart i de lavere Luftlag, derfor gjælder den som en Veirprofet.

Under de Gamles Tilsyn veiledes Ungerne i Jagten og øves i Brugen af deres spæde Vinger. Fatter drager forud,

i Begyndelsen kun langsomt bevægende de kraftige Vinger. Efter ham følger endnu først lidt feitet og tungt Svaleungerne. Fru Moder flyver hist og her, snart hjælpende, snart opmuntrende, snart ovenfor, snart nedenunder og snart ved Siden af den muntre Børneste. Det varer ikke længe førend Ungerne have lært at flyve i lige Retning gennem Luften. Derved ere de satte istand til at forskaffe sig Føde, men endnu maa Musflerne hærdes til den lange Reise mod Syden, og vor Svale er desuden ikke ganske fri for Uergjærrighed. Den viser gjerne sine Vingers Færdighed og utrættelige Udholdenhed og holder af at stille sine Flyvekunster til Skue.

Det som en Fjer spømmer den paa Ætherens Bølger. Rolig svæver og glider den afsted, som et Lyn stiger den da op i Skyerne, hurtig farer den igjen ned, for atter med Vindens Hurtighed at svinge sig op i de lustige Øjder. Ligesom en Snor styder den snart med Pilens Hurtighed tæt hen over en Spæ's Speil, snart beskriver den behændig utallige Kredse, snart frem, snart tilbage i en sand Labyrinth, snart flyver den ligesom forvildet omkring med uhyre Hurtighed paa Kryds og paa Tvers, og sænker sig igjen i en kort Bue til Jorden, for at tumle sig der i forvirrede Siffallinier. Undertiden gjør den Kolbøtter i Luften. Behændig flyver den igjennem snævre Abninger uden at støde sig. Undertiden ses Svalerne at opføre en lystig Leg i det vide Rum under larmende Skrig. Der er ogsaa Bæddeslypen, hvori den Æne søger at komme forbi den Anden; sker dette, da udbryder den Vindende i en glad Jubel.

Svalens Stemme er velsklingende og istand til at modulere i forskellige Toner. Hannens Sang er meget behagelig at høre. Ligesom sladrende begynder den sin Sang, der

gaaer over til en blid Kvindren og slutter i et lystigt, klart Skrig. Hvor mange Modulationer forstaaer den ikke at lægge i sit „Bivivit“. Snart udtrykker den en vis Tilfredshed, et vist Belvære, snart loffer den dermed pmt sin Egtehalvpart. Det skarpe „Bivis“ er Udtrykket for dens Harm, men det tjener ogsaa til Rampraab, naar de modige Fugle forfølge en Ugle eller en Krage eller drille en paa Taget lurende Kat. „Devilik“ er det Raab, hvormed de skarpt-synede Dyr advare Andre af deres Ege for en farlig Fjende. Om de end ved deres hurtige Flugt forstaaer at unddrage sig mangfoldige Efterstræbelser, blive de dog ikke sjældent til Bytte for Høg og Falk. Et klagende „Zetsch“, udstødt i Dødsangsten, er den sidste Tone, der høres fra den dristige Luftseiler, der ender saaledes. I Fangenskab leve disse Fugle sjældent længe.

I Septemder samle Svalerne sig i store Flokke. I lange Rækker sidde de paa Kirketaarne og Tage, de „holde Skole“, sige Børnene. Derpaa forsvinde de pludselig en Aften indtil efter nogle Dages Forløb andre fra Nord kommende Sværme indfinde sig hos os og maaſte ogsaa opholde sig her nogle Dage. Paa deres Tilbagetog søge de om Natten Ophold mellem Busk og Krat.

Ege fra Aristoteles indtil vore Dage har der været Folk, som troede, at vore Svaler ikke drog bort, men holdt Vintersøvn i Moser, mellem gamle Mure eller i hule Træer. Endog hos Rineserne er denne Tro udbredt. Men de Svaler, som sent paa Efteraaret eller ganske i Begyndelsen af Foraaret ere fundne stivnede og derefter levede op i en varm Stue, ere svage Fugle, der ere blevene tilbage, eller Blinkere, der ere fløgne forud for de store Tog. Reisende i de varme Himmelsstrøg

se hele Tog af Svaler komme, og Sømænd se dem svæve over Havet ofte i tætte Styer.

Paa denne Reise ere de istand til at tilbagelægge nogle og tyve Mil i Timen og da de forstaae at benytte Luststrømningerne, ere de utrolig kort Tid om Reisen til deres Winterkvarterer. Lad os glæde os over, at de ere her, og lad os ikke tænke paa, at de igjen skulle forlade os!

Breve fra Brasilien.*)

Rio de Janeiro.

I.

Det var paa en smuk Junidag, at vi, efter heldig tilendebragt Reise, seilede ind i den berømte Bugt, som danner den sydamerikanske Keiserstads Havn.

Sos den, som for første Gang er med paa en lang Søreise, opvækker Bevidstheden om den nærførestaaende Landing en Række Tølelser og Forestillinger, som ere desto behageligere, jo længere Reisen har varet og jo mere fremmedartet det forjættede Land er, hvis Grund vi skulle til at betræde.

*) Disse Breve ere os velvilligt tilstillede fra en ung Landsmand, der er ansat som Lærer i en latin Skole i en Stad i Brasilien. Vi tvivle ikke om, at den livlige Skildring, der heri gives af Rio de Janeiro, vil blive læst med stor Interesse

Vi have ingen fremmed Verdensdel foran os, nei, vi have en hel fremmed Verden for os, som vi skulle opdage; lige med Et ere vi blevene en Kolumbus, og denne Følelse er nok til at holde os skadesløse for alle udfandne Besværligheder. Intet Under var det, at den store Opdagers Matroser bleve vantro og utilfredse; thi naar man saadan i et Par Maaneder ikke ser Andet end to Elementer — selv de Gamle anerkjendte dog i det Mindste fire; og Geologernes Paaastand, at Landjorden, som underkastet Sænkninger og Hævninger, skulde være det usikre, foranderlige Element, Havet derimod det stabile, det evig uforanderlige, den vil man ikke gjerne anerkjende, saa længe man selv befinder sig paa Havet, skjøndt man maa indrømme, at den holder Stif for de tjærede Plankers Vedkommende, som i dette Tilfælde repræsentere Landjorden. Havet er deiligt, men Landet er dog bedre.

Disse Betragtninger anstillede jeg, medens jeg stod forude og vovelvis stirrede ned i de „underlige dybe Strømme“ for at se, om de ikke vilde antage en anden Farve eller bringe en eller anden Hilsen fra Land, mulig i Skikkelse af en tom Bøtte, et Bambusrør eller en Gren med ufkjendte Bladformer, — vovelvis kastede et Øie ad den Kant til, hvor Horisonten begyndte at blive taaget, og hvor, tidligt eller sent, nogle Klippeomrids maatte dukke frem. Paa en Søreise bliver Lugtesansen i høi Grad skærpet, og det var neppe nogen tom Indbildning, naar jeg af og til fornåm Fjælandsbrisen svanger med en Duft, som jeg tog mig den Frihed at tilskrive alle Tropernes Blomster og aromatiske Urter. Det var imidlertid først i Mørkningen, at det paa en Gang profetisk lød: „Labo=Frio=Fyr i Sigte!“ I to Spring var jeg paa Dækket for med egne Øine at se det

glade Budstabs Bekræftelse; jeg kom, saae, og seirede — over Spønen; den vilde ikke indfinde sig i de første Timer derefter. Næste Morgen, da Dagen gryede, ja da stode de der, disse underlige, alvorlige, trefantede, firetandede og mange-tandede Klipper; der stode de, saa vide Diet rakte, men endnu langt, langt borte, indhyllede i Dunster. Luften var stille, graa og lummer, talrige Maager fredsede over Vandsladen eller gyngede velbehageligt deres trinde Kroppe paa det rolige blanke Speil. Genad Spøns Overflade drev en uafbrudt Strøm af hvad man kalder Affald; thi i Rio har man nok ingen Skraldevogne. Rjoffenmøddingerne gaa alle tilspøs; der var tomme Kasser, Tøndestaver, Halmstraa, Appelsinfaller og stakkels druknede Sommerfugle. Jeg ønskede alle disse gamle og nye Bekjendte lykkelig Reise paa deres Togt til Spidsbergen og Nowaia = Zembla eller hvor i Verden de nu drev hen for at yde deres Bidrag til Klaringen af Havstrømningernes Theori.

Men vi komme nærmere og nærmere. Binden — forsaavidt som den Smule Luftning, der hersker, kan kaldes Bind — er rigtignok kontrær; men ind ville vi idag, om det saa maa gaae til ved Varpning. Jollen sættes ud med Mandslabet, Gutterne maa bruge deres Kræfter, og saa gaaer det endda langsomt; men som Passager beklager man sig ikke derover, thi desto bedre Leilighed faaer man til at nyde den succesfulde Oprulning af det Panorama, vi her ville forsøge at aftegne.

Allerede i Fraastand finder Die og Fantasi Beskæftigelse ved disse vilde, snart taffel-, snart kuppel- og snart fegleformede Klippemasser, som i faotist Norden efterhaanden dukke frem af Skyerne, der synes som sønderrevne Drapperier at trænge helt ned til Foden af dem. Man spørger,

om Titanerne for nylig have holdt Himmelform her; man faaer det Svar, at de endogsaa have efterladt deres Døde og Saarede; Spændenes Indbildningskraft har nemlig forlængst af Rio-Janeiro-Kystens Fjelde dannet en menneskelig Figur i liggende Stilling (o gigante de pedra); hans Næsetip og hans Støvlespids ere af lige kolossale Dimensioner; den sidstnævnte Extremitet ville vi nedenfor gjenfinde under Navnet: Suffertoppen.

Alt som vi styre nærmere mod denne storflaede Klippekyst, forsones vi mere og mere med dens i Frastand golde og ugæstfri Udseende; vi se ikke længer Graat i Graat, vi se Grønt i Graat, og tilsidst faaer det Grønne afgjort Overvægt. Rios Klipper ere ikke golde; lige til Tinden ere de beklædte med det herligste Grønt, og hvor den nøgne Skrant hist og her kommer tilsyne, er det kun for at forhøje Indtrykket af Landskabets Farverigdom; thi Jordsmønnets Farve er mønnerød. Er denne Jordart end neppe den bedste for Dyrkning, saa udfylder den i alt Fald i Landskabet sin Plads med Græs, selv om den, fremtrædende paa et Maleri, ubetinget vilde blive erklæret for usand af Kritikens Edsvorne. Med Et gjør man den Opdagelse, at de forreste af disse Klipper ikke ligge paa Fastlandet, men staae i Havet som en fremskudt Forpostkæde; enhver af disse Øer eller Klippeholme danner i og for sig et lille Landskab, fuldt af smilende Ynde. Paa en af de yderste staaer et Fyr; de andre ere skovbevorede, Brændingen vasser deres Fod, Palmen kroner deres Hoved, og naar nu ovenikøbet Kapitainen fortæller, at de ere bedækkede af Orange- og Kokostræer og rige paa Vildt, da faaer man Lyst til at udraabe: „Hier læst uns Hütten bauen“, og leve Robinson om igjen.

Imidlertid have vi nærmet os Indløbet. Dette er snæ-

vert. Til Venstre staaer Suffertoppen (pao d'assucar) og holder Bagt; den er høi, tegleformet, næsten skaldet og, som det siges, ubestigelig; dens Rod staaer i Havet, indad Landfiden til fortsættes den af en Række Bakker, som længere inde smelte sammen med langt høiere, taagede Bjergmasser, blandt hvilke Corcovados (d. e. den Puffelryggedes) Kolos hæver sit Hoved som den mægtigste blandt sine kæmpemæssige Stalbrødre. Paa Indløbets høire Side, ligeoverfor Suffertoppen, staaer Fæstningen Santa Cruz, anlagt paa den Landtunge, der paa denne Side danner Skjæl mellem Havet og Bugten. Den umaadelige Bugt ligger nu udbredt for vore Dine. Det grønne Arkipelag have vi ladet bag ved os, dets Der synes ligesom at lukke for Indløbet efter os. Til begge Sider af os have vi det fra Suffertoppen og Santa Cruz sig fortsættende Bakkestrøg, som lig to Buer af samme Cirkelperiferi udvide sig for senere langt, langt inde igjen at forene sig. Nu begynder det at myldre af Landsteder og deilige Villaer, lunefuldt udstrøede mellem de uendelige Haver og Skovlodder, hvoraf de snart skjules, snart titte kofet frem, og endelig forsvinde for at give Plads for andre. Til Venstre samle de sig til en Stad, nemlig Rios yndige Forstad Botafogo; til Høire optræde de endnu sparsomt og afløses først længere nede af Staden Nicterothy, Rios Gjenbo. Rundt om i Bugten komme smaa Der frem; det er vor Drekroners og Lynettes brasilianske Kolleger, men de se uendelig mere indbydende ud. Store Palme- og Pisangblade overskygges deres Skandser, og hvis det ikke var blevet os sagt, at det var Forter, vilde vi have antaget dem for et Sidedestykke til de berømte „Isolas“ i den italienske Alpesø. Bugten selv bliver som levende: Seilere, medgaaende og modgaaende, tiltage i Talrigbed; det glæder os fra adskillige af disse

at hilse Dannebrog. Fra en Skonnertbrig med tydskt Flag faae vi en dansk Hilsen og en dansk Opsang, — det er en Apenrader, meddeler vor Kapitain. Snart vrimler det af Slæbedampere, Jisserbaade og Kanoer, roede af Negere og ladede med Frugt; de store, flodsede Dampfærger gaa deres Vandringer mellem Bugtens forskjellige Punkter, og forud hæver sig en Masteskov, som fortæller os, at vi befinde os i Sydamerikas første Havn, og Masterne tilhøre Jordens Nationer saa vide som Kaffen kjendes og driffes; thi tro endelig ikke, ærede danske Læser, at den Java-Kaffe, Du drifter à 2 Mk. Pundet, virkelig er kommen fra Java; det kan være den hedder saaledes; men for en stor Del er den voret i Brasilien. I Brasilien vorer ogsaa Mokka, og ikke sjælden paa samme Træ som den ordinære Kaffe: ved et Magtsprog fra Kaffehandleren blive de store Bønner til Brazil, og de smaa runde til Mokka, og Metamorfosen udspræs i særegne Sorteringsmaskiner.

Men vort Rundmaleri er færdigt; hvorhen Diet vender sig, møder det nu noget Skjönt og Karakteristisk: Bugten, som i Virkeligheden skræper sig dybere ind i Landet, er for vort Blik en stor, rund Indsø; de tvende, halvkredsformige Kyster med deres smalle Strandbred og uafbrudte Bjergkæde, dennes maleriske Grupperinger og terrasseformige Hævning, hvide, graa og røde Klinter, mørkegrønne, skovbevorede Skraaninger og Tinder, de utallige lyse Huse og Gaarde, Klostre og Kapeller, Havnens Masteskov — dette er Følget, hvormed vort Øie holder sit Indtog hos Landskabets Herskerinde, den brasilianske Hovedstad, — her ligger den, leiret ved Bugten, vinkende bag Skibsmasterne, og to og to sammen kneise de slanke Taarne paa en Baggrund af majestætiske Bjerger, hvis Skuldre støtte en høi, dyb mørkeblaa Sydhimmel. Der

er Liv og Varme og Rigdom i dette Landskab; Solen udgyder et glimrende Lys, dens Straaler falde næsten lodret og frembringe smaa Skygger; men Skyggerne ere fulsorte og frembringe ved Modsatningen til det blændende Sollys en Virkning, som ene tilhører Sydens Landskaber. „Se Neapel og dø!“ udraaber den begejstrede Italiener. „Se Rio de Janeiro“, sige vi, og naar Du har set Dig mæt, faa se endnu en Gang, og Du vil opdage en ny Skjønhed i Billedet. Og se fra alle forskjellige Sider, fra alle den store Bugts forskjellige Punkter; det er det samme Landskab, den samme Bugt, den samme Stad og det samme Corcovado, men som Følge af Landskabets Udstrækning og Afverling og Bjergenes mangfoldige Skikkelse er en lille Forskyttelse af vort Standpunkt tilstrækkelig til at give det Hele et ganske forskelligt Fysiognomi. Kaleidoskopet er det samme; men Figurernes indbyrdes Stilling er forandret: Sikkertoppen ser snart ud som en uhyre isoleret Kegel, snart som et Forbjerg for den bagved liggende Kjæde, snart knuses den af Corcovados Masser, og Corcovado selv, den mægtige og majestætiske, var nylig en beskyttende Borg bag den smilende Stad, og nu er den et uhyre Damokles-Sværd, som hænger over den tånfølsomme Brimmels Hoveder!

Saaledes er Billedet af Rio de Janeiros Bugt ved Dag. Ikke mindre stemningsfuld er den ved Nat. Mørket ruller ud med den Hurtighed, som er de varme Lande egen; og dog se vi, hvorhen vi end rette vort Blik, en Glands af Lys, som hensesætter os i et formeligt Feerige. Se, hvor det glimrer deroppe paa den rene Nathimmel; Sydens Kors og alle Sydhimmels andre Stjernebilleder funkse som paa en nordisk Vinternat. Men ikke blot Himlen, ogsaa Havet, Bugten har sine Stjerner: hvert Bladsk i den stille Vandsskorpe

fremfalder utallige Stjerneglimt, og hvor Aareslagene fra en Roebaad bevirke en vedvarende Bevægelse, kommer en hel, lang Mælkevei tilsyne; thi Bugten er særlig rig paa hint lysende Stof, som tilskrives Infusorier og Partikler af Vandplanter. Nær og fjernt fra Vandet ses Lysene fra Bagtskibene og Forterne, og Lanterneerne fra den store, svømmende Stad, de mangfoldige Handelsffibe, og om Bugtens tvende Bredder, inde paa Land, straae Lysene fra Staden og fra Forstædernes utallige Huse og Landsteder. Paa Grund af Mørket, den temmelig store Afstand og den spredte Beliggenhed se de ud som lige saa mange Ildfluer, der befolke Bjergenes skovrige Skrænter lige til de natomhyllede Tinder, hvor de blande sig med Himlens Stjerner. Det er en Illumination uden Lige, den er meget mere interessant end de Raketter og Sværmere, som nu og da sendes op fra Land og som uundgaelig høre med til enhver brasiliansk Søn- og Helligaften.

Aftenens Stilhed er høitidelig; den afbrydes kun ved Aareslagene fra en forsinket Baad eller Korsangen fra et af de store Passagerffibe, som nylig ere ankomne fra Europa.

II.

Lad os nu gaa i Land og se den Stad, hvis skønne Beliggenhed anføres i alle Geografibøger og beundres af enhver Rejsende, og til hvis Roes vi ogsaa have forsøgt at yde vor Skjærv. Vi stige ned fra Begeistringens Himmel for at mangørere ind mellem den Masse større og mindre Baade, som spærre Passagen til Landingsstrappen. Vi takke Himlen, at vi ikke ere nervøse, thi i saa Fald vilde vi rime=

ligvis føle vore Trommehinder mindre hyggeligt berørte af denne Raaben og Skrigen i forskjellige Tungemaal, som modtager os. „Boat, Sir!“ raaber en sort Baadsmand til en Herre, som viser sig ved Trappens øverste Trin. Det er det eneste Engelsk, han kan; men han behøver ikke mere. Resten afgjøres ved Tegnsproget. Samme Sprog taler ogsaa en fortøjet og frølhaaret „Ragekone“, som byder Appelsiner og Bananer tilfals. Den ædle Frugt Appelsin synes ellers at være godt Kjøb her: det er jo en uhyøt Flothed, hvormed denne sorte Knægt benytter et Exemplar af Hesperidernes Æbler til at sende en Staldbroder en velment Hilsen, som hjemme hos os vilde finde sin Begemliggjørelse i en Snebold eller en Verklump. Heldigvis slippe vi da heldsfindede gennem denne Krydsild og sætte Foden paa brasiliansk Grund. Atter maa vi gennemvandre en Labyrinth af opstablede Rister, Bæreballer, Raffesække etc., og hvide og sorte Sjovere gjøre atter et Attentat paa os for at tilbyde velvillig Assistance som Bagagebragere, Ciceroner, Droftekaffere og alt Muligt; medens de ikke mindre højrøstede „dames de la halle“ fortrække de brede Læber til det yndigste Smil, der staaer til deres Raadighed, for at faae os til at kjøbe nogle tropiske Frugter, hvoriblandt som oven anført disse herlige store og søde Appelsiner og de ligeledes velsmagende Bananer spille Hovedrollen, eller nogle syd-atlantiske Fisk, som vi under andre Omstændigheder mulig skulde have reflekteret paa, men for Diebliffet ikke have Interesse for os, da vi væsentlig ere komne i Land for at faae os en god Bøf, for det trænger man til, naar man længe har været til Søes. Under saadanne Omstændigheder er naturligvis det første Hotel altid det bedste; Opvarteren kan forstaa Engelsk og svare paa Fransk eller omvendt, An-

retningen er ægte europæisk, Maden god, Vinen ikke daarlig, og Raffen aromatisk. Og saaledes styrkede begive vi os ud paa Gaden, lige meget hvorhen Skjæbnen vil føre os; Husene og dens Butiker maa beses, Brolægningen maa kritiseres, de offentlige Bygninger og Kirkerne sammenlignes med dem derhjemme og det vigtige Spørgsmaal afgjøres, hvorledes de brasilianske Damer se ud. Den Første, vi møde, er tyk og har betydeligt Overskæg; men man skal ikke dømme efter det første Indtryk. Nu ville vi først og fremmest gjen-nemløbe Hovedgaderne, saavidt den trykkende Varme tillader det, og derpaa ville vi begive os hen til Skibshandlerne i rua direita for at faae vore uordnede Indtryk samlede. Thi Skibshandlerens Butik, det er en lille dansk Dase; der komme danske Kapitainer og andre Danske, ja selv Kom-misserne tale trods deres brasilianske eller portugisiske Nationalitet „gebrokkent“ Dansk med svensk og norsk Variation.

Rio er, for at udtrykke sig pikant, en kjøn Stad, men ellers er der ikke noget Kjønt ved den. Husene have sjelden mere end to Etager, Gaderne ere i det Hele smalle og Pragt-bygningerne faa for en saa stor og velhavende Stad. Det er næsten, som om Brasilianerne mente, at Naturen havde gjort Tilstrækkeligt for deres Hovedstads Forfskjønnelse og dermed basta. Retfærdigheden byder os imidlertid at tilstaa, at Staden har adskillige smukke Kirker, en prægtig Rytterstatue af Keiser Peter den Første, og adskillige smukke Spadeseregange, dels langs Havnen, dels i de smaa offentlige Anlæg, hvor man i Reglen nyder en skjøn Udsigt over Bugten og opvartes med Musik om Aftenen, medens paa den anden Side den beskedne Nydelse af en Flaske engelsk, norsk eller dansk Øl (thi cerveja Dinamarqueza er ogsaa at faae i Rio og dertil meget yndet) rigtignok medfører en Milreis's,

det vil sige en brasiliansk Dalers Formuetab, som Politirettens Referenter pleie at udtrykke sig. Og nu det brogede Liv paa Gaderne, det er ogsaa værdt at iagttage. Nige fra den nyankomne Portugiser, der vandrer om med en Syndflod af Blikspande og Kasseroller paa Ryggen, op til den velhavende indfødte eller fremmede Kjøbmand, som er Selvhersker over store Magasiner og aarlig forsender sine hundredtusind Sække Kaffe, Allesammen ville de fortjene Penge og Allesammen kunne de fortjene. Den fattige Brasilianer, hvis hele Formue bestaaer i to eller tre Negerlaver, sender disse paa Sjov, lever ganske godt af Indtægten, og Negeren beholder endda saa meget tilovers, at han kan tilfredsstille sine forskjellige smaa Fornødenheder og altsaa er heldigere stillet end mangen af hans Kolleger paa Plantagerne, som kun have Søndagen for sig selv og sædvanligvis ikke Byst til ogsaa at flide paa denne Dag. Kjøretøier af alle Arter gennemkrydse Gaderne; vi sætte os op i en Sporvogn eller Omnibus og kjøre en halv Mils Vej for en moderat Betaling; derved komme vi ud i Stadens nyere Kvarterer og opdage, at disse ere meget smukkere end den egentlige Stad; de have brede, snorlige Gader, lide naturligvis derved af Solheden, men de store, heilige Haver, som yde alle Tropernes Frugter, tilviste Skygge og Kjølighed. Store brogede Sommerfugle flyve med langsomme Vingeflag henad Gaderne; her flaaes et Par Betjente af Sundhedspolitiet, begge to med sort Uniform, skaldet Hoved og Gribbefysiognomi, om en død Kat, som de sandsynligvis begge to have ifinde at bringe paa Stationen, hvis man ellers efter den Videnskab, hvormed de hugge løs, tør tiltro dem flige uinteresserede Hensigter. Hist om Raktushæffen sværmer en allerkjærest lille Tingest, i hvis Smaragdbryst vi gjenkjende Kolibrien eller „Blomster-

fysseren", som den poetisk hedder paa Portugisisk. Udskillige folbesinnede Mure ere næsten skjulte af vevre Firben, hvilke vor Nærmelse bringer til at forsvinde som ved et Trylleslag; men en vis fløende Fornemmelse, som vi af og til føle paa Hals og Hænder, forkynder os, at vi tillige have haft den Gæde at gjøre Bekjendtskab med Moskitoerne. Overalt, hvor man kommer hen, faaer man Skuet af Bugten eller af Corcovados Linde; Corcovado hører med til Rios Fysiognomi som Rundetaarn til Kjøbenhavn. Ogsaa ad Jernbanen er det os muliggjort at foretage længere Udflugter til de smukke Bjergegne, som indeslutte Rio; men vi ville nøjes med de mindre Besøg, vi have aflagt i Stadens umiddelbare Omegn. Vi have set, at Rio er en stor Stad, en meget stor Stad i Udstrækning, og vi have set, at dens Befolkning er en meget blandet. Ligesom vi have truffet Brasilianere af alle mulige Nuanceringer fra Hvidt gennem Gulbrunt til Sort, saaledes har vor flygtige Spadseretur ligeledes overbevist os om, at Europæernes Antal er meget betydeligt og at disse hovedsagelig have Handelen i Hænderne, og om det saa er det himmelske Centralriges thedriffende Sønner, ere de at træffe paa Rios Gader. Og dermed begive vi os ombord for at gjentage vort Besøg ved Aftentide.

Og i Sandhed! Om Aftenen lønner det sig at foretage en Runde gennem Rios Hovedgader. Luften er nu lidt mereNeal, til Gadernes Mangler lægger man ikke Mærke, tvertimod, deres glimrende, fra tusinde Butiker udstraalende Belysning forhøies ved deres Snæverhed. Rio Østergade, den lange Rua d'Ouvidor, er et Hav af Lys og viser sig i sin hele Længde som to uafbrudte Rækker af straalende Juveler-, Guldsmed-, Uhr- og Galanterivare-Butiker. Alle ere de i Flugt med Jorden og man gennemsfuer dem med eet Die-

fast i deres hele Dybde. Udsælgerne og Udsælgerinderne ere alle i et deres kostbare Barer værdigt Gala; Handelsbetjentene bære bådelsfri hvid Væst og Diamantringe, Butiks damerne og Modehandlerinderne, samtlige ægte eller uægte Pariserinder, ere paaflædte, som gjaldt det Soirée eller Opera; snart veed man ikke, om det er Barerne eller deres Forhandlerinder, man er kommen for at se paa. De Udsalg, som vel i Reglen afvinde Fremmede den største Beundring, ere de kunstige Blomsterfabrikers; her ser man Bufetter, Hatte og Haarpynt, Bister, Støvekoste og mangfoldige andre Nips-gjenstande, forfærdigede med vidunderlig Smag af Tufanens, Dragonens og Arara'ens Fjer og Diamant- og Pragtbillens Skjæl. Og i Midten af hvert Bindue staar en Kasse med store deilige Sommerfugle, hvis Eksistens den Fremmede hidtil knap har anet.

Paa Gader og Stræder er der Liv ved denne Tid. Røjretøjerne fare frem og tilbage mellem Byens Theatre med en Hastighed, som, hvis den sandt Sted andetsteds, uden al Tvivl vilde levere Stof til visse for vedkommende Røjresvend mindre behagelige Dagbogoptegnelser. I Rio bliver man ikke skreven for slige Smaating; vore mørkeblaa Gentlemans brasilianske Kolleger med deres uhyre Kavallerisabler have navnlig den ansvarsfulde Mission at holde Die med Capoeira'erne, det vil sige Medlemmerne af et vidtforgrenet sort Borerfjelskab, samt gjøre Jagt paa fulde Matroser og derved indvikle deres Regjering i diplomatiske Forhandlinger med satisfaktionsfordrende tyske og engelske Gesandter. Men ikke alene af Røjretøjer vrimler det; endnu mere af Fodgængere. Brasilianerne gaa ikke gjerne Glip af deres Aftenpromenade, og henad Gaderne bevæger sig en livlig Strøm af pyntede Herrer og Damer, sædvanlig eskorterede af et større eller

mindre Følge af Slaver og Slavinder. Damerne ere maaske i det Hele mindre smukke end man i Almindelighed forestiller sig Sydamerikanerinderne; men efter vor Opfattelse ere fyrrige sorte Dine og et dito ualmindelig svært Haar allerede betydelige Fortrin, og det have de. Vi møde mange Brafilianerinder, der have en Teint, som mangan norst Skjønhed kunde misunde dem; vi hylde ogsaa hine dunklere Skjønheder, som have inspireret saa mangan Digter og Romanfjriver, og vi troe, at man ikke behøver at være Digter for at tiltræde vor Smag.

Dette er det flygtige Udkast til et Billede af Rio de Janeiro, som vi hyde vore Læsere. Rio har sikkert ogsaa sine Skyggesider; men over dem ville vi ikke udbrede os. Det, vi have forsøgt at levere, er et Maleri og ingen Kritik, thi vi have stedse fundet, at det var meget morsommere at se et Maleri end at læse Kritiken over det. Ellers skulde vi have fortalt, hvorledes den gule Feber lurer bag dette skjøne Ydre som Klapperslangen bag det brogede Blomstertæppe, hvorledes Barmen ikke sjelden er næsten utaalelig — det er den for Exempel idag, og derfor ville vi se at komme op paa Cercovado og trække frisk Luft, og naar vi komme tilbage, skulde vi fortælle vore overbæreude Læsere, hvordan vi have moret os.

Et Universalmiddel.

(Efter Fr. Friederich.)

Det er næsten ubegribeligt, at der gives Menneſter, der endnu tro paa de utallige Hjælpemidler, ſom averteres i alle Aviser og hvorom det hedder, at de ere iſtand til at fremkalde de vidunderligſte Virkninger. Hvis de kun udøvede en Tiendedel af denne Virkning, ſaa vilde der ikke i mange Aar have været noget ſygt Menneſte paa hele Jordkloden. Lægerne vilde være overflødige, Apothekerne kunde lufte deres Butiker og Graverkarlene ſaae gode Dage.

Men Fabrikanterne af diſſe Lægemidler ere alle ſnedige Folk, der vide, at i det Mindſte Titiendedele af alle Menneſter ere Iettroende og de grunde derpaa den Spekulation, der blomſtrer langt mere end man har Anſe om. Der gives neppe et eneste Onde, mod hvilket der ikke averteres tyve ufeilbarlige Midler med ſtore Bogſtaver, og vidſte man ikke, at Døden ikke kan undgaaes, vilde man ogſaa have tuſinde Midler mod den.

Ved alle diſſe mangfoldige Midler er det aldeles ikke nødvendigt, at de hjælpe, men kun, at Publikum venter Hjælp af dem og kjøber dem, de ere en Spekulation, mere eller mindre ſkulle de heller ikke være. Maaske kan det være til Nytte for en eller anden Iettroende, naar vi fortælle, hvordan ſlige forunderlige Hjælpemidler fremkomme og hvad de beſtaa af.

I Byen B. lever to Brødre, Herman og Richard J. Det gaaer dem Begge meget godt, de have hver en prægtig Ekvipage, hvori de kneiſe. Men det gif dem ikke

altid saa godt tidligere. De havde kun lært grumme lidt og at tage fat paa noget alvorligt Arbeide gad de ikke. Herman havde studeret Medicin, d. v. s., han havde som Student ført et lystigt Liv og erhvervet saamegen Selvfjendelse, at han snart kunde indse, at han aldrig vilde kunne faae sin Examen, hvorfor han ogsaa opgav at prøve derpaa. Han levede derefter nogle Aar mest paa Kafeer og Billarder, uden at selv hans bedste Venner vidste, hvorfra han fik Midler til dette Liv. Dette vidste han selv neppe, men det forstyrrede paa ingen Maade hans Sindssro og han betynde sig kun lidt om sin Fremtid.

Hans Broder Richard skulde være Kjøbmand, det vil sige, han havde en Tid været paa et Handelskontor, hvor han ikke lærte Noget, og fulgte derefter sin Broders Exempel ved at drive om paa offentlige Steder uden at gjøre sig Uleilighed for at faae en Plads, fordi han indsaae, at med en Kommiss' Stilling var der i ethvert Tilfælde forbundet et trættende Arbeide, hvortil han lige saa lidt var oplagt som hans ældre Broder.

Dette Dagdriveri smertede Faderen meget; det gik ud over hans Pung og tillige led hans Helbred ved at se dem paa den Maade gaa deres Undergang imøde. Han døde og efterlod dem en lille Formue. Med denne levede de flot i nogen Tid, gik fint klædte, drak Champagne og spiste Østers. Da blev Herman angreben af en Sygdom og maatte holde Sengen. Han havde nu Tid til Estertanke; han beregnede, at han endnu kun i nogle Uger var istand til at føre sit forrige Liv, og derefter maatte lade sig nsie med Vand og et Taglammer. Denne Tanke behagede ham ikke, han fattede derfor den Beslutning, at anvende hvad der endnu var tilovers af hans Arvepart til at grundlægge sig en sikker og

bekømt Cristents. I to Dage tænkte han derover og havde da fundet et Middel, som han ansaae for særdeles hensigtsmæssigt.

Da Richard besøgte ham, opfordrede han denne til at deltage i Forretningen og indskyde en Sum lige saa stor som den han selv havde. Planen var følgende. Han vilde opfinde et hidtil ukendt Universalmiddel mod alle Sygdomme. Richard skulde være ham behjælpelig ved Tillavningen og Affættningen, og den rigelige Gevinst skulde de dele broderligt.

Richard syntes at nære ringe Tillid til denne Plan. „Du vil altsaa først opfinde dette Middel?“ spurgte han.

„Nei, det er alt gjort, jeg kalder den „Livselexir“, det passer for alle Sygdomme. Du veed, at de fleste Mennesker have en eller anden Sygdom, som truer deres Liv eller i det Mindste truer med at forkorte det; de ville derfor med Begærlighed gribe et Middel, hvorefter de tro, at det kan hæve Sygdommen.“

„Og hvorefter skal dette Middel bestaae?“

„Egentlig er jeg ikke ganske paa det Rene dermed,“ svarede Herman. „Men det er ogsaa ligegyldigt. For det Første maa det være aldeles usfarligt, for at vi ikke skulle faae Sundhedspolitiet paa Halsen, og for det Andet maa dets Tilberedelse koste saa lidt som muligt, for at Fortjenesten kan blive desto større.“

„Og af et saadant Middel venter Du nogen Virkning?“

„Hvorfor ikke? Ere andre Midler maaske bedre? Jeg vil tage en eller anden Frugtsaft og lave en ganske tynd Limonade deraf; dernæst vil jeg maaske blande den med lidt Rhabarber, det smager mere pikant og øver under visse Omstændigheder en velgjørende Indflydelse paa Maven. Denne

Limonade vil være ret forfriskende for de fleste Syge, den smager behagelig og os koster den kun lidt. De Syge vil den ikke stæde og os vil den bringe stor Fordel. En lille Flaske deraf vil koste os ikke stort mere end fire Skilling og vi sælge den for et Par Mark. Altfor billigt maa den ikke sælges, ellers gaaer den ikke saa godt af. Du vil altsaa se, at Foretagendet kan give godt i Skjæppen."

Richard trak tvivlende paa Skulderen. Foretagendet forekom ham altfor usikkert, fordi han endnu ikke forstod sig derpaa.

"Dertil behøver Du lige saa lidt min Hjælp som mine Penge," bemærkede han. "Du kan jo alene forsøge derpaa."

"Nei, hvad jeg har tilbage, er ikke tilstrækkeligt."

"Na, om det er nok saa lidt, vil Du dermed kunne lave mere af din Livslexir, end Du kan sælge i Aar og Dag."

"Richard, Du er et utaknemmelig Menneske og desuden meget indskrænket. Du burde virkelig være mig meget taknemmelig fordi jeg vil sørge for din Fremtid sammen med min. De Par hundrede Daler vi have arvet ere snart forbi — og hvad saa? Ved et Middel som det, jeg har udfundet, ere Mange blevne rige — hvorfor vi da ikke? Ganske vist behøves der kun nogle saa Daler til at tillave Midlet; men Ingen kjober det, naar det ikke forud er bekendt og anbefalet og derpaa beroer det Hele. Kan Du nu forstaa Tingen? Vi have endnu femhundrede Rigsdaler tilbage, dem anvende vi paa den Maade, og jeg skulde tage meget Feil, naar vi ikke snart indtage denne Sum dobbelt."

"Femhundrede Daler!" raabte Richard næsten forstræffet.

"Ja, jeg vilde anvende Tusinde derpaa, naar jeg havde dem," vedblev Herman. "Publikum kjober ikke Livslexiren, naar den kun averteres en enkelt Gang, nei, det maa ske

tyve, tredive Gange i flere Blade, og saa lader Folk paa. Saadanne Avertissementer ere ikke billige, især naar der til- lige skal trykkes flere Attester om Midlets fortræffelige Virk- ning."

"Attester?" gjentog Richard leende. „Hvorfra vil Du tage dem? Din Livselexir er jo ikke en Gang tilberedt. Og troer Du virkelig, at den vil være til Nytte for et eneste Menneske."

"Alt hvad Du siger viser blot, at Du ikke forstaaer Dig det Mindste derpaa," svarede Herman roligt. „Attesterne skriver jeg naturligvis selv, underskriver dem med almindelige Navne, og Du kan forlade Dig paa, at de skulle blive bedre end hvis enhver Anden havde udsærdiget dem. Attesterne, Avertissementerne, den vanskeligste Del ved hele Foretagendet, skal jeg selv besørge — Du skal kun udføre de Bestillinger, der indløbe, Du har blot at gjøre med Salget."

Efter forskjellige andre Indsigelser og Tvivl om at Tin- gen vilde lykkes, gif Richard endelig ind paa sin Broders Planer og der blev strax taget fat paa at bringe Foreta- gendet i Gang. I en affides Gade blev der leiet en Lei- lighed, hvor Universalmidlet skulde tilberedes og kommes paa Flasker, og en fattig Vinkjæper blev engageret til at proppe og forsegle Flaskerne, der bleve forsynede med særlige Etiketter og ledsagede med en Brugsanvisning. Tillige blev der leiet en Butik i en Hovedgade, hvorfra Udsalget skete og som blev besørget af Richard.

Imidlertid udsærdigede Herman Attester og skrev Be- kjendtgørelser. I de Sidstnævnte blev Livselexiren fremhævet som aldeles mageløs. Den, der ikke kjøbte denne Drik, kunde betragtes som Selvmorder, thi denne Elexir var Ar- hundredets vidunderligste Opfindelse. „Den er," hed det

ordret i Annoncerne, „en virkelig Belgjering for hele Menneskeheden. Hvad man i Aarhundreder har stræbt efter, nemlig at finde et Universalmiddel mod alle Sygdomme, det er nu omsider lykkedes, Livselexiren er den mest glimrende Seir, som Videnskaben nogensinde har opnaaet. Den behøver ikke at roses — Enhver maa selv prøve dens Virkning!”

Endnu stærkere klang de af Herman lavede Attester. En russisk Statsraad, der naturligvis kun eksisterede paa Papiret, betegnede Herman J., Livselexirens Opfinder, som Menneskehedens Frelser, en Pastor B. bestilte endvidere fem og tyve Flasker, fordi der herskede Tyfus i hans Sogn og flere af Tyfus angrebne Syge vare blevne frelst ved Livselexiren. En Enke sendte ham en taarevædet Taksigelse fordi han havde frelst hendes tre Børn ved Livselexiren og tilføiede: „Havde min salig Mand kjendt denne vidunderlige Drik, vilde han endnu sikkert have været blandt de Levendes Tal.”

Virkingen af Avertissementerne og Attesterne udeblev ikke, alt efter nogle Dages Forløb indløb der talrige Bestillinger og Herman jublede.

„Kan Du se, at jeg ikke har taget Feil,” sagde han til sin Broder. „Denne Drik viser sin vidunderlige Virkning i det Mindste paa os, den sikrer vor Fremtid.” Han var selv behjælpelig ved Indpakningen af Flaskerne og i Magasinet herskede der den største Travlhed. Der maatte tages flere Folk til Hjælp, men Tilberedelsen besørgede Herman alene; den maatte være en stor Hemmelighed. Bestillingerne tiltog og Herman kneise sig stolt med Hovedet, som om han i Virkeligheden havde gjort den største Opfindelse. Hans Brevtaske fyldtes med Bankoedler og hans Lomme med klingende Mønt. Havde alt de første Avertissementer virket saa gunstigt, saa maatte de følgende gjøre det endnu mere. Han

opbyød hele sin Skarpsindighed, for at udfinde nye Bendinger i Reklamer og Attester. En udenlandsk Fyrste nedlod sig endog til at takke ham i et egenhændigt Brev for hans udmærkede Middel. „Vægerne have meddelt mig," skrev Fyrsten, „at min høire Lungeflig alt er borte og at den venstre er stærk angreben, nu kan jeg uden Besværlighed paa Jagten bestige de høieste Bakker — og det er Dem jeg har at takke derfor.“

Desuden forstod Herman at faae indført i flere Blade, at et Konsortium havde budt ham en halv Million — mindre kunde det naturligvis ikke være — men at han ikke havde modtaget Tilbudet, fordi han overhovedet ikke vilde sælge sin Opfindelse. Han havde i flere Aar arbeidet paa at finde dette Universalmiddel; nu, da det var lykkedes ham, vilde han aldrig aabenbare Hemmeligheden ved dets Sammensætning til nogen Anden, fordi han befrygtede, at det kun vilde blive misbrugt til en Pengespekulation og ikke blive tilberedt med den Omhu og den Ansigtighed, hvorpaa dets udmærkede Virkninger beroede.

Dette virkede i høi Grad, thi Publikum troer jo næsten Alt, hvad der er trykt. Naar der for Opfindelsen blev budt en saa uhyre Pengesum, maatte den jo være mageløs, og Bestillingerne tiltog i den Grad, at Herman og Richard, uagtet de havde fornyet deres Personale betydeligt, neppe saae sig istand til at tilfredsstille Alle. Imidlertid tilbrog dog disse Reklamer sig Myndighedernes Opmærksomhed, især da man begyndte at mumle om, at det hele var et frækt Humbug. Det blev overdraget til Stadslægen at undersøge Midlet. Hans Erklæring gik ud paa, at det indeholdt meget simple Ting, Frugtsaft og Rhabarber, ikke Andet, men at det dog i det Mindste var uskadeligt for Sundheden, skjøndt

dets Lægekraft ikke var større end almindelig Limonades. Herimod optraadte Herman offentlig. Han indrømmede, at det for en Del bestod af de nævnte Ingredienser, men at der tillige var et hidtil aldeles ubekendt Stof, hvorpaa Virkningen egentlig beroede ved Sammensætningen, og at Kemien ikke var istand til at udfinde det. Dette blev rigtignok benegtet af Stadslægen, men Herman blev mere troet end denne kyndige Embedsmand, man mente, at det var Laugsnød, der her gjorde sig gjældende som ved andre Leiligheder, og Affætningen vedblev at være rivende.

Nu vare Herman og Richard holdne Mænd. De giftede sig, førte et stort Hus, havde et stort Komptoir. Men de gjorde dog den Erfaring, at saa snart de mente, at de ikke behøvede at avertere saa meget, ikke at fremkomme med nye Attester, og at Tingen nu vilde gaa af sig selv uden altfor megen Reklame, astog Affætningen meget betydelig, og Midlet truede med at gaa i Glemmebogen hos Publikum. Belærte af denne Erfaring begyndte de derfor atter at avertere med store Bogstaver, med Bignetter, med Indsatninger; der blev lavet nye Attester med de mangfoldigste Afverlinger og Kunderne indsendt sig atter. Virkelig kom der Folk hos dem med Forespørgsel om de vilde sælge deres Hemmelighed, og for hvor Meget; men de vogtede sig vel for at gaa ind derpaa, da saa hele Bedrageriet — thi anderledes kan man neppe betegne dette Foretagende — vilde blive opdaget.

Nu ere de meget holdne Folk og de have som ansørt hver deres fine Ekvipage. Endnu bestandig affætte de deres Livselexir i Millioner Flasker om Aaret. Og har den nogenfind helbredet Nogen? Ingen er istand til at sige det. Frugtfaft-Limonaden skader imidlertid ikke, og Folk ere un-

dertiden tilfredse med, naar de Midler, som de maa kjøbe for dyre Penge, i det Mindste ikke ere skadelige.

Den Sum, der aarligt bortkastes til slige unyttige Midler, er uhyre stor. Man kan alene slutte sig dertil af de mange Penge, som det blot koster at avertere dem. Kun Opfinderen og Bladene have Nytte deraf. Men de Lettroende og Daarene uddø aldrig og Dannelsen er ikke saa stor og almindelig, at den kan stille en Dæmning for slig Humbug. Og hvorfor skulle Folk ikke tro paa en Driks mirakuløse Kraft, naar Troen paa Mirakler endnu bestandig opretholdes i de fleste Skoler.

Rædselsdagene i Vestindien i Aaret 1867.

(Af „Koll.-Falkst. Stiftst.“)

Det er Mennesket medfødt at have en afgjort Tilbøielighed for alt Rædselsfuldt, ligegyldigt i hvad Retning dette end gaaer. Beretninger om store Forbryderes forfærdelige Gjerninger kunne være sikre paa at finde ligesaa talrige Læsere — og Læserinder, som Meddelelser om storede Naturfænomener: Orkanens Hyl og Stormens Brag, Jordstjællets underjordiske Bulder, de glødende Lavastrømmes eiendommelige Syden og Hvislen — kort sagt, Elementernes Raser virker ikke affrækkende, men fængslende . . . Notabene, naar man, fjernt fra deres virkelige Tumbleplads, sidder i sin hyggelige Stue og læser Beskrivelser derom.

Da jeg forleden havde læst den sidste af de talrige Med-

delelser, Bladene i November Maaned indeholdt om alle de Ulykker, Stormfloden den 13de November har foraarsaget, faldt det mig ind, at jeg blandt mine Breve havde afskillige „Dagbogsblade“, som i sin Tid bleve sendte mig fra en Ven, der opholdt sig i Vestindien under den forfærdelige Orkan i Oktober 1867 og under det ødelæggende Jordstjælv i November samme Aar. Jeg gik hen til mit Chatol, traf den Skuffe ud, der indeholder Breve fra Amerika, og fandt snart, hvad jeg søgte; med virkelig Interesse læste jeg dem nu atter efter flere Aars Forløb, og vilde just lægge dem tilbage igjen paa deres gamle Plads, da det pludseligt faldt mig ind, at De muligen kunde have Lyst til at forelægge Deres Læsere disse Dagbogsblade; jeg sender dem derfor i en dansk Oversættelse, ganske som de foreligger fra Vennens Haand, idet jeg dog hist og her har tilladt mig at tilføje en eller anden oplysende eller forklarende Randbemærkning samt nogle Slutningsbemærkninger.

I.

Orkanen den 29de Oktober 1867.

Bicques, Resolucion, 29de Oktbr. 1867, 8 Aft.

Det er de rædsomste Tider, jeg endnu har oplevet; jeg, som dog har Mands Mod og Hjerte, har idag skjælveth som et Espeløv, og det er dybt greben af, hvad jeg har set og hørt i denne Eftermiddag, at jeg sætter mig til at nedskrive nogle Linier derom i min Dagbog — ikke fordi jeg frygter, at min Grindring ellers ikke skulde være istand til at fastholde dem, thi Saadant glemmes ei, men fordi jeg haaber ved at skrive at gjenvinde Sindets forstyrrede Røgt.

Igaar om Morgen blev jeg kaldt til Plantagen Plaga

Grande, hvor Inspektørens Hustru var bleven syg; jeg lod strax min Hest sadle og fulgte med Budet, som var kommet til mig. Da der just var adskillige Syge i Negerbyen Resolucion, kun en halv engelsk Mil fra min Bolig, var det min Hensigt saa snart som muligt at vende hjem igjen; men Inspektørens unge Hustru var i en saa betænkelig Tilstand, at jeg ikke fandt det raadeligt at forlade hende før langt ud paa Estermiddagen; men det skylregneede da i en saadan Grad, at jeg nu af den Grund blev nødt til at opsætte min Hjemvenden. Hele Natten strømmede Regnen ned i saadanne Masser og saa uafsladeligt, som man kun fjender det under Tropernes Himmel, og da jeg imorges red tilbage til Resolucion, var den smalle Bei, der fører hertil fra Playa Grande, næsten ufremkommelig: Vandet havde paa mange Steder udhulet Stien, og hvert Dieblis sank min Hest ned i dybe Huller. En Neger, som red en Snes Alen foran mig, forsvandt en Gang helt og holdent tilligemed sin Hest, og det var kun ved at tilkalde Hjælp fra en nærliggende Suffermark, at det lyffedes mig at drage ham og Dyret op igjen af det dybe Hul.

Regnen faldt endnu bestandigt, men dog ikke særdeles voldsomt og kun byggevis; det blæste, og Luften var i det Hele taget temmelig kjølig.

Først Klokken henimod to var jeg hjemme igjen; jeg havde brugt næsten tre Timer om at tilbagelægge de fire engelske Mile fra Playa Grande.

Den engelske Ridsmand paa Plantagen, Mr. Dunlope, og Don Benites, Eier af saavel Resolucion som Playa Grande, ventede i min Stue og havde allerede ventet mig i flere Timer. De saae Begge meget betænkelige ud; Don Benites tog mig ved Armen, gif udenfor med mig og viste

med Haanden ud over det karaimiske Hav, uden dog at sige et eneste Ord. Jeg fandt dog Intet usædvanligt i Havets Udseende, om det ikke var ligesom en yderst fin Taage, der hvilede over de oprørte Bølger.

„Det bliver en rædsom Dag,“ sagde han pludseligt; „maaske den bliver vor sidste.“

Han gjorde mig nu opmærksom paa de mange Fugle, der i vild Flugt og med ullykkespaaende Skrig søgte ind imod Land; selv de mægtige Orkanfugle flyede Havet, hvor de dog ellers altid opholde sig.

Baade Mr. Dunlope og Don Benites vare sikre paa, at en forfærdelig Orkan forestod, skjøndt det allerede var flere Dage efter den Tid, man sætter som den yderste Grændse for Muligheden af en Orkan.*)

Nedens vi endnu talte herom, vorede den stærke Blæst til en heftig Storm; da mine Gæster ikke anjaae mit Hus for tilstrækkelig stærkt bygget til at modstaae en Orkan, begave vi os Alle over til Mr. Dunlopes Bolig, et overordentligt stærkt Blokhús. Stormen var saa stærk, at vi paa det korte Stykke Vej fra mit til Dunlopes Hus med Nød og neppe kunde arbejde os op mod Vinden.

Mr. Dunlope tog ufortøvet alle nødvendige Forholdsregler mod en Orkan: svære Skodder bleve satte for alle Vinduer og Døre og tunge Jernstænger bleve anbragte udenpaa disse, for end yderligere at beskytte mod Stormløbet.

*) Overalt i Vestindien holdes der Kirkebøn den 25de Juli for at bede Forsynet forstaae Verne for Orkaner, og den 25de Oktober for at takke Forsynet, fordi Orkanerne ere iudeblevne. Efter den 25de Oktober havde man hidtil anset nogen Orkan for aldeles usandsynlig.

Kloffen lidt over tre, just som vi havde faaet flaaet Bom for den sidste Port, brød Orkanen løs med et Stød fra Nordvest: Blokhuset knagede og bragede, rystede og gængede som et Skib i rum Sø; gennem en lille Abning i den ene Port saae jeg, hvorledes dette Stød brækkede et herligt Tamarinthe træ, der stod lige udenfor Huset, og hvorledes Orkanen derpaa hvirvlede det rundt i Luften og førte det med sig som om det havde været en Spolspaan. Det næste Stød var om muligt endnu voldsommere; skjøndt betagen af Rædsel kunde jeg dog ikke afholde mig fra at figge ud gennem Abningen i Porten; jeg troede at drømme, da jeg pludseligt saae to af de yderste Huse i Negerbyen hæve sig op i Luften og forsvinde.

Ved et af de næste Stød væltede vort Lys ned paa Gulvet og slukkedes, saa at vi nogle Diebliske befandt os i det uhyggeligste Mørke, der kun glimtvis gjenembrødes af de rask paa hverandre følgende Lyn. Det var ikke muligt at høre Tordenens Brag; Orkanens vilde Hyl og Brøl overdøvede Alt, og det var kun ved at raabe af al Kraft ind i hinandens Øre, at vi formaaede at gjøre os forstaaelige for hinanden. Mangen Gang kom der et saa voldsomt Stød, at vi ganske sikkert vare faldne omkuld, hvis vi ikke havde klamret os til Dørstolperne eller til de store Bjælker, som i begge Ender af Bærelset naaede fra Gulv til Loft.

Kloffen var vel omtrent halvfem, da Blokhusets store Port trods den stærke Barrikadering sprængtes med et vældigt Brag og vi kastedes Alle omkuld; det rasende Element havde nu fri Indgang i Huset, og vi vare Alle fattede paa, at det næste Stød vilde være Raadestødet, idet vi enten vilde blive knuste af det sammenstyrtende Hus eller maaske føres

bort med det gennem Luften. Vi trykkede stiltiende hver andres Hænder.

Orkanen havde hidtil raset fra Nordvest og Vest; til alt Held slog den nu om til Syd efterat have sprængt Hovedporten, og vi undslap saaledes den truende Fare. Snart efter indtraadte denne korte Pause, som betegner, at Dramaets første Akt er tilende, at Orkanen halvt er faret forbi.

Det var imidlertid blevet saa mørkt som den mørkeste Nat: den tunge, blygraa Himmel furedes uophørligt af blaa-lige Lyn, og nu, medens Orkanen hvilede sig lidt, for snart efter at kunne tage fat med fornyede Kræfter, hørte vi Tordenens heftige Rullen.

Vi benyttede den kortvarige Hvile til at styrke os med nogle Glas Vin; med Et kastedes Flasker og Glas langt hen ad Gulvet: det var Orkanen, som paany begyndte sit Ødelæggelsesværk. Det ene Stød fulgte det andet, men det stærke Hus stod dog forholdsvis godt imod. Først henimod Kloften syv sagtnede Orkanen og døde efterhaanden hen i Nordost.

Jeg bliver inat her hos Mr. Dunlope; jeg frygter for, at mit Hus er stærkt beskadiget: det er et af dem, der maa have været mest udsatte for Orkanen.

Den 30te Oktbr. 1867, Kl. 7 Morgen.

Mit Hus er forsvundet; det har delt Skjæbne med hele den lille By Resolution: det er neppe muligt med Sikkerhed at kunne sige, hvor det har ligget; mit prægtige, kjære Piano har jeg fundet i Stumper i Stykker omtrent et halvt hundrede Alen inde i Skoven; det maa saaledes være bleven ført mere end otte hundrede Alen gennem Luften! Mine kostbare kirurgiske Instrumenter, som jeg kun vanskeligt kan

faae erstattede i den første Tid, ere aldeles forsvundne, mine Bøger spredte til alle Verdens Hjørner.

Men den Ulykke, der har rammet mig, er dog kun forsvindende mod den, som mange Andre have lidt ved denne Orkan.

Hele den smukke Ø er bleven besøgt paa det Grusomste; igaar endnu prangede den i hele sin tropiske Uppigehed, idag staa Skovene bladløse, Bomulds- og Sukkerplantagerne helt ødelagte — det er en Dnk at se!

At. 4.

Vedsaget af Don Benites har jeg gennemredet de nærmeste Dele af Øen og søgt at bringe de ulykkelige Indvaanere en Smule Hjælp og Trøst; Negrerne ere aldeles fortviolede; de løbe grædende omkring og raabe paa de Mangede savne.

Ved hvert Skridt ser man Beviser paa Orkanens aldeles ufattelige Kraft; et Sted laa en ung Negerinde med Hovedet fløvet som om det var fket med den skarpeste Dre; en Bjælke maa have rammet hende; ved hendes kolde, nøgne Bryst laa et lille Barn, der var dødt; ved hendes Fødder et andet, som tilsyneladende Intet feilede. Et Stykke deraf laa en gammel graahaaret Neger med knust Bryst.

Hvad der lyder aldeles utroligt, men som dog er fuldkommen sandt, thi jeg har for en Time siden set det med mine egne Øine, er, at et Stykke paa omtrent 2,000 Pd. af den store engelske Dampmaskine, der er opstillet i Resolutions Fabrik, af Orkanen er bleven ført næsten een engelsk Mil bort fra sit Sted; vi fandt denne Maskindel ved Indgangen til Skoven; den var trængt næsten en Alen ned i Jorden.

Der vil gaa lang Tid hen, førend Alt igjen kommer i sin vante Gang her paa Den; for Mange have disse Timer sikkert været ensbetydende med fuldstændig Odelæggelse.

Som det ogsaa er antydet i den ovenstaaende Fremstilling, var der ingen, der anede, at Barometrets Falden den 29de om Morgenens var Bebuderen af en Orkan. I det Hele taget, men navnlig den sidste Time før Orkanen brød løs, faldt Barometret 15 Linier. Hvad der i Særdeleshed gjorde denne Orkan saa ulykkebringende var netop, at man kun saa ganske kort Tid i Forveien fik noget tydeligt Tegn paa, hvad der var i Vente. Orkanen 1837 meldte sig aldeles tydeligt sex, syv Timer før sin Ankomst, og man fik saaledes god Tid til at forberede sig efter bedste Evne paa at modtage den uvelkomne Gæst.

En stor Mængde Skibe, der i god Tro havde forladt Havnene, bleve overraskede af Orkanen og gik under, blandt disse et stort Dampskib med 150 Passagerer, der kørte før Orkanen brød løs forlod St. Thomas' Havn paa Veien til Southhampton.

Orkanen bevægede sig i Retningen Øst til Vest med en Hastighed af $2\frac{1}{4}$ danske Mile i Timen. Den opstod ved Somburo Kl. $10\frac{1}{2}$, passerede Peter Island Kl. $11\frac{1}{2}$, St. Jan Kl. $11\frac{3}{4}$, St. Thomas Kl. 12, Viques Kl. 3.

II.

Jordstjælvene den 18de November 1867 og følgende Dage.

Vicques, Playa Grande, den 20de Novbr. 1867.

Det er som om alle onde Magter have sammensvoret sig for at ødelægge de skønne vestindiske Øer. De sørgelige Spor af Orkanen den 29de Oktober ere endnu langt fra fjernede, og allerede bryde nye forfærdelige Ulykker ud over vore Hoveder.

Jeg nedskriver disse Vinier, beredt paa, hvert Dieblif at maatte springe op fra mit Bord og styrte ud i Haven; vi leve i en fuldstændig Krigstilstand, men Fjenden se vi aldrig; vi mærke ham desto bedre, og de Spor, han overalt efterlader sig, ere desværre tydelige nok. Ingen mennefskelig Magt formaaer at bekæmpe ham.

De første Dage af denne Maaned flyttede jeg herover fra Resolucion, hvor jo mit smukke lille Hus var bleven bortført af Orkanen.

Jforgaars Morges, da jeg som sædvanlig stod op med Solen og derpaa foretog en lille Ridetur langs med Havet, forekom det mig nok, at Luften, der ellers pleier at være frisk og kvægende i den tidlige Morgenstund, var saa besynderlig tung og trykkende. Underveis mødte jeg flere af Omegnens Beboere, der ligeledes fandt Luften usædvanlig. Negrerne, som dog ellers kunne taale selv den mest trykkende Hede, havde ladet Markarbeidet hvile; min Hest pustede og prustede, lod Hovedet hænge og inøstede hvert Dieblif til Jorden. Der var noget Uhyggeligt i hele Naturen, og jeg vendte snart hjem igjen.

Tømmerne og Murerne, der vare ifærd med at udbedre de af Plantagens Bygninger, der havde lidt af Orkanen,

havde ligeledes lagt Hænderne i Skjødets og stode og talte med hverandre om, hvad denne kvælende Lust vel havde at betyde.

Jeg lagde mig paa min Sofa, tog en Bog frem, men blev snart træt af at holde den i Haanden. Klokken kunde omtrent være to, da jeg troede at høre en fjern Torden, der hastigt nærmede sig og bestandigt voksede i Styrke; Himlen var aldeles skyfri . . . drømte jeg da? Da rystede hele Huset: jeg sprang op, betagen af Rædsel, thi jeg vidste nu, hvad Tordenen havde at sige. Jeg styrtede hen mod Døren, der var lige for Sofaen; men der, hvor jeg havde set Døren for et Sekund siden, spærrede nu Væggen Veien for mig: saaledes grynge Huset ved Jordens Skjelven. Jeg mere faldt end sprang ned ad de saa Trappetrin; men neppe haade jeg sat Foden paa Jorden, før jeg blev kastet overende; jeg søgte at reise mig, men faldt strax igjen; under mig lød det som om Alverdens Kanoner bleve affødte, snart fjernere, snart ganske nær. Det var som om Jorden bølgede bort under mig. Fra det Sted, hvor jeg laa, kunde jeg overse en stor Del af den nærmeste Egn: jeg saa Plantagens Bygninger svaie frem og tilbage, jeg saa de smukke Akasie-træer og Rokuspalmene bøje sig som Siv i Storm — men ingen Vind rørte sig.

Omtrent et Minut varede dette Stød, en forfærdelig lang Tid under saadanne Forhold; da blev det stille. Det er umuligt at beskrive, hvad man føler under en Jordrystelse, navnlig naar det er første Gang, man oplever en saadan. En aldeles utrolig Uengstelse griber Ens Sjæl, man mærker, at man staaer overfor en hidtil ukjendt Fare, og at man er aldeles hjælpeløs og værgeløs mod den.

Inspektøren ved Plantagen, hans Hustru og lille Barn

samt en halv Snæs Negere vare ligesom jeg flygtede ud i den lille Have, der laae mellem Bygningerne; det er den første, almindeligste og saa at sige den eneste Forholdsregel, man kan tage, for efter bedste Evne at beskytte sig mod de middelbare Følger af Jordrykelsen, Husenes Sammenstyrtten, at søge ud i det Frie.*) Det hører dog kun til Sjældenhederne, at Huse, der ere byggede af Træ, styrtte sammen, medens de stærkeste Stenbygninger ofte strax synke i Grus.

Inspektørens Hustru var asfmægtig; jeg maatte selv løbe efter Band til hende, da ingen af Negrene var til at for-
maa til at reise sig op. Den unge Frue var neppe kommen til sig selv igjen, førend den uhyggelige underjordiske Jorden atter lod sig høre, først mumlende langt borte i det Fjerne, men snart buldrende og bragende hen under vore Fødder; vi dinglede nogle Diebliske frem og tilbage og faldt da næsegrus til Jorden.

Da dette Stød var forbi, reiste vi os op, og da vi vendte os mod Syd, mod Havet, mødte vort Øie et rædsomt

*) Efter hvad Meddelelsen af disse Dagbogsblade har hørt fra andre Sider, kan det ingenlunde anses for en hensigtsmæssig Forholdsregel, at flygte ud i den frie Luft, det vil da sige, naar man ikke beboer et Stenbygning. Træhusene styrtte kun sjældent sammen, og endnu sjældnere sker det, at Jorden slaaer saa store Rævner, at en hel Træbygning bliver opslugt; hvad der derimod ingenlunde er ualmindeligt under Jordstjælvne paa de vestindiske Øer, er, at Jorden aabner sig saa meget, at et Menneske synker i, og strax efter klapper den atter sammen, saa at den Ulykkelige bliver knust eller klemt til Døde.

Lidt længere frem i disse Dagbogsblade staaer der ogsaa anført Exemppler herpaa.

Den ovenfor nævnte „almindelige Forholdsregel“ kan derfor kun siges at gjælde for dem, der bo i Stenhusene.

imponerende Skue: Vandet var vejet tilbage fra Kysten, vist mere end en engelsk Mil, og alle Skibene indtil denne Afstand laa nu paa den tørre Havbund. I en overordentlig Høide havde Bølgerne taarnet sig op som en Mur, ganske som man kan se det paa Billeder, der forestille Jødernes Gang gennem det røde Hav. Som lydende et usynligt Tegn stormede nu med Et hele denne vældige Vandmasse ind mod Land: Alt rev den med sig i sin ubændige Kraft; Skibene kastedes som Boldte langt op paa Land og splintredes, Stenbygningerne, som naaedes af Vandene, forsvandt sporløst, og Træbygningerne førtes langt bort fra det Sted, de boede.

Vi vare forberedte paa, at de hastigt stigende Vandmasser vilde naa op til det temmelig høie Punkt, hvor vor Plantage laa, og at vi saaledes vilde være Dødens sikre Bytte; men vi mærkede snart, at Vandet ikke steg mere, og efter nogle Diebliffes Forløb var det tydeligt, at Havet atter traf sig tilbage.

Hele Mandagen og hele Dagen igaar fulgte det ene Stød efter det andet, med kortere eller længere Mellemrum; dog har hidtil intet af dem været saa stærkt og vedholdende som de to første. Ogsaa idag have vi allerede haft adskillige Stød, hvorimellem et, som var temmelig voldsomt. Ingen kan vide, hvor længe dette skal vare ved.

Jeg hører, at Guvernøren har befalet, at der skal drage Processioner med Madonnas Billed omkring paa Den.

Den 23de Novbr.

Idag have vi været et stort Selskab ude for at tage de foregaaende Dages Odelæggelser i nærmere Oiesyn; siden igaar have vi ikke haft nogen videre Jordrystelse, og vi

haabe nu Alle, at Rædslerne maa være ophørte for denne Gang.

Omtrent en halv engelsk Mil fra Playa Grande saae vi en meget bred og temmelig dyb Kevne i Jorden; en Del Negerer stode ved Kanten af dette Svælg og stirrede derned: de paastode, at de under et af Stødene havde set flere Personer pludseligt forsvinde her; det er muligt, men høist usandsynligt; thi det Sted, hvor denne Aabning i Jorden fandtes, ligger temmelig langt fra den alfare Bei, og det er kun sjældent, at Nogen forlader denne, naar der ikke er særlige Grunde dertil; den Dag, denne Ulykke skulde være sket, ligesom de fleste andre Dage i denne Tid, hvilede alt Arbeide, saa at det neppe er rimeligt, at Nogen har færdebes paa denne Mark. Det er derfor sandsynligt et Foster af Negrenes mærkværdig stærkt bevægede Indbildningskraft.

En Milsvei længere fremme opdagede vi en lille Sø, der maa have dannet sig under et Jordstjælv, thi i alle disse Dage har det aldeles ikke regnet. Da vi nærmede os den, mærkede vi en stærk Svovllugt, der udgik fra den, og som ogsaa tydeligt nok vidnede om dens Oprindelse.

Hist og her laa et omstyrtet Træ og spærrede os Veien; men igrønt var der Intet, der særligt fængslede vor Opmærksomhed, førend nogle tusind Alen fra Isabella Segunda, den største By paa Viques; vi saae her Noget, der uvilkaarligt slog os med Rædsel: en ung Neger paa sytten, atten Aar var her bleven opslugt af den troløse Jord; Jorden maa pludseligt have aabnet sig og strax efter atter lukket sig om sit ulykkelige Offer, hvoraf kun Hovedet og Hænderne vare synlige. Et ubeskriveligt, fortviolet Udtryk stod tydeligt at læse i det halvt forraadnede Ansigt, og Hænderne vare

frampagtigt luffede. Det har vist varet temmelig længe, inden Døden har befriet denne Ulykkelige for hans Videlser.

I Isabella Segunda vare de fleste Stenbygninger enten revnede fra Øverst til Nederst eller ogsaa helt sammenstyrtede; Fabriksforstenene vare saa godt som alle styrtede ved det første Stød og havde i deres Fald knust adskillige Mennesker samt anrettet megen Skade paa de nærliggende Bygninger. Stemningen i den lille By er ubeskrivelig trykket; de fleste tro, at Verdens Ende er nær, og at der maa være hemmelige Rjættene i Landet. Kirken er overfyldt fra Morgen til Aften; en forfærdelig Ulykke kunde let ske, hvis denne kolossale Stenbygning, der allerede har mange store Revner, styrtede sammen ved et nyt, voldsomt Stød; dog, vi haabe jo paa, at det Værste nu er overstaaet.

Den 2den Decbr. 1867.

Hvad skal dog Enden blive paa alle disse Ulykker? I nogle faa Dage havde vi kunnet hengive os til Haabet om, at de gamle, lykkelige Dage vilde vende tilbage til vor Ø — men nu er det atter værre end nogensinde.

Tidlig igaar Morges var jeg paa Veien til Isabella Segunda; den amerikanske Konsul havde inviteret mig til en Frokost, han gav som et Slags Glædesfest over, at Jordstølvæbene nu endelig vare ophørte. Paa Veien til Byen havde jeg mærket flere Stød, og et af dem var saa stærkt, at min Hest var ved at styrte med mig.

Da alle Gæsterne lidt før Kloffen tolv vare samlede hos Konsulen, dreiede Samtalen sig naturligvis udelukkende om de overstaaede frygtelige Dage og navnlig om de Stød, man havde mærket om Formiddagen, og som ikke syntes at vidne om, at Jorden havde gjenvundet sin indre Ro.

Ved det velbesatte Bord søgte vi at glemme det Forbi- gangne, men pludseligt bragede det løs under os, stærkere end nogensinde før: Glas og Karaffer knustes mod hver- andre, det tunge Bord var ved at vælte, og vi vare Alle ved at falde omfald. Diebliffeligt sprang vi op og søgte ud paa Gaden, Nogle gennem Dørene, Andre gennem Vin- duerne.

Fra alle Bygningerne strømmede Folk ud, Husene gryn- gede og styrtede sammen med forfærdelig Larm, deriblandt ogsaa Konsulens Stenhus. Efter hvad jeg kort efter fik at vide var Kirken Sancta Maria, Guvernørens Bolig og mange andre Bygninger styrtede i Grus ved det samme Stød, og ikke faa Menneſker vare herved blevene knuste eller lemlæstede. Til al Lykke havde Kirken netop i det Dieblif staaet næsten ganske tom.

Hele Natten tilbragte vi paa Gaden; Ingen vovede sig ind i de falsdefærdige Bygninger.

Det har nu i mere end fire og tyve Timer lynt og tordnet uden Ophør; enkelte Gange har jeg inat fra Ud- kanten af Byen set blaalige Flammer staa op af Jorden; dette Syn skulde just ikke bidrage til at berolige Sindet.

Nerverne ere hos Alle i en aldeles abnorm Tilstand; jeg har set ganske unge Piger slugte store Mængder Rom og Kognak uden at de i mindste Maade have syntes at blive paavirkede deraf; under almindelige Forhold vilde den store Mængde stærke Drikke have dræbt dem eller gjort dem al- deles bevidstløse. De sige, at de uden dette Pirringsmiddel vilde synke helt sammen under de nuværende Forhold.

Resten af Dagbogsbladene indeholder ikke noget særligt Nyt eller Interessant, og jeg udelader den derfor.

Jordstjælvene, som begyndte den 18de November 1867, vedvarede med længere eller kortere Pauser til ind i Mai Maaned 1868.

I Begyndelsen af Februar var man dog overalt bleven for saa vidt fortrolig med disse Ulykker, at man atter kunde tage fat paa sit vanlige Arbeide.

Jordstjælvene, der anrettede saa store Ødelæggelser paa Landjorden, sporedes ogsaa langt ude paa Havet. Mange Skibe fik pludseligt et saadant Stød, at de troede, de vare løbne paa Grund; men ved at lodde overbeviste de sig snart om, at dette ikke kunde være Tilfældet: mange Gange befandt de sig paa flere Tusind Favnes Dybde.

Endnu kun et Par Smaantitser. Jordstjælvene begyndte den 18de November, samme Dag som Traktaten om de dansk-vestindiske Ders Afstaaelse til de nordamerikaniske Fristater blev bekendt paa St. Thomas.

De underjordiske Omvæltninger, som gave sig tilkjende ved Jordstjælvene i Vestindien, sporedes samtidigt tydeligt nok ved en forøget Virksomhed af Vesuv, af Hekla og Gejser.

En forulykket russisk Expedition til Khiwa for halvandethundrede Aar siden.

Khiwa har i Martusinder bestaaet som selvstændig Stat — nu vil den falde. Det lille Land, som ved den nordre Drusflod kun strækker sig lige saa langt som Floden og de Kanaler naa, paa hvilke dets Frugtbarhed og dets Befolknings Eksistens berøer, har hidtil bestandig forstaaet at forsvare sig mod Naboerne og at hævde sin Selvstændighed. Det usbekke Dynasti, der sidder paa den gamle Charesmes Throne, slog Perserne tilbage, betvang Steppens vilde Turkmaner og indgjød ogsaa Russerne Respekt. Rusland, hvis Baaben næsten altid har været begunstiget af Lykken i det indre Asien, har ikke hidtil været istand til at udrette Noget mod Khiwa. Hver Gang dets Hærførere forsøgte at trænge frem gennem Ørterne og at opreise Korset ogsaa ved Drus, mislykkedes Forsøget. Paa Steppen mellem det Kaspiske Hav og Aralsøen ligge de Tusinder af russiske Krigere begravede, som General Perowski i Vinterfelttoget 1839—40 vilde føre til Khiwa, men af hvilke Ingen saa Drus' Bande; i Nærheden af selve Khiwa blev næsten hele Fyrst Bekowitschs' Korps myrdet, saa at kun Faa vendte hjem for at fortælle om den Hærsafdelings Skæbne, til hvilken Peter den Store nærede saa store Forhaabninger. Nu, da Ruslands Tropper med stolt Bevidsthed om Seir og med flyvende Faner igjen drage mod Khiwa med den bedste Udsigt

til et Resultat, nu da Rusjernes Feltraab ville lyde: Hævn for Bekowitsch! — kan det maasse være rigtigt at minde om dette sørgelige Skuespil, der dels afflører Ruslands gamle Planer mod Kihwa, dels viser, hvorlede sdets Krigsføring den Gang var.

Ruslands Politik i Centralasien var under Peter den Store den samme som nutildags eller rettere: dets nuværende Politik blev allerede den Gang foreskrevet. Det gjaldt at aabne Veien for den russiske Handel til Indien, det gjaldt at udbytte Guldsjandleierne ved Amu og at vise de asiatiske Nationer i det Indre, at den fremstræbende unge Magt, der havde fileet sig ind mellem Asien og Europa, ogsaa havde et Ord at sige i Vesten, som alt Sverrig, Polen og Tyrkiet havde følt dens Tryk i Vesten. Hvo som forelagde den virksomme og dygtige Hersker, der nylig havde opført sin Hovedstad paa gammelsvensk Grund, Planer, der tilsigtede Hæder og Glands og tillige lovede fordelagtigt Udbytte, fandt villigt Øre, og saaledes blev ogsaa en turkomanisk Eventyrer, Chodschah Nefes, i Aaret 1714 venligt modtaget af Czaren i St. Petersborg, da han foreslog denne at aflede Amusfloden, der udmunder i Uralshøen og at føre den tilbage til sit gamle Leie henimod det Kaspiske Hav, for paa denne Maade at skaffe en Handelsvei til Guldlandene, til Lapislazuli- og Rubinminerne ved det øvre Løb af den nævnte Flod.

Med sin fyrige Aand greb Peter den Store med Begjærighed dette Forslag, og i dette ligger ogsaa Spiren til de Forviklinger med Kihwa, som nu have holdt ved i 160 Aar. Indiens Guldlande foresvævede ham. Ad de korteste Veie, ad Vandveie, der kunde beseiles, skulde deres Rigdomme strømme direkte til Rusland, medens Hollændere, Englændere og andre Nationer vare henviste til den lange

Bei om det gode Haabs Forbjerg for at kunne hjemføre Morgenlandets Skatte. Der foresvævede den Gang den store Czar Tanken om forfortede Veie i Forbindelserne med Asien, i Vished med hvad der er faldet i Nutidens Lod at faae tilveiebragt.

Planen skulde hurtigt bringes til Udførelse. Den Gang stod en ung Escherkessersyrste, Alexander Bekowitsch, ved den keiserlige Garde. Han var kommen ned fra sine Bjerge, havde antaget den russiske Tro og var paa Grund sin Foretagelsesaaand kommen i stor Naade hos Peter. Bekowitsch var ung, tapper, han kjendte Landene ved det Kaspiske Hav, han var de tatariske Sprog fuldkommen mægtig og ved sit Giftermaal med en Fyrstinde Galiczyn mere endnu end ved sin Tjeneste i den keiserlige Garde knyttet til de russiske Interesser.

Bekowitsch syntes at være den rette Mand til at udføre de store Planer. Han skulde lykønske den unge Khan af Khiva i Peters Navn til hans Tronbestigelse, afslutte Traktater med ham og aabne Veien for Ruslands Handel med Osten. Armeniere og Indiere havde hidtil havt Mellemhandelen paa det Kaspiske Hav, gennem deres Haand gik de persiske Produkter til den russiske Havn Astrakan; de bragte Bomuld og Silke. Men hvad behøvedes disse Mellemhandlere? Kunde Rusland ikke selv høste Fordelen? Der manglede kun Flaader paa disse store Indsøer og nogle befæstede Punkter ved deres Kyster, og da var Rusland sikker paa at opnaa Herredømmet her. Bekowitsch blev umiddelbart af Keiseren selv forsynet med Instruktioner, det overlodes til ham at handle efter Omstændighederne, og han blev forsynet med Soldater og Penge. Vi se ham, saaledes udrustet, først i nogle Aar at foretage forskjellige Undersøgelser af det Kaspiske

Hav, hvis østlige Bredder den Gang vare kun lidet bekendte. Han erhvervede sig derved store Fortjenester i geografisk Gen-
seende. Han byggede tyve Brigantiner ved Astrakan, bejei-
lede dermed det Kaspiske Havs Østkyst og udsandt at Amu-
tigligere havde havt sin Munding ved den saakaldte Bal-
kanbai. Der blev ogsaa Fortet Krasnowodsk opført i Aaret
1715, det samme Fort, der efter at være ødelagt, for fire
Aar siden igjen reiste sig af sine Ruiner, et Bevis paa, hvor
fortræffelig dets Beliggenhed var valgt, thi netop nu tjener
det til et væsentligt Støttepunkt for den russiske Expedition
til Khiva. Af hvor stor Bigtighed vilde dette Fort og den
tilhørende By, som fik en Besætning af 1000 Mand, ikke
blive og hvor meget vilde Byen ikke komme til at blomstre,
naar Amus Bælte flød ud i det Kaspiske Hav! At det
vilde blive Tilfældet, derom tvivlede hverken Peter eller Be-
kowitsch. I Landets Indre, ved Khiva, behøvede man —
saaledes troede man i det Mindste — kun at gennemstikke
en Dæmning, og Orus' Bælte vilde da igjen tage deres
gamle Løb.

Saaledes vare alle Forberedelser trufne. Ved Astrakan
var der et travlt frigerst Liv. 4000 regulære Tropper,
2000 Kosacker og 22 Kanoner vare der rede til Expedition-
nen. I Havnen laa 138 Fartøier, fra alle Sider dreves
Kameler sammen, som ved Marschen over Land om den
nordlige Kyst af det Kaspiske Hav skulde tjene til Transport.
Kavalleriet, hvorved Bekowitsch befandt sig, tog ogsaa
denne Veie.

Ved Paasketid 1717 tiltraadte den længe forberedte Ex-
pedition Marschen, opfyldt af de mest storartede Forhaabnin-
ger. Den havde en meget tvivlsom Karakter; thi medens
den i Forveien havde affendt flere Gesandter, der skulde for-

maa Khanen af Khiva til at hylde Keiseren af Rusland og i saa Fald skulde tilsikre ham Arvesølgten, blev der tillige medtaget en Masse Materiel til Opsørelsen af en Fæstning i hans Land ved den berømte Dæmning, der holdt Drus' Bunde tilbage. Samtykkede Khanen, saa skulde der gives ham en russisk Livvagt — hvis ikke, saa havde man jo Vaabenmagt til at tvinge ham. Iffe destomindre havde denne Expedition Skinneth af at være meget venstabelig, om det end maa kaldes et besynderligt Venstskab, at falde med flere Tusind Mand Tropper ind i en Naboes Land, med hvem man hidtil har levet paa en fredelig Fod.

Af de Sendebud, som Bekowitsch havde skicket til Khanen, vendte Ingen tilbage, men fra to af dem indløb den hemmelige Melding, at Khanen forsamlede sin Hær i Khiva. Advarende skrev Volgakalmukernes Khan, der var venligt findet mod Russerne, til Bekowitsch, at han skulde vogte sig for Khiva. Men som det lod til slog Bekowitsch alle disse Advarsler hen i Binden; skjøndt godt udrustet, drog han ikke ud for at føre Krig, men for at aflægge et venstabeligt Besøg. Alt ved den første Station, hvor Uralfloden falder i det Kaspiiske Hav, overfaldt en Skare Khivaner hans Forposter og førte 60 Kosaker fangne med sig. Men han agtede ikke paa disse Tegn og styrtede sig med en Art fanatisk Vetsindighed i sin Fordærvelse. Han følte sig saa sikker, at han endnu kort forinden sin Afmarch hvervede et Antal russiske Kjøbmænd, der med deres Varer skulde drage ind i Khiva og indlede Ruslands Handelsforbindelser mod Øst.

Dels paa sammentømrede Flaader, dels ved Hjælp af Færger passerede Hæren Embasfloden og tiltraadte nu den frygtelig trættende March over den øde Høiflette Ust-jyrt,

der strækker sig mellem det Rødpisse Hav og Uralsøen. Græsset var udtørret, Brøndene indeholdt ikke Vand til de talrige Skarer. Mennesker og Dyr omkom i Mængder. Mindre og mindre blev den lille Hær, der kæmpende med Mangel paa Vand og Føde i en langstrakt Række drog gennem Ørkenen. Undervejs indtraf Khanens Sendebud med Hædersgaver; Bekowitsch sagde dem, at han kom i fredelig Hensigt. Efterat have tilbagelagt 1300 russiske Mil i den øde Steppe i Løbet af 66 Dage, stod han omfærd ved en Arm af Amu, ved Karagadschi, det Sted, hvor den berømte Dæmning skulde befinde sig.

Men i Khiva var der en stor Gjæring. Mohamedanske Præster droge omkring og prædikede Krig mod de Bantroende, i Ark, Khanens Slot, blev der holdt Krigsraad, og en Hær af i det Mindste 25,000 beredne Øsbeger, Turkmaner, Kirgiser og Karakalpak'er rykkede frem mod Russerne, der havde forstaaet sig bag deres Vognborg. Det kom ikke til nogen Erklæring. Khivanerne frede strax til Angreb og der begyndte en Kamp, som varede hele Natten. Russerne bleve Seirherrer. Den tredje Dag traf Angriberne sig tilbage; Balpladsen var bedækket med Døde og Saarede, Russernes Tab var ringe.

En anden Mand end Bekowitsch maatte nu have indset, hvorledes Sagerne egentlig stode; men endnu havde han ikke tabt Tilliden og blindt gik han i den Fælde, som Shirgasi, saaledes hed Khanen, havde lagt for ham. Han havde indset, at han ikke i aaben Mark kunde overvinde Russerne, derfor besluttede han at anvende List, at isolere dem og at myrde dem enkeltvis. Strax efter det første Angreb ankom der et Sendebud til Bekowitsch og erklærede, at Kampen var begyndt uden Khanens Samtykke. Khivas Behersker bad

om en Sammenkomst med Fyrsten, hvorved Alt vilde blive ordnet til gjensidig Tilfredshed. Som Vidnesbyrd om, hvor ærligt han mente det, vilde han strax lade Ophavsmændene til Angrebet straffe, og to Khivanere, paa hvem man havde truffet Strikfer gennem Næsen, bleve under Haan og Spot førte gennem den russiske Leir.

Nu holdt Russerne Krigsraad. Major von Frankenberg, en Tydsker, raadede paa det Indstændigste fra at slutte Fred med de troløse Asiatere. Men Bekowitsch fulgte ikke hans Advarsel. Til Befegling af Freden kysede han Korset, Khanens Sendebud kysede Koranen og den næste Dag drog Fyrsten, ledsaget af Dragoner, til Khanens Leir i Nærheden af Hovedstaden. Sammenkomsten havde en aldeles venstabelig Karakter, Shirgasi modtog med Tak de Gaver, bestaaende af Tøier, Zobelskind, Sukker og Spølsager, som Peter sendte ham. Bekowitsch spiste ved Khanens Taffel og den russiske Militærmusik spillede dertil. Alt aandede Fred og Venstabel og da Khanen foreslog Fyrsten, at han skulde begive sig til Khiva, for at bytte Hovedstadens Fornøielsen med Leirlivets Strabadser, gif Bekowitsch, ikke anende noget Ondt, ind paa dette Forslag. Han befalede Frankenberg at inddele Hæren i fem smaa Korps, for at den bedre kunde proviantere sig. Frankenberg, der ikke kunde opgive Tanken om at Khanen havde forræderiske Planer, tillod sig at gjøre Fyrsten Forestillinger derimod, ja han vægrede sig endog tre Gange ved at efterkomme denne farlige Ordre. Først efterat Bekowitsch havde truet med at stille ham for en Krigsret gav han endelig efter og Absplittelsen fandt Sted. Men dermed var ogsaa Russernes Skjæbne beseglet.

I Wojenni Sbornik, det russiske militære Tidsskrift, er den ulykkelige Slutning paa Expeditionen fortalt; det er en

rædselsfuld Begivenhed, hvortil der ikke findes noget Side-stykke i civiliserede Nationers Krigshistorie. Saa snart Khanen havde erfaret, at den russiske Troppstyrke var bleven skilt ad, gav han sine Befalinger. Fyrst Bekowitsch begav sig til Hovedstaden Khiva, men ikke saa snart var han stegen af Hesten førend han og hans Ledsgere bleve overfaldne. Det var ikke muligt at sætte sig til Modværge. Man fled Klæderne af Russerne, huggede ind paa dem i Khanens Overværelse med Sabler, slog deres Hoveder af og stillede dem op paa den kongelige Borg, hvor Shirgasi red ind under Folkets Jubel. Bekowitsch's Hoved sendte Khanen som Trofæ til Bukhara — men den derværende Hersker var mere menneskelig; han sendte Khanen Hovedet tilbage og lod Shirgasi sige: „Han vilde ikke have Noget at gjøre med Forræderiet; hvis Khanen af Khiva var en Menneskeæder, maatte han selv beholde Hovedet“.

Efterat den Overstkommanderende var myrdet, var det let for Khivanerne at overmande de spredte Tropper. Af det hele Korps, der var draget ud saa stolt, undkom kun meget Faa Myrderiet, og disse Faa bragte Peter Budskabet om, hvordan hans Planer vare strandede.

Men paa Torvet i Khiva feirede Fanatismen sine Orgier. Under Befolkningens Jubel bleve de fangne Russer her slagtede i Masser. Kun een Mand vovede at høre sin Stemme derimod. Det var Michun'en eller Ypperstepræsten: „Standz, Khan,“ sagde han, „og skaar disse“. En brudt Ed er en stor Synd, og den har Du begaaet. Lad dem fri og mind Dig, at Synden hævnner sig paa Børn og Børnebørn.“

Nu nærmer Hævnen sig en af Shirgasis Uetlinge; naar

Russerne drage ind i Khiva og heise deres Flag paa Urken, Khanens Slot, da vil deres Løsen være: „Befomitsch“.

I Forbindelse med denne Skildring af den første russiske Expedition til Khiva og med Hensyn til den, som nu er i Gang sikkert med et helt andet Udfald, kan det vistnok interessere vore Læsere at lære det Besøg at kjende, som Ungareren Herman Vambéry i 1863 aflagde i Khiva. Vambéry havde i flere Aar opholdt sig i Konstantinopel, hvor han grundigt studerede de østerlandske Sprog og satte sig ind i den muhamedanske Religions Skikke. Det Slægtskab, der bestaaer mellem det ungarske Sprog og de tyrkisk-tatariske Mundarter, bragte ham paa den Idee, at gennemreise Mellemasien for at foretage sproglige Undersøgelser og tillige at lære disse næsten ubekjendte Landes og Nationers Eendommeligheder at kjende. Men han vidste, hvor farligt det er for en Europæer at vove sig ind blandt disse vilde og grusomme Forder og navnlig at gjæste Stater som Khiva og Buchhara, hvis Herskere ere berygtede for stor Grusomhed, der overfor Fremmede endnu forøges ved den Mistænksomhed, der navnlig med Hensyn til Russerne heller ikke er uden Grund. Han forklædte sig derfor som en hellig Derwisch og i denne Skikkelse foretog han det Vovestykke at reise fra den persiske Hovedstad Theheran over Karatape og den sydpøstlige Kyst af det Kaspiske Hav gennem Turkmanernes Land til Khiva, Buchhara og Samarkand, og vendte derfra over Balch tilbage til Herat. Denne Reise har Vambéry bestrevet paa en livlig og interessant Maade i et eget udførligt Værk, der er oversat paa Dansk og hvoraf det Følgende er et Uddrag. I Mai Maaned havde Vambéry un-

der Beskyttelse af en Karavane Turkmaner, hos hvilken Nation den forflædte Dervisch havde nydt stor Gæstfrihed, efter en meget mafsommelig Reife naaet Høisletten Kaslenkir, hvor Khanatet Khiva begynder. Vi lade ham nu selv fortælle.

— Det var temmelig trættende for Menneſker og Dyr at ſtige op ad Høislettens henved trehundrede Fod høie Skrænt, og efter hvad jeg hørte, ſkal den nordlige Ende af den være ligesaa høi og ſteil. Det Hele frembød et eiendommeligt Skue; thi ſaa langt Diet kunde naa, ſyntes det Sted, hvor vi befandt os, at rage ligesom en Ø op af Sandhavet. Grændſerne for den dybe Grav kunde ligesaa lidt her ſom ved dens nordøſtlige Ende, hvilken vi naaede i Løbet af to Dage (den 25de og 28de Mai), naaes med Diet, men kan man tro Turkmanernes Udsagn, ere de to Grave gamle Feier for Druſſfloden, men Kaslenkir ſelv en forhenværende Ø, der paa alle Sider er omgiven af de ommeldte Grave. Saa meget er viſt, at hele denne Vandſtrækning er meget forſkjellig fra den øvrige Ørken med Hensyn til ſaavel Jordbundskeſtaffenhed og Planterigdom ſom den Mængde Dyr, der tumle ſig her. Hidtil havde vi vel mødt enkelte Gæzeller og vilde Uesler, men hvor forbaufedes jeg ikke ved her at ſe flere Hundrede af dem græſſe i ſtore Skarer. Det var, ſaa vidt jeg huſker, den anden Dag af dem, vi tilbragte paa Kaslenkir, at vi ved Middags Tid ſaae en vældig Støvſky komme Nord fra. Kervanbaſchien og Turkmanerne grebe til Vaaben, og vor Utaalmodighed voksede, alt ſom Støvſkyen nærmede ſig, og omſider kunde man ſe, at det Hele lignede en i Række og Geled angribende Eſkadron, og da lode vore Vedsagere Vaabnene ſynke. Da jeg ikke turde røbe Nyſgjerrighed, en antioſterlandſk Feil, kjendte min Utaalmodighed ingen Grændſer; Støvſkyen kom ſtedſe nær=

mere og nærmere, og da den var omtrent halvhundrede Skridt fra os, hørte vi et Bulder, som om flere Tusinde veløvede Ryttere havde gjort Holdt paa Kommando. Vi saa en utallig Mængde vilde Hæser, Dyr af et kraftigt og livligt Ydre, der vare blevene staaende i en godt sluttet Linie og betragtede os nogle Diebliffe meget opmærksomt, men, da de havde opdaget vor fra deres forskjellige Bestaaffenhed, paa een Gang toge Flugten og med Vilens Huriighed ilede Vester paa.

Set fra den mod Rhiwa vendende Side, ligner Høifletten Kaslanfir en formelig Mur, saa lodret er Randen, og saa glat, som om Vandet først igaar havde trukket sig tilbage. Herfra gjorde vi kun een Dagmarsch og kom om Morgenen den 28de Mai til en Sø ved Navn Schor Göl (Salt søen), der har Stikkelse af en Firkant og et Omfang af tolv engelske Mine. Her besluttede vi at opholde os i sex Timer, paa det at Enhver kunde foretage den alt i lang Tid nødvendige, af Religionen foreskrevne Guss*), i Særdeleshed da det idag netop var Gidi Hurban, en af Islams mest ansete Høitidsdage. Mine Reisesæller aabnede ved denne Leilighed deres Badsække, og Alle havde de en Skjorte at skifte med, kun jeg ikke. Hadschi Bilal vilde laane mig en, men jeg afflog hans Tilbud, da jeg var overbevist om, at jo uslere jeg saa ud, desto sikrere vilde jeg være. Jeg havde nok kunnet vaske mig flere Steder i Ørkenen, men havde med Forsæt ladet det være for ved Skorpens at be-

*) Guss er Vaskningen af hele Legemet, der kun er nødvendig i visse særegne Tilfælde. De sædvanlige Tvætninger førend de fem Bedetider om Dagen hedde i Tyrkiet Abdest, paa Arabisk Wudhu og i Mellemasiens Teharet.

flytte mig mod den brændende Sol, hvilket rigtignok kun havde nyttet mig saare lidt, og saa længe jeg lever, vil jeg beholde mange Spor deraf som Mindetegn. Forøvrigt var ikke alene jeg, men alle mine Reisesæller blevne vanhelvede af den saakaldte Tejemmyn, en Erstatning for Abdesten, der er paabudt af Profeten til Brug i den vandløse Ørken, hvor man maa vasse sig med Sand og Støv og derfor bliver endnu smudsigere. Da vi vare færdige med vor Paaklædning, saae jeg, at mine Benner nu virkelig saae ud som Herrer i Sammenligning med mig, hvorfor man fik Medlidenhed med mig og vilde laane mig nogle Klædningsstykker, som jeg dog frabad mig med den Bemærkning, at jeg vilde vente, til Khanen af Khiva havde givet mig Klæder.

Vor Vei gik i fire Timer gennem et tørt Krat, her Jilgin kaldet, hvor vi mødte en Øsbeg, der kom fra Khiva og meddelte os Efterretninger om de derværende Forhold. Om end Synet af denne Rytter havde overrasket os paa en glædelig Maade, var dette dog Intet i Sammenligning med mine Jøsseller, da jeg om Aftenen fik Die paa nogle forladte Verhuse; thi siden jeg var i Karatepe paa den persiske Grænsse havde jeg ikke set Mure eller andre Antydninger af et Hus. Disse Rytter havde endnu for nogle Aar siden været beboede og henregnedes til det sig mod Øst strækkende Medemin, under hvilket Navn man forstaaer det Landskab i Khanatet Khiva, der strækker sig mest mod Syd i den store Ørken, som hos os kaldes den hyrkaniße. Denne Del var først for femten Aar siden bleven opdyrket af en Befalingsmand ved Navn Mehemmed Emin, hvorfor den ogsaa kaldes Medemin, der er en Forkortelse af hans Navn, men efter den sidste Krig have disse Egne atter ligget øde og udyr-

tede, og saaledes gaaer det mange Steder i Turkestan, som vi ville faae at se.

I dag Morges, den 29de Mai, blev jeg opmærksom paa, at vi byttede den nordøstlige Retning, hvori Khiva ligger, med en rent østlig, og ved at forhøre mig fik jeg at vide, at vi for større Sikkerheds Skyld gjorde en Omvei, idet den Øsbeg, vi havde mødt igaar, havde paamindet os om at tage os i Agt, da Tschaudorerne havde gjort aabenbart Oprør mod Khanen og deres Alamaner hyppigt overfaldt disse Grændsesteder. Denne Aften marscherede vi endnu med en vis Forsigtighed, og hvem var glidere, end vi, da vi næste Morgen til Høre og Benstre saae Klynger af Telte og overalt, hvor vi kom forbi, hørte de venligste „Aman geldingiz!“ (Værer lykkelig ankomne!). Da vor Ilias havde Benner blandt dem, der vare leirede her, gik han bort for at hente varmt Brød og Kurbanforæring (Høitidsmundfulde) og kom rigt belæst tilbage og uddelte Kjød, Brød og Kimis (et Slags sur, skarp Drik af Hoppemælk) iblandt os. Skjøndt vi kun holdt Hvil en lille Time, saae vi dog mange gudsfryglige Nomader komme for at modtage vore Haandtryk og derved udøve en hellig Handling. Betsignelsen var her en fordelagtig Handelsgjenstand; thi for fire eller fem Formularer fik jeg en Mængde Brød og adskillige Stykker Kamel-, Heste- og Faarekjød. Vi gik over flere Zaper (kunstige Bælingsgrøfter) og kom om Middagen til et forladt Kastel ved Navn Khanabad, hvis firantede Mur kunde ses i en Afstand af flere Mile. Her tilbragte vi Eftermiddagen og Aftenen; Solen glødede, og det var meget velgjørende at slumre i Skyggen af Muren, uagtet jeg laa paa den bare Jord og havde en Sten til Hovedpude. Endnu før Daggrøn forlode vi Khanabad, der ligger femogtyve Mile fra Khiva, og vare

meget forundrede over ikke at se et eneste Telt paa hele vor Dagmarsch den 30te Mai, ja om Aftenen befandt vi os endog imellem nogle høje Sandbakker, saa at jeg troede at være paany hensat i Ørkenen. Netop som vi sadde ved vor The, begyndte Kamelerne, der vare blevne slupne løse for at græsse, at løbe vildt omkring, og neppe vare vi komne til den Formodning, at de forfulgtes af Nogen, førend vi fik Die paa fem Ryttere, der i Galop ilede hen til vor Leir. At bytte Theopperne med Bøsser og opstille en dygtig Blænfekfjede var et Dieblik's Sag; men da Rytterne vare komne nærmere, saae Turkmanerne snart af Hestens Gang, at vi lykkeligvis havde taget feil og i Stedet for Fjender fik venfsabelige Vedfagere.

Næste Morgen, den 31te Mai, kom vi til en øsbegift Landsby, der hørte til Akjap, og her er Ørkenen mellem Gømyschtepe og Khiva aldeles til Ende. Indbyggerne der paa Stedet, de første Øsbeger, jeg havde saaet Leilighed til at se, vare meget gode Menneſter. Ifølge Landets Skik besøgte vi Husene og gjorde en rig Høst ved vore Velsignelser. Efter lang Tids Forløb saae jeg her igjen nogle Gjenstande, der vare komne fra den dyrebare Besten, og mit Hjerte bandede af Glæde. Vi havde endnu idag kunnet naa vor Ilias' Bolig, da en af Khivaiske Jomuter beboet Landsby ved Navn Akjap begynder her, men vor Ven var lidt forfængelig og ønskede, at vi ikke skulde komme som uventede Gæster, hvorfor vi overnattede en Mil fra hans Bolig hos hans rige Farbroder, Allahnasr Bay*), der beværtede os med særlig Udmærkelse. Imidlertid kunde Ilias lade sin Rone underrette om vort Komme, og næste Morgen, den

*) Bay eller Bi, paa Tyrkisk Bey, bethder en fornem Herre.

1ste Juni, holdt vi vort Indtog, idet utallige af hans nærmere og fjernere Slægtninge ilede os imøde for at byde os Velkommen. Han tilbød mig et pynteligt Telt til Bolig, men jeg foretrak hans Have, da der i denne fandtes Træer, efter hvis Skygge jeg inderligt længtes, da jeg i lang Tid ingen saadanne havde set.

Under mit to Dages Ophold blandt de halvt civiliserede, d. e. halvt bosatte blevne, Turfmaner var disse Nomaders Modbydelighed for Alt, hvad der kaldes Hus eller Regjering, mig det mest Paafaldende. Uagtet de havde boet adskillige Aarhundreder ved Siden af Øsbegerne, hade de dog disse Sæder og Skiffe og sty Omgangen med dem, og uagtet Øsbegen er deres Sprog- og Stammefrænde, er han dog i deres Øine lige saa fremmed for dem som en Gontentot for os. Da vi havde hvilet os lidt, gik det atter ad Hovedstaden til; vi kom forbi Gasawat, hvor det netop var Torvedag og det første Skue af Khivaisk Liv viste sig for os, og overnattede paa en Eng udenfor Scheichlar Kalesfi, hvor jeg saae de største og mest uforstammede Myg, jeg nogensinde har set i mit Liv. Kameler og Reisende plagedes hele Natten, og jeg var ikke paa det Allerbedste tilmode, da jeg om Morgenens maatte sætte mig op paa min Kamel, uden at have luffet et Øie. Lykkeligvis glemtes Spynløshedens Videlser snart over Indtrykket af den deiligste Foraarsnatur, der stedse blev hyggeligere, jo mere vi nærmede os Khiva. Jeg troede tidligere, at Khiva var forekommet mig saa smukt, fordi det dannede en Modsætning til Ørkenen, hvis Rædselsstikkelse endnu foretvævede mig; men endog nu, efterat jeg atter har set de mest fortryllende Dele af Europa, finder jeg bestandigt Khivas Omgivelser med deres smaa borgagtige

Hawlier *), som beskyttes af høie Popler, og deres smukke Agre og Enge skjønne. Havde Østerlandenes Digtere ladet deres Lyra klinge her, vilde de have fundet et værdigere Emne, end i det skrækkeligt øde Persien.

Ogsaa Hovedstaden Khiva selv, saaledes som den høiner sig med nogle Ruiner og Taarne mellem disse Haver, gjør, naar den ses i Fraastand, et temmelig fordelagtigt Indtryk. Eiendommeligt er det, at en smal Tunge af den store Sandørken Merv strækker sig indtil en Fjerdingvei fra Byen for her endnu en Gang at fremhæve den skarpe Modsætning mellem Liv og Død. Denne Landtunge er bekendt under Navnet Tsjesitschti, og udenfor Stadsporten kunne vi endnu se Sandbatterne.

Hvorledes jeg den 3die Juni var tilmode udenfor Khivas Porte, vil Læseren kunne forestille sig, naar han betænker, for hvilken Fare enhver Mistanke, som mine europæiske Træk saa let kunde vække, udsatte mig. Jeg vidste meget godt, at Khanen af Khiva, hvis Grusomhed Tatarerne selv misbilligede, paa en saadan Mistanke vilde gaa langt strengere tilværks, end Turkmanerne, og jeg havde hørt, at Khanen gjorde alle mistænkelige Fremmede til Slaver og ugjældt havde gjort dette ved en Hindostaner af, som det hed sig, fyrstelig Byrd, der nu, ligesom de øvrige Slaver, var bestemt til at slæbe paa Kanonvognene. Jeg var stærkt bevæget i mit Indre, uden dog at være i mindste Maade bange, da jeg var bleven hærdet ved den uafbrudte Fare,

*) Hawli, hvis ordrette Betydning er Straale, bruges her i samme Bemærkelse som vort Ord Gaard. I Hawlien findes Telt, Stald og Kornkammer og andre Rum, der høre til en Øsbegs (Randboes) Bolig.

idet den Død, der saa let kunde blive en Følge af mine Eventyr, alt i tre Maanedes havde svævet mig for Die, og i Stedet for at skjælve, tænkte jeg endog i de vanskeligste Diebliske paa, hvorledes jeg skulde stufte hin grusomme Tyrans Marvaagenhed. Undervejs havde jeg indhentet de nøjagtigste Oplysninger om alle de fornemme Rhiwanere, der havde været i Konstantinopel, og hyppigst havde man nævnt en vis Schykrullah Bay for mig, der havde opholdt sig ti Aar ved Sultanens Hof som Gesandt, og hvem jeg ogsaa dunkelt kunde huske at have set i Ali Paschas, den nuværende Udenrigsministers Hus. Denne Schykrullah Bay, tænkte jeg, kjender Stambul og dets Sprog, Sæder og fornemme Mænd; enten han vil eller ei, maa jeg paatrænge ham mit tidligere Beskjendtskab, og da jeg i en Stambuliers Rolle kan stufte Stambulieren selv, kan Rhanen af Rhiwas tidligere Gesandt ikke rive Masken af mig, men maa tjene til at fremme mit Diemed.

Allerede ved Indgangen til Porten ventede flere Rhiwanere paa os og rakte Brød og tørrede Frugter op til os paa Kamelerne. I flere Aar var der ikke ankommet en saa stor Skare Hadschier til Rhiwa; Alle stirrede forundrede paa os, og Udtraabene; „Aman esen geldingiz!“ (Værer velbeholdne ankomne!) og „Ha Schabazim! Ha Arslanim!“ (Du min Falk! Du min Løve!) løde os imøde fra alle Kanter. Da vi vare komne til Basaren, istemte Hadschi Biktal en Telfin, og jeg lod min Stemme høre over alle de Andres og blev virkelig rørt, da Folk kyskede mine Hænder og Fødder, ja endog de nedhængende Bjalter af min Klædning, som om jeg havde været en Erkehelgen og var kommen lige ned fra Himlen. Efter Vandets Stik toge vi ind i det til Toldbod bestemte Karavanserai, hvor de ankomne

Barebatter og Menneſker bleve ſtrengt underſøgte, ved hvilken Veilighed Karavanehøvdingens Udfagn naturligviis har meſt at betyde. Overtoldinspektørembedet i Rhiva beklædes af den første Mehrem (et Slags Kammerherre og Fortrolig hos Rhanen), og neppe havde denne henvendt de ſædvanlige Spørgsmaal til vor Kervanbaſchi, førend Afghanereren trængte ſig frem og raabte høit: „Vi have bragt tre mærkelige Fribenede og een ikke mindre mærkelig Tobenet til Rhiva.“ Da han med den første Hentydning mente de i Rhiva aldeles ubekjendte Bøfler, men med den anden mig, var det ikke ſaa forunderligt, at mange Dine fæſtede ſig paa mig, eller at Ordene Dſchanſis (Speider), Trengi og Urus (Ruſſer) ſnart kunde høres mellem hvad der hvidſtedes. Jeg gjorde mig Umage for ikke at blive rød og var allerede i Begreb med at trække mig tilbage, da Mehremen befalede mig at blive ſtaaende og med yderſt uhoſtlig Udtryk lavede ſig til at tage mig i Forhør, men netop ſom jeg vilde ſvare, traadte Hadschi Salih, hvis Ddre indgjød Agtelſe, frem og, uvidende om, hvad der var forefaldet, med de meſt ſmigrende Utringer foreſtillede mig for Forhørsdommeren, ſaa at denne ſmilte helt overraſket til mig og vilde, at jeg ſkulde ſætte mig ved Siden af ham; men ſkjøndt Hadschi Salih betydede mig, at jeg ſkulde følge denne Indbydelse, spillede jeg dog den Fornærmede, tilkaſtede Mehremen et forbitret Blik og gik min Vej.

Min første Gang var til Schykrullah Bay, der, uden at beklæde nogensomhelſt Beſtilling, boede i en Celle i Mehremmed Emin Chans Medreſſe, den ſmukkeſte Bygning i Rhiva. Jeg lod mig melde hos ham ſom en fra Stambul ankommen Gefendi med den Bemærkning, at jeg havde gjort hans Bekjendſkab der og nu paa min Gjennemreiſe ønſtede at hilſe

paa ham. En Efendis Ankomst til Khiva, Noget, der endnu aldrig havde været Tilfældet, vakte den gamle Herres Forundring, saa at han selv gik mig imøde, men blev høist forbauset over at se en frygteligt vanfæret, i Pjalter indhyllet Tigger for sig. Iffedestomindre lod han mig træde ind, og neppe havde jeg verlet nogle Ord med ham i den stambulske Mundart, førend han med sledse vorende Jvrighed forhørte sig om sine talrige Venner i den tyrkiske Hovedstad og om det osmaniske Riges Forhold under den nye Sultan. Jeg var, som sagt, temmelig sikker i min Rolle, og Schyrrullah blev paa den ene Side ude af sig selv af Glæde, da jeg meddelte ham nøiagtig Bæstend om hans derværende Bekjendte, men grebes paa den anden Side af Forbauselse og sagde: „Men for Guds Skyld, Efendi, hvad har bevæget Dig til at komme til disse skrækelige Lande, og det fra Stambul, dette jordiske Paradis?“ Med et dybt Suk svarede jeg: „Ja Pir!“ (o Pir, d. e. geistligt Overhoved), idet jeg lagde Haanden paa Dinene, hvad der er Tegn paa skyldig Lydighed, hvorfor den gode Gamle, der var en temmelig dannet Muselman, let kunde gætte, at jeg hørte til en eller anden Dervischorden og var sendt paa Reiser af min Pir, en Pligt, som enhver Myrid (Dervischlærling) maa opfylde endog med Livsfare. Denne Oplysning glædede ham, og han spurgte mig endnu kun om Navnet paa Ordenen, og da jeg nævnede Nakischendi for ham, vidste han, at Bokhara var Maalet for min Reise. Han vilde strax staafe mig Bolig i den nævnte Medresse, men jeg afflog det med Henviisning til mine Reisesæller og gik med Løfte om snart at besøge ham igjen.

Da jeg kom tilbage til Karavanseraiet, sagde man mig, at mine Reisesæller allerede havde faaet Ophold i et Tekkie,

et Slags Kloster og Herberge for reisende Derwischer, ved Navn Tschébas*), hvorfor jeg gik derhen og fandt, at man ogsaa holdt en Celle aaben til mig. Neppe var jeg traadt ind blandt mine gode Venner, før end de Alle spurgte om Grunden til min Udeblivelse og yttrede deres Beklagelse over, at jeg ikke havde været tilstede, da den lumpne Afghaner, der havde villet beskjæmme mig, havde maattet trække sig tilbage, overøst med Forbandelser og Forhaanelser, ikke alene af dem, men ogsaa af Khivanerne. Meget vel, tænkte jeg; er Misstanden først hævet blandt Folket, kan jeg let blive færdig med Khanen, da Schykrullah Bay sikkert vil underrette ham om min Ankomst, og da Khivas Regenter stedse have vist Sultanen den største Høiagtelse, vil den nuværende Hersker uden al Tvivl forsøge paa at trække en Gfendi frem, ja det kan være meget muligt, at jeg som den første Konstantinopolitaner, der er kommen til Kharezsm (Khivas politiske Benaevnelse), endog vil blive behandlet med Udmærkelse.

Min Anelse stufede mig heller ikke; thi Dagen efter kom en Jasaul (Hofbetjent) til mig med en lille Foræring fra Khanen og den Befaling, at jeg om Aftenen skulde finde mig i Urken (Slottet) og give Khanen mit Fatiha, da det var Hasretten (en Titel for de mellemasiatiske Fyrster, der svarer til vort Majestæt) meget magtpaaliggende at blive velsignet af en Derwisch, der var født i det hellige Land. Jeg lovede at adlyde og gik en Time isorveien til Schykrullah, som, da han skulde være tilstede ved Audientsen, ledsagede mig til Kongens nærliggende Slot og undervejs

*) Saaledes kaldet efter Tjort Shahbas, d. e. de fire Falker eller Heste, som de fire Konger kaldes, hvis Grav findes her, og som foranledigede den fromme Stiftelse.

gav mig nogle korte Forstrifter angaaende de Ceremonier, jeg havde at iagttage overfor Herskeren, ligesom han ogsaa underrettede mig om sit spændte Forhold til den Khwaisse Mehter (et Slags Indenrigsminister), som, da han i ham frygtede en Medbeiler, søgte at skade ham ved enhver Leilighed og maaske heller ikke vilde behandle mig saa særdeles godt, fordi jeg førtes ind af ham. Da Kongens Ruskbegi (første Minister) og hans ældre Broder vare fraværende paa et Felttog mod Tschaudorerne, var Mehteren midlertidigt Khanens første Embedsmand, og Skik og Brug gjorde det nødvendigt først at fremstille mig for ham, da han havde henlagt sin Virksomhed under en Hvalving i en Forgaard ved Indgangen til en Port, som førte lige til Khanen.

Da der netop paa denne Tid af Dagen næsten dagligen gaves Urs, d. e. offentlig Audients, var Hovedindgangen saavel som alle Bærelser i den kongelige Bolig, som vi kom igjennem, opfyldte af Bønsfaldende af enhver Klasse, ethvert Køn og enhver Alder, der vare tilstede ved Audientsen i den alleralmindeligste Husdragt, mange Fruentimmer endog med Børn paa Armen; Ingen bliver indskreven, og den kommer først ind, som bedst kan trænge sig frem. Mængden gjorde overalt Plads for os, og jeg blev meget glad, da Konerne, pegende med Fingrene paa mig, sagde til hinanden; „Se, det er Derwischen fra Konstantinopel, som skal velsignede vor Khan; Gud høre hans Ord!“

Jeg traf Mehteren, saaledes som det var blevet mig sagt, under en Hvalving, omgivet af sine Bødler, der ledsagede ethvert af hans Ord med et bifaldende Smil. Paa hans brune Hudfarve og lange og tætte, ned paa Brystet hængende Skjæg kunde man se, at han var Sært, d. e. af perstisk Udspring, og hans plumpe Dragt og i Særdeleshed

hans store Beltshue passede godt til hans plumpe Træk. Da han saae mig komme, sagde han smilende Noget til sine Omgivelser, men jeg gik dristigt hen til ham, hilste paa ham med en alvorlig Mine og indtog, saaledes som det tilkommer en Derwisch, Gæstpladsen i Selskabet. Da jeg havde fremsagt de sædvanlige Bønner, hvorpaa Alle sagde Amen og strøge sig om Skjæget, verledest de sædvanlige Høflighedsformaliteter med Mehteren. Ministeren vilde være aandrig og bemærkede, at i Konstantinopel havde Derwischerne en god Dannelselse og talte Arabisk (skjøndt jeg kun betjente mig af den stambuliske Mundart), og sagde fremdeles, at Hasreten (her reiste Alle sig) ønskede at se mig, og at det vilde være ham kjær, om jeg havde bragt nogle Vinier med fra Sultanen eller dennes Gesandt i Teheran, hvortil jeg svarede, at der ingen jordiske Diemed laa til Grund for min Reise, og at jeg ikke ønskede Noget af Nogen og kun for min personlige Sikkerheds Skyld havde et med Sultanens Segl (Tugra) forsynet Firman med mig. Derpaa gav jeg ham mit trykte Pas, og efter ærbødigt at have kysset det storherrelige Tegn og trykket det mod sin Pande, stod han op for at overrække Khanen Passet og kom kort efter tilbage og bød mig at træde ind i Audientsjsalen.

Schyrkullah gik først ind, hvorimod jeg maatte vente nogle Diebliske, medens de nødvendige Forberedelser bleve truffene; thi uagtet jeg var bleven anmeldt som Derwisch, undlod den, der førte mig ind, ikke at bemærke, at jeg kjendte alle fornemme Paschaer i Konstantinopel, hvorfor man burde efterlade saa fordelagtigt et Indtryk hos mig som muligt. Efter nogle Minutters Forløb toges jeg ærefrygtssfuldt ved Armen af to Jassauler, Tæppet rullede op, og foran mig saae jeg Seid Mehemmed Khan Padijschahi Kharezm, eller

Rhanen af Khiva, som han mere prosaisk kaldes, sadde paa en terrassedannet Forhøining, støttende sin venstre Arm paa en rund Bude af Silkespil og holdende et kort Guldsepter i sin høire Haand. Overensstemmende med Ceremoniellet rakte jeg Hænderne i Beiret, hvilket Rhanen og de øvrige Tilstedeværende ligeledes gjorde, foredrog en lille Sura af Koranen samt to Allahumu Selaer og en almindelig Bøn, der begynder med Allahumu Rabbena, og sluttede med et lydeligt Amen og med at stryge mig om Skjæget. Medens Rhanen endnu holdt sig om Skjæget, raabte Alle: „Kabul bolgaj!“ (din Bøn blive hørt!), hvorpaa jeg nærmede mig Herskeren, som rakte mig sine Hænder, og efterat vi havde gjort en Musafeha*), traf jeg mig nogle Skridt tilbage, og dermed var Ceremonien forbi. Nu begyndte Rhanen at udspørge mig om Hensigten med min Reise og det Indtryk, som Orkenen, Turkmanerne og Khiva havde gjort paa mig, hvortil jeg svarede, at jeg havde udstaaet Meget, men at mine Lidelser nu vare blevene rigeligt lønnede ved Synet af den hasretiske Dschamal mubarek (velsignede Skjønhed); jeg takkede Allah for at være bleven delagtiggjort i denne store Lykke, og troede i denne særlige Raade af Rismet (Skjebnen) at se et godt Barsel for min yderligere Reise. Uagtet jeg bestræbte mig for at benytte den øsbegiske Mundart, i Stedet for den her uforstaaelige stambuliske, maatte Kongen dog lade Meget oversætte for sig og spurgte mig fremdeles, hvor længe jeg agtede at opholde mig her, og om jeg var forsynet med de nødvendige Midler til min Reise. Jeg svarede, at jeg først vilde besøge alle de Hellige, som hvilede i Rhanatets

*) Musafeha er den i Koranen foreskrevne Hilsen, hvorved de Hilsende gjensidigt række hinanden deres aabne Hænder.

velsignede Jord, og derpaa lave mig til at reise videre, og hvad mine Midler angik, saa befattede vi Derwischer os ikke med deslige jordiske Smaaating, da det Nefes (hellige Aandepust), som min Pir (Ordensforstander) havde givet mig med paa Reisen, kunde opretholde mig fire eller fem Dage, uden mindste Næring, og jeg ønskede aldeles ikke Andet, end at Gud vilde lade Hans Majestæt leve i hundrede og tyve Aar.

Mine Ord syntes at have behaget, eftersom Hans kongelige Høihed var saa naadig at befale, at man skulde give mig en Gave af tyve Dukater og et kraftigt Æsel. Dukaterne afflog jeg med den Bemærkning, at det var en Synd for os Derwischer at besidde Penge, hvorimod jeg takkede hjerteligt for det andet Bevis paa den kongelige Naade og tillod mig at gjøre opmærksom paa den hellige Lov, der anbefaler et hvidt Æsel til en Pilgrimsreise, hvorfor jeg udbad mig et saadant. Jeg var allerede i Begreb med at trække mig tilbage, da Khanen bad mig i det Mindste at være hans Gæst, saa længe jeg opholdt mig i Hovedstaden, og modtog to Tenge (omtrent halvanden Franks) af hans Hasnadar til mit daglige Underhold. Jeg takkede hjerteligt, læste en Slutningsvelsignelse og fjernede mig. Medens jeg skyndte mig hjem gennem den bølgende Mængde i Forgaardene og Basaren, hilste Alle mig med ærefrygtsfulde Salem Aleikumer, men først da jeg befandt mig alene og indenfor min Gelles fire Vægge, aandede jeg atter frit og var ikke lidt glad over, at Khanen, der saae stræffeligt raa ud og i ethvert af sine Ansigtstræk bar Præget af et aandeligt og legemligt svækket, vild Tyran, undtagelsesvis havde været god imod mig, og at jeg turde vandre ufortrædiget om i Khanatet, saa længe min Tid vilde tillade det. Hele Aftenen foresvævede Khanens Billede mig med hans dybt

indsaldne Dine, Hagen med det tynde Skjæg, de hvide Læber og den rystende Stemme. Hvilket Held for Menneskehed, tænker jeg ofte, at den mørke Overtro sætter Grændser for saadanne Tyranners Magt og Blodtørst.

Da jeg havde ifinde at gjøre større Udflugter i det Indre af Khanatet, besluttede jeg at forforste mit Ophold i Hovedstaden saa meget som muligt, hvor det mest Særørdige snart kunde være set, dersom gjentagne Indbyddelser fra Khanen, Embedsmændene og den fornemme Rjebmandsverden ikke havde berøvet mig saa meget af min Tid. Da man havde hørt, at den kongelige Naade var bleven mig til Del, vilde Enhver have mig til Gæst i Selskab med alle Hadschierne, og pinligt var det for mig paa een Dag at modtage sex til otte Indbyddelser og efter Skif og Brug at maatte nyde Noget i ethvert Hus. Haarene reise sig endnu paa mit Hoved, naar jeg tænker paa, hvor ofte jeg førend Solens Opgang mellem Kloffen Tre og Fire maatte sætte mig ved et vældigt Fad Ris, der var badet i Fidt af Faarehaler, og tage fat paa fastende Mave. Hvor længtes jeg da ikke efter det tørre, usyrede Brød i Ørnenen, og hvor gjerne havde jeg ikke byttet denne dræbende Overdaadighed med den sunde Fattigdom! I Mellemasien er det Skif endog ved ethvert simpelt Besøg at komme frem med den saakaldte Desturchan (en broget, for det meste smudsig Serviet af grovt Lærred, hvorpaa der ligger Brød til to Mennesker), og Gæsten maa spise nogle Mundfulde. „Ikke at kunne spise Mere“ er et Udtryk, som Mellemasiaterne anse for uforstaaeligt, ja for rigtigt uopdraget. Mine Hadschifæller gave stedse glimrende Beviser paa deres gode Leve-maade, og jeg forbausedes over, at de ikke revnede af den svære Pilaw; thi en Dag havde jeg regnet ud, at enhver

af dem havde nydt et Pund Faarehalefidt og to Pund Ris, foruden Brød, Gulerpødder, Roer og Ræddiker, og dertil tømt femten til tyve store Suppeffaaale, fulde af grøn The. I saadanne Heltegjerninger maatte jeg naturligvis staa tilbage, og Enhver undredes over, at jeg, trods min Boglærdom, kun besad halv Dannelse.

Ifke mindre plagedes jeg af de skønne Ulander, navnlig Ulemaerne i Staden Khiva. Disse Herrer, der give Tyrkiet og Konstantinopel Fortrinet fremfor alt Andet, vilde af mig som en Hovedrepræsentant for tyrkisk-islamitisk Lærdom have Oplysning om mange Meseler (religiøse Spørgsmaal), og hvor varm gjorde de tykhovede Osbeger med deres umaadelige Turbaner mig ikke, naar de begyndte en Samtale om For skrifterne for, hvorledes man skal vaske Hænder, Fødder, For- og Baghoved og sidde, gaa, ligge og sove, overensstemmende med den hellige Religions For skrifter. I Khiva gjælder Sultanen (som Mohameds anerkjendte Efterfølger) og hans Stormænd for Mønstre paa Opfyldelsen af alle disse vigtige Love, og Hans Majestæt Keiseren af Tyrkiet fremstilles her som en Muselman, hvis Turban er i det Mindste halvhundrede Alen lang, hvis Skjæg hænger ned nedenfor Brystet, og hvis Klæder naa ud udenfor Taaspidsjerne, og man kan sætte sit Liv i Fare ved at fortælle, at han lader Haar og Skjæg klippe à la Fiesko og sine Klæder sye hos Dufetone i Paris. Det gjorde mig ondt, at jeg ikke kunde meddele disse ofte godmodige og elstverdige Menneſter tilfredsstillende Oplysninger, men hvor havde jeg paa Grund af den skarpe Modsatning mellem vore Anskuelser kunnet vove herpaa? Naar vi komme til Bokhara, vil denne Gjenstand sysselsætte os udsørligere; her berøres den kun, fordi det var det første Punkt, hvor jeg stødte paa

det tiltrækkende Spørgsmaal om Forskjellen mellem øst- og vest-islamitisk Civilisation.

Da det Tøschabas (Kloster), hvor vi havde vort Herberge, paa Grund af dets store Vandbeholder og Moskeen, som det indeslutter, betragtes som en offentlig Plads, myldrede det stedse i Gaarden af Besøgende af begge Kjon. Osbegeu bærer en kegledannet Peltshat, store, plumpe Støvler af Ruslæder og dertil om Sommeren kun en lang Skjorte. Jeg anlagde senere ligeledes denne Dragt, da det ikke anses for uanstændigt at vise sig endog i Basaren med den, saa længe Skjorten er ren. Fruentimmerne med deres lange, kegledannede Turbaner, der ere sammenfattede af femten til tyve russiske Kommetørklæder, maa, trods den trykkende Hede, slæbe de tunge Krukker med Vand hjem, uagtet de ere indhyllede i deres tætte Klæder og gaa med tunge Støvler. Mangen en Gang blev en af dem staaende udenfor min Dør og udbad sig lidt Chafi Schifa (Sundhedsstøv)*) eller et Nefes, efterat hun havde beklaget sig for mig over sit virkelige eller indbildte Onde. Jeg kunde ikke negte disse stakkels Skabninger, af hvilke mange havde en slaaende Lighed med Germaniens Døtre, deres Bøn; de satte sig paa Hug udenfor min Dør, og jeg følte da, bevægende Tænderne ligesom til Bøn, paa den lidende Del af Legemet og aandede tre Gange stærkt paa den, hvorpaa der lød et dybt Suk, og Mange vilde paa Diebliffet spore en Lindring af Ondet. Hvad Kaffehusene ere for Lediggængerne i Europa, ere Moskeegaardene i Khiva, der for det Meste have en

*) Dette tage Pilegrimene hjem med fra Medina, hvor, som man paastaar, Profeten har boet; af de Rettroende bruges det som Lægemiddel mod mange Sygdomme.

stor Vandbeholder og befygges af de smukkeste Åhorn- og Elmetræer. Uagtet vi først vare i Begyndelsen af Juni, var Heden dog her ualmindelig trykkende, men desuagtet maatte jeg holde mig inde i min vindueløse Celle; thi saa saare jeg begav mig ud i den indbydende Skygge, omringedes jeg strax af en Flok Mennesker, der plagede mig med de allerdummeeste Spørgsmaal. En vilde have Religionsundervisning; en Anden spurgte, om der gaves flere saa smukke Steder i Verden som Khiwa, og en Tredie vilde een Gang for Alle have paalidelig Underretning, om den store Sultan ogsaa virkelig fik sin daglige Middags- og Aftensmad fra Mekka, og om den kom i et Minut fra Kaabaen til Babelsæt i Konstantinopel. Havde de gode Øsbeger blot vidst, hvor megen Château Lafitte og Margeaux der i Abdul Meschids Tid smykkede det storherrelige Taffel!

Blandt de Bekjendtskaber, jeg gjorde her under Åhorntræerne, følte jeg mig særligt tiltrukken af Hadschi Ismaels, hvem man forestillede for mig som en Konstantinopolitaner, og som ogsaa, trods sin øsbegiske Afbyrd, havde en saa stor Lighed med en saadan i Tale, Væsen og Klædedragt, at jeg maatte omfavne ham kjærligt som min Landsmand. Hadschi Ismael havde nemlig tilbragt femogtyve Aar i den tyrkiske Hovedstad, var bekjendt i mange fornemme Huse og paastod at have set mig af og til hos M. N., ja troede endog at kunne huske min Fader, der havde været Mollah i Tophane*). Jeg tog mig vel i Agt for at modsigge ham og forsikrede tvertimod, at han havde efterladt sig et godt Navn i Konstantinopel, og at Alle med Vængsel ventede paa

*) En af Konstantinopels Kvarterer.

hans Tilbagekomst. Som Hadschi Ismael selv fortalte mig, havde han ved Bosporus drevet en Opdragers, Bademesters, Kemmesniders, Skjønsskrivers og som Følge deraf ogsaa Trolldommands Haandværk. I hans Fædreneby havde man store Tanter om ham, i Særdeleshed med Hensyn til hans sidstnævnte Haandtering. Han havde flere smaa Destillermaskiner i sit Hus, og da han pressede Olie af Blade, Frugter og andre Ting, er det let at indse, at hans Landsmænd forlangte hundrede Slags Elexirer af ham. Visse i Tyrkiet og Persien søgte Madschuner (Dekokter) staae her i stor Anseelse, og Hadschi Ismael havde i lang Tid betjent Khanen med sin Kunst, men Hans Majestæt havde ikke holdt den foreskrevne Diæt, hvorpaa disse Dekokters Virkninger bero. De naturlige Følger, Slappelse og Gigt, havde snart indfundet sig, hvorover Khanen var bleven forbitret paa sin Hoflæge og havde affat ham og i hans Sted indsat en Matrone, hvis Vidunderkure vare meget berømte.

Den gode Dame fik det heldige Indfald at foreskrive den syge Konge femhundrede Doser af den Medicin, der skal have virket gavnligt paa den gamle Histories Psalmedigter og Konge. I Europa vilde Tillavningen af en saadan Recept maaske have været noget vanskeligt, men ifølge den khiwaiske Forsatning var den let, og den stakkels Patient sagdes allerede at have taget halvhundrede til tredsindstyve af disse Piller, da han mærkede, at Virkningen var den helt modsatte, og lod den flette Raadgiveriske hode med sit Hoved derfor. Dette var sket før vor Ankomst, og den omtalte Bøffeltomælk havde været den sidste lægekyndige Forskrift. Under mit Ophold i Khiwa vilde Khanen atter indsatte Hadschi Ismael i hans Embede som Trolldmand, Læge og Krudt=

fabrikant, men han afflog det, en Driftighed, der sikkert vilde have kostet ham hans Hoved, dersom den overtroiske Hersker havde vovet at komme Mirafelmageren for nær.

I Khiva drev jeg saavel som alle mine Hadschifæller en glimrende Forretning med at uddele Betsignelser og Aandepust, og for denne guddommelige Vare samlede jeg mig henved femten Dukater i Penge. Den khivaiske Osbeg er jevn og ubehøvlet, men den smukkeste Karakter i Mellemasien, og jeg vilde kunnet falde mit Ophold her det allerbehageligste, dersom Skinsygen mellem Mehteren og Schyrullah ikke paa en Maade havde bragt mig i Fare, idet nemlig den Førstnævnte af Fjendskab mod min Beskytter stedse søgte at skade mig og, da han ikke kunde drage min Egenskab af Tyrk i Tvivl, begyndte at fortælle Khanen, at jeg kun for et Skins Skyld spillede Dervisch og sandsynligvis var sendt i et hemmeligt Grinde til Bokhara af Sultanen. Jeg var underrettet om Anslaget Gang og blev derfor slet ikke forundret, da jeg kort efter min Audients fik nok en Indbydelse fra Khanen. Det var meget varmt, og jeg vilde nødigt forstyrres i min Rolighed, men i Særdeleshed var det mig ubehageligt at maatte gaa over Slotspladsen, hvor de Fanger, der vare blevne sendte hertil fra Felttoget mod Tschaudorerne, skulde henrettes. Khanen, der befandt sig i et talrigt Selskab, sagde til mig, at han havde hørt, at jeg ogsaa var erfaren i verdslige Videnskaber og førte en blomstrende Inscha (Stil), hvorfor jeg skulde skrive nogle Linier til ham paa stambulsk Vis, som han gjerne vilde se. Da jeg vidste, at dette hidrørte fra Mehteren, der stod i Ry som Skjønsskriver og havde udspurgt Hadschierne om mig, tog jeg det Skrivertøj, der sættes hen for mig, og skrev følgende Linier: „Majestætiske, Mægtige, Frygtelige

Konge og Herre! Den i din kongelige Hyldest nedsænkede fattigste og ringeste Tjener har, med (det arabiske Ordsprog) „Alle Skjønfrivere ere Daarer“ for Die, hidtil kun besattet sig lidet med Skjønfrivning, og kun ihukommende (et persisk Ordsprog) „Enhver Feil, der behager Kongen, er en Dyd“, har han vovet underdanigst at overrække Dig disse Linier.“

De forøvrigt i Konstantinopel brugelige Titulaturers svimlende Hvide behagede Khanen meget, og Mehteren var for dum til at fatte min Hentydning. Man bød mig sidde ned, og efterat jeg havde faaet Brød og The, indbød Khanen mig til en Samtale, der i Dag udelukkende dreiede sig om Politik, men for at blive min Derwischrolle tro, lod jeg hvert Ord presse ud af mig. Mehteren lurede paa ethvert Udtryk for at faae sine Formodninger stadfæstede, men da alle Bestræbelser tilsidst havde viist sig at være frugtesløse, affædigede Khanen mig atter naadigt og opfordrede mig til at hente de for mig bestemte Dagpenge hos Skatmesteren.

Da jeg svarede, at jeg ikke vidste, hvor han boede, gav man mig en Jasaul med, som tillige skulde udføre andre Befalinger, og stræffelig er Erindringen om de Optrin, jeg oplevede i hans Nærværelse. I den yderste Forgaard traf jeg henved trehundrede krigsfangne Tschandorer, der, indhyllede i Pjalter og martrede i flere Dage af Sult og Dødsangst, saae ud, som om de vare staaede op af Graven. De vare allerede delte i to Hobe, nemlig saadanne, som endnu ikke have fyldt det fyrgetyvende Aar og skulde sælges som Slaver eller gives bort, og saadanne, som paa Grund af deres Stilling eller Alder ansaaes for Afstakaler (Graa-skjæg eller Hovedmænd) og skulde lide den af Khanen bestemte Straf. Hine førtes bort, ti til femten i Flok og lænkede til hinanden med Halsringe af Jern; disse fandt

fig taalmodigt i den over dem affagte Dom og saae i deres Bøblers Hænder ud som bundne Lam. Medens Adskillige førtes bort til Galgen eller Blokken, saae jeg otte Oldinger paa et Vink af Bøddelen lægge sig ned paa Ryggen. Man bandt Hænder og Fødder paa dem, og Bøddelen stak derpaa begge Vinene ud paa den ene af dem efter den anden, idet han lagde sig paa Knæ paa hver Enkelts Bryst og efter forrettet Gjerning tørrede den blodige Kniv af i den blinde Oldings hvide Skjæg. Det var et grueligt Optrin, da Ofrene efter den skrækelige Handling befriedes for deres Baand og, følede sig for med Hænderne, vilde staa op. Mange stødte Hovederne mod hinanden; Andre sank afmægtige til Jorden og udbrøde i en dump Stønnen; Grindringen derom vil, saa længe jeg lever, saae mig til at ryste.

Læseren vil gysse ved disse Cinier, men det maa dog bemærkes, at denne Grusomhed var Gjengjæld for en ikke mindre barbarisk Handling, som Tschaudorerne den foregaaende Vinter havde udøvet mod en øsbegift Karavane, idet en rig Karavane paa totusinde Kameler var bleven overfaldet paa Veien fra Orenburg til Khiva og aldeles udplyndret, og skjøndt de rovgjærrige Turtmaner derved vare komne i Besiddelse af mange russiske Varer, havde de dog tillige frataget de Reisende (for største Delen khivaiske Øsbeger) deres Levnetsmidler og Klæder, saa at Nogle vare sultede, Andre frosne ihjel i Ørtenen, og af trefindstyve kun otte havde reddet Livet.

Forøvrigt maa denne oprørende Behandling af Krigsfanger ingenlunde betragtes som en Undtagelse. I Khiva veed man, som overalt i Mellemasien, ikke hvad Grusomhed er, og en saadan Fremgangsmaade betragtes som fuldkomment naturlig, da Sæder, Love og Religion stemme overens med

den. Da den nuværende Khan vilde skaffe sig et Navn som Beskytter af Religionen, troede han at kunne opnaa dette ved med stor Haardhed at straffe den mindste Forseelse imod den, og man behøvede kun at kaste et Blik paa en tæt tilfløret Kvinde for, saaledes som Religionen befaler det, at blive henrettet ved Redschm. Mandfolket bliver hængt og Fruentimmeret gravet ned i Jorden tæt ved Galgen indtil Brystet og stenet, men da der ingen Stene findes i Kihwa, betjener man sig af Keseker (haarde Jordklumper), hvorved det ulykkelige Offer allerede ved det tredje Kast bliver helt tilbækket med Støv og det af Blod dryppende Legeme gyseligt vansiret, indtil det sidste Aandedræt befrier det fra dets Lidelser. Det var ikke alene Egeteskabsbrud, men ogsaa andre Forseelser mod de religiøse Forrifter, som Khanen lod straffe med Døden, hvorfor Ulemaerne i de første Aar af hans Regjerings Tid maatte føle hans Religionsiver; men ikke desto mindre gaaer der ingen Dag, uden at En eller Anden føres bort fra Khanens Audients med det skjæbnevangre „Alib barin“ (tag ham med).

Jeg havde nær glemt at omtale, at Jasaulen førte mig til Skatmesteren, for at jeg kunde faae mine Dagpenge udbetalte, hvilket ogsaa strax skete, men jeg traf denne Herre sysselsat med et Arbejde, som jeg maa skildre noget nærmere, idet han nemlig var i Begreb med at ordne Kilater (Kresklædninger), som skulde sendes til Leiren som Belønninger for Heltene. De bestode af fire Slags Silkefjortler med stærke Farver og store, guldindvirkede Blomster, som jeg hørte betegne som firhovedede, tolvhovedede, tyvehovedede og fyrgetyvehovedede, men da jeg ingen malede eller udsyede Hoveder saa paa disse Fjortler, spurgte jeg om Grunden til Benævnelsen, hvortil man svarede, at de simpleste Kjoler

vare Belønninger for fire afhuggede Hoveder og de smukkeste for fyrgetyve. „Er dette,“ sagde en til mig, „iøvrigt ikke Skik i Stambul, saa indfind Dig i Morgen paa det store Torv, og Du kan da faae en Uddeling at se.“ Dagen efter saae jeg virkelig henved hundrede Ryttere ankomme fra Leiren, bedækkede med Støv, og enhver af dem førte nogle Fanger med sig, hvoriblandt ogsaa Kvinder og Børn, bundne til Hestehalen eller Sadelknappen, og havde desuden bagved sig en stor Mængde afhuggede Fjendehoveder, Vidnesbyrderne om hans Heltegjerninger. Efterat være ankommen til Torvet, afleverede han Fangerne, som han bragte Khanen eller en Stormand til Foræring, hvorpaa han aabnede Sækken og tog fat i den ene Ende, og som om det havde været Kartofler, der rystedes ud, rullede de skjægede og skjægløse Hoveder hen foran Protokolføreren, hvis Tjenere stødte dem sammen med Fødderne, indtil der var opstablet en Dynge af flere Hundrede. Enhver fik en skriftlig Tilstaaelse for de afleverede Hoveder, og nogle Dage derefter skete Udbetalingen.

Trods al Raahed i Sæder, trods alle disse Optrin, har jeg tilbragt de smukkeste Dage af min Reise i mit Derwischin-fognito i Khiva og de dertil hørende Landskaber. Var man overhovedet venlig mod Hadschierne, saa var man det i Særdeleshed mod mig, og naar jeg viste mig offentligt, fastede de Forbigaaende, uden at jeg behøvede at tigge, Penge, Klædningsstykker og andre Gaver til mig. Men jeg vogtede mig for at modtage større Summer og uddelte mange af de Klædningsstykker, jeg fik, blandt mine Stalbrødre, idet jeg stedse gav dem det Smukkeste og Bedste, og selv, saaledes som det sømmede sig en Derwisch, beholdt det Daarlige og Fordringsfrieste. Alligevel var der indtraadt en stor Forandring i mine Forhold, og, ærligt talt, saae jeg

med Glæde, at jeg nu vilde kunne fortsætte min Reise herfra, vel forsynet med et kraftigt Væsel, Penge, Klæder og Levnetsmidler.

Hvad jeg oplevede paa mine Udflugter i det Indre, som strakte sig til Kungrat, kunde afgive rigeligt Stof til at forsøge Bogen om mine Eventyr med to nye Kapitler, men jeg vil ikke trætte Læserne med Enkeltheder, hvori den allerede meddelte Skildring af Sæder, Karakter og Tænkemaade kun vilde gjentage sig. I halvfemte Dag seilede jeg i Selskab med Schykrullah Bays Svigerfader ned ad Orus til Kungrat*), hvorimod vi brugte dobbelt saa lang Tid til at komme tilbage til Lands. Begge Bredder ere med Undtagelse af den Del af den venstre, hvor Dvæis Karaynehjergene hæve sig i Beiret ligeoverfor Kanli, flade og i Gjennemsnit godt bebyggede og beboede. Mellem Kanli og Kungrat er der en Ørten, som man bruger tre Dage til at komme igjennem, hvorimod den anden Bred og i Særdeleshed den af Karakalpaerne beboede Egn er bedækket med Urstove. Da jeg kom tilbage til Khiwa, vare mine Benner allerede fæde af at vente og opfordrede mig til at forlade Khiwa, da den bestandigt tiltagende Fæde med Fjæ gjorde dem bekymrede med Hensyn til vor Reise til Bokhara. Jeg begav mig til Schykrullah Bay, hvem jeg skyldte saa Meget i Khiwa, for at tage Afsted med ham og blev virkelig rørt, da den ædle Olding søgte at overtale mig til at afstaa fra mit Forehavende ved at udkaste et skrækkeligt Billede af Bokhara Scherif (det ædle Bokhara) for mig. Han skildrede Emiren som en mistroisk og forræderisk Mand, der ikke alene be-

*) Mod Strømmen behøver man atten Dage for at komme fra Kungrat til Khiwa.

handlede Englænderne, men alle Fremmede fjendtligt, og fortalte mig som en stor Hemmelighed, at endog en Dsmanli, hvem den afdøde Reschid Pascha havde sendt til Bokhara som Lærer i Krigskunst, for nogle Aar siden var bleven snigmyrdet af Emiren, da han efter et toaarigt Ophold havde villet vende tilbage til Stambul.

Denne ivrige Fraraaden af Schykrullah Bay, der i Begyndelsen havde haft fuldkommen Tiltro til min Egenkab som Derwisch, var mig særdeles paafaldende, og jeg kom paa den Tanke, at denne Mand, om han end ikke havde udfundet hvem eller hvad jeg var, dog paa Grund af vor hyppigere Samværen havde gennemskuet mit Inkognito og nu sandsynligvis formodede noget helt Andet i mig. Denne ædle Olding var i sin Ungdom een Gang (1839) bleven sendt til Herat til Major Toob og flere Gange til Petersborg, ligesom han ogsaa fortalte mig, at han i Konstantinopel hyppigt og gjerne havde søgt Omgang med Frængier. Maaske havde han der faaet en Forestilling om vor Tænkemaade og vore videnskabelige Bestræbelser og derfor med særlig Venfæbelighed taget mig i sin Beskyttelse. Da han rakte mig Haanden til Kys, perlede en hvem veed af hvilken Følelse udsprungen Taare i hans Øie.

Ogsaa Rhanen fik min Afskedsveksignelse og opfordrede mig til at lægge Tilbageveien over Khiva, da han vilde sende en Gesandt i Følge med mig til Konstantinopel for at faae den sædvanlige Indsættelse i sin Værdighed af den nye Sultan, men jeg svarede, at det var syndigt at tænke paa Fremtiden; vi maatte se, hvad Khismet (Skæbnen) vilde bestemme. Jeg sagde Farvel til alle Venner og Bekjendte og forlod Khiva, efterat have opholdt mig der en Maaned.

Krokodilen i Java.

Hvor skrækkelig en Svøbe Løven eller Kongetigeren end er for Beboerne af de nordafrikanske Egne og Ostindien, kan dog Krokodilen stilles ved Siden af disse i Henseende til Størrelse og Grumhed.

Der gives enkelte Tilfælde, om det end neppe er et af hundrede, hvor det lykkes Mennesket at frelse sit Liv i Kampen med Løven og Kongetigeren. Krokodilen derimod slipper aldrig sit Bytte. Hvad den griber med sine frygtelige Tænder holder den fast og slæber med sig i Dybet. Dyr eller Menneske — det Grebne er uden Redning fortabt.

Krokodilen forekommer meget hyppig i det indiske Arkipelag. Man finder den i alle større Floder, især i Nærheden af deres Munding. Kun enkeltvis findes den i nogle mindre Indsøer. Sandsynligvis er den af skadesfro Lætsindighed bleven bragt dertil som Æg eller maaske som Unger. Men Indvaanerne pleie at fortælle en eller anden Fabel om Ursagen til at der er Krokodiler i disse smaa Indsøer.

I nogle Landstrøg, f. Ex. i Provindsen Palembang paa Sumatras Østkyst, blive de til en sand Landeplage. Den hollandske Regering har derfor ogsaa for længe siden udsat Præmier for hver dræbt Krokodil ligesom det er Tilfældet paa Java med Kongetigeren. Selv for Indsamling af Æg og Jangst af Unglen er der udsat Belønning. Æggene ere saa store som Gaaseæg og have en blød og gennemfigtig Skal; man finder dem i et Antal af sex til ti Stykker nedlagte i Sandet paa høiere Steder ved Flodbredderne, hvor da den stærke Solhede udruger dem. Ungerne, der ere om-

trent sex Tommer lange, begive sig strax naar de komme ud af Egget ud i Vandet. Fuldkommen udvojet naaer den indiske Krokobil den forbausende Længde af sexten til tyve Fod.

Ligesom Kongetigeren kun naar den er meget hungrig og ikke kan faae anden Føde vover at angribe Menneſker, ſaaledes respekterer ogſaa Krokobilen Skabningens Herre ſaa længe Spiſtkamret endnu frembyder andet Forraad. Dette Spiſtkammer er et Skjul i Dyndet paa Bunden af Floden. Derhen ſlæbes alt Bytte. Dette beſtaaer for Størſtedelen af dræbte eller druknede Dyr, iſær af Hunde, ſom Strømmen fører med ſig. I en vis Henſeende gjør ſaaledes Krokobilen Tjeneste ſom Sundhedſpoliti. Enhver heftig Regn mellem Bjergerne bringer med de stærkt opſvulmede Strømme et nyt Forraad af druknede Dyrs Kroppe til Flodmundingen. Til de ſtørre Byer ved Kyſterne, ſaaſom Batavia, komme de da drivende i hele Sneſe og frembyde et modbydeligt Skue.

Paa Grund af den herſkende Begrebsforvirring mellem Marſag og Virkning, der er ſaa let forklarlig hos ſaa enfoldige Naturbørn ſom Beboerne af det indiſke Arkipel, træffer man hos dem den vidt udbredte Overtro, at Krokobilerne ere dem nær beſlægtede. Hundreder af Mænd, Kvinder og Børn tage daglig i det Mindſte to Gange deres forfriskende Bad i Floden uden at bekymre ſig om de Krokobiler, der opholde ſig i Nærheden. Diſſe have jo i Landſbyen eller i Kjøbstaden en Fader, en Bedſtefader eller i det Mindſte Spødkende, og de ville ſikkert ikke tilſøie dem nogen Skade! Kun en Fremmed maa vogte ſig for at bade ſig i Floden. Den bidſte Herre respekterer ikke Gæſtevenſkabet. Derimod forſømme man heller ikke at kaſte døde Hunde, dyriffe Affald af enhver Art i Floden til Føde for Sudara'en

(Broderen). For det Første er det meget bekvemt paa den Maade at blive af med Nadsler, og dernæst er det venstabelige Forhold til Broder Krokodil mindre udsat for at forstyrres. Men ve det Udyr, som i et Anfald af ondt Lune vover at anse en levende Broder eller Søster i Landsbyen for en død Hund — da er Krigen erklæret og der hviles ikke inden det dræbende Bly har fundet Veien til dets Die eller indtil det er blevet overfaldet i Søvne og dets Kraft til at bevæge sig er bleven lammet ved at en af dets mange Halehvirvler er bleven gennemhugget.

En Morgen blev vor Opmærksomhed vakt ved den ualmindelige Færsel og Larm paa den ellers saa stille Bei, som beskygget af en Allee ældgamle Tamtarintræer fører fra Residentshuset i Tangfil til Cheribon, Hovedstaden i Provindsen af samme Navn, bekendt for sin Kaffeavl. En stor Mængde Indsødte, Gamle og Unge, sfrigende vild i Munden paa hverandre, havde taget Plads ved Indgangen til Pladsen ved Residentspaladset. Nogle Politisoldater, af hvilke jeg som enhver anden Resident*) havde et vist Antal til min Disposition Dag og Nat, ilte strax ud og kom snart tilbage med det Budskab, at de havde fanget en Krokodil levende. Denne, et Dyr af ualmindelig Længde og Omfang, laa paa Jadingen af to sammenbundne Fragtfarrer paa to Hjul. Et dybt Saar, bredt som en Haand, havde lammet den uhyre Kraft, som Dyret besidder i sin Hale.

Vi gik Alle nærmere. Strax ophørte Larmen og den hele Hob tog i ærbødig Holdning med forslagte Ben under

*) Forfatteren af nærværende Skizze var i tredive Aar hollandsk Guvernør i forskjellige af Javas Provindser.

fig Blads paa Jorden, medens en ældre Mand tog Ordet og fortalte mig Følgende:

„Fangen var hans, Talerens, Bedstefader. I mange Aar havde Bedstefader levet i den bedste Forstaaelse med dem Alle. Men igaar havde den pludselig trængt sig ind mellem de badende Kvinder, i et Nu snappet sin Sønnebatter, en fjortenaarig Pige, og slåbt hende afsted. Derpaa havde man dømt Krokobilen til Døden. Det var lykkedes at fange den levende. Nu vare de komne for at bede om Tilladelse til at føre Misbæderen, førend de dræbte den, levende om i Byen, for at den ret kunde skamme sig og indse, hvor afskyeligt den havde baaret sig ad ved at myrde sin Slægtning.“

Denne lange Tale syntes ikke at falde i Dyrets Smag. Maaske følte den ogsaa, som Taleren mente, Skammens Byrde; — nok sagt, med et mægtigt Ryk havde Krokobilen alt sprængt nogle af Bambusstrikkene, hvormed den var fastbunden til Karrerne. Forsærdede skyndte vore Damer sig tilbage til Haveporten; men et nyt Hug med Kewangen gjorde Bedstefaderen begribeligt, at det vilde falde den meget vanskeligt at undslippe.

Jeg gav gjerne den forlangte Tilladelse. Under Anførsel af nogle Politisoldater satte Toget sig nu jublende i Bevægelse igjen.

I den gode By Cheribon gif det den Dag lystigt til. Hele den kjære Ungdom var naturligvis forsamlet, og det vil sige ikke saa lidt i et Land, hvor der næsten ikke findes Skoler. Den unaturlige Bedstefader græmmede sig næsten til Døde over den Tort og Skam, som den maatte lide. Dette bemærkede man tydeligt paa dens Kræfters Aftagen. Endelig, i den fjerde Eftermiddagstime, blev Dødsdommen

fuldbyrdet under en uhyre Tilstrømning af Menneſter. Den opſvulmede Bug blev forſigtig ſkaaren op paa Dyret og der fandtes her Vigt af den forulykkede unge Pige næſten ufor-tæret. Endnu holdt hun frampagtigt mellem Fingrene paa den ene Haand en Snor Genitrikjærner, hvormed hun fort før end ſin Død, ſtaaende i Floden ved Siden af ſin Moder, havde leget.

Krokodilerne ere iſær meget talrige i Tjitandori. Ved Bredderne af denne Flod har den nederlandſke Regering oprettet ſtore Magasiner for Kaffe fra de ſydlige Diſtrikter af Provindsen Preangen. For ſemten Aar ſiden var dette Punkt endnu et Bildnis, hvor der var flere Tigere, Rhinocoroffer og vilde Tyre end Menneſter. Nu modtager Centraldepotet i Bandjar aarlig i Gjennemſnit henimod 60,000 Centner Kaffe, der ad Vandvei befordres til den 120 engelske Mile bortliggende Sphavn Tjilatjap. Afſtanden til Sumadang er 80 engelske Mile, der heldigviſ kunne tilbagelægges til Vogns. Tjenſtlige Forretninger kaldte mig ofte til Bandjar og derfra langs Floden nedad til Kali Poertjang, ved Mundingen af Tjitandonifloden, den yderſte Grændſe for mit Guvernement, 140 engelske Mile fra Sumadang. I Kali Poertjang befandt ſig nogle af Regeringens Saltmagasiner.

Farten paa Floden nedad medtog to hele Dage og blev tilbagelagt i Kanoer af udhulede Træſtammer. Nattekvarteret blev taget i Sapu-Augin, en af nogle ſaa uſle Indianerhytter beſtaaende Landsby, den enefte paa hele Turen. Uafbrudt ſtrækker ſig Urſkove langs begge Bredder, der for det Meſte ere lavt ſumpet Land. I Skoven herſker en ſand Dødsſtilhed. Rundt om er der en uhyggelig mørk Taushed, endnu uhyggeligere, naar vore Baadfolks dæmpede Aareſlag

pludselig ganske forstumme og Kanoflotillen lydløst glider afsted, ført af Strømmen. Naar Varen tages ind er det et sikkert Tegn paa, at man befinder sig i Nærheden af de berygtede Steder, hvor ifølge Sagnet onde Mander drive deres Spil. Her er mangen kostbar Raffeladning bleven sænket ned paa Flodens Bund.

Men nu standse Roerkarlene igjen. Deres skarpe Syn have opdaget nogle Krokodiler, som, ikke anende nogen Fare, faae sig en Middagslur ved Strandbredden. Deres lange brune Krop kan man neppe skjælné fra de omstyrtede Stammer af Skovens Kæmper, der ere bukkede under for Tidens Tand. Langsomt glider Kanoen afsted. Hanen paa Bøssen er spændt. Nu viser en sagte Dreining af Krokodilens Krop, at den har bemærket os. I samme Dieblis knalder Skudet, men Ruglen præller af mod Hovedets haarde Pantser. Med et vældigt Spring styrter Dyrene ned i den beskyttende Flod og ere forsvundne for vore Blikke.

Det samme Skuespil gjentog sig vel tre til fire Gange paa samme Dag. Skjøndt det ikke var nogen egentlig Jagt, var det dog den eneste Afverling paa den yderst ensformige og kjedsommelige Flodreise. Kun ganske undtagelsesvis kan det lykkes at komme Krokodilen saa nær, at man med en Kugle kan træffe Diets Abning. De Indspøgte betjene sig ved Fangsten af en Vine med en Hage, hvorved Maddingen er befæstet.

I Provindsen Bahurunan, i den østlige Del af Java, ligger ved Foden af Bjerget en yndig lille Sø, kaldet Grattisgen. Den staaer ikke i nogen synlig Forbindelse med Havet eller en Flod. Desuagtet er den Opholdsstedet for en talrig Krokodillkoloni. Legenden fortæller, at Søens Oprindelse er en Straf af Guderne. For mange Tider siden var

der her en blomstrende By. Rigdom og Vellevnet førte til Synd og vakte Gubernes Brede. Byen sank i Dybet. Den grønne Strøm opslugte Hus og Gaard og alt Levende; der opstod en Sø og de syndige Beboere bleve forvandlede til Krokodiler.

Den nærliggende Landsby Grati skal have haft mange Slægtninge blandt de Nedsunkne, og dette forklarer den Hengivenhed, som Amfibierne i Søen nære til Menneskene i Grati. Navnlig skal der bestaa et nøie Venfskab mellem de to ældste Repræsentanter paa begge Sider. Saa snart den Gamle i Grati kalder, kommer Krokodilpatriarken svømmende. Fremmede, der besøge Pahurunan, forsømme ikke at foretage den lille Udflugt til Søen. Den Gamle er strax ved Haanden med en lille Flaade af sammenbundne Træstammer. Paa Flaaden er der en Høne eller en And med bundne Fødder. Den Gamle bestiger en Kano og roer med Flaaden ud i Søen. Paa hans Raab: Kjasi! Kjasi! (Bedstefader) dukker Bedstefader snart op af Dybet, nærmer sig Flaaden og snapper taknemmelig den Gave, der bringes den. Men det kan ogsaa undertiden hændes, at Patriarken ikke viser sig, hvor meget der end kaldes paa den. Da hedder det: Kjasi er upasselig, eller Kjasi sover, eller maaste ogsaa, at den ikke synes om det fremmede Besøg, hvilket dog naturligvis ikke afholder den Gamle fra at anmode den fremmede Besøger om en Gave til Løn for den Uleilighed, han har haft med at gaa ud i Søen og kalde paa sin fribenede Slægtning. Man ser, at der ogsaa findes Folk her ved Gratisøen, der spekulere i Reisesendes Veltroenhed.

Staden Mexiko og dens Indvaanere.

(Efter C. Mühlenpfordt.)

Mexiko, i Aaret 1524 grundlagt af Cortez paa det samme Sted, hvor en Gang Herskeren af Anahuacs glimrende Hovedstad reiste sig fra Tezcucos=Spøns Midte, danner en næsten nøiagtig Kvadrat af en halv Mills Længde paa hver Side og er anlagt saaledes, at Gaderne, der næsten overalt skære hinanden i rette Vinkler, løbe fra Syd til Nord og fra Øst til Vest. Kun i Forstæderne træffer man Gader, der gaa i en anden Retning, men egentlig frumme er ingen af dem. De fleste Gader i den egentlige By ere meget brede, for Størstedelen bredere end Hovedgaderne i de største europæiske Hovedstæder. Tillige gaa de trods deres Længde af fra 7000 til 9000 Fod i en saalige Retning, at man kan overse dem med et eneste Blik, og ved Enden møde de Bjerge, der paa alle Sider omgive Dalen ved Mexiko og i den tynde Atmosfære synes at være saa nær som om de laa umiddelbart op til Gaderne. Til de betydeligste blandt disse hører Calle de los Plateros, hvor der boer næsten lutter Juvelerere og Guldsmede, hvis Butiker frembyde uhyre Rigdomme for den Skue- og Kjøbelystne. Der gives neppe nogen anden Stad paa Jorden, der i Henseende til jevn Jordbund, brede og regelmæssige Gader og storartede offentlige Pladse kan udholde en Sammenligning med Mexiko. Men Brolægningen er snarere slet end god. De bedækkede Kanaler eller Afløbsrender ere belagte med Stenplader, der ikke ere videre godt sammenføjede. Ved stærkt Regnveir ere de ikke istand til at rumme

de fra Himlen nedstrømmende Vandmasser og Gaderne oversvømmes i alle Retninger. I varmt og tørt Veir udbreder derimod det i Kanalerne samlede Dynd ilde lugtende Dunster, der end ikke kunne fordrives af den Blæst, der indtræder næsten hver Eftermiddag. Endnu smudsigere ere de Gader, hvor der i Stedet for Kanaler er aabne Rendeestene i Midten af Kjørebanelen.

Næsten alle Reisende have paastaet, at Privathusene i den egentlige Stad ere byggede i en god Stil. Vel ere Facaderne ikke overlæssede med Sirater, men de, der vise sig, ere smagløse i Formen og endnu mere smagløst anbragte. De fleste Huse ere malede med grelle Farver, røde, blaa, gule, grønne, orange o. s. v. og nogle ogsaa belagte med Glasfliser som i Mosaik. Hyppigt ser man ogsaa Helgenbilleder i Nischer eller i Skrin anbragte foran paa Husene med brændende Lamper eller Borkjærter. Det milde Klima bevarer længe Farverne paa Husenes Bægge i deres oprindelige Friskhed. I Stueetagen findes der sjældent noget Bindue ud mod Gaden. Her er der sædvanlig Butiker, Kontorer og Værksteder, hvortil Lysen kommer gjennem den altid aabent staaende Dør.

Smudsigere endnu end den egentlige By ere Forstæderne eller de saakaldte Barrios; de kunne næsten betegnes som usle. Den Reisende, som første Gang kommer til Mexico, kan ved at betræde disse Forstæder neppe tro, at han virkelig befinder sig i Spaniens berømte, rige Hovedstad, det formentlige Dorado. Gaderne ere snævre, mange af dem ere ikke brolagte og de ere fulde af Uhumskheder. Husene ere smaa og opførte af ubrændte, store Versten. Ilde lugtende Dunster trænge ud fra de aabne Døre og Binduer, trindtom

forpestende den Luft, i hvilken de pjaltede, vildt udseende Beboere aande.

Jeg besteg en af Domkirkens Taarne, hvorfra der er en vid Udsigt over Byen og Omegnen. Umiddelbart for mine Fødder laa den store Plads (Plaza mayor), hvorpaa en Mængde Menneſter ligesom Myrer gif, løb, kjørte og red mellem hverandre. Lange, folkerige Gader udstrække sig i alle Retninger. Hurtigt overslyver Diet de terrasseformige, snart høiere, snart lavere Tage paa Husene, der ikke skæmmes af uformelige Skorstene, hvis Kvalm formørker Atmosfæren. Klar og glimrende laa de der i det glødende Solſkin, og om der ogsaa hist og her hvirolede en Røgspile i Beiret, havde den ikke nogen Indflydelse paa den klare, mørkeblaa Himmel, i hvis uendelige Udstrækning den snart forsvandt. Hist og her ser man et Tag med Blomstervaser og Potter med blomstrende Planter, under hvilke om Aftenen Guitarens Klang toner efter gammelspanſk Skik. Overalt viser der sig Kupler og Taarne, hævende sig høit over de flade Tage. Udenfor Staden breder sig den store Dalslette, kaldet Tenachtitlan, med lange Alleer og Landeveie, med speilglatte Søer, der glindſe i Solen og ere gjennemſkaarne af Diger, med venlige Landsbyer, Meierigaarde og Landsteder og med isolerede tegleformige Høie — Alt omgivet som et Bælte af mørke Bjerge, der rage op i Skyerne. Ingen anden Stad, og allermindst en europæiſk, kommer Mexiko nær i ophøiet, majestætisk Skjønhed. Hverken Pen eller Pensel kan give en Ide om det baade tiltrækkende og ſtorartede Skue.

Blandt Mexikos offentlige Pladſe er Plaza mayor den ſtorſte, vel ſtørre end nogen i Europa. Dens ene Side optages af Domkirken. Fra Nord til Syd er den 1153 Fod

lang og fra Øst til Vest 768 Fod bred. Fra den tidlige Morgenstund til sent paa Aftenen hersker der her et travlt Liv under de Arkader og Spilegange, som mod Vest og Syd omgive Pladsen og fortsættes ind i de nærmeste Gader. Under disse Galler er der en Mængde Butiker, Restaurationer og Kafeer. Her ere Borde og Diske, hvor Galanterivarer, Bøger, Bøfigurer, Vegetzi, Frugter og hundrede andre Gjenstande ere udstillede til Salg, og Sælgerne af Aloiser og Flyveskrifter trænge sig skrigende mellem de hølgende Mæsker. Den Fremmede maa godt passe paa sin Pung, thi for Rommetypene er det et yndet Sted, hvor de ofte gjøre en ret god Høst. Stadselige Modeherrer støde og puffe sig frem eller sidde, indtagende Forfriskninger, udenfor de glimrende, tillokkende Restaurationer og Kafeer, hvis Sale altid staae aabne for den friske Luft. I sønderrevene Kappe eller indhyllet i et pjaltet Tæppe staaer Lastdrageren og Betleren, lænende sig til en Pille, enten for at tiltigge sig en Almisse hos de Forbigaaende eller for at se sit Snit til ubemærket at gjøre et Greb i deres Lomme. Det Hele frembyder et overordentlig broget og livligt Skue.

Det er saare naturligt, at spanske Sæder og Væsen ere fremherskende i Mexicanernes selskabelige Liv. Dette stammer jo fra det forhenværende Moderland, hvis Tilstande i tre Aarhundreder have været Mexicanernes Forbillede. Om end den fuldstændige politiske Omdannelse som en naturlig Følge har fremkaldt mange Forandringer i deres selskabelige Liv og om end de mange Indvandrende fra alle Europas Nationer ogsaa i denne Henseende have udøvet en vis Indflydelse, ere alligevel spanske Sæder og Levemaade fremherskende i de fleste Forhold.

Et fremtrædende Karaktertræk ved det mexikanske Sam-

fundsliv er den lidenskabelige Tilbøielighed for Hasardspil og Væddemaal af enhver Art, der findes hos alle Klasjer. Denne Tilbøielighed bevirker, at der strax ved alle Sammenkomster aabnes en Spillebank, at der arrangeres Hanefampe, og at tillige Englændernes Væddeløb have fundet let Indgang. Det mest yndede Hasardspil er Monte, en Art Faro, der dog afgjøres hurtigere og er mindre gunstig for Bankierne end andre lignende Spil. Det spilles i hvert større eller mindre Mandsskelselskab, selv Damerne tage Del deri. Ved dette Spil gaaer det i det Hele taget redeligt til; der spilles som oftest meget høit og selv ved Privatsammenkomster høre Tab i Monte af femhundrede til tusind Pesos (1 Peso er 2 Rdlr.) ikke til Sjældenhederne. Mexikanerne ere de roligste Spillere af Verden, de vinde og tabe med den største Koldblodighed, og naar de have tabt Alt bære de Mangel og Armod med sjelden Taalmodighed.

Foruden Spil er Musik, Sang og Dands Hovedforlystelserne ved selskabelige Sammenkomster. Næsten Enhver er til en vis Grad musikalsk, dog gaaer det sjældent høiere end til lidt Klingren paa Guitaren. De almindelige mexikanske Aftenselskaber ere de saakaldte Tertullas, der ere lige saa nationale her som i Spanien og besøges af begge Køn. I Reglen er der i Familierne visse Aftener om Ugen, hvor de modtage Venner og Besøgende, men udenfor disse afholdes der ogsaa Selskaber, hvortil der indbydes. De begynde mellem sex og syv og ende mellem ni og ti. Der er ingen Tvang, man kan komme og gaa naar man vil. Damerne sidde i lange, tætte Rækker op til Væggen, ryge deres Sigarette og ere indbyrdes meget snaksomme, men det er kun sjældent at man ser Mænd nærme sig til dem. Mændene gaa rygende og samtalende op og ned eller de

tage i Sidenærrelserne Blads ved Montebordene. En Guitar er altid tilstede, og der fattes sjelden Nogen, der ikke forstaaer at spille. Til dens Akkompagnement synses der et Par Nationalsange eller der danses nogle Goravas og Boleroer. Undertiden er der ogsaa et Piano. Med Undtagelse af Vand, nogle Glas Lixør, Xeres eller Vinotino, eller i det Høieste lidt Æs med Rager, ombydes der ingen Forfriskninger. Spiise og Drikke er overhovedet i de mexikaniske Aftensjelskaber det aldeles Underordnede, det er ikke derfor man kommer sammen. Belysningen, bestaaende af faa i Sølvhøestager foran Helgenbillederne opstillede Kjerter eller af nogle Lampetter paa Bæggene, er meget tarvelig, og det Hele er kun lidet kostbart.

Politik er en væsentlig Gjenstand for Underholdningen, selv Damerne udtale deres Mening meget livligt og ivrigt. Ved den store Meningsforskjellighed, der gjør sig gjældende paa Grund af de stadige politiske Omstiftelser, falder der let Stiklerier; dog udarter Tankeudvejlingen sjældent til ubehagelige og forstyrrende Udbrud af Partilidenstaberne.

En behagelig Udspredelse ere de saakaldte Dias de campo, Udflugter paa Landet, der foretages i Forening. Damer og Herrer gjøre i Reglen disse Udflugter til Hest, hvad der ikke lidet forøger det Tiltrækkende ved dem.

Blandt Mexikanernes offentlige Forlystelser og Udspredelser indtage Spadsereture til Fods, til Vogns og til Hest, Tyrefægtninger og Hanekampe den første Rang. Enhver By, enhver større Kjøbstad har sin Alameda, sin Paseo, sine Portales eller andre Promenader, som paa visse Dage af Aaret og paa visse Tider af Dagen besøges af alle Folkeklasser. Især er Færsele stor om Søn- og Helligdage, men selv om Hverdage er det almindeligt, at man viser sig

paa Promenaderne henimod Kl. 5 om Eftermiddagen, kort efter Siestaen. Paa Fesdagene ere Promenaderne opfyldte af Ridende og Kjørende. Kun de lavere Folkelasser ere til Fods. Ekvipagerne ere for det Meste glimrende, Damerne ere i rigt Toilette, og Rytterne udmærke sig ved smukke og firlige Ridedragter. Man kan undertiden tælle to til tre hundrede Vogne og sex til otte hundrede Ryttere. Ikke faa af Ekvipagerne ere tunge og gammeldags med rig Forgylning, men de fleste ere dog lette og af en moderne Form. Navnlig de Førstnævnte ere forspændte med to Muldyr, hvis gammeldags Seletøi ofte har et kostbart Beslag af Sølv. Muldyrenes Hale stikker i underlige Væderhulstre, der ligeledes ere prydede med Sølvbeslag. De ere som oftest meget smukke og store Dyr og Ridehestene ere af den ædleste Race. Ekvipagerne kjøre langsomt i to meget lange Rækker, en frem og en tilbage. Damerne vise sig altid med Biste og sjældent mangler Sigarettoen. Som oftest faae de sig en Passiar med Rytterne, der ogsaa undertiden stige af Hesten og stille sig paa Vogntrinet. Henimod Kl. sex, naar det første Slag af Aftentloffen lyder, indtræder der strax en dyb, andægtig Stilhed; Mændene tage Hatten af og den hele Forsamling hengiver sig til en sagte Bøn, indtil Klokkelagene gaa over til en stærk Rimen. Saa begive Alle sig hjem. Man foretager disse Spadsereture ikke saa meget for at drage frisk Luft, som for at se og blive set. Senere paa Aftenen viser der sig Spadserende i Spilegangene og under Arkaderne — Portales —, af hvilke de offentlige Pladse næsten altid ere omgivne. Her hersker der en ægte republikansk Trængsel af alle Folkelasser i den mest brogede Blanding. Et eienommeligt Skue yde de talrige smaa paa Pladsen opstillede Røgeindretninger med deres flammende Baal, ved hvilke Gæ-

sterne paa renligt dækkede Borde nyde den friskt tillavede Mad under fri Himmel. Naturligvis ere disse Gæster samtlige af de lavere Folkelasser.

Tyrefægtninger høre endnu bestandig til Mexicanernes Vndlingsforlystelser, om end Smagen derfor ikke saa lidet er aftaget hos de mere Dannede. De dertil benyttede Amfitheatre — Plaza de toros — ere ganske indrettede som de spanske, ligesom ogsaa Fremgangsmaaden ved selve det blodige Skuespil i Mexico næsten er ganske den samme som i Spanien. Hanekampene ere mere almindelige og denne saakaldte Folkeforlystelse er endnu mere udbredt i Mexico end i England. Overalt, selv i Indianerbjerne, finder man en „Plaza de gallos“, et Amfitheater for Hanekampe, og hyppigt ser man ogsaa Folk af de lavere Folkelasser paa offentlige Pladser foranstalte improviserede Kampe mellem hidbragte Haner.

Paa Opdrætning af Kamphaner anvendes der stor Omhu; der findes næsten i hver Landsby Folk, der gjøre en egen Haandtering deraf. Hanerne er i Almindelighed kraftige, store og høitbenede Dyr. Ved Kampen blive de bevæbnede med smaa, meget skarpe, lidt bøiede Klinger, som bindes til Stumpen af de afstaarne Sporer. Man bærer dem hid, tirrer dem til Raseri, og slipper dem løs mod hinanden. Den enkelte Kamp er altid meget hurtig afgjort; det varer ikke længe førend den ene af Hanerne ligger død paa Pladsen, medens den Seirende bæres bort med undertiden farlige Saar; det kan ogsaa være, at begge blive liggende døde. Dog er det egentlig Væddemaalene, der frembringe den lidenskabelige Deltagelse hos Tilskuerne, der bestaa af begge Køn og høre til alle Samfundsklasser. Disse Væddemaal stige ofte til hundrede Pesos og derover. De saakaldte Væddemæglere

ere som oftest pjaltede Karle af de laveste Folkelasser. De modtage de Penge, hvorom der væddes, lægge disse paa et Bord og give dem efter tilendebragt Kamp til de Bindende med Afdrag af en lille Afgift. Dette sker med en forbauvende Hurtighed og Sikkerhed og man gaaer frem derved med den største Urlighed.

Børnenes Forlystelser ere næsten altid et tro Speil af de Børnes Færd og bør derfor ikke ganske forbigaaes ved en Skildring af Folkelivet. I Mexiko staa de militære Lege øverst blandt Drengenes Forlystelser; som oftest affompagneres de af en forfærdelig Larm af Horn og Trommer. Nærmest disse Lege komme Processioner med smaa Kors og Faner, hvorved Præsternes Bæsen og Sange efterlignes med naiv Alvor. Lige saa hyppig er Al-toro-Legen, hvorved en Hund eller en Gedebug, ogsaa undertiden en forslædt Dreng maa overtage Tyrens Rolle. Der sluttes en Kreds og Dyret bliver efter Toreadormaneer tirret og plaget til det Yderste. Nogle Sværmere eller Raketter, der heftes til Dyrene, bringer Jublen til det Høieste. De smaa Toreadorer maa ikke bryde sig om Dyrenes Bid og Stød, naar de ikke ville udjætte sig for at forhaanes af deres Kammerater og af de Børne, der altid indfinde sig ved slige Lege og opmuntre Børnene. At lade Papirdrager gaa op, er ligeledes en almindelig Børneforlystelse, hvori undertiden ogsaa Børne deltag. Undertiden har Dragen en med Strenge som en Lyre betrukket Aabning i Midten, hvorved den under Opstigningen kommer til at tone som en Golsnarpe. Paa mørke Aftener lader man lysende Drager gaa op med en større Papirsligte ved Hovedet og nogle mindre ved Halen; de ligne da en Art Komet. I Hovedstaden og andre større Byer gives der af og til offentlige Børnefester, navnlig for velhavende

Forældres Smaapiger. Man kalder dem Jamaicas. I Spilegangen ved et stort Hus er der reist en Mængde smaa Boder med allehaande Smaating, saasom Konfekt, Frugter, Baand, kunstige Blomster o. s. v. I Boderne sidde Pige-børnene meget pyntede og falbyde Varerne. Mødre, Tanter, ældre Søstre, Dreng og mandlige Bekjendte spille Rjoberens Rolle. De smaa Handlende bære sig meget net ad, vise sig vigtig og tale for deres Varer. Det er baade morsomt at se, hvordan de smaa Krømmerfær te sig, og underholdende at høre de raske Svar, hvormed de afvise en altfor nærgaaende Prutten eller behandle en altfor vanskelig Rjober.

Garibaldi's Moder.

(Af J. Arndt.)

Paa Kirkegaarden i Nizza ser man en besteden Grav, der er dækket med en Sten, hvis Indskrift lyder paa Dansk saaledes:

„Rosa Garibaldi,
gudfrygtig, aandsstærk, dydig,
død den 14de Marts 1852.

Udvandrede, hørende til forskjellige Nationer, og Nizzas Jndvaanere, hædrende i Moderen den berømte Søn,
General Giuseppe Garibaldi,
satte hende denne Sten.“

Graven er omgivet af blomstrende Potteplanter, der pleies af kjærlige Hænder; mellem Planterne ser man Billedet af Mikael Garibaldi, hendes tredie Søn, der i 1866 døde i Neapel.

Rosa Ragunda, født 1775, en jevn brav Pige, af lille, men kraftig Væxt og smuk af Ansigt, ægtede i Sommeren Sømanden Domenico Garibaldi. Hun blev Moder til fire Sønner og en Datter ved Navn Teresa, der kun naaede en Alder af 5 Aar. (Garibaldi's eneste Datter er opkaldt efter hende). Hendes anden Søn Giuseppe blev født den 22de Juli 1807 i Nizza i samme Hus og i samme Stue, hvor General Massena første Gang saae Dagens Dyz. Som General Garibaldi fortæller i sine Memoirer var hans og hans Sødsfendes Opdragelse meget simpel. „Min Fader," siger han, „lod mig hverken lære Gymnastik, Vaabenhaandværk eller Ridekunst. Jeg lærte Gymnastik ved paa alle Fire at flatre op ad Skibstouge og derpaa lade mig glide ned igjen, Fægtkunsten, idet jeg forsvarede mig og mine Kammerater, Ridekunsten, idet jeg rettede mig efter de første Ryttere i Verden, det vil sige de driftigste og mindst skolede; Svømning var den eneste Legemsøvelse jeg lærte." Garibaldi giver de daværende Tidsforhold Skyld for den mangelfulde Undervisning han fik. „Paa den Tid," siger han, „vare Præsterne uindskrænkede Herrer i Piemont, alle deres Anstrengelser gik ud paa at holde de Unge i Uvidenhed og at opdrage dem til Vediggængere i Stedet for til Borgere, der kunde blive til Nytte for Fædrelandet."

Garibaldi ønskede at gaa til Søes ligesom Faderen, men denne modsatte sig længe Drengens Attraa. Han vilde, at hans Søn skulde vælge en roligere, mindre farlig Livsbane, blive enten Præst, Læge eller Advokat. Men Drengen blev

ved sit Forsæt og Faderen, der holdt meget af ham, gav endelig efter for hans Billie. Moderen besørge hans Ekvipering med tungt Hjerter og Taarer i Vinene. Hendes Mand var næsten bestandig til Søes og hun havde saa gjerne beholdt Giuseppe hos sig, da de andre Sønner alt tidlig havde forladt det fædrene Hus for at søge Lykken i fremmede Lande. Saaledes var den ældste reist til Amerika, hvor han døde for nogle Aar siden som sardinsk Generalkonsul. Giuseppe foretog nu dels alene, dels med sin Fader lange Sprejser. Han vendte i 1834 tilbage til Italien og deltog i den af Mazzini ledede Opstand. Det gik galt med den og for at undgaa Fangenskab maatte han ved Nattetid flygte fra sit Fædreland. Med et kort Farvel skiltes han fra sin Moder, for først efter femten Aars Adskillelse at se hende igjen. Sønnens Flugt, Uvissheden om hans Skjæbne voldte Moderhjertet dyb Sorg.

Garibaldi siger i sine Memoirer: „Hvad min Moder Rosa Ragunda angaaer, kan jeg med Stoltthed sige, at hun var et Mønster for Kvinder. Tilvisse maa enhver Søn tale saaledes om sin Moder, men Ingen kan gjøre det med større Sandhed end jeg. Det har været mig en stor Rilde til Sorg, at jeg ikke kunde gjøre hende lykkelig og har maattet bedrøve hendes sidste Dage. Gud alene kender den dybe Smerte, som min af idelige Farer omgivne Livsbane har beredt hende, fordi Gud alene kender den sømme Kjærlighed, hun nærede for mig. Naar min Sjæl har næret nogen god Jølelse, saa tilstaaer jeg, at jeg kun har havt hende at takke derfor. Hun var en sand Engel og Noget deraf maa der være gaaet over paa hendes Barn. Hendes Medfølelse for de Ulykkelige, der blødte for deres Fædreland, skylder jeg min opofrende Kjærlighed for mit Fædreland — en

Kjærlighed, hvorved jeg erhvervede mig mine ulykkelige Landsmænds Tilbøielighed og Sympathi." — „Jeg er tilvisse ikke overtroist — vedbliver han — men dog paastaar jeg, at under mit Livs frygteligste Begivenheder, naar Oceanet rasede under mit Skibs Rjøl og mod dets Blanker, naar Bomberne som en Stormvind peb om Ørene paa mig, naar Ruglerne faldt omkring mig som Hagl, var det for mig som om jeg bestandig saae hende knæle for den Almægtige, fordybet i Bøn for mig, Sønnen, som hun havde baaret under sit Hjerte. Da sølte jeg mig besjælet af det Mod, som Alle forbausedes over, men som kun var vundet ved den faste Overbevisning, at ingen Ulykke kunde tilstøde mig, naar et saa kjærligt og helligt Væsen bad for mig.“

Fru Garibaldi mistede tidlig sin Mand, men hun blev boende som hidtil i det samme lille Hus ved Havnen i Nizza. Hun var meget velgjørende. Alle der i Kvarteret betroede deres Rummer til hende, søgte Hjælp og Trøst hos Rosa Garibaldi. Hun forstod at stifte Fred, hvor der var Splid og hendes Raad blev hørt med Ærbødighed. Man kaldte hende bestandig Signe Rosa, en Fortællelse i Folkesproget af Signora, naar der tales om en aldrende jevn Kone. Hun førte et stille, næsten et klosterligt Liv. Hun havde en Pige, der gik Grinder for hende, men i Huset besørgede hun selv Alt. Hun var klædt meget simpelt, altid i Sort, om Hovedet bar hun et Tørklæde, der var bundet som en Turban; Folket, som bestandig veed at finde en Grund, paastod, at hun havde gjort det Bøste, altid at klæde sig i Sort, for at hendes Søn ikke skulde rammes af nogen Ulykke. Kun om Morgenens tidlig gik hun ud, men da altid til Messen i Augustinerkirken, ellers var hun hele Dagen hjemme og om Eftermiddagen fik hun Besøg af Besjendte og Venner.

Saa Aar før sin Død havde hun endnu den Lykke at gjense sin berømte Søn, da denne i 1848 vendte tilbage fra Amerika til sit Fædreland i det Haab, at der gjennem Pave Pius den Niende vilde opblomstre en ny Frihedstid for Italien. Med den ømmeste Kjærlighed sluttede hun Giuseppe i sine Arme og udgjød Glædestaarer. Men den Lykke at have Sønnen i sin Nærhed var kun kortvarig og hun saae ham drage bort for at møde nye Farer. Efterat han forgjæves havde kæmpet for at opretholde Republikken i Rom og Venedig, maatte han for anden Gang gaa i Landflygtighed. Og denne Gang var det ikke Moderen forundt at slutte ham i sine Arme til Afsked og give ham sin Belsignelse. Hun overlevede ikke længe Adskillelsen og døde den 14de Marts 1852 paa sin berømte Søns Navnedag. Da hun følte Døden nærme sig, beklagede hun kun, at Giuseppe, hendes Stoltthed og Kjærlighed, ikke var hos hende i det sidste Dieblil.

Mindet om den ædle Kone holdes høit i Værelse i Nizza, navnlig af Beboerne af det Kvarter af Staden, hvor Rosa Garibaldi i 40 Aar har levet og virket som et Exempel paa Dyd og Selskabsnegtelse. Der blev sørget for hende som for en elsket Moder.

Min første Luftseilads.

(Af Gaston Vislandier.)

En Reise havde den 12te August 1868 ført mig til Calais. Idet jeg slentrede gennem Gaderne mødte mit Øie en Plakat paa et Hjørne, der underrettede Publikum om, at en Ballon vilde gaa op den 16de August i Anledning af Napoleonsdagen. Luftskipperen hed J. Duruof, et mig aldeles ubekjendt Navn. Tillige var der annonceret en Væddeseilads af Vaade mellem begge Havnedæmninger. Dette interesserede mig dog langt mindre end den forestaaende Luftseilads.

Næste Morgen begiver jeg mig til det Gæstgiversted, hvor Duruof boer, og overraskes ved at træffe en ganske ung Mand. Min Fjer gjør ham snaksom og efter et Kvarters Forløb har jeg faaet det Løfte af ham, at han vil tage mig med i sin Gondol. Glad skilles jeg fra ham. Jeg meddeler mit Forsæt til nogle Bekjendte, som misbillige det fuldstændigt. De mene, at det Hele er en ussel Farce, thi Duruof har alt en Gang forsøgt at stige op i Calais, men lige da han skulde gaa op var den overfyldte Ballon sprængt, og det var sikkert sket med Forsæt. Formodentlig skulde Publikum atter tages ved Næsen.

Af anden Natur, men ikke mindre indtrængende, vare de Indvendinger jeg mødte hos mine Paarørende i Calais. De mindede mig om de Farer, der vare forbundne med dette forvovne Foretagende. Her i den stormfulde Passage mellem Kanalen og Nordsøen var Luftseiladsen langt farligere end andetsteds. Paa disse farlige Ryster var Pilatre strandet og

Deschamps havde fundet sin Død. Hvor velmente end disse Advarslar vare, kunde de dog ikke rokke mit Forsæt. I overdagen den 15de hjalp jeg Duruof med at opsjøge og stoppe Hullerne og Rifterne i Ballonen. Derpaa forskaffede jeg mig et Par Redningsbælter og deklige, thi, som Duruof sagde, man maatte være forberedt paa at komme i Søen.

Den paafølgende Nat havde jeg de vildeste Drømme. Jeg befandt mig paa Pladsen, hvor Fyldingen skete, og Mængden modtog mig med Latte. Derpaa drev Stormen mig høit hen over Bølgerne. Søen bruste under mig, Ballonen vaklede, sank og Vandet slog sammen over mig; fortvovlet kæmpede jeg for mit Liv, da greb mig en kraftig Arm og

„Nu maa De staa op, Herre,“ raabte en Stemme i mit Øre; „Klokken er halv sex. De sagde, at De vilde vækkes til den Tid.“

Den tjenstfærdige Opvarter i Hotellet staaer for mig og falder mig tilbage til Virkeligheden. Jeg klæder mig hurtigt paa og begiver mig til Exercerpladsen. Duruof og hans Hjælper Barret ere der allerede. Ballonen ligger ynkelig paa Jorden og Regnen falder i Strømme. Et Dieblis betages jeg ikke af Anger, men af Befymring for at det ikke vil være muligt at gaa op.

„Troer De,“ spørger jeg Duruof, „at det kan lykkes at fylde Ballonen i et saadant Veir“.

„Neptuns“ Kapitain — Ballonen hedder „Neptun“ — ser skarpt, næsten strengt paa mig. „De kjenner mig ikke,“ siger han roligt. „Paa denne Plads har jeg alt en Gang havt Uheld med mig, Vinden blæste altfor stærk til at jeg kunde gaa op. Men idag vil jeg vise Folk, hvor stammelig

jeg er bleven bagvasket. Regnen kan ikke hindre en Luftseilads. Vær De ganske rolig, vi gaa op."

Imidlertid blive Gasrørene stukne ind i Halsen paa „Neptun" og efter nogen Tids Forløb begynder Ballonens Hoved at hæve sig fra Jorden. Nettet udspændes. Sandposerne bringes hid til Ballast. Nyssgjærrige samle sig, man standser og det vantro Smil viger meget hurtigt for en næsten velvillig Opmærksomhed. Senimod Middag er Regnen ophørt og Ballonen behersker majestætist den hele Plads. Alt er i livlig Bevægelse, kun den gamle Bronze-statue af Hertugen af Guise ser med uroffelig Ro paa det sælsomme Skue.

Nu binder Duruof Gondolen fast under Ballonen medens flere Grupper Soldater holde Tougene. Men snart løfter „Neptun" dem op fra Jorden, saa at de hænge ved den som Vindruer og hvert Dieblif maa befrygte, at den som en vild Væddelsøber skal fare afsted med dem. Imidlertid træder en Englænder hid, han prøver omhyggelig Tøiet i Ballonen, besøger Gondolens Strikker, undersøger det hele Apparat. Hvad vil Manden? Jeg betages af en bange Anelse. Hvis Englænderen byder en anselig Sum, vil han sikkert blive foretrukken for mig, thi min Pung kan ikke maale sig med Englændernes.

En Ven kommer hen til mig. „Du er urolig, lader det til," siger han; „er Du bange?"

„Ja, jeg er bange for ikke at komme med," svarede jeg.

En lille Ballon gaaer op til et Forsøg og Alles Vine følge dem. Den bliver et Dieblif hængende ved Raadhusets Ruppel, derpaa stiger den igjen og tager Beien ad Nordsøen. Jeg ser paa Duruof. Han er rolig og fattet. Men Englænderen, hvor er han bleven af? Uden Tvivl havde han

ingen Lyst til at dumpe ned i Søen og har derfor gjort sig usynlig.

Kl. 4 om Eftermiddagen stige Duruof, Barret og jeg i Gondolen. „Det fortræffelige Musikkorps“, hvorum Plakaten taler, spiller og Duruof kommanderer: „Slip!“ Et Dieblif efter svæve vi, ledsagede af Mængdens Jubelraab, op i Luftten. Hvilket Fryd for Begynderen, naar Bindene blidt og behageligt vugge ham, naar Jorden under ham trækker sig tilbage, naar Horisonten udvider sig i det Uendelige, naar hans Blik omspænder paa een Gang Himmel og Hav! Fjernt af Havets Skjød stiger Skummet gjærende op; Sky følger paa Sky som en Procession af Spøggesser; men som baaret af en usynlig Magt have vi hurtigt gennemfaret Dunsternes Bælte og se i en Hvide af totusind Alen Havet udbrede sig under vor Gondol. Duruof betragter stadig Kompasset. „Vi have Retning mod England!“ siger han.

Men desværre er vor Glæde af kort Varighed. Snart blive vi vaer, at Vinden driver os i nordøstlig Retning, det vil sige til Nordøen. Jeg ser paa Duruof, der staaer i dybe Tanker.

„Hvad skulle vi gjøre?“ spørger han mig efter et Dieblif synlig bevæget.

„Jeg har jo alt sagt Dem, at jeg vil følge Dem overalt,“ svarede jeg rolig.

„Nu velan! Komme hvad der vil, man skal i Calais i det Mindste ikke kunne beskylde mig for Feighed.“

Jeg kom til at tænke paa Deschamps, med hvem det tog en skræffelig Ende netop her ved Calais. I en lignende Stilling som vi, havde han, for ikke at komme ud i Havet, aabnet Ventilen og var styrtet ned paa Klipperne ved Kysten. Men bort med disse Tanker! Ogsaa Lustskipperen maa, lige-

som Sømanden, stole paa sin gode Stjerne. Og har han ikke Tiden for sig? Og kan ikke Binden vende sig hvert Øieblik? Desuden lægger snart Pragten af det Panorama, som ruller op for os, Beslag paa vore Sandser og hver Befymring er forsvunden. Vi ere os neppe den Hurtighed bevidst, hvormed vi flyve hen mod Havet. Paa venstre Haand have vi Calais. Den gamle trodsige Stad tager sig ud som en lille Model i Siliputernes Land; Kaierne, Havnedæmningerne ere blevne blotte Linier og en Strimmel af mikroskopiske Puncter viser, at Tilskuernes Blikke endnu bestandig følge os. Nede for vor Fødder strækker sig det gjennemsigtige Hav, lysende i Solens Straaler som en gylden skinnende Smaragd.

Men den hele Scene bliver begrændset af utallige Skyer, smaa og store, der tilsyneladende glide hen paa en jevn Flade og stigende op paa den ene Side af Horisonten adspreder sig igjen paa den anden. Dog oppe over os begynder nu ogsaa Taagernes luftige Leg. Enkelte Masser med et violet Skjær svæve langsomt forbi og atter andre staa ubevægelige som tabte i det uendelige Rum. Thi skjøndt vi nu have hævet os til en Høide af tretusind Alen, er det Rum, der skiller os fra dem, sikkert langt større. Thermometret viser femten Grader Celsius, og vi føle os meget behagelige i vor Gondol, der fører os saa let og dog saa hurtigt gennem dette stille Skyhav.

Endnu er jeg fordybt i Betragtningen af dette bestandig veksellende Skue, da et uventet Syn pludselig fængsler vor Interesse. Vi søge Dovers Strandbred, thi den maa være i Nærheden. Men et Forhæng af blyfarvede Dunster skjuler de skinnende Linier af den engelske Kyst. Den hele nordvestlige Side af Horisonten ligger for os som et taaget,

graat Raas. Jeg ser opad, for at søge Grændserne for denne Skyvæg, og hvor stor er min Forbauselse, da jeg lige oppe over mig ser et vidstrakt grønt Taagelag ligesom en Sø i Himlen. Det varer ikke længe før end det er som om et lille Punkt bevæger sig paa denne Flade. Det er et Skib saa stort som en Røddestkal, og da mit Øie hefter sig stærkere derpaa, ser jeg, at det svømmer forfæret paa dette forfæret Hav: Masterne nedad, Rjælen opad.

Et Dieblif derefter ser jeg Speilbilledet af Postdampskibet, der styrer fra Calais til England, og med en Riffert opdager jeg endog Røgen fra dets Skorsten. Der viser sig bestandig nye Fartprier og jeg veed tilsidst ikke, hvad der er skjønnere, Søen nedenfor eller dets magiske Gjenskin ovenfor.

Havnedæmningen ved Calais er nu ikke større end en lille Binde, dog kan jeg endnn bestandig se den der og ved Strandbredden forsamlede Masse Tilskuere som bitte smaa Punkter gennem Riffelter; jeg veed, at der er Benner og Betjendte blandt dem, som med bekymret Blik følge vort Spor. Vistnok kan den Retning, som Ballonen har taget, blive meget farlig for os. Derhenne dukker Fyrtaarnet ved Gravelingen op; Dunferque bliver synlig; vi svømme alt over Nordsøen, og jeg siger mig selv, at vi, vor Ballon, vor Gondol ere ikke Andet end et Sandskorn, der sporløst kan forsvinde i Bølgerne.

Imidlertid drive de lavere Skylag bestandig med stor Hurtighed nede under os. Skinnende hvidt vælte de sig som Raviner forbi og — hvor forunderligt er det ikke! — medens vi i en Høide af 3000 Alen bevæge os mod Nordøst, tage disse Skymasser, som vi gennemfar i en Høide af 1000 Alen, alle den modsatte Retning. De drage alle mod Sydvest, mod Land, i Retning af Calais. Det er klart, at

naar vor Ballon synker ned i det lavere Luftlag, ville disse Skyer føre os tilbage til sikker Havn.

„Vi kunne,“ siger Duruof, „endnu fortsætte vor Pro-menade over Havet en Stund, og naar vi ville lande, vide vi hvad vi have at gjøre.“

Vi vedblive derfor at lade os føre afsted af den i vor Hvide herskende Strømning, som vi hvert Dieblif kunne forlade for at tiltræde Tilbageveien. Men medens vi saaledes fordybe os i det imponante Skue trindtom gribes Tilffuerne paa Kysten af den høieste Angst. Vi se ogsaa tydeligt, hvorledes Grupperne snart ile hist, snart her. Et Par gamle Matroser (det fortalte man os senere) iagttog os gjennem Rifferter. „De ere fortabte!“ raabte de; „de stakkels Taaber! Men hvad vilde de ogsaa paa den Galei!“

Imidlertid er der forløbet lidt over en Time siden vor Afreise, og da vi nu ere syv Mile hen over Havet kunne vi nok tænke paa at ende vor Udsigt. Vi lade Ballonen dale. Vi passere Skyerne og svæve da firehundrede Alen over Vandet. Klokken er over fem. Vi se nogle Baade, der ville komme os til Hjælp, men ere glade ved at vi ikke behøve deres Bistand. Luftstrømningen driver os raff hen til Calais, der bestandig træder større og tydeligere frem.

Inden et Kvarters Forløb drager „Neptun“ under den forsamlede Menneffemasfæs begeistrede Jubel over Havnedæmningen. Jeg betragter opmærksomt de forskjellige Tilffuergrupper og ser med Glæde min Broder, der vinker til mig med Haanden. Er det et Spil af Tilfældet eller en hemmelighedsfuld Sympathi at mit Die blandt de Tusinder, der ser op til os, netop møder hans? Nu svæve vi hen over Exercerpladsen; men den er tom, thi Alle ere ved Stranden og kun det gamle Monument, den jernhaarde Hertug af

Guise, holder trolig Vagt; han er den Eneste, som ikke reiser Hovedet.

„Neptuns“ lille Mandskab kan ikke bølge sin Glæde. Jeg trykker Haanden paa Duruof og Barret og vi pnske hinanden til Lykke med at vi have overstaaet denne Seilads uden Søsnyge og anden Upasselighed. Derpaa kaste vi lidt Ballast ud og gaa igjen lidt til Veirs, for at søge et passende Sted til at lande. Mine Tanter ere alt vendte tilbage til Jorden og jeg betragter den Fangeline, der hænger ned fra vor Gondol.

„De skal se, Duruof!“ sagde jeg; „vor Fangeline berprer snart Jorden.“

„Er De af Lave? Vi ere over 2000 Men fra Jorden.“

Vor Fangeline var 180 Men lang, altsaa 1820 Men fra Jorden, i den Grad tog altsaa mit Syn feil af Afstanden. Men det er en tilgivelig Bildfarelse af Den, der endnu ikke er vant til at betragte Gjenstandene ovenfra. Længere henne bemærker jeg flere hvide Punkter. De bevæge sig langsomt paa en Eng frem og tilbage. Jeg tager min Riffert og ser, at det er en Hjord græssende Røer, der idag sikkert første Gang er bleven Gjenstand for teleskopist Jagttagelse.

kl. 5 35 Min. have vi imidlertid nærmet os Jorden saa nær, at vor Toug slæber langs en Eng og bringer flere Høstakke i Uorden. Bønder komme løbende. Vi spørge dem, hvor vi ere.

„Paa Veien til Boulogne,“ er Svaret.

De gribe tillige efter vort Toug, men vi ville endnu ikke lande. Duruof figer, at jeg skal udkaste Ballast, og i min uerfarne Tver tømmer jeg næsten en hel Sæk. I næste Dieblis hæve vi os igjen med rivende Fart til en Høide af

halvtredietusind Alen og finde os strax efter indhyllede i saa tætte Skyer, at vi ikke kunne se vor egen Ballon, ja neppe en Gang kunne kjende hinanden. Hvilken en brat Forandring! Mine Tanter forvirres som i Drømme; alle Sandser ere som lammede; Gordolen synes at staa ubevægelig i den ubevægelige Taage og kun en ubedragelig Beregning siger os, at vi svæve en Fjerdedel Mil over de menneskelige Lidenffaber.

Næsten den hele Dag have vi ikke nydt det Mindste og det er derfor vel nu paa Tiden at ty til vort medtagne Forraad. I vor Madkasse er der en stegt Høne; vi fortære den med sand Lustskipperappetit, drikke et Glas Vin dertil og holde paa den Maade et behageligt Maaltid midt i et Dampbad. Jeg kaster den tomme Kasse overbord, og Duruof skjælder paa mig derfor. Det er uklogt, mener han, paa den Maade at berøve Ballonen en Del af sin Ballast. Jeg antager denne Bemærkning for Spøg, men det viser sig strax, at den har været alvorlig ment. Et Blik paa Barometret siger mig, at vi umiddelbart derefter ere stegne 30 til 40 Fod — saa let kan den i absolut Vigevægt svævende Luftballon komme til at stige.

Imidlertid synes Taagen at spredes. Er end Jorden tilsløret for os, saa se vi dog Solen, der netop staaer tæt oppe over Horisonten som en gloende Kugle, medens tusinde funkende Straaler opløse Himlen og kaste vore Skygger langt hen paa de umaadelige Skymasser, der strække sig foran, om og under os. Skyerne tage sig ud som snebedækkede Tinder, som lange skinnende Bjergrygge med dybe Afgrunde og mørke Svælg. Hvor ere vi? Har Vinden ført os dybere ind i det Indre? Eller drive vi for anden Gang ud i Søen? Klokken er syv. Barret gjør os opmærksom paa en for-

virret Mumlén, der trænger op under Stjerne, og virkelig trænger en dump høitidelig og dog melodisk Tone i uafbrudt Rhythmus til vore Øre. Er det Havets Brusén? Vi aabne Ventilen. Ballonen daler hurtig, vi bryde gennem Skylaget og — under os bølger i Aftenens Purpurskjær det store Ocean. Jeg kunde udraabe med Digteren:

Foran Lysets Skjær og bagved Nattens Mørke,
Og Himlen over mig og Bølgen nedenfor.

Men der er ikke Tid til at overlade sig til digteriske Fantasier. Dæmringen sænker sig over Havet og med hvert Sekund tiltager Faren ved at lande. Der maa handles, handles hurtigt og besindigt. Søvinden jager os med Magt mod Kysten. Alt blive talrige Klippefremspring synlige. Hvis nu ikke „Neptun“ naaer Kysten? Hvis den kun viser os den for paany at tage sin Flugt over Havet? Vi have Nord-søen i Ryggen, men foran os have vi Kanalen. Dæmringen tiltager og Redfarten bliver mere og mere ængstende. Diebliffet er meget alvorligt. I Tausshed stirre vi tre Mænd i den usle Baad hen til Lyset fra Fyrtaarnet, der nu netop kaster sin første Straale hen over Bølgerne, snart flammer op, snart forsvinder som om det symbolisk vil antyde vor Skjæbne. Ja, jeg negter det ikke, Tanken om Døden var mig nær. Men da indgjød en indre Stemme mig Mod og da betragtede jeg igjen mekanisk den synkende Solskive, som jeg aldrig forhen havde set saa blodig rød. Den forekom mig som en brændende Ballon, der begravnes i Bølgerne, men undertiden forekom det mig ogsaa som et stort velgjørende Væsen, der sendte mig det sidste Blik til Afsked.

Pludselig udstøder Duruof et glad Skrig, og denne Gang ere vi sikre paa, at Vinden virkelig driver os hen til Kysten. Jeg skal ikke skildre den stormende Glæde,

vi nu pludselig fælte. Løsenet løb nu: „Saand paa Arbeidet!“ Hurtig aabner Duruof Ventilen, Barret løser Fangelinen og lige i det Dieblif Ballonen er inde over Rysten, kaster jeg Ankeret ud. Det hager sig dybt og fast ind i Klitterne, men „Neptun“ falder som et Lyn ned paa en Høj til stor Skræk for en Hjord Faar, der her i den sildige Aftenstund afgnaver nogle magre Græsstraa.

Nogle Diebliffe efter nærme sig nogle Mænd med den uforfærdede Maillard, Underopsynsmand ved Fyrtaarnet paa Kap Gris Nez, i Spidsen. Han troer der er sket et Skibbrud og er kommet for at hjælpe Passagererne. Hvad gjør det, at han har revet sine Fødder blodige paa de skarpe Klippekanter? Han springer ned ad Klitterne, styrter hen til Fangelinen, som tilkastes ham af Duruof, og to brave Fiskere følge hans Exempel. Endnu vakler Ballonen hid og did, thi Vinden blæser her med fuld Kraft. Men endelig lykkes det ved forenede Anstrengelser at holde den fast og idet Gassen strømmes ud komme vi i god Behold ned paa Jorden. Vi befinde os ved de saakaldte Mont-Aiguillippen. Kloffen er halvni Aften.

Maillard fortæller os, at han længe har set den „lille Bære“ svæve paa Horisonten; i Førstningen havde han antaget den for en af de smaa Balloner, som man undertiden lader opstige for Morfskab. Først da han havde bemærket os i vor Gondol, havde han indset sin Feiltagelse og ment, at vi ligesom Blanchard og Green vare komne over Kanalen. „Veed De hvad, mine Herrer,“ sagde den gamle Søgut, „jeg vilde ikke betænke mig et Dieblif paa, at tage ud paa Atlanterhavet i den mindste Redningsbaad, men at gaa ombord i Deres Gondol, nei Tak, ikke for en Million.“

Han fortalte os tillige, at paa den anden Side af For-

bjerget, nogle hundrede Skridt fra Mont-Aiguillippene, laa en Luftskipper begravet. Det var Pilatre, der for næsten et Aarhundrede siden var bleven sønderknust mod disse Klipper. Den næste Morgen besøgte vi Graven, paa hvilken der var reist en simpel Sten. Dybt bevæget betragtede vi dette Minde om en Mand, hvis Mod og Kjærlighed til Videnskaben havde ført ham i Døden.

Det var nu blevet ganske mørkt. Man gav sig ifærd med at sammenrulle Ballonen og Nettet. Fisserne hjalp til dermed. Medens dette skete ilte jeg til Tjyrtaarnet, for at sende et Telegram til Calais til Beroligelse for Slægtninge og Venner. Anap et Kvarter derefter fik jeg Svar tilbage; man glædede sig naturligvis meget over, at vi vare i Behold.

Jeg vendte strax tilbage til mine Kammerater. „Rep-tun“ laa sammenrullet i Gondolen, og ledsagede af Bønder, Spøfolk og Fissere vandre vi nu langsomt over Klitterne til den befædne Landsby, der hedder Audingham. Vi lade Mairen udstede et skriftligt Bevis om vor Ankomst, og nu bliver der arrangeret et lille Gilde, hvori alle de Folk, der vare komne os til Hjælp, deltage. Endelig søge vi den Hvile, hvortil vi høilig trænge. Vi faae et Bærelse med tre Senge. Udenfor stormer Vinden og bruser Havet; men her er det hyggeligt og stille. Trods det haarde Veie, der næsten synes at være stoppet med Smaastene, haaber jeg at sove; men det er forgæves. Saa snart Lyset er slukket, overfaldes jeg af en Region smaa Vampyrer uden Binger, der synes at være skinsyge paa Luftskipperne og derfor gjøre Alt for at plage dem. Ja, de tvinge os tilsidst at forlade Sengen henimod Morgenstunden, vi klæde os paa og begive os ned paa de steile Bredder, for at vente Dagens Komme.

Men denne Udflugt lønner sig, thi disse fantastiske over hinanden taarnede Klippemasser høre til de mest maleriske og og imponanteste Rysbillede i Frankrig. Nu afsted med Ballon og Gondol paa Jernbanen til Calais; vi ankomme der Kl. 2 Middag og modtages af en talrig Menneftemasfe.

Efter en Dags Ophold tog jeg hjertelig Afsted med Du=ruof og Barret og vendte tilbage til Paris. Paa Jernbaneturen dertil gennemgik jeg endnu en Gang i Tanken min første Luftreise. Den havde i det Mindste været meget lærerig. Vi havde opnaaet det mest utvetydige Vidnesbyrd om, at der i Atmosfæren kan være to modsatte Strømninger umiddelbart over hinanden, og at denne dobbelte Strømning kan benyttes med det heldigste Resultat. Medens den ene drev os ud over Søen, førte den anden os igjen tilbage til Landet, og i det korte Tidsrum af tre Timer havde vi lykkelig tilbagelagt en Strækning af femten geografiske Mil.

Kan det kaldes overilet, naar jeg deraf slutter, at der med Hensyn til at udforske og benytte Luftstrømningerne endnu er en vid Mark at erobre og at det særligt er Luftskibsfarten forbeholdt at gjøre denne Erobring? Jeg i det Mindste nærer ingen Tvivl om, at Atmosfæren meget ofte paa den nys beskrevne Maade er adskilt i visse Lag, hvoraf enhver følger sin eiendommelige Retning, og at Luftskipperen lige saa godt som Fuglen, ved at stige eller at lade sig dale, kan bestemme sin Bane. Være vi ikke ved Calais blevne overraskede af Mørket og havde det saaledes været os muligt oftere at gjentage den der udførte Manøvre, saa vilde maaske „Neptun“ ved som et Seilskib at krydse mellem de to modsatte Retninger i forskjellige Høider efterhaanden have

funnet naa Englands Kyfter. Spørgsmaalet om Luftstrømningerne er Aeronautikens Livsspørgsmaal. Hvad vide vi vel om det atmosfæriske Kredsløbs store Mechanisme? I Virkeligheden slet Intet — og hvordan kan det være Andet, saa længe Meteorologien indskrænker sig til at følge Vindens Bane over Jordfladen, hvor tusinde stedlige Forstyrrelser forvirre de store Opgaver? Hvem tør vel erklære det for en Umulighed, at Luftseiladsen ikke kan komme til at paa-vise et virkeligt Cirkulationsystem i Lufthavet med dets Arer, dets periodiske Af- og Tiløb, dets Golfstrømme, og at Luftskibet da ikke kan gaa sin Gang lige saa sikkert som Baaden, der glider hen ad en Flods Bane?

